

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐπιμέλεια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΦΕΥΤΟΥΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκῶν τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 13

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΙΚΟΝ
ΒΙΟΝ Β'—Γ'

Ἐισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΟΚΑΤΑΙΔΗ
Κείμενον: B. Montfalcon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

57 Α ΠΡΟΣ ΑΠΗΛΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1. Ἄσκητὸ μὲν εἶναι καὶ αὐτὰ νὰ δημιουργήσουν ἐκλή-
ξαν καὶ φρίκην καὶ ἦν τῶρα δι' αὐτὰ εἰπῆ κανείς ἕκτινο τὸ
προφητικόν, ὅτι «Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔροισεν
ἡ γῆ ἐπὶ πλεῖστον σφόδρα» καὶ ὅτι «Ἐκστασις καὶ φρικτὴ ἐγεν-
νήθη ἐπὶ τῆς γῆς» (1ερ. 2, 12 καὶ 5, 30), ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ
εἰπῆ ἑπιστάρας. Τὸ κερτότερον δὲ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶναι ὅτι,
ἀγανακτοῦν δι' αὐτὰ καὶ φέρουν ἐπιτόδια, θὰ μόνον μερικοὶ
ἔνοι καὶ καθόλου συγγενεὶς πρὸς τοὺς συμβουλευμένους,
Ἐ ἀλλὰ συγγενεὶς καὶ πατέρες ἔχουν συνήθεια νὰ ἀργίω-
ται δι' αὐτὰ. Ἄν καὶ γνωρίζω ὅτι πολλοὶ δὲν ἐκαλήττονται
πολύ διὰ τὸ κάνουν αὐτὸ οἱ πατέρες· ἰσχυρίζονται ὅμως ὅτι
τοὺς πνίγει ὁ θυμὸς, διὰν ἴδωσιν αὐτούς, ποὺ οὔτε πατέρες
εἶναι, οὔτε φίλοι, οὔτε συγγενεὶς, οὔτε ἄλλοι τιμῶν ἀρμό-
διοι, πάλλας δέ, εἶναι καὶ ἄγνωστοι εἰς αὐτούς ποὺ ἄκο-
λοῦθησαν τὸν μονασισμὸν, νὰ πάσχουν τὰ ἴδια, καὶ νὰ ἔρε-
θίζονται περισσότερο ἀπὸ τοὺς πατέρας, καὶ νὰ καταπαλε-
μοῦν καὶ νὰ κατηγοροῦν αὐτούς ποὺ τοὺς προσεβίβωσαν.

Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι τὸ ἀντίθετον εἶναι παράδοξον. Ἐ
Διὰ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς κηδεμονίας ἢ τῆς
φιλίας, δὲν εἶναι καθόλου παράξενον τὸ ὅτι ποιοῦν διὰ τὰ
ἕνα ἀγαθὰ, ὡς ἕνός μὲν ἐπειδὴ κυριοῦνται ἀπὸ φθόνου,
ὡς ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ λόγῳ τῆς κακίας των θεωροῦν τὴν
καταστροφὴν τῶν ἄλλων εὐτυχίαν, κατὰς βεβαίως καὶ ταλαι-
πώρως, ὁποῦδήποτε ὅμως εἴη τὸ θεωροῦν. Τὸ ἄλλο ὅμως,
τὸ ὅτι δηλαδὴ οἱ γονεὶς οἱ ἀναβρέφοντες, οἱ εὐχόμενοι καθη-
μερινῶς νὰ ἴδωσιν τὰ παιδιὰ των ποὺ ἐπαυκτημένα ἀπὸ αὐτούς
τοὺς ἴδιους, αὐτοὶ ποὺ ὑπερέχονται δι' αὐτὸ ἀποανδρήματα θυ-
σίαν, αὐτοὶ ὡσὺν νὰ ἐπιτρέψονται ἀπὸ κάποιαν μέθην, πο-
νοῦν διὰ τὰ παιδιὰ των ὀδηγοῦνται εἰς τὴν μονακίαν
ζωὴν. Ἐ αὐτὸ εἶναι, περισσότερο ἀπὸ ὅλα, ποὺ μὲ κάνει
ν' ἄπορῶ, καὶ νομίζω ὅτι εἶναι ἰσχυρὰ ἀπόδειξις πὸς ἅλα
ἔχουν διασφαρῆ. Διὰ αὐτὸ, δὲν θὰ ἤμπορούσε νὰ εἰπῆ κα-
νείς ὅτι συνέθη οὔτε εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια, διὰν ἐπι-
ρίσκει ὀλοοκρεῶς ἢ πλάνην. Ἄλλ' ἔγιγε μὲν διὰ μίαν φορὰν

Γραμματεὺς Συντάξεως

Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ

Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμωνος Ἀχαρνῶν

εις ἑλληνικὴν πόλιν εὐρασκομένην ὄμωσ ὑπὸ τυραννικῶν καθεστώσ. Ὅστε θεδαίως καὶ τότε κανεὶς ἀπὸ τῶν γονεῖς, ὄμωσ τώρα, ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ κατέλαβον τὴν ἀκρόπολιν, μᾶλλον δεῖσαι ὅσοι αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν ὁ πλέον διεφθαρμένος⁶ καλέσας τὸν Σωκράτην, τὸν διέταξε νὰ παύσῃ νὰ ἐμιλάῃ περὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἦτο τυράννος καὶ ὄμωσ καὶ σκληρὸς καὶ ἐνῆργει ὅλα διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ ἔκαψε διὰ τὰ ἔξανα παθήματα καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζε Ἐ ὅτι τὴν ἀρίστην πολιτείαν τίποτε ἄλλο δὲν δύναται νὰ τὴν ἀνατρέψῃ, ὅσον αὐτὴ ἡ διαταγὴ, ἐτόλμησεν αὐτὰ. Αὐτοὶ ὄμωσ, ποὺ εἶναι πιστοὶ καὶ ζοῦσι εἰς δῆθεν εὐνομιμένους πόλεις, καὶ σκέπτονται περὶ τῶν παιδιῶν των, ταμίῳν καὶ λέγουσι αὐτὰ ποὺ λέγει ὁ τυράννος διὰ τοὺς τυραννοῦμένους καὶ δὲν ἐντρέπονται. Ὅστε πρέπει ν' ἀπορῆ κανεὶς δι' αὐτοὺς ὅταν ἐμποδίζουσι, παρὰ διὰ τοὺς ἄλλους.

Καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ θεοῦ ὄμωσ ἐκέλευσας, εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐνδιαφέρονται περισσότερο διὰ τὰ παιδιά, μᾶλλον δεῖσαι εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐπιρρεπε νὰ ἐνδιαφέρονται, ὄμωσ καθόλου δὲν ἐνδιαφέρονται, θὰ ἠμίλησεν μὲ πρᾶξιν καὶ ἐπιείκειαν πολλήν, παρακαλῶν αὐτοὺς⁸ Ἄ νὰ μὴ δυσανασχετοῦν ὅσον πολὺ, οὔτε ν' ἀγανασκοῦν, ἐάν κανεὶς λέγῃ ὅτι γνωρίζει περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς τὸ συμφέρον τῶν παιδιῶν των. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ γεννηθῆναι κανεὶς παιδιὰ εἰς τὸ νὰ διδῶσθαι ὁ γονεὺς εἰς τὸν γεννηθέντα τὸ συμφέρον. Τοῦτο θεδαίως ἠμπορεῖ νὰ συμβῆλθῃ πολλὸ εἰς τὸ νὰ εἶναι φιλόσοφος ὁ γονεὺς, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ μᾶλλον τὸ πραγματικῶς ὠφέλιμον εἰς αὐτὸν δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὸ οὔτε ἡ γέννησις, οὔτε ἡ ἀγάπη. Διότι, ἐάν συνδέσθαιεν αὐτὸ, θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ βιάσθῃ κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τὸ συμφέρον τοῦ παιδιοῦ περισσότερο ἀπὸ τὸν πατέρα, καθ' ὅσον δὲν θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς ἀπὸ τῶν ἄλλων νὰ τὸ ἀγαπᾷ περισσότερο. Τώρα ὄμωσ καὶ οἱ ἄλλοι πα-

6. Ἐπιπέθε ὁ Χρυσόστομος ἐνοεῖ τὸν Ἀθηναίων πολιτικὸν καὶ ἱερωτὴν Κριτίαν. Ὅμωσ κατ' ἄνωγαν ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡλικία ἀνομογενεῖς. Μᾶλλον τὸ 418 π.Χ. ὁ Κριτίας δὲν ἀναρτήθη εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του. Μετὰ τὴν κατὰ τὸν ἄνθρωπον τῆς Ἀθηναίων δημοκρατίας, ὅσοι τὸν Ἀσκακωμόνιον, ἔτις συμπέτεται μὲ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (405-404 π.Χ.), ἐκλέγεται διὰ τὸ ὄμωσ τῶν Ἀθηναίων ὡς εἰς ἕνα τὸν τριάντων ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνετίθη ἡ ἀριστοκρατία τοῦ Ἀθηναίου πολιτεύματος. Τυχρὸς καταστάσας νὰ ὑπερκοσῆσθαι τὸν ἱσχυρισμὸν Ἐ ἀνδρῶν, ἔγνωτο τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἀθηναίων συγκαταστάσας εἰς χάρην τοῦ συμποσίου τῆς ἑταιρίας. Ἐπειδὴ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἀλλοτρίως καὶ θρηνηθῆναι κατὰ τὸν ἀντιπάλιν του. Ἀπ᾽ ἄλλου ὅσοι καὶ εἰς τὸν Σωκράτην νὰ διδάσκη τοὺς νέους φιλοσοφίαν, προδομένους ἡμῶσ δι' αὐτῆς ἐπικρατοῦ ἐναντίον του τοὺς Ἀθηναίους. Τὰ ἔσχατα τῶν ὁμοίων ἀντιπρὸς καταστῆσαι ὅσοι τὸν δημοκρατικὸν εὐδὲς Ἐπικρατοῦσιν κατὰ τὴν βιόσιν αὐτοῦ τῆς, τὸ 408 π.Χ., ὅσοις ἐπὶ τῆς δημοκρατικῆς καθεστώσ εἰς Ἀθήνας.

τέρως μὲ δὲσά πράττουσι ὁμολογοῦσι ὅτι τὸ ἀγνοοῦσι αὐτὰ, Ἐ ὅταν τὸ ἀναθετοῦν εἰς τοὺς παιδαγωγούς, ὅταν παραλαμβάνουσι πλῆθος συμβούλων, διὰ νὰ ἀποφασίσουσι περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ὀδηγήσουσι τὸ παιδί. Καὶ αὐτὰ θεδαίως δὲν εἶναι ἐπιληρητικῶν, ἀλλὰ τὸ ὅτι καλλίστως μετὰ γενομένην γνωμοδότησιν, ἀπέκορπον τὴν ἰδικήν των γνώμην καὶ ἐπέβαλον τὴν ἐκλογὴν ἄλλων, σκεπτόμενοι τὸ συμφέρον τῶν παιδιῶν των. Ἄς μὴ δυσανασχετοῦν λοιπὸν ὅσοι ἐναντίον μου, ἐάν θὰ ἔλεγα ὅτι γνωρίζω καλύτερον τὸ εἰς αὐτοὺς ὠφέλιμον. Ἄλλ' ἐάν δὲν τὸ ἀποδείξω διὰ τῶν λόγων, τότε ἄς μὲ κατηγορήσουσι, τότε ἄς μὲ διαβάλλουσι ὡς ἐγιστοῦν καὶ καταστραφῆαι καὶ ἐκθροῦν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

2. Πῶς λοιπὸν θὰ γίνῃ τοῦτο φανερόν, καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ γνωρισθῆναι ὅσοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ βλέπει τὸ πραγματικὸν συμφέρον, καὶ ποῦσ, αὐτοὺς ποὺ νομίζει μὲν ὅτι τὸ βλέπει, ἐνῶ καθόλου δὲν τὸ βλέπει; Ἄν, ἀποῦ ὑποκρεώσασθαι τοὺς ἰδικούς μου λόγους ὡσὸν ἀνταγωνιστῶς νὰ κατέλθουσι εἰς ἀναμέτρσιν καὶ νὰ σκεπασθῶσιν, ἀναθετοῦσιν τὴν περὶ τούτων ἐξέτασιν εἰς ἀμέμπτους δικαστάς. Ὁ κανονιστὴς λοιπὸν τοῦ ἀγῶνος ἐπέβαλλε ν' ἀπευθυνθῶσιν πρὸς τὸν Χριστιανὸν καὶ ἔσειναι μόνον νὰ ἐπικρίνῃ καὶ τίποτε περισσότερο δὲν ζητεῖ ἀπὸ ἐμῆ. «Τί γὰρ μοι καὶ τοὺς ἔτι κρίνειν;» (Ἄ' Κορ. 5, 12), λέγει ὁ μακάριος Παῦλος. Δ' Ἄλλ' ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶναι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας τῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὀδουμένων παιδιῶν καὶ ἁπλοῖ, ἄν καὶ ὁ νόμος τῶν ἀγῶνων μὴς ἐπιτρέπει νὰ ὀφισοῦσιν τὴν πρὸς αὐτοὺς μάχην, ἐν τούτοις ἐκουσίως καὶ μὲ προθυμίαν θὰ ἀπευθυνθῶ ἐν πρώτοις πρὸς αὐτοὺς. Καὶ εἴθε μόνον ἐναντίον αὐτῶν νὰ περιωρῆται ὁ ἀγὼν μας, ἄν καὶ θεδαίως, καὶ δυσκολότερος εἶναι καὶ περισσοτέρως λαθῶσ ἔχει διότι σφυκτικῶς ἀνθρώπος οὐ δέχεται νὰ τοῦ Πνεύματος μαρτυρῆ γὰρ αὐτῶ ὅσοι; (Ἄ' Κορ. 1, 14). Καὶ συμβαίνει τὸ ἴσιο μὲ τὸ ἐάν κάποιος προσπαθῆ νὰ πείθῃ ν' ἀγαπᾷ τὴν βασιλείαν αὐτῶν ποὺ δὲν θέλει νὰ πιστεύσῃ προηγουμένως ὅτι ὑπάρχει βασιλεία. Περιορισμένος εἰς στενὰ πλαίσια, ἠθέλησεν πρὸς αὐτοὺς μόνον νὰ διεξάγῃ τὸν ἀγῶνα αὐτῶν. Ἐ διότι διὰ μὲν τὸν πιστὸν ἔκορμεν πολλὰ ἐπισημῆματα ποὺ μᾶς δικαιοῦσιν, τὴν εὐχαριστοῦσιν ὄμωσ ἀπὸ τὴν πληθῶν τῶν ἐπισημῆματων τὴν ἐπισκοπῆς ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐντροπῆς. Ἐντρέπομαι διὰ τοῦτο, ὅταν ἀναγκάζομαι καὶ εἰς ἔσειναι νὰ ἀπευθυνθῶ ὅσοι αὐτῶν καὶ φοβοῦμαι μᾶλλον αὐτῶν τὴν κατηγορίαν μόνον θὰ ἠμποροῦσε δικαιοῦσ νὰ μοῦ προσάλλῃ ὁ εἰδωλοῦστος. Διότι ὡς πρὸς τὰ ἄλλα μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὸν πιστὸν εὐκόλως θὰ τὸν

κερδίσαμεν, ἂν δὲ μάλιστα φανῆ καὶ εὐγνώμων, γρήγορα δεῖ μόνον τὸν **Β**. Ἐρωτα τῆς μοναχικῆς ζωῆς θά τοῦ προ-
 κενήσασκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μετῆσεως τῶν δο-
 γμάτων, εἰς τὰ ὅποια σπαρῆται ὁ θεὸς αὐτός. Δὲν φοβούμαι
 διάλου τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν πατῆρ, διότι ἀφ' οὗ τὸν πέριου διὰ
 τῶν λόγων εἰς δυσκαρῆ θέαν, τότε θά ἄρχισαι τὴν πάλην.

"Ὡς ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι αὐτὸς ὁ πατὴρ εἶναι δεῖ μόνον
 εἰδιωλοτέρη, ἀλλὰ καὶ πλούσιος περισσότερο ἐπὶ β-
 λους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δίκαιος, καὶ κάτοχος μεγάλης ἐ-
 ζουσίας καὶ πολλῶν ἀγῶν, καὶ ὁμοῦ καὶ κλιδίων κρυπτῶν
 νομιματιῶν. Κατὰ γὰρ δὲ ἀπὸ βασιλικατικῆν πατρίδα καὶ
 ἀπὸ γένος ἐνοδοῦστων καὶ δὲν ἔχει ἄλλα παῖδι, **Β** οὐτε
 ἐλπίζει ἢ ἀποκτήσῃ ἄλλα, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν μόνον σπαρῆται τὰς
 ἐλπίδας του. Τρέφει δὲ δι' αὐτὸν καλῶς ἐλπίδας καὶ ἀναμένει
 ταχέως ἢ ἀνάβηθι εἰς αὐτὴν τὴν ἔξουσίαν, καὶ νὰ φανῆ
 λαμπρότερος αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν ἑπεράσῃ εἰς ὅλου τοὺς το-
 μεῖς τοῦ θίου. Ἐπειτα μένα εἰς τὰς προσδοκίας αὐτῆς δεῖ
 ὑποθέσωμεν ὅτι ἔρχεται κάποιος διὰ τὴν ὁμιλίαν εἰς αὐτὸν
 περὶ τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας (μοναχικῆς ζωῆς), καὶ νὰ τὸν
 πείσῃ νὰ περιφρονῇ ὅλα ἑκεῖνα καὶ νὰ ἐνδοθῆ ἓνα κον-
 δρον ρούχον καὶ ἀγκαταλείψῃ τὴν πόλιν νὰ καταφύγῃ εἰς
 τὸ ὄρος, ἐκεῖ δὲ νὰ φυτεύῃ, νὰ ποτίζῃ, νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ
 καὶ νὰ πράττῃ ὅλα τὰ ἄλλα καθήκοντα τῶν μοναχῶν, ποὺ
 θεωροῦνται μεθαιμνὰ καὶ ἀσκατικὰ. Εἶναι δὲ ἀνυπόδη-
 τος καὶ κομῆται κάτῃ, γίνεται δὲ **C** ἰσχνός καὶ ἄκρος ὁ ὀ-
 ροῖος αὐτὸς νεανίας, ποὺ ἔλασθε μέσα εἰς τὴν πολυτέλειαν
 καὶ τὴν καὶ εἰς τοιαύτας ἐλπίδας, καὶ ἐνδύεται στολὴν κα-
 τιπέραν ἀπὸ τῶν τῶν ὑπερῶν του. Ἀπὸ γὰρ ἐδώσαμεν ὀρ-
 κητὸς ἀφορισμὸς εἰς τὸν κατήγορον καὶ προπαροσεύσαμεν
 ἰκανοποιητικῶς τὸν ἀναγινωστήτην; Ἐάν αὐτὰ δὲν ἄρκοῦν θά
 δώσωμεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα. Ὅτι μαζί με αὐ-
 τὰ χρησιμοποιοῖ ὅλους τοὺς τρόπους διὰ νὰ μεταπέσῃ τῶν
 υἰῶν, καὶ ὅλα αὐτὰ ματαίως, ὡδὸν νὰ εἶναι τὸ παιδί αὐτὸ
 σπληννόμενον ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ νικῆ τοὺς ποταμούς καὶ τὴν
 βροχὴν καὶ τοὺς ἀνέμους. Θερμῆ δὲ ὁ πατὴρ καὶ κλαίει,
 ὥστε νὰ ἐξέλθῃ περισσότερο τὴν ἐναντίον μου ὀργήν, καὶ
 ὁμιλῶν πρὸς ὅλους **Β** μετὰ ἀποδοῖαι συνεκτικῶς τέτοιαις κατηγο-
 ρίας. Τὸν ἐπίστευσα, τὸν ἔβρεψα, ἐταλαιπωρήθην καθ' ἑλάν
 τὴν ἡλικίαν μου, ἐνεργῶν καὶ ὑπερταμένους ὅλα, ὅσα εἶναι
 ἐπακόλουθα τῆς τεκνοποιίας. Εἶχα μεγάλας ἐλπίδας, ψιμί-
 λησα μὲ παιδαγωγούς, προσέκλεισα διδασκάλους, ἐδαπάνη-
 σα χρήματα, ἠγγράνησα πολλὰς φροντίων περὶ τῆς κα-
 λῆς ἀνατροφῆς, περὶ τῆς μορφώσεως, διὰ νὰ μὴ ὑπερῆ εἰς
 οὐδὲν ἐναντι τῶν προγόνων του, διὰ ἢ ἀναδειχθῆ ἐνδοξό-

τερος ὄλων. Ἐπερίμενα ἀπὸ αὐτὸν νὰ μοῦ συμπαροσταθῆ εἰς
 τὰ γρηρατῆά μου, ἐνθὶ ἐπερνούσε ὁ καιρὸς ἐσπεπόμενον περὶ
 τῆς γυναίκας καὶ τοῦ γάμου του, περὶ ἐξουσίας καὶ δυνα-
 στείας. Ἄλλ' ἀφαιμάκως ὡδὸν κάποιος κεραυνός ἢ **Β** κατα-
 γῆς ποὺ ἐξέλασσε, τὸ μέγα ἔμπορικὸν πλοῖον ποὺ ἦτο φορ-
 τωμένον μὲ πολλὰ ἔμπορεύματα καὶ διήγυσε μακρὸν πέλο-
 γος καὶ ἔπεσε μὲ εὐνοκίον ἔνεμον καὶ εὐρίσκατο πλοῖον
 τοῦ λιμένος, ἄλλογον πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος τὸ κατε-
 πλημύριος καὶ ὑπάρκει φόδος δεῖ καὶ μόνον φοβερωτάτης πτω-
 κείας, ἀλλὰ καὶ ὀθλίου θανάτου καὶ καταστροφῆς, μήπως διη-
 λαθῆ ἢ καταιγίς ἑρπύσθῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἔκοντος αὐτὰ
 τὸ πλοῖον. Ἔτσι λοιπὸν μοῦ συνέβη τώρα. Διότι οἱ ἐπικατά-
 ρται καὶ καταστροφεῖς καὶ ἀπαυθόνες (ὡς τὰ λέγει λοιπὸν
 αὐτὰ, δὲν θά ἀλλάζωμεν συμπεριφορὰν) μοῦ ἐξήρπασαν τὸν
 γρητορόρον, **Β** ὕστερα ἀπὸ τούτοις ἐλπίδας, καὶ ὡδὸν λι-
 σταρχοὶ τὸν ἀπήγαγον εἰς τὰ καταφύγιά των, καὶ τούτοις πολλὸν
 τὸν ἐγοῦσευσαν μὲ τὰ μαγικά λόγια των, ὥστε νὰ προσηρῆ
 ἢ ἀντιμετώπιση καὶ τὴν σκληρότητα, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὰ θη-
 ρία, καὶ ὁ πῶδητοτε ἄλλο, παρὰ τὰ ἐπανάθη εἰς τὴν προτέ-
 ραν πλοῖον τῶν. Καὶ μάλιστα τὸ χειρότερον, ἐνθὶ τὸν ἔ-
 πεισαν δι' αὐτὰ, προσποσόνται ὅτι διαβλήσαν καλύτερα
 ἀπὸ ἡμᾶς τὸ συμφῆρον. Ἐρρημοὶ καὶ οἱ αἰκίαι, καὶ οἱ ἀγροὶ
 γεμῆται δὲ ἀπὸ κατήρειαν καὶ αἰσχόντων οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ
 ὑπερῆται. Καὶ χαίρονται μὲν διὰ τὸς συμφορὰς μου οἱ ἐχθροὶ
 μου, ἐντρέπονται ὅμως οἱ φίλοι. Ἐγὼ δὲν ἔχω καρμίαν ἄλ-
 λην γνώμην, **Β** παρὰ νὰ θάλω φρενὰ καὶ νὰ τὰ καύσω ὅλα,
 καὶ τὰ σάτια, καὶ τοὺς ἀγρούς, καὶ τὰ κοπάδια τῶν βοδινῶν,
 καὶ τὰ ἄν προβάτων. Διότι, ποὺ θά μοῦ φανοῦν χρήσιμα αὐ-
 τὰ, ὅταν δὲν ὑπάρκῃ ἑκεῖνοις ποὺ θά νὰ χρησιμοποιοῦν, ἀλλ'
 ἔργιν ἀκατάλυτος, καὶ δουλεύει πλοῖον θαρράου καὶ ἄ-
 γρητον ἀνθρώπων, δουλείαν μικροτέρων τοῦ θανάτου; Ἐντυ-
 σια μὲ μαύρον στολὴν ὄλου τοῦ ὑπερῆτος, κατεργάντσια
 τὰς κεφαλὰς μὲ σάκτιν, ἐποθεθῆται ὀμάδας γυναικῶν, τὰς
 προσέταξα νὰ κλαίουν γοερώτερα ἀπ' ὅτι ἐάν ἔβλεπαν νε-
 κρὸν. Νὰ μὲ συγκωρῆσατε δὲ, ποὺ κῆνω αὐτὸ τὸ πρῶμα: **C**
 διότι τὸ πένθος μου εἶναι μεγαλύτερον ἑκείνου. Νομίζω ὅτι
 μ' ἐσκελεῖ τὰ φῶς καὶ μὲ στενωκοποιῶν οἱ ἄκτινες, ὅταν ἀνα-
 λογηθῆ τὴν μορφήν τοῦ δικτασμένου ἑκείνου παιδιοῦ,
 ὅταν τὸν ἴδω ἐνδεδυμένον κατώτερα ἀπὸ τοὺς ἀγροῖκους ἑ-
 κείνους, καὶ ἀποτελλόμενον εἰς ἐργασίας ἀπαιωτέρας. Ὅ-
 ταν ἀναλογισθῆ τὴν ἀμετάπειτον γνώμην του, κατακλινομαι,
 κοιμησάσομαι, ἐκρήγνυται.

3. Ἐνθὶ λέγει αὐτὰ, καὶ κυλιεται πρὸ τῶν ποδῶν τῶν
 ἀκούοντων καὶ καταρραντίζει μὲ σάκτιν τὴν κεφαλὴν, καὶ

άλεγει με σκόνην τὸ πρόσωπον, καὶ παρακαλεῖ ἄλλως καὶ τὸν βοηθήσων καὶ καταβαλεῖ τὴν γρησὴν κόπην του. Ἀσφαλὲς ὁ καλὸς κατήγορος D καυάρησε μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ τελειότητος νὰ ἐξέσῃ ἄλλως καὶ νὰ τοῦς πείσῃ νὰ εἴψουν εἰς τὸν γρησὴν αὐτοῦ ποῦ ἔκορον αὐτὰ. Δι' αὐτὸ ἀκριβὲς ἐπιλέγει περὶ αὐτῶν τὴν ἀκριβήτην, διὰ νὰ μὴ ἡμποροῦν οἱ ἄλλοι νὰ εἰσπύρῃ τὴν ψυχήν αὐτοῦ ποῦ παρεσκευάσθη ψυχολογικῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἡγησῆται ἀπὸ ἡμῶν μετὰ τὴν κάραν τοῦ Θεοῦ. Διὰ αὐτοῦ ἀπεστασμένη αὐτοῦ ποῦ τὰ ἔχει ἅλα μαζί, εὐκολοῦ θὰ ὑποταχῆ εἰς ἡμᾶς, αὐτοῦ ποῦ δὲν τὰ ἔχει ἅλα (οὔτε θέσθια εἶναι δυνατόν ἅλα μαζί νὰ συγκεντρωθῶν). Αὐτοῦ λοιπὸν εἰς λέγει ταῦτα, E καὶ περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ. Ἐγὼ ὅμως θὰ ἰκετεύσω τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ λυπηθῶν τὸν γέροντα αὐτὸν τώρα, ἀλλ' ἔσταν δεξιῶμεν ὅτι αὐτοῦ πενθεῖ τὸν υἱόν, ποῦ οὐ μόνον δὲν ἔχει πάσης τίποτε τὸ φοβερόν, ἀλλὰ ἀπύλαου καὶ πολύτιμο ἀγαθὰ, ὑπεράνω τῶν ὑποίων δὲν εἶναι δυνατόν κανεὶς νὰ εὐρηθῆ. Διὰ αὐτὸ πῶτε πράγματι θὰ ἦτο ἄξιος οὕτου καὶ δοκροῦν, ἂν δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὴν εὐτυχίαν τοῦ παιδιοῦ, ἀπὸ τὴν ὅποιαν αὐτοῦ εὐρίσκειται τόσο μακριά, ὥστε νὰ θρηνηθῆ ὡσὺν νὰ πρόκειται διὰ μεγίστην συμφορὰν.

Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ν' ἀρχίσω τὸν πρὸς αὐτὸν λόγον; Ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ κτήματα, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος δι' αὐτὸ περισσότερο ἀπ' ἅλα κλαίει, καὶ ἅλα νομίζουν ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ φοβερώτερον εἶναι, δηλοῦθι τὸ εἶναι παιδιὰ πλουσίων ἤθελον προσελκυσθῆ εἰς τὸν θῖον αὐτόν. ⁶¹ A Πέρ μου, λοιπὸν, ποιὸν καλοτυχεῖσμεν ὅλοι καὶ θεωροῦμεν ἀδοξήλευτον; Ἀδύτῳ ποῦ διαψ' συνεχῶς καὶ πρὶν γεμίσῃ τὸ ἕνα ποτήρι ζῆσθ' καὶ ἄλλο καὶ εὐρίσκειται πάντα εἰς αὐτὴν τὴν κατὰστασιν, ἢ αὐτὸν ποῦ θῖνεν ἀντίπερὸς τῆς ἀνάγκης ἐκείνης καὶ μένει ἀδύνατος πάντα καὶ οὐδέποτε ἔχει ἀνάγκην ἐκείνου τοῦ ποτοῦ; Δὲν ὁμοιάζει ὁ μὲν πρῶτος μετ' ἐμπόρευτον ποῦ εὐρίσκειται εἰς φοβεράν ἀνάγκην καὶ ἂν ἀκόμη ἡμπορεῖ νὰ ἀντλή τὰ ὕδατα ἀπὸ πηγῆς, ὁ δὲ δεύτερος καὶ ἐλεύθερος εἶναι πρῶτον, ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀπολαρβάνει τὴν ἀληθινὴν ὕψιν καὶ ὑπερβαίνει τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Τί λοιπὸν; Ἐάν κάποιος ποῦ ἐπιθυμῆ γυναικα ἔρχεται εἰς σαρκικὴν μετ' αὐτῆς σκέπην διαρκῶς, B φλέγεται ὅμως περισσότερο μετὰ τὴν συνουσίαν, ἐνθ' ἄλλος ἀποφεύγει τὴν μανίαν καὶ δὲν ὑποκρίνεται οὔτε κατὰ τὸν θῖνον εἰς τὸ πάθος, ποῦς λοιπὸν πάλιν εἶναι δι' ἡμῶν ἀδοξήλευτος καὶ εὐτυχής; Ποῦς δὲ εἶναι ἄθλιος καὶ δυστυχής; Δὲν εἶναι αὐτοῦ ποῦ φλογίζεται ἀπὸ τὸν ἀκανονισμὸν ἐκείνον ἔρωτα, ποῦ με κανέναν τρόπον δὲν ἡμπορεῖ νὰ σθεσθῆ, ἀλλὰ

μόνον ἐπιυφάνεται μετὰ τὴν ἐπινοούμενα φάρμακα; Ἐάν δὲ ἀπὸ πλεόν μακαρίτη τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὸ πάθος καὶ οὔτε ὁ ἴδιος θέλει νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἐκείνην καὶ προοῦσι κλαίει δι' αὐτοῦ ποῦ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸ πάθος, ὅπως αὐτοῦ ἐδοῦ τώρα, μήπως δὲν εἶναι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ πάλιν ἐλασνότερος καὶ ἀθλιότερος, οὐ μόνον ἐπειδὴ ἄσθενεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἀγνοεῖ ὅτι ἄσθενεῖ, C καὶ δι' αὐτὸ οὔτε θέλει ὁ ἴδιος νὰ ἀπαλλαγῆ, θρηνηεῖ δὲ καὶ διὰ τοῦς ἀπαλλαγμένους;

Ἄς ἐπαρμόσωμεν λοιπὸν τὸ παράδειγμα αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν κτημάτων καὶ ἂς ἔσταν ποῦς εἶναι ὁ ἄθλιος καὶ δυστυχής; διὸ αὐτοῦ ὁ ἔρωτα εἶναι ἰσχυρότερος καὶ σφοδρότερος ἀπὸ ἐκείνου. Ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ προεβῆσθαι περισσότερο πόνον, οὐ μόνον ἐπειδὴ ἡ λαμπρότα του διαρκῆ περισσότερο, ἀλλὰ καὶ διὰ εἰς κάθε παραμυθίαν ποῦ ἐπινοεῖται εἶναι ἀνυποκρίφτος καὶ περισσότερο ἀκαρπτικός ἀπὸ ἐκείνου. Περισσότερον κορταίνου μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν οἱ ἐπιθυμούντες ποτὰ καὶ οἰκίαμα παρὰ αὐτὸ ποῦ διαρκῶν D διὰ τὸν πλοῦτον. Δι' αὐτὸ ἡγαγέσθην νὰ κατοικεῖσθαι ἐκείνου διὰ τοῦ λόγου, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φανῆ τοῦτο ἡμέωρα ἐκ τῆς πείρας, ἐνθ' διὰ τὴν ἄσθενειαν αὐτὴν εἰς τὴν πραγμάτων δυνάμειν καὶ παρουσιάζωμεν πολλὰ παραδείγματα. Δι' αὐτὸ λοιπὸν, πέρ μου, θρηνηεῖς τὸν υἱόν σου, διὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν μανίαν καὶ τὴν τῶσιν ζήλην, διὰ δὲν εἶναι ἐκμάδωτος ἀκανονισμοῦ πάθους, διὰ ἀπέφυγε αὐτὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν μάχην; Δὲν θὰ τὸ ἐπάθεινε αὐτὸ, λέγει, οὔτε θὰ ἐπάθει τὰ περισσότερα, E ἀλλὰ θὰ ἡρκεῖτο εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν παρόντων.

Κατ' ἀρχὴν ὑποστηρίζεις, οὔτως εἰπεῖν, πρῶτον ἀντίθετον πρὸς τὴν φύσιν. Ὅμως ἂς δεχθῶμε καὶ αὐτὸ καὶ ἂς ὑποθῶμεν διὰ τοῦ λόγου ὅτι δὲν θὰ ἤθελε αὐτοῦ καὶ προσθήκη ἄλλα εἰς τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὲν θὰ ἐκυριεύετο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνην. Ἐγὼ θὰ ἀποδείξω, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν προϋποθέσεων, ὅτι τώρα εὐρίσκειται εἰς μεγαλύτερον ἄνεσιν καὶ ἰκανοποίησιν. Τί δηλαδὴ εἶναι ἐλαφρότερον, τὸ νὰ φροντίζῃ κανεὶς διὰ τόσα πράγματα καὶ νὰ ἀκαταστάσθαι εἰς τέτοιαν φυλακὴν καὶ δουλείαν καὶ νὰ φοβῆται νὰ μὴ κοθῆ τίποτε ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ἢ τὸ νὰ ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν δεσμεύσεως; ⁶² A Ἄς δεχθῶμε ὅτι δὲν ἐπιθυμῆ ἄλλα βάρη; εἶναι πάντως πολὺ καλύτερον νὰ περιφρονῆ καὶ αὐτὰ ποῦ ἤδη ἔχει. Διὸ ἐάν ἐκῆ γίνετο παραδεκτὸν ὅτι τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμῆ περισσότερο εἶναι μέγιστον ἀγαθόν, τὸ νὰ μὴ κρεβάται καὶ τὸ ὑπάρχοντα θὰ ἦτο ὑπόδειξις μεγαλυτέρας εὐφροσύνης. Διὰ ἐκείνου ποῦ δὲν διαψ' καὶ δὲν ἐρατεύεται (διὸ

τίποτε δεν μας έμποδίζει να επανέλθουμε εις τὰ ἴδια παραδείγματα) ἔχει ἀποδειχθῆ εὐτυχέστερος ἢ καὶ μόνον ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ συνεχῶς θρῆσκον καὶ συνεχῶς ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ ἐπιβῶν ὡσὺ ἐπὶ ὀλίγον καὶ ἰκανοποιῶν τὴν ἐπιθυμίαν, διότι οὕτως ἐδοκίμασε κινῆσθαι τὴν ἀνάγκην.

Θὰ σὲ ἐρωτήσω δὲ πάλιν ἐὰν ἴδωναί σου καὶ ὑπερβῆς εἰς πλοῦτον ἄλλου καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ κοκὰ τοῦ πλοῦτου, B δὲν θὰ ἐπιτοίχη μαριάζεις αὐτὴν τὴν περιουσίαν, ὥστε οὕτως θασκανίαν, οὕτως συκαφανίαν, οὕτως φρονεῖα, οὕτως τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἀνέκται; Ἐὰν λοιπὸν ἀποδείξω ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἐκεῖ ὁ υἱὸς καὶ εἶναι πολλὸ πλουσιώτερος πάρα, θὰ πύσῃς νὰ θρηνηῖς ἐντελεῖς καὶ νὰ κλαίῃς τόσον περὰ; Ὅτι λοιπὸν ἔχει ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῶν μερίμνων καὶ τὰ ἄλλα δυσόρεστα ἐπακόλουθα τοῦ πλοῦτου, οὕτως καὶ σὺ ὁ υἱὸς τὸ ἀμφισβητεῖς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνομιλήσωμεν. Ζητεῖς δὲ νὰ πληροφορηθῆς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ ἐσένα, ποῦ ἔχεις τόσα πολλά. Αὐτὸ λοιπὸν θὰ σοῦ διδάξωμεν καὶ θὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι αὐτὸ ποῦ νομίζεις ἐσὺ, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος ὀριζοῦται εἰς τὴν ἐκατὴν πτακείαν, C αὐτὸ τὸ ἐκεῖς πάρε' ἐσὺ, ἂν συγκριθῆς με' ἐκεῖνον.

4. Καὶ μὴ νομίζεις θέβηαι θὰ εἶ ὀμλίως διὰ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, καὶ τὰ μεταθανάτια; διότι θὰ ἀρκίωσιν ἐν πράξει τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποῦ εἶναι χειρομαστά. Σὺ μὲν λοιπὸν εἶσαι ἐξουσιαστής καὶ μόνον τῶν ἰδικῶν σου, ἐκεῖνος δὲ πῶν ἀγαθῶν ὀλοκλήρου τῆς οὐκουμένης. Ἐὰν δὲ ἀποτίσῃς ἔλα νὰ σὲ μεταφέρω εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν πειθώσω, ἀφοῦ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ ὄρος ἢ μᾶλλον παραμένειν ἐκεῖ, νὰ δόξῃ ἐντολήν εἰς κάποιον ἀπὸ τοῦ πολλοῦ πλοῦτου καὶ εὐλαβεῖς νὰ στείλῃ ποσότητα χρυσοῦ, ὅσην θέλεις. Μᾶλλον ὅμως δὲν θὰ τὸ δεχθῇ αὐτὸ, ἀλλ' ὡς ἐπαύειν D νὰ δοθῆ εἰς τὸν τῆδε πτωχόν, καὶ θὰ ἴδῃς τὸν πλουτιοῦντα νὰ ὑπακούῃ καὶ νὰ φέρῃ τὸν χρυσὸν προθυμώτερα ἀπὸ κάποιον ἐκ τῶν ἰδικῶν σου διακρισιῶν. Διὰ αὐτὸς θταν διατάσσεται νὰ ἐρθεῖν εἶναι κατηγῆ καὶ σκυθρωπός; ἐκεῖνος δὲ, θταν δὲν ἐξοδεύῃ, τότε φοβεῖται μήπως διαπράττει σφάλμα, διότι δὲν διατάχῃ διὰ κἀπὶ τέτοιον. Καὶ ἡμῶν πολλοὶς ἀπὸ αὐτοῦ νὰ ἐπιδείξω ἕνα ἀπὸ τοῦ εὐδοκίμου διαπράττει σφάλμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ὑποδοκίμου νὰ ἔχουν τόσον δύνανμιν. Καὶ σὺ μὲν, ἐὰν οἱ διακρισιῶν καταναλώσων τὰ ἑμᾶστευθέντα, δὲν ἡμῶν εἰς τὴν ἐπιτήρησιν κἀπὶ ἄλλο, ἀλλὰ ἄμελως μεταβάλλεται ὁ πλοῦτος εἰς πτωχόν, ἀπὸ τὴν κατάρχησιν ἐκεῖνον. Εἰς τὸν υἱὸν σου ὅμως δὲν ὑπάρχει τέτοιος φόβος, E Διότι ἐὰν αὐτὸς γίγῃ πτωχός, θὰ δόξῃ ἐντολήν πάλιν εἰς ἄλλον, καὶ ἂν ἐκεῖνος πάσῃ τὸ

αὐτὸ θὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον, καὶ πρότερον νὰ στερῶσιν πρώτα αἱ πηγαὶ τῶν ὕδατων παρὰ νὰ λείψῃ κάποιος ποῦ θὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἐντολήν. Καὶ ἐὰν μὲν εἴχης τὰς ἰδικὰς μας περιουσίας; A θὰ σοῦ διηγοῦμαι πολλὰς διηγήσεις ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι εὐδαιμονοῦς, θὰ εὐρω ἀπὸ ἐκεῖ παραδείγμα. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Κρίτων πρὸς τὸν Σικωρτῆν: «Καὶ σὺ ἔχεις εἰς τὴν διάθεσίν σου τὰ χρήματά μου, ἀρκετὰ ὅπως νομίζω ἔπειτα καὶ ἂν λυπηθῶ κάπως ἑμένα καὶ νομίζω ὅτι δὲν πρότερον νὰ ἐξοδεύῃς τὰ ἰδικὰ μου, ἐδῶ εἶναι αὐτοὶ οἱ φίλοι μας ἀπὸ τὰ ἔνα, πρότερον νὰ ἐξοδεύσων ἀπὸ τὰ ἰδικὰ των. Ἐνας μάλιστα, ὁ Σιμῆσις ὁ Θηβαῖος, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν, ἔχει φέρει μαζί του ἀρκετὰ χρήματα καὶ ὁ Κέθης καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἶναι ἐδῶ πρότερον, ὥστε αὐτὸς ὁ φόβος νὰ μὴ σὲ κρατῇ ἀπὸ τοῦ νὰ οὐκίῃς οὕτως καὶ ὁ λόγος ποῦ εἶπες εἰς τὸ δικαστήριον νὰ σὲ ἐμποδίσῃ, ὅτι δηλαδὴ ἂν ἐφειγες ἀπὸ τὸν τόπον σου, δὲν θὰ εἴχης τί νὰ χρησιμοποιοῦσῃς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου; οὕτως καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, ὅπου οὐδέποτε πᾶς, θὰ σ' ἐκτιμῶσιν. B Καὶ ἂν θέλῃς νὰ πᾶς εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔχει ἕνα φίλους μου, ποῦ θὰ σὲ περιποιηθῶν πολὺ καὶ θὰ σὲ φρονίσων διὰ τὴν ἀσφάλειν σου, ὥστε κανεὶς νὰ μὴ σ' ἐνοκλήσῃ.»

Τὶ ποῦ εὐκλείστον ἀπὸ τὴν εὐπορίαν αὐτὴν; Ἀλλὰ αὐτὸ, ὡς πρὸς ἄνθρωπον ποῦ ἔξ εἰς τὸν κόσμον. Ἐὰν δὲ ἐζητήσωμεν με' περισσοτέραν φιλοσοφίαν ἀπὸ αὐτὸν, τὸν πλοῦτον, ἐδῶ μὲν ἴσως νὰ μὴ παρακαλοῦσθῃς τὸν λόγον, ἐγὼ ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν εἴπω διὰ τὸς δικαστῆς. Διότι εἶναι τόσον μεγάλος ὁ πλοῦτος τῆς ἀρετῆς, τόσον ποῦ εὐκλείστον, τόσον ποθεινότερος τοῦ ἰδικῶν σου, ὥστε οὐδέποτε θὰ θελήσων, αὐτοὶ ποῦ τὸν ἔχουν, νὰ τὸν ἀνταλλάξων με' ἄλην τὴν γῆν, C καὶ ἂν ἀκούῃ αὐτὴ μετατρέπετο εἰς χρυσὸν με' τὰ ὄρη καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸς ποταμούς. Καὶ ἐὰν θεθελάσῃς ἴτω δυνατόν νὰ γίγῃ αὐτὸ, θὰ ἐπιπροσφορέσῃς ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιμετρίως οἱ λόγοι, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκδοῖται εὐδοκίαν πολλὴ περισσοτέρα καὶ μεγαλυτέρα, θὰ καταφρονέσων με' αὐτὸν. Καὶ διατὶ λέγεις περὶ ἀνταλλαγῆς; Διότι, οὕτως καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς δὲν θὰ ἐδέκοντο νὰ λάβων τὸν ὀλίγον πλοῦτον. Ἐνῶ ἂν κανεὶς ἐδῶ εἰς ἐσὺς τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς μαζί με' τὰ χρήματα, θὰ τὸν ἐλαρβάνετε με' ἀπλωμένα τὰ χεῖρα. Ἐποὶ ὀρλογοῦτε ὅτι ὁ ὀλίκος πλοῦτος εἶναι κἀπὶ οὐδοκίαν καὶ θαυμαστόν. Αὐτοὶ ὅμως δὲν θὰ ἐδέκοντο τὸν ἰδικόν σου πλοῦτον D μαζί με' τὸν ἰδικόν των. Διότι π-

7. Βλ. Πλάτωνος, Κρίτων, 45 β. c.

στεύον ότι είναι άδικακατηρόνητον πράγμα. Και αυτό θα τὸ ἀποδείξω μὲ τὰ ἴδικά σου παραδείγματα. Διότι πόσα χρήματα νομίζεις ότι θα ἔδιδεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Διογένην, ἐάν αὐτὸς ἤθελε νὰ τὸ δεχθῆ; Ὅμως δὲν τὸ ἤβέλτησεν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως φιλοδοξοῦσε καὶ ἔκαμε τὸ πᾶν, ὥστε νὰ ἡμπορέσῃ κάποτε νὰ φθάσῃ τὸν πλοῦτον τοῦ Διογένηος.

5. Θέλεξ νὰ ἴδῃς τὴν πτωχείαν σου καὶ ἀπὸ ἄλλου, καθὼς καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ποδοῦ σου; Λοιπὸν, πῆγαινε καὶ ἀφάρσεσθι τὸν μόνον τοῦ ποδοῦ σου, καὶ ἀπομάκρυνέ τον ἀπὸ τὴν καλύβην. Ἐ καὶ γέρμασε τὸ ἔρμητινόν σου, καὶ ὅτε ἔσθι θὰ τὸ ἴδῃς δυσωρεσσημένον καὶ δυστυχῆ, ἀλλὰ καὶ θὰ σ' εὐχαριστήσῃ δι' αὐτὰ, καὶ ἔσθι τὸν ἄλλο περισσότερο εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἐνῷ ἐσθι, ἂν κανεὶς σοῦ ἀφαιρήσῃ ἄλλα μόνον βραχιόλια, δὲν θὰ πάσῃς ποτὲ νὰ θρηνηῖς καὶ νὰ δῶδῃς. Λοιπὸν, ποῦς εἶναι πλούσιος; Αὐτὸς ποῦ ὑποφέρει ⁴⁴ Ἄ πάρα πολὺ καὶ διὰ τὰ μισθιαῖνά, ἢ αὐτὸς ποῦ καταφρονεῖ τὰ πάντα; Καὶ οὐ μόνον αὐτὸ νὰ κάμῃς, ἀλλὰ καὶ ἐξοισθῇ τὸν ἀπὸ ὅλην τὴν ψάραν, καὶ θὰ τὸν ἴδῃς νὰ γελά δι' αὐτὰ ὡσάν παιδί ποῦ παίζει. Ἐσθι ὅμως, ἂν κανεὶς σέ ἀπομακρῶνῃ μόνον ἀπὸ τὴν πατρίδα, θὰ ὑποφέρῃς πάρα πολὺ καὶ δὲν σ' ἀντέλῃς εἰς τὴν συμφορὰν. Ἐκεῖνος ὅμως, ἐπειδὴ ὅλη ἡ Ἐστὴ καὶ ἡ θάλασσα εἶναι ἰσοῦς τοῦ, τόσον εὐκόλως καὶ χωρὶς νὰ λυπηθῇ σ' ἀνακρήσῃ ἀπὸ αὐτὰ εἰς ἄλλα μέρη, ὅπως ἐσθι πηγαίνεις διὰ μέσου τῶν ἄγρῶν σου· μᾶλλον δὲ καὶ εὐκολώτερα. Διότι σοῦ μὲν, ἂν καὶ ἡμπορῆς νὰ διαδύκῃς διὰ μέσου τῶν ἰδικῶν σου ἄγρῶν ἀλλ' ὅμως παρίσταται ἀνάγκη νὰ διέλθῃς καὶ διὰ μέσου τῶν ἔθνων. Ἐκεῖνος ὅμως θὰ διαδύκῃς διὰ μέσου ὅλης τῆς γῆς ποῦ εἶναι δική σου. Καὶ μὲ ἀφθονίαν **B** αἱ λήμαι καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ παρέκχου ποτῶν ἀπὸ παντοῦ, τροφή δὲ αὐτοῦ εἶναι τὰ λάκανα καὶ τὰ χόρτα, καὶ ἔσθι ἀπὸ πολλὰ μέρη. Καὶ ποῦ νὰ σοῦ εἰπῶ ἀκόμη, ὅτι περιφρονεῖς καὶ ὅλην τὴν γῆν, διότι ἔχει ὡς πόλιν τὸν οὐρανόν! Καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ πεθάνῃ θὰ ὑπαμείνη τὸν θάνατον μὲ μεγαλύτεραν εὐχαρίστησιν ἀπὸ ὅσην σεῖς τὴν καλοτέρασίαν σου, καὶ θὰ εὐχρηθῇ ν' ἀποθάνῃ ἔσθι ἐνῷ σεῖς θέλετε εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν συζυγικὴν ἐστίαν ὥστε καὶ πλανήμενον καὶ ἐξέριστον καὶ ἀλήτην θὰ ἤθῆνατο κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν ποῦ κατοικεῖ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔχει οἰκίαν, παρὰ αὐτὸν ποῦ εἶναι ἀπηλλαγμένος ὅλων αὐτῶν. Διότι δὲν θὰ δυσηθῆς ποτὲ νὰ τὸν διώκῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα, μέγας δ' αὐτοῦ τὸν ἐκείθεν ἀπ' ὅλην τὴν γῆν ἢ διὰ νὰ εἴπωμεν πάλιν ἔσθι, **C** τότε θὰ τὸν ἔκρη ἀποστελεῖς πρᾶγμα εἰς τὴν πατρίδα, ὅταν θὰ τὸν διώκῃς ἀπὸ τὴν γῆν. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει: τὸ αὐτὸ μὲ ἐσθῆνα, ὁ ὁμοῖος δὲν γνωρίζει τίποτε περισ-

ότερον ἀπ' ὅσα βλάπτεις. Ὅτε γυμνὸν θὰ ἡμπορέσῃς νὰ τὸν παρουσιάσῃς ἐν ὄσῃ φορῇ τὰ ρούχα τῆς ἀρετῆς, ὅτε θὰ τὸν ἐπειλήσῃς μὲ πείναν ἐν ὄσῃ γνωρίζῃς τὴν πραγματικὴν τροφήν. Ἀλλ' εἰς ὅλα αὐτὰ ὑποκίπτουν εὐκόλως οἱ πλούσιοι ὥστε καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν θὰ ἐσφαλῇ κανεὶς ἀποκαλῶν αὐτοὺς πτωχοὺς καὶ ὑπερβολικὰ πτωχοὺς, ἐκείνους δὲ ἀκριθῶς πλουσίους. Διότι αὐτοὺς ποῦ ἡμπορεῖ παντοῦ νὰ εὐρίσκῃ καὶ τροφήν καὶ ποτῶν καὶ κατοικίαν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐ μόνον δὲν ἀνησυχεῖ, ἀλλὰ καὶ ἔσθι εὐχευέστερα ἀπὸ σὲ, μὲ τὰς ἀπολαύσεις σου εὐνότηρον ὅτι εἶναι ποῦ εἴπωρος ἀπὸ ἄλλου ὡς **D** τοὺς πλουσίους, οἱ ὅποιοι μόνον εἰς τὴν οἰκίαν ἔχετε ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔβριε ἐκεῖνος νὰ θρηνηθῇ διὰ τὴν πτωχείαν. Διότι, οὐ μόνον οὐς πρὸς τὴν ἀφθονίαν εἶναι καλύτερος αὐτὸς ὁ πλούσιος, ὅτε μόνον ὡς πρὸς τὴν ἡδονήν, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἐξοδεύεται καὶ δὲν μεταβάλλεται ποτὲ εἰς πτωχείαν, ὅτε ὑπόκειται ποτὲ εἰς τὴν ἀθεωσιότητα τοῦ μέλλοντος, ὅτε ἔχει φροντίδας, ὅτε ὑπόκειται εἰς φόβον, ἀλλὰ θαυμάζεται καὶ ἐπαινεῖται καὶ ἔχει καλὴν φήμην. Ἐνῷ εἰς ὅσας εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸ ἀντίθετον. Ὅχι μόνον δὲν οὐς ἐπαινοῦν διὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ οὐς μισοῦν, ὡς ἀποστρέφονται καὶ οὐς φθονοῦν καὶ σκέπτονται κακὸν ἐναντίον σου οἱ πολλοί. Ἐ αὐτὸς ὅμως ἐπειδὴ ἀποκτῆ τὸν πραγματικὸν πλοῦτον, διὰ τοῦτο θεσμίως θαυμάζεται, καὶ δι' αὐτὸ δὲν φθονεῖται καὶ δὲν κινδυνεύει ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴν. Ἀλλὰ, ἴσθι γε, ποῦς εἶναι καλύτερος διὰ τὴν ὀγύειαν; Μήπως αὐτὸς ποῦ ἔχει ἐκείνον δὲν εἶναι εὐριστός καὶ σφιγνῆς ὅπως τὰ ἄγρια ζῶα, ἐπειδὴ ἀπληρῶνται τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὰ ὕδατα νερά, καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ λιβάδια καὶ τὴν ἄγνην εὐωδίαν, ⁴⁵ Ἄ ἐκεῖνος δὲ ποῦ ἔχει τὸν ἕλικον πλοῦτον ὡσὸν νὰ εὐρίσκειται μέσῃ εἰς ὄρθηρον δὲν εἶναι καὶ μαλθακώτερος καὶ περισσοῦτον φιλόσοφος; Ἐάν δὲ αὐτὸς ἔχη τὰ πρῶτα καὶ ἄς πρὸς τὴν ἡγεσίαν, εἶναι φανερόν ὅτι τὰ ἔχει καὶ εἰς τὴν ἡδονήν. Ποῦς, νομίζεις, καλοπερνᾷ περισσότερο; Αὐτὸς ποῦ εἶναι ἐξοπλισμένος εἰς πλουσίαν κλόνην πλησίον καθαρῶς πηγῆς, ὑπὸ τὴν οὐρανὸν ἐκτεταμένον δένδρον, καὶ ἔχει ἐστραμμένον τὸ βλέμμα του εἰς τὴν θεάν, καὶ ἔχει τὴν ψυχὴν καθαρωτέρην τοῦ οὐρανοῦ καὶ εὐρίσκειται μακρῶς ἀπὸ τὴν παραχθὴν καὶ τὸν φόβον, ἢ αὐτὸς ποῦ εἶναι κατάκλειστος εἰς τὸ σπῆμα του; Διότι, τὰ μάρμαρα θέσια, δὲν εἶναι καθαρώτερα ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὅτε καὶ ἡ σὰν τῆς ὀρυφῆς ποῦ εὐχάρισται, ἀπὸ τὴν οὐρανὸν τῶν δένδρων, ὅτε τὸ μωσαϊκὸν ἀπὸ τὸ ἔδαφος, τὸ οὐλοισμένον μὲ ἄνθη. Καὶ εἴθε μάρτυρες αὐτῶν ὄλοι ἔσθι οἱ πλούσιοι, οἱ ὅποιοι ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχετε ἐπὶ τῶν ὑπερίων δένδρα **B** καὶ τὴν

ἀνακούφιον τῶν λιθοειδῶν, θά τῷ ἐπιτρομιόσατε περισσότερον ἀπὸ τὴν κρισίην στέγην καὶ τοὺς θαυμαστοὺς τοῖτους. Ὅταν λοιπὸν μετὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν κόπρασιν ἐπαυθῆτε καὶ ἀναπαυθῆτε, ἀφήνετε αὐτὰ καὶ δοῦλετε πρὸς ἐκεῖνα.

Ἄλλ' ἵσως θρηνηεὶς περὶ τῆς μεγάλης καὶ πολλῆς ἐκείνης δόξης, ἢ ὅποια πούθενά δὲν φαίνεται ἐδῶ; Διότι ἔσαν συγκρίνη; τὰ ἀνάκτορα πρὸς τὴν ἐρημίαν καὶ τὰς ἐκεῖ ἐλπίδας πρὸς τὰς ἐδῶ, νομίζετε ὅτι ὁ υἱὸς σου ἔχει πέσει ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν οὐρανόν. Λοιπὸν αὐτὸ πρέπει νὰ μῆρες πρῶτα, ἵνα οὔτε ἡ ἐρημία ἀπαύξει. Ἐ οὔτε τὰ ἀνάκτορα καθιστοῦν κάποιον λαμπρὸν καὶ ἐνδοξόν, καὶ πρὶν νὰ ἐλθῶμεν εἰς οὐλογοισμούς, μὲ παραδείγματα θὰ εἰ ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν ὑποψίαν, μὲ παραδείγματα ἴσα ἰσάκῃ μας, ἀλλὰ ἰσάκῃ σας. Σοὺ εἶναι γνωστὸς ἐξ ἀκοῆς Ἰσὺς ὁ Διονύσιος, ὁ τύραννος τῆς Σικελίας, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Πλάτων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοῦτοπου; Πέε μου λοιπὸν, ποὺς ἔγινεν ἐνδοξότερος; Ποὺς ἰμνεῖται καὶ εὐφραίνεται εἰς τὰ σέσματα πολλῶν; Μήπως ἐκεῖ ὁ φιλόσοφος περισσώτερον ἀπὸ τὸν τύραννον; Ἄν καὶ ὁ μὲν ἕνας ἐκτεράσκει ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Σικελίας καὶ ἔζη μὲ τριψήν καὶ ἐτέραςε τὴν ζωὴν του μὲ πολλὸν πλοῦτον, μὲ σαματιφόλους καὶ μὲ ἄλην τὴν ὑπέλοιπον φαντασίαν ὁ δὲ ἄλλος ἔζη εἰς τὸν κῆρον τῆς Ἀκαδημίας ὅπου ἐπότιζε καὶ ἐρότευε καὶ ἔρωτων ἐλαίος, καὶ παρέθετε πιακὴν τράπεζαν D καὶ εὐφρασκετο ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκείνην τὴν πολυτέλειαν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ ἄξιοθαύμαστον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἀφοῦ ἔγινε δοῦλος καὶ ἐπωλήθη κατὰ δικαιοσύνην τοῦ τ υ ρ ἄ ν ν ο υ, τὸσον μακρὰν ἐστάθη ἀπὸ τοῦ νὰ φανῆ ὑποδεέστερος ἐκεῖνου ἐξ αἰτίας αὐτῶν, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ θεωρηθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ ἴδιου τοῦ τυράννου ὡς σεβάσιμος. Τοσοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ μόνον δι' ἄσων πράττει ἀλλὰ καὶ δι' ἄσων ὑφίσταται δὲν ἀφήνει καὶ μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπαρμόζοντας αὐτὴν νὰ οὐκαὶῶνται καὶ νὰ διαβαίνουν ἐπαρτήματα. Καὶ τί συνέβη μὲ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Σικρατῆν; Πόσον ἐνδοξότερος ἦτο τοῦ Ἀρχελαίου; Ἄν καί, ἐκεῖνος ἦτο βασιλεὺς καὶ ἔζη μέσα εἰς πολλὸν πλοῦτον; αὐτὸς δὲ ἔζη εἰς τὸ Λύκειον⁸ καὶ δὲν εἶχε τίποτε περισσώτερον

8. Ὅπως ἐμαυλοῦσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τοῦ 418 μέχρι τοῦ 398. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ τῶ Μακεδονικῶν βασιλεῶν ἔρρασαν εἰς μεγάλην ἐρημίαν.

9. Τὸ γινόμενον ἢ δημοσίως παλαιότερα ἔχουσα σταγασιμῶς περιπέτης εἰς τὸ ἀνατολικὸν προδίκιον τῶν Ἀθηναίων, κληθῆσαι ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ γαίτανος νεοῦ τοῦ Δ ο κ ε ἰ ο υ Ἀπόλλωνος. Ἐνταῦθα ἐσχηματίζον ὁ Σικρατῆς. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συνέθετε νὰ διδάσκη ἢ ἐπιλήρη παραστάτων, δι' ἢ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἐπιλήρητον Δ ο κ ε ἰ ο υ Π ε ρ ι π α ρ τ ῆ τ ι κ ο υ.

ἀπὸ ἑνα ρούκον καὶ μάστιγα μὲ τὸ ἴδιο, καὶ κατὰ τὸν κερμαῖνα καὶ κατὰ τὸ θέρος E καὶ καθ' ἕνα τῆς ἐποχῆς, ἐρρανετο ἐνδοξότερος. Ἐζη δὲ πάντοτε ἄνευ ὑποδράμων καὶ παρέμενε νησιωκὸς ἄλην τὴν ἡμέραν καὶ διετρέφετο μόνον μὲ ἄρτον καὶ αὐτὸ ἦτο δι' αὐτὸν τὸ προσφύγον καὶ τὸ γέμει. Ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὸ τὸ τραπέζι δὲν ὁ ἐπότιζε μὲ ἰσάκῃ του τράφημα, ἀλλ' ἔπαυσε ἀπὸ ἄλλου. Εἰς τὴσιν μεγάλην πτωχείαν ἔζη.¹⁰ A Καὶ ἦτο τόσον ἐνδοξότερος τοῦ βασιλέως, ὥστε ἂν καὶ πολλὰς τὸν ἐκάλεσε ἐκεῖνος, δὲν ἤθέληε ν' ἀφήσῃ τὸ Λύκειον καὶ νὰ ἐλθῇ πρὸς τὸν πλοῦτον ἐκεῖνον. Καὶ ἀπὸ τὴν φημὴν ποῦ ὑπάρχει τώρα φαίνονται καὶ τὰ προηγουμένα. Διότι τὰ ὄνοματα αὐτῶν εἶναι γνωστὰ εἰς πολλοὺς ἐνθ' ἐκεῖνων εἰς κανέον. Ὁ δὲ Στρωπεύς¹¹ πάλιν, ἄλλος φιλόσοφος αὐτός, ἦτο τόσον πλουσιώτερος καὶ ἂν αὐτὸς καὶ ἀπὸ κλιμάκας ἄλλας τέτοιων βασιλέων, ἂν καὶ ἔζησε ρακενδύτος, ὥστε ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὸν ἐνθ' ὀδηγήσας τὸ ἀτρέπτειρα ἐναντίον τῶν Περσῶν, τὰ ἄρησε ὅλο καὶ ἔλαθε διὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τὸν ἐρετήσῃ μόνος του, μήπως ἐκρεπέζοτο τίποτε, καὶ ἔην ἤθελε νὰ ζητήσῃ τίποτε; αὐτὸς ὅμως τίποτε δὲν ἐζήτησε. B Ἄρῃ γε σοὺ εἶναι ἀρεκτὰ τὰ παραδείγματα ἢ ἔθελες νὰ θυμηθῶμε καὶ ἄλλα; Διότι αὐτοὶ ἔγιναν λαμπρότεροι καὶ μόνον ἰσάκῃ τοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα ζῶντας ἐπιφανεῖς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα, προσημύνας τὴν ἰσχυρικὴν καὶ ἀρετήμον ζωὴν καὶ μὴ ἐπαυθόμενους ὅσοι νὰ πληρώσων εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας. Εἰς αὐτὴν ὅμως τὴν πολιτείαν δὲν θὰ ἴδῃς λαμπροὺς τοὺς ζῶντας μὲ πλοῦτον καὶ πολυτέλειαν καὶ ἀφθονίαν, ἀλλὰ τοὺς ζῶντας εἰς πτωχείαν καὶ ἀπλοῦτητα καὶ ταπεινότητα. Καὶ εἰς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ὁ Ἀριστοτέλης, τὸν ὅποιον ἐπέθεσαν ὁ δῆμος ὅταν ἀπέθανεν, ἐνθ' ἡ καὶ ἔως πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ ἔως πρὸς τὸ γένος καὶ ἔως πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἔως πρὸς τὴν ἰσχυρικὴν ἰκανότητα καὶ ἔως πρὸς τὴν σαματικὴν δύναμιν C καὶ ἔως πρὸς τὴν ἐνδοξὸν καταγωγὴν καὶ ἔως πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ὑπερεῖχεν αὐτοῦ ὁ Ἀλικυδάδης, ἐν τούτοις ἦτο λαμπρότερος, ὅσον εἶναι ἕνας φιλόσοφος ἀπὸ ἑνα παιδὶ ἀνάξιον λόγου. Εἰς τοὺς Θεβαίους ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἠνθρωπος ὁ ὁποιός, κληθεὶς εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου δὲν ἤβουλην νὰ μεταβῆ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἔσχεκε νὰ πλύνεται τὸ ρούκον του καὶ δὲν εἶχε ἄλλο νὰ ἐνδύσῃ, ἦτο ὁ ἐπιφανέστερος ἄλην

10. Ἐθῶ ἐμαυλοῦσαι ὁ Χριστοτόμος τὸν κοινὸν φιλόσοφον ἀρετήμον, ὁ ὅποιος κατήγαγε, ἔως γνωστὸν, ἀπὸ τὴν εἰρήνην τοῦ Πόντου ἐνταῦθα ἴσως ἂν προσημύνας Ἐρωπεύς καὶ Πρωτόξος. Ἐγενήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ E' αἰῶνος π.Χ. καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 398 εἰς τὴν Κέρκερον.

τῶν στρατηγῶν ποῦ ἦσαν ἐκεῖ. Μὴ λοιπὸν μὸς ὁμιλήσης διὰ τὴν ἐρημίαν οὐτε διὰ τὰ ἀνάκτορα. Διότι δὲν χαρακτηρίζεται ἡ λαμπρότης καὶ ἡ δόξα ἀπὸ τοῦ τόπου, οὐτε ἀπὸ τὰ ρούχα, οὐτε ἀπὸ τὰ ἀξιώματα, οὐτε ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ψυχικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν μόνον.

8. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ παραδείγματα δὲν ἔχουν καὶ τόσον δύναμιν, θὰ ἐρκίσω τὴν δέξιάν σου D ἀπὸ τοῦ ἰσίου τοῦ παιδὸς σου. Διότι θὰ τὸ εὐρῆμεν νὰ εἶναι τώρα ὅσα μόνον λαμπρότερον, ἀλλὰ καὶ τριπλάσιον ἔξ' αἰτίας ἐκείνων διὰ τὰ ὅποια ἰσχυρίζομαι ὅτι εἶναι ἐπινοεῖσθαι καὶ μηδαμῶς. Διότι ἂν θέλῃς, ἀφοῦ τὸν πελώμεν νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ ὄρος, ὡς τὸν πελώμεν νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν ἀγοράν. Θὰ ἴδῃς τότε νὰ στρέφεται δεξιὰ ἢ πάλιν καὶ νὰ τὸν ὑποδοσκύνουν ὄλοι καὶ νὰ θαυμάζωσιν καὶ νὰ ἐκπλήττωσιν, ὡδὸν νὰ κατήλθῃ τώρα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἕνας ἄγγελος. Ἡ νομίζεις ὅτι εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ δόξα; Διότι θὰ εἶναι ἐνδοξότερος ὅχι μόνον ἀπὸ τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν ποῦ φορεῖ τὸ βασιλικὸν στέμμα, ἔξ' αἰτίας ἐκείνων, τῶν εὐτελεῶν καὶ ἐκθαρμένων ρούχων. Διότι δὲν θὰ ἐξέλιγνεν ὄλοις τόσον, ἔάν ἦτο ἐνδοξότερος μὲ κρουσὶ, ἢ μύλλον ἂν ἔφορε τὴν πορφύριν ἑσθῆκα καὶ θῆρεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ βασιλικὸν στεφάνον καὶ ἐκάθιστο ἐπὶ μετακίτων σπουδαίων καὶ ἐσώρευτο ὑπὸ ἡμιόνων καὶ εἶχε σμαραγδόλακας χρυσοσημένιους, ὅσων τώρα, ποῦ εἶναι ἀτιμώλητος καὶ ἰσχυρὸς καὶ φορεῖ ἐκκαλιπτήριον ρούχων καὶ κοιλίαν κανένα ἀκόλουθον καὶ κοιλίαν ὑποδήματα. Διότι ἐκεῖνα εἶναι διὰ νόμου καθαρὰ ἐκείνα διὰ τὸν βασιλέα, καὶ εἶναι συντηρούμενα ὅρα καὶ διὰ τοῦτο ἂν κανεὶς ἔλεγε ἀπὸ θαυμασμὸν πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι εἶναι ἐνδοξότερος μὲ κρουσὴν στολήν, ὅχι μόνον δὲν ἐκπληττόμεθα, ἀλλ' ἀντιθέτως περιγελάμεν τὸ λεχθέν, ὅτι δὲν ἔχει τίποτε τὸ παράδοξον. Ὅσον διὰ τὸν υἱὸν σου, ἂν ἔλθῃ κανεὶς καὶ εἰπῇ ὅτι ἀφοῦ περιεφόρησε τὸν ποικρὸν πλοῦτον καὶ ἀτιμώλητον τὴν κοσμικὴν μεταιοδοσίαν καὶ ὑπόθηκ' ἐπάνω ἀπὸ τὰς κοσμικὰς ἐπιτάξεις, μετέβη εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἐνεδόθη κτώμενος εὐτελεῶς καὶ μηδαμῶν, ὄλοι ἡμέρας θὰ προστρέξουν καὶ θὰ ἐκπλαγῶσιν καὶ θὰ τὸν χειροκροτήσουσιν διὰ τὴν μεγαλοψυχίαν του. Καὶ ὅταν μὲν οἱ βασιλεῖς μυριάδας κατηγοροῦνται, εἰς τίποτε δὲν πρόκειται νὰ ὑφελήσουσιν τὸ κρουσὶ ρούχα, ὅτι ἀπέκρινεν πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ τοὺς παρουσιάσωσιν ὡς ὀψοθαυμάστους. Αὐτὸς ὅμως καὶ ἀπὸ τὰ ρούχα ἔχει πολλὰς ἀφορμὰς διὰ νὰ θαυμάζεται. B Ὡστε αὐτὴ ἡ στολὴ τὸν καθιστῇ περιβλεπτόν καὶ ὄνομαστον περισσότερον ἀπὸ τὴν βασιλικήν, καθ' ὅσον ἔξ' αἰτίας ἐκείνης κανεὶς δὲν θαυμάζει τὸν βασιλέα, ἔξ' αἰτίας δὲ αὐτῆς θὰ ἐκπλαγῶσιν ὄλοι

δι' αὐτὸν ποῦ τὴν φορεῖ.

Καὶ ποῖον, λέγει, τὸ ὄφελος τῆς ἐκπαίδεως ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐπαίων; Καὶ ὅμως ἡ δόξα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτά. Ἄλλὰ δὲν μοῦ χρειάζεται αὐτὴ, λέγει τὸ πρὸ ἐξουσίαν καὶ τιμὴν. Ἄλλ' ὁπωσδήποτε αὐτοὶ ποῦ τὸν ἐπαίουσιν καὶ θὰ τὸν τιμῶσιν. Ἐάν δὲ ἐπιθυμῆς νὰ ἔχῃ ὁ υἱὸς σου ἐξουσίαν καὶ νὰ προστάται, θὰ εὐρῆμεν καὶ αὐτὰ νὰ ὑπάρχουν μύλλον εἰς αὐτοὺς περισσότερον ἢ τὸν προηγούμενα. Καὶ δυνάμεθα μὲν νὰ τὸ ἀποδείξωμεν αὐτὸ καὶ μετὰ παραδείγματα, C διὰ νὰ εἰδῶμεν ὅμως εἰς τὸν τρόπον ἐπιχειρηματολογίας ποῦ σὲ παρηγορεῖ ὑπερβολικὰ, ὡς ἐφοροῦσιν αὐτὴν τὴν ἀκρίβειαν καὶ εἰς ἄλλους ἄλλ' εἰς τὸ ἴδιον τὸ παιδί σου. Τὴν δευτέραν νομίζεις ὅτι εἶναι ἀνάδειξις τῆς μεγίστης δυνάμεως; Μήπως δὲν εἶναι τὸ νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ ἀποκροῖ τοὺς ἐλαττωτικὰς καὶ νὰ ἀντιμετρήσῃ τοὺς εὐεργέτας; Ὅλην αὐτὴν λοιπὸν τὴν δύναμιν οὐτε εἰς τὸν βασιλέα θὰ ἦδύνατο κανεὶς νὰ εὐρῇ; ὅτι ἔχει πολλοὺς ἐλαττωτικὰς, τοὺς ὁποίους δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀντιμετρήσῃ. Καὶ διότι, ἂν καὶ ἐπιθυμῆς νὰ τιμωρῆσαι ἐκθροῦς ποῦ τὸν ἐξέλασαν πολυτάλας εἰς τὸν πόλεμον καὶ τοῦ ἐπροξένησαν κιλιάδας συμφορὰς, D ὅμως δὲν ἦδύνασθαι καὶ φιλῶν, οἱ ὅποιοι ἐπέδειξαν ἐκεῖ μεγάλας ἀνδραγαθίας, δὲν ἦδύνασθαι νὰ τοὺς ἀνταμείψῃ ἐπιτάξας, διότι ἐκείσθαι πρὸ τῆς ἀνταμείψεως καὶ ἐφρονεῖσθαι εἰς τὸν πόλεμον. Τὴν δὲ εἰπῆς λοιπὸν, ἂν ἀποδείξῃς ὅτι ὁ υἱὸς σου ἔχει πολὺ μεγαλύτερον δύναμιν ἢ αὐτὴν, τὴν ὅποιαν οὐτε οἱ βασιλεῖς ἀπολαμβάνουσι, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ λόγος; Καὶ νὰ μὴ νομῆς κανεὶς ὅτι ὁμοίω περι τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, εἰς τὰ ὅποια δὲν πιστεύεις δὲν ἡγοροῦσιν εἶτις εὐκολὰ τὰς ὑποσχέσεις. Θὰ ὅμως τὴν ἀποδείξῃς ἀπὸ αὐτὰ ποῦ συμβαίνουσι ἐδῶ. Διότι ἂν εἶναι μεγάλη αὐτὴ ἡ δύναμις, δηλαδή, τὸ νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ τιμωρῇ τοὺς ἐλαττωτικὰς, E πολὺ μεγαλύτερα αὐτῆς εἶναι τὸ νὰ εὐρῇ κανεὶς τέτοιαν κατάστασιν τοῦ θείου, εἰς τὴν ὅποιαν οὐτε καὶ ἂν θέλῃ, νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκδικηθῇ; καὶ ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ θλάσῃ δὲν θὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὅτι δὲ αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο θὰ γίνῃ φανερόν καὶ σαφές, ἂν ὁμιλήσω μετὰ ἄλλο παράδειγμα. Πέες μου δηλαδή, τί εἶναι καλύτερον, τὸ νὰ εἶναι κανεὶς τόσον ἡμιερως εἰς τὴν τέκνην τοῦ πολέμου, ὡστε, κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ μᾶς τραυματίζουν, νὰ μὴ φέγῃ ἀτραυματίζομαι, ἢ τὸ νὰ ἔχῃ τέτοιον σῶμα, ὡστε, κανεὶς, καὶ ἂν ἀκόμη μετέλθῃ κιλίους τρώσους, νὰ μὴ δύναται νὰ κτυπήσῃ τὸ σῶμα; Εἶναι φανερόν εἰς τὰ καθένα ὅτι αὐτὸ εἶναι καὶ ἰσχυρότερον καὶ θεϊότερον ἀπὸ ἐκεῖνο. Καὶ ὅχι μόνον αὐ-

τό, αλλά και κάτι άλλο πολύ ανώτερον από αυτό. Ποιον λοιπόν είναι αυτό; Τό να γνωρίζη κανείς τα φάρμακα διά των οποίων θά εξασφαλισθών ελα τα τραύματα. Τρεις λοιπόν είναι οι τρόποι: ὁ ἕνας μὲν είναι να ἤμπορῇ κανεὶς να αντιμετώπιζῃ αὐτοὺς ποδὸ τοῦ προζενοῦν κακῶν, ἄλλος δὲ ἀντίπερως ἄ να δύνανται καὶ τὰ τραύματά του να θεραπεύσῃ διότι αὐτὸ δὲν ἀκολουθεῖ κατ' ἀνάγκην ἐκεῖνο. Τὸν τρίτον δὲ τρόπον, δηλαδή, τὸ να μὴ εἶναι κανεὶς εὐάλωτος ὑπὸ οὐδενὸς ἀνθρώπου, πράγμα ποὺ εἶναι καὶ ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, θά ἀποδείκωμεν ὅτι τὸν κατέχει ὁ υἱὸς σου.

7. Καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια μὲν εἶναι ἄπλοος θρύβος τὸ δεῖκνυεὶ τὸ ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεξήγητος καὶ εὐρήκα, ἀπὸ αὐτὴν τὴν μεγάλην δύναμιν ἄλλην μεγαλύτεραν πάλιν. Διότι θά παρηγορηθῇ κανεὶς ὅτι οὐ μόνον δὲν δύνανται, ἀλλὰ οὔτε θέλουσιν να βλάψωσιν ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ὥστε ἡ ἀσφάλειά του εἶναι διπλή. Β Τὶ λοιπὸν ποδὸ θεῶν θά ἐγίνετο ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτῆν, εἰς τὴν ὅποσον κανεὶς οὔτε θά θελήσῃ, οὔτε καὶ ἂν θέλῃ θά ἤμπορῆσῃ να πρῶξῃ τὸ κακόν; Καὶ μάλιστα, ὅταν τὸ να μὴ θέλῃ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἤμπορεῖ, ὅπως συμβαίνει εἰς πολλούς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εὐρίσκει καρμίαν αἰτίαν. Διότι ἐὰν ἦτο μόνον αὐτὸ, τὸ ὅτι δὲν ἤμπορεῖ δηλαδή, δὲν θά ἦτο καὶ τόσον σπουδαῖον· διότι θά ἐγεννῆτο ποδὸ μῆσος εἰς τοὺς θέλοντας μὲν, μὴ δυναμένους ὅμως να κέρωσιν κακῶ· δὲν εἶναι δὲ εὐκαταφρόνητος τρόπος μακαρίστου καὶ αὐτοῦ. Αὐτὸ λοιπὸν θά ἐξετάσωμεν, ἐὰν συμφωνῆς, πρῶτον. Ποῖος λοιπὸν, λέε μου, θά θελήσῃ να βλάψῃ ποτὲ τὸν μὴ ἔκοντα κανένα κοινὸν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε λόγῳ συμβολαῖον ἢ κυριώτων, ἢ χρημάτων, C οὔτε διὰ κάτι ἄλλο; Διὰ ποῖα κτήματα θά φιλονεικῆσῃ με' αὐτόν; Διὰ ποῖους δούλους, διὰ ποῖαν δόξαν, ἀπὸ τί φοβούμενος; Ἀπὸ τί ἐρεθίζομενος; Διότι, ἢ ἐξ αἰτίας φθόνου, ἢ φθῶς ἢ ἄργης κινουμένης διὰ να βλάψωμεν τοὺς ἄλλους, ἢ ἄλλ' αὐτοῦ ὁ θαλακκώτατος εἶναι ἀνώτερος ἄλλων. Διότι ποῖος θά φρονήσῃ αὐτόν ποδὸ περιφρονεῖ εἰς αὐτό, διὰ τὰ ὅποια ἄλλοι κατανοοῦνται καὶ μεμνησὺν; Ποῖος δὲ θά ἀργηθῇ, κερὶ καθόλου ν' ὀδυσκῆθῃ; Ποῖος δὲ θά φοβῆθῃ, κερὶ να ἔχῃ κηρίαν ὑποψίαν; Λοιπὸν ὅτι δὲν θά θελήσωσιν μερκαὶ να τὸν ὀδυσκώσιν εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτοῦ ὅτι ἐξ οὔτε καὶ ἂν θέλωσιν θά ἤμπορῶσιν, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐξ Ἰου φανερόν με' ἐκεῖνο. Διότι δὲν εἶδει ἄφορμάς καὶ λαβὰς D ἀπὸ ἴσου θά ἤμπορούσε κανεὶς να τὸν πιάσῃ ἀλλ' ὅπως ὁ αἰετός ποδὸ πετὸ ἕτηλά δὲν θά ἔπιπτε ποτὲ εἰς παγίδα σπουγγιῶν, ἔτσι καὶ αὐτός. Διότι ἀπὸ ποῦ ἄφορμώμενος θά ἤμπορῆσῃ κανεὶς να τὸν βλάψῃ; Χρήματα δὲν ὑπάρχουν εἰς αὐτόν, διὰ να τὸν ἀπειλήσῃ με

ζήριαν πατρίδα δὲν ἔχει, διὰ να τὸν ἀπειλή με' ἐξουρίαν δὲν ἐπιθυρεῖ δόξαν, διὰ να τὸν ὀδηγήσῃ εἰς ἀτιμίαν ἕνα μόνον ὀπολείεται, ὁ θάνατος· ἀλλ' ἐπὶ ἀκμήν περισσότερον δὲν θά ἤμπορῆσῃ να τὸν λυτήσῃ ποτὲ, ἀντιθέτως μάλιστα, θά τὸν ἀφελήσῃ πάρα ποδὸ. Διότι τὸν στέλλει εἰς ἄλλην ζωὴν, τὴν ὅποσαν αὐτός ποθεῖ, καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὅποιας κάνει τὰ πάντα καὶ ἀγωνίζεται E ὥστε τοῦτο εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ οὐκ τιμωρία, ἀλλὰ ποδὸς τοῦ ἰδρύτου καὶ ἀνάπαυσις. Θέλεις να μάθῃς καὶ ἄλλην ἔκφρασιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ποδὸ φιλοσοφικώτεραν ταύτης; Καὶ ἂν ἀκόμη βλαβερὴ τοῦ προζενήσῃ κανεὶς ἀπειρούς συμφροδός, καὶ ἂν τὸν μαστιγώσῃ, καὶ ἂν τὸν δέσῃ, τὸ μὲν πάντα ὀποφέρει ὡς ἐκ τῆς φύσεως του, ἢ δὲ ψυχῇ πορμενεῖ ὄδυτος ἐξ αἰτίας τῆς φιλοσοφου διαθέσεώς του. Διότι, οὔτε κυριεύεται ἀπὸ θυμόν, οὔτε αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ μῆσος, οὔτε ἐξ ἀπεχθείας, κινεῖται ἐναντίον τινός. Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ σπουδαῖον, ἀλλὰ τὸ ποδὸ θαυμασιώτερον αὐτοῦ εἶναι τὸ ἔξῃ· ὅσον δηλαδή, εὐεργετίας καὶ προστάτας, εἶτι ἀγαθὸ αὐτοῦ, ποδὸ ἐνήργησαν τοσούτοτρόπως, καὶ εἰσεται να ἔκωσιν εἰς τὰ ἀγαθὰ. Ἄν καί, τί τὸ σπουδαῖον θά τοῦ εἶδες, ἐὰν μαρτύρῃς τὸν ἀνηγόρευσε θεοπαλὰ τῆς ἀκουμένης F ἢ καὶ παρτέρας ἐπὶ καλλώδας ἔταν τὴν βασιλείαν; Ποῖος πορφυρὸς ἐσθῆτος αὐτοῦ τὸ ὀδοκῆμα, ποῖος δόξης δὲν εἶναι καλυμμένον; Τὶ δὲν θά εἶδον, ὡστε να λάθῃ τέτοιαν ψυχὴν; Ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ ποδὸ ἀγαθὸν πάρα ποδὸ τὸ ὅμοιο θά προμφοῦσιν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Θέλεις καὶ ἀπὸ ἄλλου να ἴδῃς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώου πλέον θαυμαστήν καὶ εὐκάριστον ἀπὸ μίαν ταπεινὴν δεδωῖας ἄποσιν ποδὸ εἶναι ὅμως πάρα ποδὸ ἀγαπητὴ εἰς ἐσένα; Αὐτὰ δηλαδή ποδὸ ἔκωσιν λεχθῆ, ἀποδεικνύουσιν ὅτι αὐτός οὔτε αἰχμαλωτίζεται, οὔτε κυριεύεται· ὅτι δὲ καὶ ἄλλων θά προφύσται καὶ θά τοὺς καταστήσῃ ποδὸ ἀσφαλες, ἴσως αὐτὸ ζῆτεῖς να μάθῃς. Β Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἡ καλύτερα κηδεμονία, τὸ να φέρῃ καὶ ἄλλους εἰς αὐτόν τὸν ἕηλον καὶ ἔτσι να τοὺς κώμη ἰσχυρούς. Ἄν ὅμως δὲν θέλωσιν, ἀλλὰ ζῶσιν αὐτὴν τὴν κοσμητικώτεραν καὶ γνήριαν ζωὴν, καὶ εἰς αὐτὴν πάλιν θά τὸν ἴδῃς να ἔχῃ δύναμιν μεγαλύτεραν ἀπὸ ἐσένα τὸν πλοῖστον, αὐτόν ποδὸ δὲν ἔχει τίποτε, ἀκέρως διὰ τὸν λόγον αὐτόν, δηλαδή ἐπειδὴ δὲν ἔχει τίποτε. Διότι, ποῖος θά ὀμλήσῃ με' περισσότερον θάρρος πρὸς τὸν βασιλέα; καὶ ποῖος θά τὸν ἐλέγξῃ; Σὺ ποδὸ ἔχεις τόσα ποδὸ καὶ ἐκωμένως ὀδοκῆσαι δι' αὐτὰ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους του, καὶ τρέμεις δι' ἄλλα καὶ εἶδικε εἰς αὐτόν καλλώδας ἀφορμάς διὰ να σὲ ὀδοκῆσῃ ἂν ἦθελε μετὰ ἀπὸ ὀργῆν, ἢ αὐτός ποδὸ εἶναι ὑπεράνω τῶν χειρῶν

ἐκεῖνον: C Διότι μὲ βασιλεῖς ἠμίλησαν περισσότερο θάρρα-
 λεία, αὐτὰ ποῦ περιεφρόνουν τὰ τοῦ κόσμου. Εἰς ποῖον δέ,
 θὰ ὑπεκρίθη περισσότερο καὶ ποῖος θὰ εἰσακοσῆ ὁ ἔκων
 τὴν ἐξουσίαν καὶ ζῆν μέσα εἰς τὰ ἀνάτορα; Εἰς ἐστὴν τὸν
 κλοῦσον, τὸν ὁποῖον ὑποψιάζεται, ὅτι καὶ ἔξ ὀλίγας τῶν κρη-
 μάτων πράττει πολλὰς πολλά, ἢ εἰς αὐτὸν ποῦ ἔχει ἀφε-
 ρμὴ εἰς τὴν ἰδανικὴν, δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ ἐφεργετῆ τοὺς ἄλ-
 λους; Πόσον θὰ ἐκτίμησῃ καὶ θὰ θαυμάσῃ περισσότερο; Αὐ-
 τὸν ποῦ δὲν θὰ ἰδύνατο νὰ τὸν ὑποψιεύῃ διὰ τίποτε, ἢ αὐ-
 τὸν ποῦ θεωρεῖται ὑποδεέστερος καὶ τῶν δούλων; Διότι ὅπως
 ἀκριβῶς ἔστιν πρόκειται νὰ διαθέσων χρήματα D εἰς ἐκεῖ-
 νου ὁποιοῦσιν ἄλλων, ἔστι διατάσσων καὶ νὰ προστάνω-
 ται ἐκεῖνον.

8. Ἐάν δὲ θέλῃς δε μὴ ἀραμύσασιν αὐτὰ εἰς ἄλ-
 λους, ἀλλ' εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὴν κακοπαθήσαντα δε
 τὴν ὀδηγῶσιν καὶ πρὸς τοὺσαν καὶ πρὸς σέ, ἄλλων δὲ δε
 πρὸς σε, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα. Ἐπειτα δε παρο-
 τηροῦσιν ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ πρνοσῆ καλότερα δε αὐ-
 τόν. Καὶ πρῶτον δε φέρωσιν αὐτὸν ποῦ ἔσασε τὰ μεγαλύτε-
 ρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους δεῖνά. Ἄς ἰσοθέσωσιν δε κάποιος ἔχει
 μοναχογενῶν, καὶ τὸν κάνει ἐπάνω εἰς τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας
 του. Αὐτὸν ὅσπερ ὄρων, ὅσπερ θαυλεύς, ὅσπερ κανεῖς ἄλλος
 θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ὑπελήσῃ, E ὅσπερ θέσασα καὶ σὺ διότι
 δὲν πρόκειται νὰ τοῦ δώσῃ κάτι παρόμοιον πρὸς αὐτὸ ποῦ
 ἔχει κάσει. Ἐάν ὅμως τὸν ὀδηγῆσῃ πρὸς τὸν υἱὸν σου, κατ'
 ἀρκὰς καὶ ἀπὸ τὴν ὄψιν, καὶ ἀπὸ τὸ σέξια, καὶ ἀπὸ τὴν κα-
 τῶσαν θὰ τὸν κάμῃ νὰ ἐκταλαγῆ καὶ θὰ τὸν πείσῃ νὰ θεωρῆ
 τὰ ἀνθρώπινα μὴδαμνά. Ἐπειτα δε καὶ μὲ λόγια θὰ διαλύσῃ
 εὐκόλα τὸ νέφος τῆς λύπης. Ἄν ὅμως ἐπισκεφθῆ τὸ ἰδικόν
 σου σπῆθι θὰ αὐθῆσῃ τὸ πένθος του. Διότι ἔστιν ἰδῆ τὸ σπῆθι
 σου νὰ εἶναι ἀπὸλαμμένον ἀπὸ συμφορὰς, καὶ γερὰν ἀπὸ
 εὐτυχιάν καὶ νὰ ἔχῃ κληρονόμον, θὰ πονέσῃ περισσότερο.
 Ἄπὸ ἐκεῖ ὅμως θὰ γίνῃ ἡμερώτερος καὶ φιλοσοφώτερος. 70 A
 Διότι ἔστιν ἰδῆ τὸν υἱὸν σου νὰ περιφρονῆ τόσοσιν μεγάλων
 περιουσίαν καὶ τόσων δόξαν καὶ λαμπρότητα, δὲν θὰ πονέσῃ
 τόσοσιν πολὺ διὰ τὸν νεκρὸν. Διότι πῶς θὰ τὸν πληγώσῃ τὸ
 ὅτι δὲν ἔχει κανένα κληρονόμον τῆς περιουσίας του, ἔστιν
 ἰδῆ ἄλλων νὰ καταφρονῆ ἅλα αὐτὰ; Καὶ τοὺς περὶ φιλοσο-
 φημένης ζωῆς λόγους εὐκόλατα θὰ τοὺς ἀκούσῃ ἀπὸ ἐκεῖ-
 νου, διότι τοὺς ἐπιληθῆσκει ἐμπράτικως. Σὺ δέ, ἂν πολήσῃς
 ν' ἀνοήσῃ καὶ μόνον τὸ σῶμα σου, θὰ τὸν γερῆσῃ μὲ πολ-
 λὴν στενωπιρίαν, ἔπειθὴ φιλοσοφεῖς διὰ ζῆνα κικα. Ἐκεῖ-
 νος ὅμως δε' ἐμπράτικου διδασκαλίας, θὰ τὸν πείσῃ εὐκόλα
 ὅτι ὁ θάνατος δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸν ὄπτιον διότι δὲν

θ' ἀπαρῆσθῃ πολλοὺς πατέρας, οἱ ὁποῖοι ἔσασαν τὰ ἴδια μὲ
 ἐκεῖνον. B ἄλλὰ θὰ δεῖξῃ τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἀραμύσῃ κα-
 θεμερινῶς εἰς τὸ σῶμα του τὸν θάνατον, καὶ νὰ εἶναι ἔτοι-
 ρος πάντοτε διὰ τὸν θάνατον καὶ ἀφοῦ καταστήσῃ τοὺς περὶ
 τῆς ἀναστάσεως λόγους ἀξιοπίστους, ἔστι θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ
 φύγῃ ἀνοκουφισμένον ἀπὸ τὸ πολὺ θάρος τοῦ πόνου. Καὶ
 ἀπὸ τοὺς συνδατυμένους καὶ προσκεκλημένους εἰς δεῖπνον,
 πολὺ περισσότεροσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ εἰς καὶ ἢ ἐν τῆ πράξει
 ἀραμύσῃ τὸν θὰ δημιοργήσων καλὴν διάθεσιν εἰς τὸν πα-
 θόντα. Καὶ αὐτὸν μὲν ἔστι θὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἄς φέρωσιν
 ὅμως καὶ ἄλλων, ἂν ἐπαθῆσῃ, ὁ ὁποῖος μετὰ μακροχρόνιον
 ἀσθένειαν ἔχασε τὸ φῶς του: εἰς τί θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τὸν
 ὑπελήσῃ; Διότι ἐκεῖνος μὲ τὸ νὰ δεκνύῃ διὰ αὐτὸ δὲν εἶ-
 ναι καθόλου φοβερόν, ἀφοῦ εἶναι κατὰκλειστός εἰς μικρὴν
 σκίαν C καὶ σπεύδει πρὸς ἄλλο φῶς, ἐν ἀέσει πρὸς τὸ ὁ-
 ποῖον θεωρεῖ τὸ παρὸν φῶς μὴδαμινόν, θὰ τὸν διδάξῃ νὰ ὑ-
 παρέρῃ γενναῖος τὴν συμφορὰν. Ἄλλὰ θὰ ἠμπορέσῃς νὰ
 πείσῃς αὐτοὺς ποῦ ὑπεφρόνουν νὰ φιλοσοφῶσιν; Καθόλου
 ἀντιθέτως θὰ τοὺς ἐνοκλήσῃς διότι ἔκομεν συνηθῆσιν νὰ πα-
 ρατηροῦσιν μὲ μεγαλυτέραν ὀδύνην τὰς ἰδίας μας συμφο-
 ρὰς ἔστιν τὰς συγχρίνωσιν μὲ τὰ ἀγαθὰ τῶν συνανθρώπων
 μας. Ὁ υἱὸς σου ὅμως καὶ αὐτοὺς εὐκολότερα θὰ τοὺς ἐπα-
 ναρέρῃ. Ἀρῆσιν κατὰ μέρος τὴν ἐκ τῶν προσευκῶν βοή-
 θειαν, ποῦ εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλυτέροσιν ἄλλων αὐτῶν τὴν
 ἀσθένειαν, διότι πᾶρα ὀμάλῃ πρὸς σέ τὸν ὄπτιον. Ἐάν θέλῃς
 δὲ νὰ ἐκτιμῶσαι διὰ τὸν υἱὸν σου, καὶ δε νὰ καταφρονῆσαι
 (διότι εἶναι φυσικόν νὰ ἐπιθυμῆς σφοδρῶς καὶ αὐτὰ) δὲν
 γνωρίζω μὲ ποῖον ἄλλον τρόπον θὰ τὸ ἐπιτύχῃσας. D παρὰ
 μὲ τὸ νὰ ἀσχοκτοῦσας παιδί, ποῦ νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν ἀνθρω-
 πίνην φύσιν, καὶ νὰ διαλύμῃ εἰς ἄλην τὴν οὐκουμένην καὶ
 ναὶ μὲ τὴν ἐδόσκῃσιν αὐτὴν νὰ μὴ ἔχῃ ἐπὶ πλῶον κανένα
 ἐχθρόν. Διότι ἔάν ἦτο εἰς ἐκεῖνην τὴν ἐξουσίαν, εἰς πολ-
 λούς μὲν θὰ ἦτο σεβαστός, εἰς πολλούς ὅμως καὶ μοιχός:
 ἐδῶ ὅμως, ὅλοι ὅσοι τὸν ἐκτιμῶσιν, τὸ κἀνοῦν αὐτὰ μὲ μεγί-
 στην εὐχαριστήσιν. Διότι, ἔστιν μερικὸι κατώτεροι καὶ κατα-
 γόμενοι ἀπὸ γονεῖς κατώτερος, χωρὶς καὶ κατωτέρων, ἀφοῦ
 προσήλθον εἰς τὸν μεγαλοσῶν, ἔγιναν τόσοσιν σεβαστοὶ
 εἰς ἄλλους, ὥστε κανεῖς ἀπ' ὅσους ἐβρίσκονται εἰς ὑψηλὰ ἀ-
 εῖματα νὰ μὴ ἐντρέπεται νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ ἡουκαστήριον
 αὐτῶν, καὶ νὰ συνομιλήσῃ καὶ νὰ συμπόρῃ μετ' αὐτῶν, E
 ἄλλὰ νὰ τοὺς ἀνημετιμῶσιν ἐνοχικά ὡσάν νὰ ἀπῆλασιν
 μεγάλα ἀνοσῆ, ὅπως πράγματι εἶναι μεγάλα, πολὺ περισσό-
 τερον θὰ κάμουν τοῦτο, ἔστιν τὸν ἰδῶν, ἐνῶ κατὰγειται ἀπὸ
 λαμπρὸν γένος, μὲ μεγάλων περιουσίαν καὶ μὲ τόσοσιν προσ-

πικράς, να στρέφεται προς την ἀρετὴν αὐτήν. Ὅποτε αὐτὸ διὰ τὸ ὅποιον πνεύεις, τὸ θεὶ δηλαδή ἐγκατέλειπε τόσα ἀγαθὰ καὶ ἐπρωτίμωζε ἐκεῖνα, αὐτὸ εἶναι, ποῦ περισσότερον ἀπ' ὅλα τὸν καθιστῆ ἑπιτυχιμένον, καὶ καταπαθεῖ ἔλους νὰ τὸν ἀκούσῃ βαί ὡς ἄνθρωπον ἄλλ' ὡς ἄγγελον. 71 Α Διότι δὲν πρόκειται νὰ ὑπονοήσουν αὐτὰ ποῦ ὑποψιάζονται περὶ τῶν ἄλλων, ὅτι δηλοῦν ἐπειδὴ ὄφθεν ἀγαθὰ τὴν δόξαν καὶ ἐπιθυμῆ ἰδιότη, καὶ ἀπὸ τὴν εὐτελεῖ καταγαγῆν νὰ γίνῃ λαμπρὸς, δι' αὐτὰ ἐξέλεξε αὐτὴν τὴν δόξον διότι, ἐάν αὐτὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἄλλων εἶναι ψευδῆ καὶ συκοφαντικά, διὰ τὸ ἰδικόν σου παιδί, οὔτε κεν ὑποψία θὰ δημιουργηθῆ.

9. Καὶ μὴ νομίσης φυσικά ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν μόνον ὅταν ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐξουσίαν εὐσεβεῖς βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀλλάξῃ κείρας ἡ ἐξουσία καὶ ἀνέλθουν εἰς αὐτὴν ὄντοια, καὶ τότε ἀκόμη θὰ ἔχη μεγαλυτέραν λαμπράτητα ὁ υἱὸς σου. Διότι δὲν συμβαίνουν εἰς ἡμᾶς, αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς τοὺς εὐδωλατάρας, οὔτε ἀκολουθεῖ ὑποδεχθεῖς ἐξουσιαζόντων, ἀλλ' εἶναι στερωμένους εἰς τὴν ἰδικὴν του δύναμιν. 10 καὶ τότε διακρίνεται περισσότερον, ὅταν περισσότερον πολεμῆται. Καὶ ὁ στρατιώτης ἄλλωστε εἶναι μὲν ὁ ἐνδοξος καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὅμως καθίσταται ἐνδοξότερος ὅταν γίνῃ πόλεμος. Ὅποτε καὶ ἐάν ἐξουσιαζόντων εὐδωλατάρας, θὰ κείρης τῆς ἰδίας, καὶ μεγαλυτέρας τιμῆς. Διότι αὐτοὶ ποῦ ἐσέθεντο τότε τὸν υἱόν σου, πολλὸν περισσότερον θὰ τὸ κάρουν αὐτὸ, ὅταν τὸν ἰδοῦν ἐποιμαζόμενον, καὶ διαδθένοντα περισσότερον θάρρος, καὶ ἔχοντα πολλὰς εὐκαιρίας τῆς καλῆς φήμης.

Θέλεις νὰ ἐξετάσῃμεν καὶ αὐτὰ ποῦ σὲ ἀφοροῦν, ἢ εἶναι περιττὸν τοῦτο; Διότι αὐτὸς ποῦ εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους τόσον ἡμερὸς καὶ πρὸς, ὥστε νὰ μὴ εἶδῃ ἀφορμὰς εἰς κανένα, θὰ περιβῆλῃ μὲ πολλὸν περισσότεραν τιμὴν τὸν πατέρα του, καὶ θὰ τὸν ὑπηρετήσῃ πολλὸν περισσότερον, C παρὰ ἐάν ἀνήρκετο εἰς κοσμητικὴν ἐξουσίαν. Διότι ἐάν ἀνήρκετο εἰς μέγα ἄξιωμα, εἶναι ἀγνωστον ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ περαιοποιήσῃ τὸν πατέρα του πᾶρα ὅμως, ἐξέλεξε ζωὴν ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας μὲ τὸ νὰ εἶναι βασιλευσάντος καὶ ἀπὸ τὸν βασιλέα θὰ εἶναι ἀπὸ ἔλους περισσότερον ταπεινὸς πρὸς σέ. Διότι τέτοια εἶναι ἡ ἰδικὴ μας φιλοσοφία: τὰ θεωρούμενα ἀντίθετα, δηλαδή τὴν μετριωροσύνην καὶ τὸ ὄψος συγκεντρῶνται εἰς μίαν ψυχὴν. Καὶ τότε μὲν, ἐπειδὴ θὰ ἐπιβῆται πᾶρα πολλὰ τὰ χρήματα, θὰ πρκαριστέτω μᾶλλον διὰ τὸν θάνατόν σου, πᾶρα ὅμως εὐχεται νὰ πορατιθῆ ἐπὶ πολλὰ ἡ ζωὴ σου, ὥστε καὶ εἰς αὐτόν νὰ δοθῶν ἐξ αἰτίας τοῦτου λαμπρὰ στέφανον. Διότι δὲν εἶναι μικρὴ ἡ ὄντισμοθῆ ποῦ δίδεται εἰς τοὺς τι-

μῆντος τοὺς γονεῖς των, D ἔχομεν δὲ τὴν ἐντολήν νὰ τοὺς θεωρῶμεν ὡς αὐθέντας, καὶ νὰ τοὺς ὑπερεπώμεν καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων, ὅταν θεθαίως δὲν παραμελοῦνται τὸ τῆς εὐσεβείας. Διότι, λέγει, τὶ θὰ τοὺς ἀνταποδώσῃ, ἰσάξιον τῶν ἰδικῶν των προσφορῶν; Νὰ καταλόθῃς λοιπόν, ὅτι αὐτὸς ποῦ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κληροῦναι πρὸς τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, καὶ αὐτὸ τὸ καλὸν θὰ τὸ διαφυλάξῃ μὲ ὑπερβάλλοντα (ἦλον. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη κρείσασθῃ ν' ἀποθάνῃ κάρην τῆς ἰδικῆς σου ζωῆς, δὲν θὰ παραιτηθῆ νὰ τὸ κάρη, διότι σὲ ὑπηρετεῖ καὶ σὲ τρεῖ ὅσα μόνον, λέγει, ἐξ αἰτίας τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἀλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλα τοῦ Θεοῦ, κάρην τοῦ ὁποίου περιεφρόνησε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. E

Ὅταν λοιπόν καὶ περισσότερον κρημνισμένος εἶναι πάρα, καὶ πλουσιώτερος καὶ δυνατώτερος καὶ πλέον ἐλεούθερος, καὶ ποῦ ἀφουσιάζομαι εἰς σέ, παρὰ προηγουμένως μὲ τὸν τόσον μεγάλον νόον, πᾶς μου, διατὶ θρηνεῖς; Μήπως διότι δὲν τρέμεις καθημερινῶς μὴ τυκὸν σκοτωθῆ εἰς τὸν πόλεμον, μὴ τυκὸν συγκρουθῆ μὲ τὸν βασιλέα, μὴ τυκὸν περιέλθῃ εἰς τὴν διασπένειαν τῶν στρατιωτικῶν του; Ἡ μήπως θὰ μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ δὲν φοδοῦνται οἱ πατέρες τῶν ἑσπαιρῶν υἱόν; 72 Α Διότι ὅμως αὐτοὶ ποῦ ἀφῆρουν εἰς ἓνα ὑψηλὸν μέρος ἓνα παιδί καταπέζονται ἀπὸ τὸν τρόπον μήπως πέσῃ, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποῦ ἀδηγοῦν τοὺς υἱούς των εἰς μεγάλα ἀξιώματα. Ἀλλὰ ἔχει καὶ κείρισαν ἡδονὴν ἡ ζώνη τοῦ μοναχοῦ, καὶ ἡ κλαυθρὸς καὶ ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος. Καὶ ἐπὶ πόσας ἡμέρας θὰ διαρκέσουν αὐτὰ, πᾶς μου; Μήπως μέχρι τριάνοντα, ἑκατόν, ἢ διπλάσιος τούτων; Καὶ τὶ θὰ συμβῆ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ; Δὲν παρέρχονται ἔλα ἕκεῖνα ὡδὸν τὸ ὄνειρον, ὅπως ὁ μύθος καὶ ὡδὸν οἰκία; Τᾶρα ὅμως αὐτὸς θὰ τιμῆται μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον, καὶ πολλὸν περισσότερον, τότε, καὶ κανεὶς δὲν θὰ τοῦ ἀραιρέσῃ αὐτὸ τὸ ἄξιωμα, διότι εἶναι διαλεγόμενος ἔτσι ἀπὸ ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆν ἴσων τὴν ἀρετῆν. B

Θὰ ἤθελες θεθαίως νὰ φορῆ πολυτελεῖ ἐνδύματα καὶ νὰ πορατιθῆ καθήμενος ἐπὶ ἵππου, καὶ νὰ ἔχη πλήθος ὄπρων καὶ νὰ διατρέφῃ παράσιτα καὶ κόλακας. Διατὶ θὰ τὰ ἤθελες αὐτὰ; Δὲν θὰ τὰ ἤθελες διὰ νὰ τοῦ δημιουργήσῃς εὐκαριστοῖν δι' ἄλων αὐτῶν; Ἄν λοιπόν τὸν ἀκούσῃς νὰ λέγῃ (διότι ἴσως δὲν πεισθῆς εἰς ἡμᾶς) ὅτι ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτοὺς ποῦ ἴσων μέσα εἰς πολυτέλειαν, πορνείας, μουσικῆν, παράσιτα καὶ κόλακας καὶ εἰς τὴν λοιπὴν νωθρότητα, αὐτὸς θεωρεῖ τὴν ζωὴν αὐτὴν τόσον περισσότερον εὐχάριστον, ὥστε θὰ προτιμῶσε νὰ ἀποθάνῃ μισθίως, ἐάν τὸν διέτασσε κανεὶς ν' ἀφῆσεν αὐτὴν τὴν εὐχάριστον ζωὴν καὶ νὰ μεταληθῆ-

ση πρὸς ἐκείνην, **Γ** τί θὰ εἶπες ἐναντι αὐτῶν; Δὲν γνωρίζεις πόσον ἡδονὴν προσφέρει ἡ ἀμέριμος ἰαγή; Ἴσως δὲ καὶ κανεὶς ἄλλος ἄνθρωπος δὲν τὴν γνωρίζει, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἐγείσθη τὴν ζωὴν αὐτὴν ἀδικαίωτον. Ὅταν θύμω εἶναι παροῦσα καὶ ἡ λαμπρότης, καὶ συνενώνεται τὰ ἀμύγη αὐτά, δηλαδὴ ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ εὐδοκίμια, ποῖα ζωὴ θὰ ἦτο καλύτερα ἀπὸ αὐτῆν; Ἀλλὰ διατί τὸ λέγεις αὐτὰ εἰς ἐμέ, λέγει, ὁ ὁποῖος εἶμαι ἀφιλοσόφητος; Διατί θύμω καὶ σὺ ἐμποδίζεις τὸν υἱὸν σου νὰ πλησιάσῃ τὴν φιλοσοφίαν αὐτῆν; Εἶναι ἀρετῶν νὰ σταματήσῃ ἐκ ἐσένα τὸ κακόν. Δὲν νομίζεις ὅτι εἶναι μεγάλη ἡμῶς, τὸ ὅτι, ἐνθ' ἔχετε φθάσει εἰς θεοῦ γῆρας, κωλύεις εἰς τὴν νεανικὴν σὰς ἡλικίαν νὰ ἔχετε κόμει τίποτε καλόν, παρουσιάζετε ἐμποδία καὶ εἰς τὰ γηρατειά; Ἀληθῶς, λέγει, ἐμποδίζομεν τοῦτο, **Δ** ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ νεότης μᾶς ἐχάρισε πολλὰ ἀγαθὰ. Ποῖα μεγάλα ἀγαθὰ; Δείξε μου ἕνα γέροντα, ποῦ νὰ εἶπῃ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα ἀγαθὰ. Διότι, ἐὰν τὰ εἶκε αὐτὰ, καὶ εἴσαν παρρησιάζοντες, δὲν θὰ ἐβρηγούσαν οὐδὲν νὰ μὴ εἶχε τίποτε ἄπ' ὅλα αὐτὰ; ἐν δὲ ἐπιτάξαν καὶ ἐμαρῶνθησαν, πῶς εἶναι μεγάλα αὐτά, ποῦ τόσοσιν γρηγορὰ χάνονται; Ὅμως αὐτὸ δὲν θὰ τὸ πᾶσι ὁ υἱὸς σου, ἀλλ' ἐάν κάποιος φθάσῃ εἰς θεοῦ γῆρας, δὲν θὰ τὸν ἴδῃς νὰ δυσφορῇ δι' αὐτὰ, ὅπως κώμει εἰσεῖς, ἀλλὰ νὰ καίρεται καὶ νὰ λαμπρύνεται καὶ νὰ ἀγάλλεται, διότι τὰ ἱεῖκα του ἀγαθὰ τότε ἀκρίβως περισσότερον. Ὁ ἱεῖκος σὰς θύμω πλουτοῦς, καὶ ἐν ἔχῃ μύρια ἀγαθὰ, **Ε** περιορίζεται εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν. Εἰς αὐτὸν θύμω δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλὰ διατηρεῖται καὶ εἰς τὰ γηρατειά, καὶ τὸν ἀκολουθεῖ, καὶ μετὰ τὸν θάνατον. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν, οἷς μὲν, βλέποντες ὅτι αὐτῶν εἰς παρουσίαν σὰς κατὰ τὸ γῆρας, καὶ ὅτι ἔχετε πολλὰς εὐκαιρίας δόξης καὶ καλοκωμίας, ἐνοχλεῖσθε, ἐπειδὴ δὲν ἔσται ἡλικία σὰς διὰ νὰ τὰ ἀπολαύσῃ. Δι' αὐτὸ καὶ σὰς καταλαμβάνει φρίκη πρὸ τοῦ θανάτου, καὶ ἀρρολογεῖτε ὅτι εἴθε οἱ «ἐλθόν ἀπολύτῳσι δῶλον, τότε μάλιστα, θανῶν εὐτυχίη». Ἐκεῖνος θύμω τότε θὰ ἀναπαυθῆ περισσότερον, διὰν γῆρασῃ, ἐπειδὴ ἐπιθυμῆι ἀνυπόμονα νὰ φθάσῃ εἰς λιμῆν, **ΣΤ** καὶ ἔχει νεότερον πάντοτε ἀκμιαίαν ἢ ὁποῖα οὐδέποτε σπεύδει πρὸς τὰ γηρατειά. Σὺ θύμω ἐπιθυμοῦσας νὰ ἔχῃ ὁ υἱὸς σου τέτοια καλοζωῶν, διὰ τὴν ὁποῖαν κλιμάκας φορεῖς θὰ μετενόει καὶ θὰ ἐπινοήσας φθάνων εἰς τὸ γῆρας. Ἀλλ' εἶπε νὰ μὴ συμῆθῃ, οὔτε οἱ ἐκθροὶ μὲς νὰ ἴσῃσιν τέτοια καλοπεράσασιν. Καὶ διατί ἀναφέρω τὰ γηρατειά; Διότι καὶ ἐντὸς μᾶς ἡμέρας χάνεται ἡ ἡδονὴ ἐκείνη, μᾶλλον δὲ, διὰ ἐντὸς μᾶς ἡμέρας ἢ μᾶς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐλαχίστην χρονικὴν στιγμήν. Διότι, τί εἶναι ἡ ἡδονή; Δὲν εἶναι ἡ γαστριμαργία καὶ ἡ παράθεσις οὐβαριτι-

κῶν γευμάτων καὶ ἡ συνειρσις μὲ ἀφραῖς γυναῖκας, ὅπως ἀκριβῶς οἱ κάρου, ποῦ κυλιόταν εἰς τὸν βούρκο; **ΙΘ**. **Β** Ἀλλὰ δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ἀμυγῶμεν δι' αὐτὸ ἀπόρημα. Ἄς ἐξετάσωμεν προπονομένως τὴν ἡδονὴν, μήπως εἶναι πρῶγμα ἀνακαλῆς καὶ μηδαμινόν, καὶ ἐν θέλῃς ἡδονῶν, αὐτὴν ποῦ φαίνεται νὰ εἶναι περισσότερον γλυκεῖα, δηλαδὴ τὴν ἡδονὴν τῆς λαμπρότης. Δείξε μου λαπὸν τὴν διάρκειαν τῆς, καὶ πόσον μέρος τῆς ἡμέρας θὰ ἴδῃσιν νὰ μᾶς κατέχη; Τόσον, ὅσον οὔτε ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃσιν καλὰ-καλὰ. Διότι μᾶλλον κανεὶς κορτοση, οὐδὲν καὶ ἡ ἡδονή, μάλιστα δὲ πρὸ τοῦ κορτοση περὶ γρηγορώτερα ἀπὸ ἀνεμον καὶ ἐξαφανίζεται πληροῦν τοῦ φάρυγγος, καὶ δὲν ἀρκεῖ νὰ συγκρατηθῇ οὔτε μὲ τῆς τροφῆς. Διότι μᾶλλον περὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, συγκρόνως κάνει καὶ τὴν ἰσχύν τῆς. Καὶ ἀποσπαστῶς τὰ ἰσχυρὰ καὶ ὅσον τραχυμίαν προέρχεται ἀπὸ τὴν λαμπρότητα αὐτῆν. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπέχει ἀπὸ τὴν λαμπρότητα, δὲν εἶναι μόνον περισσότερον εὐχαριστημένος, ἀλλὰ καὶ ἐλαφρότερος, **Γ** καὶ εἰς καλύτερον ψυχικὴν κατάστασιν ἀπὸ τὸν παρακορτοσθέντα ἐκ τοῦ κορτοση. Διότι λέγει: «Ἵννος ὑγείας ἐν σπλάγχμας μετρίω» (Ἐκκλ. 34, 24). Διατί πρέπει νὰ ἀμυγῶμεν διὰ τὰς ὁσθενείας, τὰς ἀπίδας, τὰς συμφορὰς καὶ τὰ ὄσκαπα ἔξοδα; Πόσαι ἀφραῖαι, πόσαι ἐπιβουλαί, πόσαι ὀδύεις δὲν προέρχονται ἀπὸ τὰ συμῶσα αὐτά; Ἀλλὰ μήπως τὸ νὰ σκετίζεται κανεὶς μὲ διεσφορμένως γυναῖκας εἶναι εὐχάριστον; Καὶ τί εἰδους ἡδονὴ θὰ ἦτο αὐτή, μὲ τόσην ἐντροπῆν; Καὶ μάλιστα ἐκ μὴ ἐξετάσωμεν ἐδῶ τώρα τὰς μετακτῶν ἐροσίων φιλόνεικίας, οὔτε τὰς μετακτῶν ὀντερασίων συγκρούσεις, οὔτε τὰς κατηγορίας; Ἐστὼ ὅτι κάποιος ἀπολαμβάνει τὴν ἀσέλγεια ἐκείνην ἀνεπιδοκίμως **Δ** καὶ δὲν ἔχει ἀντεροστίην, οὔτε περιφρονεῖται ἀπὸ τῆς ἐρωμένης καὶ ἐξοδεύει τὰ χρήματα ὡσάν νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ πηγῆν, ἐν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν συγκρόνως νὰ συμβαίνουσιν ὅλα αὐτὰ κάποι, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη, αὐτὸς ποῦ δὲν πρόκειται νὰ ἔχῃ ἀντεροστίην, νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν περιουσίαν του, ὑπερκαύων τὰ χρήματα ὡσάν νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ πηγῆν, ὁ μὴ θέλων νὰ κινδυνεύῃ νὰ περιφρονηθῇ ἀπὸ τὴν πόρνην καὶ νὰ ἐξευτελίζεται ἐκ νέου. Ὅμως ἔστω ὅτι δὲν συμβαίνει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἐκροῦνται ὁλοκλήρως ἀπὸ ἡμπορείαν νὰ μᾶς δεῖξῃς τὴν ἡδονὴν αὐτῆν; Διότι οὔτε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνειρσις φαίνεται, **Ε** ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποῦ ἔχει πραγματοποιήσει τὴν συνειρσιν ταύτην, καὶ τὴν ἡδονὴν ἐσθῆς, αὐτὸς δὲ ποῦ εὐρίσκειται εἰς τὴν στιγμήν τῆς ἐσθῆς, δὲν εὐρίσκειται εἰς ἡδονὴν, ἀλλ' εἰς σύγκρουσιν καὶ ταραχὴν καὶ ὀκτῶν καὶ παλλὴν ἀταξίαν καὶ οει-

αμών. Ὅμως ἡ ἰδική μας ἡδονὴ δὲν εἶναι τέτοια —μὴ γένοιο— ἀλλὰ διατηρεῖ πάντοτε ἡμερον τὴν ψυχὴν καὶ σὺδελμιαν παρακὴν ἢ ἀταξίαν ἐπιφέρει, ἀλλὰ μίαν καθαρὴν καὶ εὐλαβηρὴν καὶ ἐνδοξὸν εὐφροσύνην χωρὶς τέλος, πολὺ ἰσχυροτέραν καὶ σφοδροτέραν τῆς ἰδικῆς σου. 74 Ἀ Πράγματι εἶναι γλυκυτέρα ἡ ἡδονὴ αὐτῆ ὅσῳ τὴν ἰδικὴν σου εἶναι ἀρκετὴς ὁ φόβος διὰ τὴν ἀπομακρύνῃ. Διότι ἐὰν ἐκδόσῃ διατάγματα ὁ βασιλεὺς, ποῦ νὰ ἀπειλοῦν μὲ θάνατον, οἱ περυσότεροι ἄνθρωποι θὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν ἡδονὴν αὐτῆν, ἐνῶ ἐκείνην, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιφέρει κανεὶς κλιτύδας θανατώσεις, δὲν θὰ πεσοῦν νὰ τὴν περιαρνηθοῦν, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ παραγλασθῶν ἵκουν ἀδεντικωτέρα καὶ γλυκυτέρα εἶναι αὕτη ἀπὸ ἐκείνην, ὥστε οὔτε σύγκρισις θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ πρὸς ἐκείνην. Μὴ κακολογεῖς δὲ τὸν υἱὸν σου, ποῦ μεταβαίνει ἀπὸ τὰ μάτια ἀγαθὰ, ποῦ μᾶλλον εἶναι ἀνίστακτα, εἰς τὰ ὑπερόκοντα καὶ μόνιμα ἀγαθὰ, οὔτε νὰ θρηνηθῆ τὸν ἀξιακαρτίστον, ἀλλὰ αὐτὸν ποῦ δὲν τὸν ὀμοῦλεῖ, καὶ σὺρεται εἰς τὴν παρουσίαν ζωῆν ἄλλοτε ἄμνηρος καὶ ἄλλοτε ὄψιμα. B Καὶ διὰ τὸ ἀνεκεφαλαιώσιμον λοιπὸν ἂν καὶ εὐδελου βεβαίως ἄπιστος καὶ εἰδωλαλόγητος, ὅμως θὰ παραδειχθῆ αὐτὸν τὸν λόγον. Ἀκούεις θεβαίως νὰ γίνεταὶ λόγος περὶ Κικκυτῶν¹¹ καὶ Πυριφλεγέθων¹² ποταμῶν καὶ περὶ τοῦ ὕδατος τῆς Στυγῆς¹³ καὶ περὶ τοῦ Ταρτάρου¹⁴ ποῦ ἀπέκει τὸσον ἀπὸ τὴν γῆν, ὅσον αὐτὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ διὰ πολλοὺς τρόπους τιμωρῶν. Διότι, ἂν καὶ δὲν ἡδυνήθησαν ὅπως εἶναι ποαγματικῶς νὰ τὰ ἐκπορεύουν οἱ Ἕλληνας, καθ' ὅσον ἀπεκρμήθησαν ἀπὸ ἐπιλογισμοῦς ἰδίου καὶ παρανόησις τῶν ἰδικῶν μας προημάτων, ἀλλ' ὅμως ἐσκαρτίστον κάποιαν εἰκόνα μελλούσης κηρύσεως. Καὶ θὰ εἰρηγὴ νὰ φιλοσοφοῦν περὶ τῶν δοξασῶν αὐτῶν καὶ ποιητῆ καὶ φιλοσοφῶν καὶ ῥήτορες. Πληροφορεῖται θεβαίως καὶ περὶ Ἠλυσίου πεδίου¹⁵ καὶ περὶ

11. Ἐκκετός ἦτο πορὸς τοὺς Ἀργεῖους Ἕλληνας ὁ ποταμὸς τῶν θρητων, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἄδου, ἀνεκκρῆντις δὲ ἡ κορυφὴ, ὅς ἀνεκκρῆντις, ἀμικταὶ θῆρας, ἀσπίδες, κρηνοὶ ἀπογνώσεως.
 12. Πυριφλεγέθων εἰς τὸν ποταμὸν τοῦ Ἄδου, τοῦ ὅποιου τὰ ὅματα ἦσαν περιεπληγῆ κατὰ τὰ μυθολογίματα.
 13. Στύξ ποταμὸς, ἡ κατὰ τὸν Ἑρκασιτῆν τοῦ Ὁμήρου κρήνη ἐν Ἄδου, εἰς ἣν ἀρκεκρῆντο οἱ θεοὶ τοῦ Ὁμήρου τοὺς φημιθεστικῶς ὀρκιασῶνται.
 14. Τάρταρος ἄδουος σκοτεινὴ, τῆνος καθέστως τοῦ Κρόνου καὶ τῶν Τυτάνων. Ἐπίσης, Τάρταρος ἐκαλεῖτο ἡ ὁ κάτω κώμος καθόλου συνωνύμως τῶ Ἄδη, ἡ ὁ ὅπου τῶν κολαζμένων, διελθῆ ἡ Ἐδέσσις.
 15. Ἠλυσιον πεδῖον ἡ Ἠλύσια πεδίον. Τῆνος εἰς τὸν ὄψον, ἕως τῶν πυλῶναις Ἠλυσιῶν αἰκίας τῶν θεῶν ἐπεβλῖον ἐπὶ τῆς θανάτου καὶ ἔκω μακάριαι ἀπὸ τὴν καθήνησιν τοῦ Ραζαμάνου. Ὁ Ὁμήρος τοποθετεῖ ταῦτα εἰς τὸ θυμωκῆν ἄκρον τῆς γῆς, πλησίον τοῦ Ἑκατόου. Τοῦ Ἠελίου καὶ

νήσον μακάριον¹⁶ καὶ λευκοῦν καὶ μωρῶν καὶ ὁμοειδῶν σῦρας C καὶ περὶ πολλὰς εὐδοκίας καὶ ἡμῶν κορευτῶν, ποῦ ζοῦν ἐκεῖ καὶ εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ λευκὴν στολήν, ποῦ κορευοῦν καὶ ψάλλουσιν ὁμοειδῶν ὄργανον, καὶ ὅτι γενναίως ὑπάρκει ἀνταπόδοσις διὰ τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς κακοὺς μετὰ τὸν θάνατον. Πᾶς λοιπὸν νομίζεις ὅτι ζοῦν μὲ τὰς αὐτὰς ἐπιτηδεύσεις καὶ οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοὶ; Μήπως αὐτοὶ ποῦ διαστρέφουσιν ταῦτα καὶ ἂν ἀκόμη χωρὶς θάνατον περνοῦν τὴν ζωὴν τῶν, δὲν ὀφθαλμοῦνται ὁδὸν ἀπὸ κάποιαν μάλιστα, τὴν συνεψῆσαν, καὶ τὴν ἀναμονίην τῶν βασάνων, ποῦ πρόκειται νὰ ὑποστοῦν, D οἱ δὲ καλοὶ, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποφέρουσιν μόρια θάνατον, κατὰ τὸν Πίνδαρον, ἔχουσιν ἐλπίδα τροφῶν τῶν υἱῶν, ποῦ δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἀισθανθοῦν τὰ παρόντα θάνατον; Ἔτσι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι ἀνεπέρα ἡ ἡδονὴ ἐκείνη. Διότι εἶναι πολὺ καλύτερον νὰ ἀρκίη κανεὶς ἀπὸ προκαίρους πόνους καὶ νὰ καταλήγῃ εἰς αἰώνιον ἀνάπαυσιν, παρὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ συντόμως τὰ θεωρούμενα ὡς τὰ πλέον εὐκάριστα καὶ νὰ καταλήγῃ εἰς τὰ πικρότερα καὶ ποῦ ἀνυπόφορα κακὰ. Καὶ θταν μάλιστα μαζί μὲ αὐτὸ γίνῃ παραβεκτὸν δεῖ καὶ ἐδῶ ἀκόμη ὁ θῆος αὐτὸς εἶναι γλυκότερος, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάρωμεν πύρα ἀπὸ, ποῦ εἶπαι θταν δοκίμα, δηλαδὴ νὰ λυσιμέθεα αὐτοὺς ποῦ θρηνοῦν διὰ τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ; E Ὅμως εἰς τὸν υἱὸν σου δὲν ταριάζει θρηνος, ἀλλὰ κερκοκροτήματα καὶ στεράνια, ἐπειδὴ ἤλθεν εἰς τὴν ἡμερον ζωὴν καὶ εἰς τὸν γαλήνιον ἡμέραν. Ἀλλὰ δὲν κλυεύουσιν πολλοὶ πατέρες, ποῦ ἔχουσιν υἱοὺς προσκεκολλημένους εἰς τὴν παρουσίαν ζωῆν, καὶ ἄλλοι δοκροῦντες θταν δὲ ἴδωσιν καὶ ἄλλοι σὲ περιγελοῦν. Διὰ τὸ ὅμως εὐδ καλύτερα δὲν τοὺς περιγελοῦς, καὶ δὲν τοὺς θρηνοῦς; Ἀε μὴ σκεπτιμέθεα δὲ αὐτὸ δηλοῦν, τὸ, ἐὰν μὴς εἰρυνεύουσιν, ἀλλὰ ἐὰν ἐσκαλολογημένους καὶ ὀρθῶς πράττουσιν. 75 A Καὶ ἐὰν συμβαίη αὐτὸ, καὶ χωρὶς νὰ γελοῦν ἐκεῖνοι ἡμεῖς ὡς δοκροῦμεν, ἐὰν ὅμως ἀδικίας κάρωμεν αὐτὰ καὶ ἂν ἴδωσιν μὴς περιγελοῦν, ἐρεῖς μὲν ὡς μακαρίζωμεν τοὺς ἐαυτοὺς μας καὶ ὡς θρηνοῦμεν ὡς ἐκείνους, διότι εἶναι ἀβλιότερα ἔλουν, καὶ ὅσοι δὲν διαφέρουσιν καθόλου ἀπὸ τοὺς μακαρῶν, ἐὰν καὶ ὅσοι δὲν διαφέρουσιν αὐτὸ ποῦ εἶναι ἄστε ἐπαίνους. Διότι τὸ νὰ καταγελοῦ κανεὶς αὐτὸν τῶν μακαρῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν ποῦ ἔχουσιν τὴν ἴδιαν μὲ αὐτοὺς ὁδοῦσιον. Διότι, πῆς μου, ἐὰν δὲ ἐδύμαζαν καὶ δὲ ἐπαινοῦσαν ὅλα ἐπιτελῆ θὰ ἐκπιεῖτο ὁ υἱὸς

16. Ἠλυσία πεδίον εἶναι ἐν τῆς τῶν Μακάρων νήσους. ὡς καὶ ὁ Πίνδαρος ἀποδείχεται.
 16. Μακάρων νήσους ἀνταῖα κατὰ τοῦ Ὁμήρου, ὅπως ἀποδείχεται καὶ ἡμῶν, ἔρχον δὲ αὐτοὶ κατὰ τὸν Ἠοσίω εἰς τὸ ἑσπέρων γένος.

...σας από την παύση των κορυμνών και την αμαρτωλότητα και σε άκαρκτηρόν ως εύτυχημένον, δέν θά τὸ θέλωμαις αὐτὸ τὸ πρῶτον ὡς εἰρηναίων. Τί λοιπόν; Ἐάν θεῶμας ἐστί τὸ εὐγενές καὶ ἀξίωμαν καὶ ἐκείναι τὸν παραγελοῖσαν καὶ τὸν εἰσυνέουστον, ἢ μίσης δέν θά ἔλεγα δι εἶναι παράφρονες; Αὐτὰ λοιπὸν δε κήμιεν καὶ ἴσρα. Ὅχι κατὰ τὴν γράμην τὴν πολλήν, ἀλλὰ με ἀκριβῆ ἀξίωσαν τὴν λογισμῶν, νὰ ἐπιτρούμεν νὰ γίνῃ ἡ κρίσις διὰ τὸν υἱὸν σου καὶ θά ἴδῃς διὰ οὗτὰ ποῦ εἰσυνέουσαι εἶναι πατέρας δοῦλων μᾶλλον παρὰ ἐλευθέρων τέκνων, ἔσαν συγκριθεῖον αὐτὸ πρὸς τὸν υἱὸν σου.

Τώρα θεδαίως ἐπειθὶ εἶπαι θεολογίμος ἀπὸ τὸ πῶτος, δέν θά δυνηθῆς νὰ διακρίνης αὐτὰ καλῶς. Ὅταν ὁμοσ ἀναπαιθῆς βλῆσον, καὶ ὁ υἱὸς σου ἐπιδέξῃ πολλὴν ἀρετήν, δέν θά χρειασθῆς μίλλον λόγια, ἀλλὰ αἰτῶ; καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ θά εἴπῃς ἐοῦ πρὸς ἄλλους. Καὶ δέν σου προλόγω οὐδέ τιχρῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν πείραν μου. C Διὰ εἶπα καὶ ἐγὼ ἐγα φίλον, ποῦ εἶπαι πατέρα ἄπιστον, πλοῦστον καὶ ἐπιτυχημένον καὶ καθ' ὅλα ἐνδοξόν. Καὶ αὐτός, ὁ πιστέρας του, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπεκίνασε τοὺς ἀρχοντας καὶ ἠπαίλασε μὲ φιλικῶν καὶ ἀφοῦ τὸν ἀπεγύμνωσεν ἀπὸ ὅλα, τὸν ἐγκατέλειπεν, εἰς ἔρημν κίρσαν, διὰ νὰ στερηθῆται καὶ τὴν καθημερινὴν τροφήν, ὥστε νὰ τὸν ἀναγκάσῃ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐπαλέθῃ εἰς τὴν κοσμοκώτερον ζωὴν. Ὅταν ὁμοσ εἶδεν διὰ δέν ὑπέκυπτεν εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, νικημένος ἠλλαξε στάσιον καὶ τῶρα ἔκματ' τὸν υἱὸν του καὶ τὸν ἀββαίον περισσότερο καὶ ἀπὸ πατέρα; καὶ, μολοντὶ εἶπε παλλὰ ἄλλα παιδιὰ ἐπιτυχημένα, δέν τὰ θεωρεῖ ὁμοσ ἄξια, οὔτε ὡς δούλους τῶν καὶ αὐτός ὁ ἴδιος εἶναι πολὺ ἐνδοξότερος ἐξ αἰτίας τοῦ υἱοῦ του.

Τὰ ἴδια θά συμβοῦν καὶ εἰς τὸ ἴδιόν σου παιδί, καὶ διὰ δέν πεῖδομαι, D θά τὸ γνωρίσῃς καλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Δι' αὐτὸ λοιπὸν θά σιωπῶμαι. Μόνον αὐτὸ θά σε παρακαλέσω, νὰ περιμένῃς ἕνα μόνον χρόνον, ἢ καὶ ἀλιγώτερον χρονικὸν διάστημα. Ἄλλοιτε δέν χρειάζεται πολλὸν χρόνον ἢ ἴδιαι μος ἀρετῆ, ἐπειθὶ θλαστάνει με τὴν ἐπιπνεργεῖαν τῆς θείας χάριτος, καὶ θά ἴδῃς ὅλα αὐτὰ ποῦ ἔκομεν εἰπεῖ, νὰ ἀποδεικνύονται ἐμφαντικῶς. Καὶ τότε δια μόνον θά ἐπαινέσῃς αὐτὰ ποῦ θά ἔκων συντελεσθῆ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπ' ἀλίγον θελήσῃς νὰ ἀπαναστατήσῃς γρήγορα θά γυρίσῃς πάλιν εἰς τὸν ἴδιον ἐκείνον ὄχλον, ἔσαν ὡς διδάσκαλον ἀρετῆς τὸν υἱὸν σου.

Ε. ΠΡΟΣ ΠΙΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

ΔΟΓΜΑ ΤΡΙΤΟΣ

Ἐγὼ, ἄξιολογῶν λοιπὸν καὶ τὸν πιστὸν πατέρα διὰ δέν πρέπει νὰ καταπολεμῶ αὐτούς ποῦ ὀδηγοῦν τὸν υἱὸν του εἰς τὸ βέλγη, τοῦ Θεοῦ. Ἄν καὶ θεδαίως ὑπάρχει φόθος νὰ ἀπαναλοῦμεν τὰ λόγια μας καὶ νὰ οὐρήθῃ τὸ ἀντιθετον, αὐτὰ δηλαδὴ ποῦ ἔλεγα πραγματοποιήσας. Ἐλεγα δηλαδὴ τότε, ἔτι ὁ υἱὸς δέν με ὑποκρίσκει ν' ἀρχίσω τὸν ἔργον αὐτὸν πρὸς τὸν εὐφρολόγητον, ἢ ἀλλὰ ὁ ἄπιστος Πάυλος, ποῦ ἔδωσεν ἐντολήν νὰ κρίνουμεν μόνον τοὺς ἐντός τῆς Ἐκκλησίας, μὲς ὄρθρον ἐλευθέρους ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας εὐσεβομένων.

Τώρα δέ, ὡς φαίνεται, δέν εἴμεθα ὑπερόθυνοι, οὔτε δι' αὐτούς τοὺς ἀγῶνας. Διότι, ἔάν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ ἐθεωρεῖτο σφοδρὸν νὰ ἀμιλλώμεν πρὸς τὸν Χριστιανὸν δι' αὐτὰ, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ θεωρηθῆται τῶρα. Διότι, πῶς δέν θά καταθεθῆσθῃ ὁ πιστός, ποῦ ἔχει ἀνάγκη συμβουλῆς δι' αὐτὰ, περὶ τῶν ὁποίων τίποτε δέν θά ἠδύνατο νὰ ἀντιεῖν ὁ ἀπίστος; Τί λοιπόν; Θά σιωπήσωμεν ἐξ αἰτίας τούτου, καὶ δέν θά εἴπωμεν τίποτε; Καθόλου. Διότι ἔάν θεδαίως ὑπῆρχε κίσιος νὰ μὲς ἐγγυηθῆ διὰ τὸ μᾶλλον καὶ νὰ μὲς φονερίσῃ, θά δέν θά ὑπάρξῃ κανεὶς B ποῦ θά ἀποταμίωσῃ τέτοια πράγματα, τότε καὶ ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ ἡμεθα ἡσυχαι, καὶ νὰ λησμονήσωμεν τὰ περασμένα. Ἐπειθὶ ὁμοσ δέν ἔκομεν κανένα ἀξίωστον ἐγγυητὴν αὐτῶν, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐὰν λόγων νουθεσία. Καὶ ἂν μὲν συναντήσῃ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ αὐτὴν τὴν νόσον, θά τὴν ἀνακόμῃ, ἂν ὁμοσ δέν προσδλήθῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν νόσον, ἔχει πραγματοποιηθῆ αὐτὸ ποῦ εὐχόμεθα. Διότι καὶ διὰ τοὺς ἰατροὺς μετὰ τὴν ἐπιρροῖαν τῶν φαρμάκων διὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν εἶναι εὐχῆς ἔργον, οὔτε κἂν νὰ χρειασθοῦν αὐτὰ εἰς τὸν ἀσθενῆ. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν εὐχόμεθα νὰ μὴ χρειασθῆ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας αὐτὴν τὴν συμβουλήν. Ἐάν ὁμοσ χρειασθῆ, ὃ μὴ γένοιτο, C δέν θά τοὺς διασπῶν κατὰ τὴν παραμίαν, ὃ δεύτερος πλοῦς. Ἐὰς διαπλοσθῆ λοιπὸν ὁ πιστός, καθὼς ὁ ἀπίστος, καὶ ἄς ὀμιλήσῃ

κατὰ πάντα πρὸς ἐκεῖνον, ἐκτός ἀπὸ τὴν περὶ τὸ θεῖον δόξαν, καὶ ὡς θρηνηθῆ ὁμοίως καὶ ὡς κυλιέται πρὸ τῶν ποδῶν ὄλων, καὶ ὡς ἐπαυλῆται τὰ λευκὰ του, μαλλὰ καὶ τὸ γῆρας καὶ τὴν ἐρημίαν, καὶ ὡς λέγει ὅλα ἐκεῖνα, καὶ ὡς κρηθῆ τοὺς δικαστὰς με ὄσην ὀργὴν θέλει. Μᾶλλον δὲ ἐναντίον αὐτοῦ δὲν θὰ ἰσχύσῃ ἡ συνθησμένη διὰ τοὺς ἀνθρώπους διαδοχασία τῆς δίκα, διότι ἤκουσαν ὅσα ἐπιλοσόφησαν μεταξὺ μας οἱ φασι-σθέντες ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνθρώποι, περὶ τοῦ φρακτοῦ καὶ φοβεροῦ δικαστηρίου, ποῦ ὑπάρχει μετὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναχώρησιν. **Δ** Καὶ πρέπει, πρὸ ὄλων τῶν ἄλλων, νὰ τοῦ ὑπενωθώμεθα ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ πῦρ ποῦ ρέει ὡσαν ποτάμι, καὶ τὴν φλόγα ποῦ ποτὲ δὲν σβῆνει καὶ τὴν ἀκτῖνα ποῦ ἐξαφανίζεται, τὴν σελήνην ποῦ χάνει τὸ φῶς, τὰ ἄστρα ποῦ λήπουν, τοὺς οὐρανοὺς ποῦ περιστρέφονται, τὰς δυνάμεις ποῦ συγκλονίζονται καὶ τὴν γῆν ποῦ παντοῦ ἐκτινάσσεται καὶ ἐκρήγνυται. Ἐπίσης νὰ ὑπενωθώμεθα τὸν φοβερὸν καὶ συνεχρῆ ἦγον τῶν σαλπύγγων, τοὺς διασκίζοντας τὴν οἰκουμένην ἀγγέλους, τὰς κλιθάδας ποῦ παρίστανται, τὰς μυριάδας ποῦ λειτουργοῦν, τὰ στρατεύματα ποῦ ἔρχονται μετὰ τὸν ἔνα τὸν κρηθῆ. **Ε** τὸ λαμπρὸν σημεῖον ποῦ κρηθίζεται αὐτοῦ, τὸν θρόνον ποῦ στήνεται, τὰ θρόνα ποῦ ἀνοίγονται, τὴν ἀπληράστον δόξαν, τὴν φοβερὴν καὶ φρακτὴν φωνὴν τοῦ δικαστοῦ, ποῦ στέλνει ἄλλους μὲν εἰς τὸ πῦρ, ποῦ ἔχει ἐταμοσθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τὰ ὄργανά του, ἄλλους δὲ τοὺς κλείει τὴν θύραν μετὰ τῶν πολλῶν ἀγίων τῆς παρθένιας. Καὶ τοὺς ὑπέρτας αὐτοῦ ἄλλους μὲν νὰ διατάσῃ νὰ δέξουν τὰ ζιζάνια καὶ νὰ τὰ ρίψουν εἰς τὸ κρηθῆ, ἄλλους δὲ νὰ δέξουν μερικῶν ἄλλων τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια τῶν ὑποσώζοντων καὶ ἀφοῦ τοὺς μεταφέρουν εἰς τὸ θαθίστατον οὐρανὸν νὰ τοὺς παραδώσουν εἰς τὸν ἀεράπειτον τριγῶν τῶν ὀδόντων. **Ζ** Αὐτὸν ἀπὸ μὴν ὅτι δι' ἄλλων μὲν μόνον διὰ τοὺς ἀκαλοῦτους ὀφθαλμοῦς, ἄλλων δὲ τὸν ἄσπετον γέλωτα, ἄλλων δὲ διότι κατεδίκαζε τὸν πλησίον αὐτοῦ χωρὶς ἔξετασιν, ἄλλων δὲ διότι ἀπλῶς ἐκακολόγησεν χρησιμοποιοῦν πάρα πολλὰ αὐστηρὰν καὶ φοβερωτάτην τιμωρίαν.

Ὅτι διεδαίως ὑπάρχει τιμωρία καὶ δε' αὐτὴ ἤμπορεῖ κανεῖς νὰ τὸ πληροφορηθῆ ἴπὸ τῶν ἐπιβάλλοντα τὰ βασανιστήρια, ἐνθὲ λέγει καὶ ἀπειλεῖ.

Πρὸς αὐτὸν τὸν δικαστὴν εἶναι ἀνασφραγευτὸν νὰ ἀπέλθωμεν καὶ νὰ ἴσωμεν τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην, κατὰ τὴν ὁμοίαν ὅλα θὰ εἶναι γυμνὰ καὶ κατοβεβλημένα, δὲν ἐννοῶ τὰς πράξεις καὶ τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς σκέψεις.

Σ Πράγματι τότε θὰ φέρομεν φοβερὰς εἰθύναις δι' αὐτὰ, ποῦ τῶρα θεωροῦνται ὄσμηνα. **Β** Ἔτσι, ὁ κρηθῆς με

τὴν ἴδιαν λεπτομέρεια ζητεῖ καὶ τὴν ἰσάμην μας καὶ τὴν τῶν πλησίον μας αὐστηρίαν. Δε' αὐτὸ ὁ Παῦλος παντοῦ συμβουλεῖ τὸν καθένα νὰ μὴ ἐπιζητῆ μόνον τὴν ἰσάμην του, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ πλησίον αὐστηρίαν. Διὰ τοῦτο καὶ καταγορεῖ σφοδρῶς τοὺς Κορινθίους, διότι δὲν ἐπρονόησαν καὶ δὲν ἐθρόνησαν διὰ τὸν πόρον, ἀλλὰ παρέβλεψαν τὸ τραῦμα τοῦ ἐρεθισμένου. Καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας γράφων ἔλεγεν: Ἐδελφοί, ἐάν καὶ προληθῆς ἄνθρωπος ἐν τῆν παραπτώματι, οὐδεὶς οἱ πνευματικὸι καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον» (Γαλ. 6, 1). Καὶ πρὸ αὐτῶν συμβουλεῖ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὰ ἴδια ἀκρωθῆ λέγων: Ἐῴστε παρακαλεῖτε εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε» (Α' Θεσ. 5, 11) καὶ πάλιν Ἐῴουθετε τοὺς ὁπτακτοῦς, παραμυθισθε τοὺς ἀλιγοπίστους, ἀντίεσθε τῶν ἀσθενῶν» (Α' Θεσ. 5, 14).

Διὰ νὰ μὴ λέγη λαμπὸν κανεῖς: Τί μ' ἐνδιαφέρουν οἱ ἄλλοι; Αὐτὸς ποῦ κἀνεται ὡς κοθῆ, καὶ αὐτὸς ποῦ οὐδεὶς δε σκέτῃ: τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν μ' ἐνδιαφέρει: ἔκω προσταγὴν νὰ σκέπταμαι μόνον τὰ ἴδικά μου. Διὰ νὰ μὴ λέγη λαμπὸν κανεῖς αὐτὰ, ἐλέγχων τὴν θρησθεῖ καὶ ἀπάνθρωπον ταύτην σέψην, τὴν ἐκτίμασε με αὐτοὺς τοὺς νόμους, δέξων ἐντολήν νὰ παραβλέπωμεν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἴδικά μου, διὰ νὰ τακτοποιώμεν τὰ τῶν πλησίον, καὶ διατάσσει νὰ κυβερνηθῆ παντοῦ ἡ λεπτομέρεια αὐτῆς ζωῆς.

Καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους γράφων, τοὺς παραγγέλλει νὰ φροντίζων παλὸ διὰ τὴν ἐντολήν αὐτῆν. **Δ** ἐπιβάλλον τοὺς ἰσχυροὺς ὡς πατέρας τῶν ἀδυνάτων καὶ παρακινῶν αὐτοὺς νὰ μεριμνοῦν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Ἀλλὰ ἐδῶ μὲν τὰ λέγει αὐτὰ ὑπὸ τύπον προτροπῆς καὶ συμβουλῆς, ἄλλοθ ἕμεις με πολλὴν σφοδρότητα συγκλονίζεις τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων. Διότι αὐτοὶ ποῦ παραμελοῦν τὴν αὐστηρίαν τῶν ἀδελφῶν, ἀρρατάνουν ἔναντι τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ καταστρέφουν ἐκ θεμελίων τὸ οἰκοδομημα.

Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγεν, ἕα ἄφ' ἐαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐμοθεν ἀπὸ τῶν διδασκαλῶν. Ὁ Μονογενὴς δελαθῆ υἱὸς τοῦ Θεοῦ θέλων νὰ διδάξῃ τῶσον ἀπαραίτητον εἶναι αὐτὸ τὸ κρῆος, καὶ δι ὅσαι δὲν θέλουν νὰ τὸ ἐπιληρώσουν θὰ ὑποστοῦν μεγάλας συμφορὰς, ἔλεγεν Ἐῴσαι ἐάν σκανδαλίση ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, ἔ συμφέρει αὐτῷ ἴνα κρημοσθῆ μύλος ὄνος περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντοσθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης» (Ματθ. 18, 6).

Αὐτὸς δὲ ποῦ ἐπέτρψε τὸ τάλαντον, δεκὶ διότι παραμέλησε τίποτε ἀπὸ τὰ ἴδικά του, ἀλλ' ἐπειδὴ παρέβλεψε τὴν αὐστηρίαν τῶν πλησίον τιμωρεῖται με ἐκεῖνην τὴν τιμωρίαν. Ὅστε καὶ ἐν ἀσκημῇ εἶναι τακτοποιημένα ὅλα ὅσα ἀφοροῦν

τὴν ἰσχύϊν μας ζῆλον, δὲν ἀφελούμεθα καθόλου, διότι αὐτὴ ἡ ἀμαρτία εἶναι ὀρεκτὴ νὰ μᾶς κατακλύσῃ εἰς τὸ πέλαγος τοῦ πυρός. Διότι, ἐάν αὐτοὺς ποὺ δὲν ἤθελον νὰ βοηθήσουν σωματικῶς τοὺς πλῆσιον δὲν τοὺς σκέψαι καμιά δικαιοσύνη, ⁷⁸ Α καὶ ἀκόμη ἂν ἔξουν ἕλθεσιν ἐν παρθενίᾳ τὰ φθὸν ἔξω ἀπὸ τὸν νυμφῶνα, αὐτοὺς ποὺ τίμωρεται τὸ πάλιν σπουδαιότερον (διότι ἡ προσιτία τῆς κτισεως εἶναι πολὺ σπουδαιότερα), πᾶς δὲν θὰ ὑποστῇ εὐλόγως ὅλας τὰς τιμωρίας; Ἄλλωστε, ὁ Θεὸς δὲν ἐδωκεν ὅλας τὰς τιμωρίας ἐν ἑξωτερικῇ μόνον τῶν ἑαυτῶν σου, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄσπερας φταινόντες, θέλων ν' ἀποδείξῃ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι κρισμοὶ καὶ εἰς ἄλλους. Διότι ὁ ἀσπὴρ, ἐάν ἐκράτῃ μόνον τὸν ἑαυτῶν σου, δὲν θὰ ἦτο ἀσπὴρ. Διότι αὐτὸ καὶ εἶναι χειρότεροι, λέγει, ἀπὸ τοὺς εὐδαιολόγητους, αὐτοὶ ποὺ ἀμείνουν τοὺς πλῆσιον, λέγων τὰ ἔξω: «εἰ δὲ τὰς τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν σκείνων οὐ προνοεῖ, Ἐ τὴν πίστην ἤρηνται, καὶ ἔστιν ἀπίστος αὐτοῦ κείρων» (Α' Τιμ. 5, 8). Τῆ νομικῆς, ἐννοεῖ μὲ τὴν πρόνοιαν; Ἀρὰ γε τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ζωὴν; Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἐννοεῖ τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς. Ἐάν ἐοὺ ἀντιπαθῆς, καὶ ἐστὶ ἡ διασῆ μου γνώμη θὰ σταθεροποιηθῇ καλύτερα. Διότι, ἐάν τὰ λέγῃ αὐτὰ περὶ τοῦ σώματος, καὶ εἰς αὐτὸν ποὺ δὲν δίδει τὴν ἐπιμέριον αὐτῆν προσην. ἐπεφύλαξε τίσιαν τιμωρίαν, καὶ εἴτιον ὅτι εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν εὐδαιολόγητον, ποὺ θὰ σταθῇ αὐτοὺς ποὺ παραλείπει τὸ σπουδαιότερον καὶ ἀναγκαϊότερον;

3. Ἐὰν λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀμαρτίας μᾶς C καὶ προκώροντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὡς ἀποδείξωμεν ὅτι ὑπερῶν ὀλίγων τῶν ἀμαρτημάτων εἶναι ἡ παραμέλησις τῶν παιδίων καὶ ὅτι ἐγγίζει τὴν καρυκὴν τῆς κείας. Εἶναι λοιπὸν πρῶτος βαθμὴς κακίας καὶ πονηρίας τὸ νὰ περιφρονῇ κανεὶς τοὺς φίλους. Καλύτερο ὅμως θε προκώροντες τὸν λόγον μας τὰς κάτω. Διότι αὐτὸ δὲν γινώσκω, πᾶς διηλαθὴ ὀλίγον ἔλασσε νὰ τὸ λησμονήσῃ ὅτι ὁ προηγούμενος νόμος, ποὺ ἐδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, δὲν ἐπιτρέπει νὰ παραβλέπωνται οὔτε τὰ ὀφείγματα τῶν ἐκθρόων, οὔτε ὅταν ἔξουν πέσει, οὔτε ὅταν ἔξουν καθῆ, ἀλλὰ διατάσσει τὰ μὲν νὰ ὀφειλῶνται πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς των, τὰ δὲ νὰ σπαινοῦνται. Ὑπάρχει λοιπὸν πρῶτος βαθμὴς τῆς κακίας καὶ τῆς σκληρότητος, ποὺ ἀρχίζει ἐκ τῶν κάτω, τὸ νὰ παραβλέπῃ κανεὶς τὰ ζῶα καὶ τὰ θρέματα ὅταν ὑπεφῶρον. Ἡ δευτέρος δὲ ὕστερα ἀπὸ ἐκείνων ὑψηλότερος εἶναι τὸ νὰ παραμελῇ κανεὶς τοὺς ἐκθροὺς. Διότι, ὅσον ἀνώτερος εἶναι ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὸ ὄλον ζῶον, τόσο μεγαλυτέρα εἶναι αὐτὴ ἡ ἀμαρτία ἀπὸ ἐκεί-

νην. Τρίτος δὲ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν εἶναι τὸ νὰ περιφρονῇ κανεὶς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀγνωστοὶ μετὰ τῶν τέταρτος, τὸ νὰ παραβλέπῃ κανεὶς τοὺς συγγενεῖς, κείνους, τὸ νὰ καταφρονῶμεν οὐ μόνον τὸ φθαρτὸν σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν. Ἐκτος, ὅταν παραμελῶμεν οὐ μόνον τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιά ποὺ ἐπαφθέρωνται ἑθνομῶς, ὅταν οὔτε ἄλλους ἐπίσκοπων διὰ νὰ φροντίσουν ὁδοὺς, ὅταν, ἐνφ' ἑλθῶν μόνον των νὰ τὸ κάμουν αὐτὰ, ἡμεῖς τοὺς ἐμποδίζομεν καὶ τοὺς ἀποτρέπομεν Ἐ καὶ ἐντοῦς ὅταν οὐ μόνον ἐμποδίζομεν, ἀλλὰ καὶ καταπολεμῶμεν. Ὅποτε, ἐάν τίς τὸν πρῶτον, καὶ τὸν δεύτερον καὶ τὸν τρίτον βαθμὸν κακίας ἐπιφύλασσει τόσο μεγάλη τιμωρία, εἰς αὐτὸν ποὺ ἔχει ἀνέλθει εἰς ὅλους αὐτοὺς, εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἰσὺν σου, ποὺ εἶναι ἐνατος ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνον, ποῖα τιμωρία ἐπιφύλασσει; Μᾶλλον δὲ οὐ μόνον ἐνατον, οὔτε δέκατον, ἀλλὰ καὶ ἐνδέκατον ἂν τὸν ἀνομιᾶς κανεὶς δὲν θὰ ἔκατε λάθος. ⁷⁹ Α

Τι συμβαίνει λοιπὸν; Τὸ ὅτι οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν φύσιν πολὺ σοβαρώτερον εἶναι τὸ ἀμάρτημα ἀπὸ τὰ προσημνηθέντα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τοῦ κρᾶνου σοβαρώτερον. Τὶ σημαίνει ὅμως αὐτὸ; Σημαίνει ὅτι ἡμεῖς ποὺ κείνομεν τὰ ἴδια ἀμαρτήματα τώρα ἔχομεν τὸν νόμον δὲν θὰ ὑποστώμεν τὰς ἴσας, ἀλλὰ πολὺ σοβαρώτερας τιμωρίας, καθ' ὅσον καὶ μεγαλυτέραν δωρὸν ἀμελασομένων καὶ τελειοτέρων θεοσεβῶν. ἐδιδάσκωμεν, καὶ μὲ περισσοτέρων τὴν ἐπιμέθειαν. Ὅταν λοιπὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον γίνεται τόσο μεγάλο ἀμάρτημα, σέφου πᾶσιν τιμωρίαν θὰ ἐπιφέρῃ τοῦτο εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ποὺ ἀποσώσωμεν αὐτὰ. Καὶ ὅτι δὲν τὰ ἀπέποιμα; αὐτὰ τυχεῖως, θὰ τὸ ἀπαδείξω καὶ ὡς αὐτὸ τὸ πράγμα, Ἐ διὰ νὰ γνωρίσετε ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἄρα, τὰ ἰδικὰ μας εἶναι τακτοποιημένα, ἐφ' ὅσον παραμελοῦμεν τὴν σωτηρίαν τῶν παιδίων, θὰ ὑποσώμεν τὴν μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Θὰ σὰς εἶπω δὲ ἕνα λόγον, οὐ ἰσὺν μου, ἀλλ' ἐδριοκόμενος εἰς τὰς θαλάς Γραφῶς. Ὑπέριξε κτηνωῶς ἱερὺς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀνθρώπος πρῶτος καὶ ἐπεικῆς, ποὺ ἀνομιᾶσθε ἤλει. Αὐτοὺς ὁ ἤλει ἀπέκτησε δύο παιδιά, καὶ ἐνφ' παρετήρησεν ὅτι αὐτὰ ἔκλιναν πρὸς τὴν κακίαν, δὲν τὰ συγκρατοῦσε, οὔτε τὰ ἡμιόδιζε; μᾶλλον δὲ τὰ συγκρατοῦσε καὶ τὰ ἡμιόδιζε, ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ ἔκομε μὲ μῆλλον ὕψλον. Τὰ δὲ ἀμαρτήματα τῶν παιδίων αὐτῶν ἦσαν ἡ πορνεία C καὶ ἡ γαστριμαργία. Ἐτραγῶν διηλαθῇ, λέγει, πρῶν νὰ καθωγαθοῦν τὰ ἱερὰ κρέατα, καὶ πρῶν νὰ προσφέρῃ ἢ ἡ φύσιν πρὸς τὸν Θεόν. Ὅταν ἤμωσε αὐτὰ ὁ πατήρ των, δὲν τὰ ἐτιμώρησε, προσεπέθε δὲ ἄπλις μὲ λόγια καὶ συμ-

βουλὰς νὰ τοὺς ἀποκάμῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῆν, καὶ συνεκὼς ἔλεγε πρὸς αὐτὰ τέτοια λόγια: «Μὴ τέκνα, ποιεῖτε ὁβριὰς, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοή, ἢν ἐγὼ ἰδοὺς περὶ ὑμῶν τοῖς ποιεῖν τὸν λόγον μὴ λατρεύειν τῷ Κυρίῳ. Ἐάν ἁμαρτάνουν ἁμαρτήν ἄνθρωπος εἰς ἄνθρωπον, προσεύχονται περὶ αὐτοῦ πρὸς Κύριον· εἴν δὲ ἢ Κυρίου ἁμαρτήν ἄνθρωπος, τίς προσεύχεται περὶ αὐτοῦ;» (Α' Βασ. 2, 24-25). Ἐάν καὶ εἶναι μεγάλη ἡ σπουδασιότης τῶν λόγων καὶ ὁ σεβασμὸς καὶ ἰκανὴ νὰ διακριθῆσιν αὐτῶν πῶς ἔχει νοῦν, ἐπίνοιος θεοῦ καὶ τὸ ἁμαρτήματα, καὶ τὸ ἐπαρουσίασε φοβερόν, καὶ τὴν ἀναμενομένην τιμωρίαν ἀνακατήμασεν ὡς ἀπόρητον καὶ φοβητήν, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπέδειξεν ὅλον ἐκεῖνο πῶς ἐχειρίζεται, ἐκδήσῃ καὶ αὐτὸς μαζί τιν. Διότι ἐπρεπε νὰ προσέβῃ καὶ ἄλλως ἀπειλῆς, καὶ νὰ τὰς ἀποδείξῃ μὲ τὴν αὐστηρότητα τῆς στάσεώς του, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τιμωρίας, καὶ νὰ γίνῃ πολλὰ αὐστηρότερος καὶ σκληρότερος. Ἐπειδὴ ὅμως τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔκαμε, καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν ἐκθρόν ἰδιῶν του καὶ τῶν παιδῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐλυπήθη τὰ παιδιά του εἰς καιρὸν ἀκατάλληλον, ἔθηκε μαζί μὲ τὴν αὐστηρίαν τῶν παιδῶν του καὶ τὴν ἰσχύϊν του.

Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν, μᾶλλον δὲ ὅσα πλέον πρὸς αὐτὸν, ὅσα δὲν τὸν ἔκρινε πλέον οὔτε ἔβριον ἀπαντήσεως, ἀλλὰ ὡσπὶν κάποιον βούλον πῶς ἔχει διαπράξει μεγάλο ἁμαρτήματα, διὰ μέσου ἄλλου τὸν πληροφορεῖ διὰ τὰς συμφορὰς πῶς ἂν τὸν πληξοῦν· τόσο μεγάλη ἦτο ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ τότε. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει πρὸς τὸν μαθητὴν καὶ εἰς ἄλλοι προφήτην καὶ εἰς ἄλλους ἀμαλοῦσε περισσότερο διὰ τὰς συμφορὰς ἐκείνου, παρὰ εἰς τὸν Ἰσραὴλ. Ἔτσι λοιπὸν παντελῶς τὸν ἐγκατέλειπε. Τί λέγει λοιπὸν εἰς τὸν Σαμουὴλ; Ἔραβε ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Θεὸν καὶ δὲν τοὺς ἐνουθεῖται. Καὶ ὅμως ἐνουθεῖται, ὅχι ὅμως τόσο πολλὸ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν τὸ λέγει αὐτὸ νουθεῖσάν· ἔτσι τὴν ἀπερίφραστον, ἐπειδὴ δὲν εἶπε δριμύτητα καὶ αὐστηρότητα. Ἐάν καὶ ἂν ἀκούη μεριμνῶμεν διὰ τὰ παιδιά, ὅχι ὅμως τόσο, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον, αὐτὸ δὲν εἶναι μέριμνα, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἦτο ἡ νουθεσία τοῦ Ἥλει. Ἀναφέρων δὲ τὸ ἁμαρτήματα, ἐπιφέρει καὶ τὴν τιμωρίαν μὲ πολλὴν ὄργην· «Ὥμοια γὰρ, λέγει, τῷ οὐκῶ Ἥλει, εἰ ἐβλάσθηται ἡ ἁμαρτία τῷ οὐκῶ Ἥλει ἢ ἐν θυμῷ μου, ἢ ἐν θυμῷ σου ὡς τοῦ αἰῶνος» (Α' Βασίλ. 3, 14). Βλέπεις ἀναγκάστην ἔντατον, καὶ ἀουγκυκώρητον τιμωρίαν; Ὅπωςδήποτε, λέγει, πρέπει αὐτὸς νὰ καταστραφῇ, καὶ ὡς μόνον αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ οἰκία μαζί του, καὶ δὲν θὰ ὑπάρῃ φάρμακον, πῶς θὰ θεραπεύσῃ αὐτὴν τὴν

πληγὴν: Ἄν καὶ, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν ἐναντι τῶν παιδῶν, δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο ὁ Θεὸς νὰ ἔκατηγόρησεν τὸν γέροντα ἐκεῖνον τότε, ἀλλὰ ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ἦτο ἔκκοπος, καὶ τὸν ἐμφιλόσοφον βίον του δυναμέσα νὰ τὸν παρατηρήσομεν ὅχι μόνον ἀπὸ ὅλα τὰ ὅλα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα πῶς συνέβησαν κατὰ τὴν συμφορὴν. Πρῶτον μὲν ἤραβε, ὅταν ἔκουσε ὅλα αὐτὰ καὶ εἶδε τὸν ἐαυτὸν του νὰ ἔραβεται πολλὰ κοντὰ εἰς τὴν τιμωρίαν, δὲν ἀπεπαρρύνθη, δὲν διαπραστήθη, δὲν ἐξέσπασε τίποτε τέτοιο, ὅπως εἶναι φυσικὸν εἰς τοὺς πολλούς. Μήπως ἐγὼ εἶμαι κύριος τῆς θελήσεως καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἄλλων; Ἐγὼ ἐκδικῶμαι διὰ τὰ ἰδιῶν μου ἁμαρτήματα, ἐνθὺ τὰ παιδιά εἶναι ἐν ἡλίκα καὶ εἶναι ὄρθαν αὐτὰ μόνον νὰ τιμωροῦνται. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπε οὔτε ἐπέφραξεν. Ἀλλ' ὡς ἐγγύματιν δοῦλος καὶ ἐν μόνον γνωρίζων, νὰ ὑποφέρῃ ἀγογγύσιος C νὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διδόμενα, καὶ ἂν ἀκόμη τύχῃ νὰ εἶναι δυσόρεστα, ἔτσι ἐξέφραξε τὰ γερῆτα ἀπὸ πολλῶν φιλοσοφίαν λόγια: «Κύριος, οὗτος τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιῶσι» (Α' Βασ. 3, 18). Καὶ οὐ μόνον ἀπὸ αὐτὰ ἔβα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλοι δυναμέσα νὰ παρατηρήσομεν τὴν ἀρετὴν του. Ὅταν κάποτε οἱ Ἰουδαῖοι εἶπον πολέμιον, κάποιος ἦλθε καὶ ἀνήγγελε τὰ δυσόρεστα τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι τὰ παιδιά του κατασφάγησαν ἀνθρώπους καὶ ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν μέσῃν. Ἄκουον αὐτὸ ἦτο ἀπάρακος. Μόλις ὅμως ἐκεῖνος προσέθεσεν εἰς τὴν σφαγὴν αὐτὴν, τὴν ὀσπαγὴν τῆς Κιθιουτοῦ τῆς διαθήκης ὑπὸ τῶν ἐκθρόν, τότε λοιπὸν καταληφθεὶς ἔβρι ὑπὸ σκοποῦνης ἐκ αἰτίας τῆς λύπης, ἔπεσον ὁ γέρων ἀπὸ τὸ κάθισμα πρὸς τὸ ὅπισθεν μέρος τῆς πόλης καὶ συνετριβή ἢ πλάτη του, ὅσῃ ἦτο γέρων καὶ θαρῶς ἐκ τῆς ἡλικίας, καὶ οεθαστὸς καὶ αὐτὸς ἐκυθέρνησε τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ εἰκοσὶν ἔτη.

Ἐάν δὲ τὸν ἱερέα, τὸν γέροντα, τὸν ἐνδοξόν αὐτόν, πῶς ἐκυθέρνησε μὲ ἐπιτυχίαν ἐπὶ εἰκοσὶ ἔτη τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων (αὐτὸν πῶς πολιτεύεται ἐπὶ χρόνια δὲν τὸν κρίνουν μὲ αὐστηρότητα) τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἠμύροσε νὰ τὸν κλονίσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐμερίμνησε διὰ τὰ παιδιά του μὲ αὐστηρότητα καταστροφή ὀλοκληρωτικῆς καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς ἑλλοπιῆς φροντίδος, ὡσπὶν ἄγγιον καὶ μέγα κύμα κατέβαλεν ὅλα ἐκεῖνα, καὶ ἀπέκρωσεν ὅλα τὰ κατορθώματά του, τότε πῶς τιμωρία ἀναμένει ἐμῶς, πῶς ἐφθάσαμεν ἐκ χρόνου ἀπαιτοῦντας πολλὴ μεγαλυτέραν φιλοσοφίαν. Ἐ καὶ εἰμεθα κατώτεροι τῆς ἀρετῆς του, καὶ οὐ μόνον δὲν κυβερνοῦμεν τὰ παιδιά μας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς, πῶς θέλουν νὰ κάμουν αὐτὰ, τοὺς ἐκπερυσμέθα καὶ τοὺς πολεμοῦμεν καὶ φερόμεθα πρὸς τὰ παιδιά χειρότερα ἀπὸ κάθε βάβαρον; Ἡ μὲν λοιπὸν σκληρότης ἐκείνου μέχρι τῆς δουλείας καὶ τῆς

καταστροφής και αδικημάτων της πατρίδος και τῶν συμπατριῶν κακῶν ἐσταράθησε, οὐκ δὲ κατασκόπευε τὴν ἴδιαν τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπὸ τὴν ἐδέξατο εἰσὶν αἰκμαλιστῶν, ἔτσι τὴν παρεδίδασκε εἰς ἀγριότητα καὶ πονηροῦς βαιομίας καὶ εἰς τὰ πάθη ἐκείνων. 11 Ἀ Δαδὶ, ἔτσι ὅτι οὐκ συμβουλεύετε κατὰ πνευματικῶν ὅτι ἀφάνετε τὰ τὰ καίμου αὐτῶν ἄλλοι ποῦ θέλουσιν, δὲν κἀνετε τίποτε ἄλλο παρὰ τοῦτο. Καὶ ἔσ μη μοῦ εἰπὴ κανεὶς ὅτι πολλοὶ ποῦ ἀπέλησαν τὰ παιδιὰ των ποῦ πορισσοῦτερον ἀπὸ των Ἡλεὶ δὲν ἔπαυαν τίποτε τέτοια ποῦ ἔπαυεν ὁ Ἡλεὶ. Ἐπαυαν ὅμως πολλὰς πολλοί, καὶ χειρότερα ἀπὸ αὐτῶ, ἔξ αἰτίας τῆς αὐτῆς ἀμαρτίας. Δαδὶ, ἀπὸ ποῦ πρόσρονται οἱ πρόωροι θάνατοι; Ἀπὸ ποῦ αἱ φοβεραὶ καὶ μακροὶ ὀσθνεῖαι καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ. Ἀπὸ ποῦ αἱ ημεῖαι, ἀπὸ ποῦ οἱ κρίμοι καιροὶ, ἀπὸ ποῦ οἱ προσηλασμοί, ἀπὸ ποῦ αἱ κλιμάδες συμφοραὶ; Μήπως ἔσ ἐκ τοῦ ὅτι παρεμελοῦμεν τὰ παιδιὰ ἐνφ εἶναι ποτηρὰ; Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι περὶ αἰτίας, εἶναι ἐπαρὰ τὰ ποθητά του γέροντος διὰ τὸ τὸ πιστοποιήσων. Ἐγὼ ὅμως θὰ οὐκ εἰπὴ εἰς αὐτὰ ἓνα λόγον ἢ κάποιου ἰδικοῦ μας σοφοῦ ἀνδρός. Ὁμιλῶν αὐτὸς περὶ τῶν παιδιῶν ἐπαρᾶται ἔτσι περὶ ποῦ: «Μὴ εὐφραίνου ἐπὶ υἱεὶς ὀσθνεῶν εἰ μὴ ἔστι φόβος μετ' αὐτῶν Θεοῦ, μὴ ἐμπιστεύσῃς τῇ ζωῇ αὐτῶν» (Ἐσαϊ. 10, 1-3). Δαδὶ: θὰ ἀναστενδῆς ἔξ αἰτίας προῦρου θανάτου καὶ ἀρνείας καὶ γνωρίσης τὰ τέλος των. Πολλοὶ μὲν λοιπὸν, ὅπως ἔσπα, πολλὰ τέτοια ἔχουν ποῦναι καὶ εἰς μερικὸν διεφύγον, ὅμως τελικῶς δὲν θὰ διαφύγουν, ἀλλὰ ἡ συμφορὰ θὰ ταῖς πληθῆ εἰς τὴν κεφαλὴν· διῶτι, ὅταν ἀπέλθουν ἐκεῖ, θὰ ὀπιστοῦν καρτεῖραν τιμωρίων. Διῶτι ὅμως, λέγει, δὲν τιμωροῦνται οἱ οὐκ ἔσπα, διῶτι ὁ Θεὸς ἔσπε ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ κρίνη τὴν αἰκουμένην· αὐτὴ δὲ ἡ ἡμέρα δὲν ἐφῆσεν ἀκόμη. Ἐλλοῦτε, εἰς ὅτι εἰναι αὐτὸ: θὰ εἶχε ἐκλείψει· C καὶ θὰ εἶχε προαρπαχθῆ ἄλλοκληρον τὸ γένος μας. Ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ συμβῆ ὅτι αὐτὸ, ὅτι τὰ γίνονται πολλὰ ἀμελεστοῦσα ἀπὸ τὴν θραδύτητα τῆς κρίσεως· λαμβάνων ὁ Θεὸς μερικὸς ὀπιστοῦται· ἀμαρτιάντων, καὶ τιμωρῶν αὐτοῖς ἔσπα, διῶσκει τοὺς ὀπιστοῦταις δι' αὐτῶν, τὰ μέτρα τῶν τιμωρῶν ποῦ τοὺς ἀναμένουν, διὰ τὸ γνωρίζων ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τιμωροῦνται ἔσπα, ὅταν μετασθῶν ἐκεῖ θὰ ὀπιστοῦν· φοβεροῦτερον τιμωρίων. Ὅμως ὅς μὴ γινώμεθα ἀναίσθητοι ἔξ αἰτίας αὐτῶν, δηλαδὴ ἐπειδὴ τῶρα δὲν οὐκ εἶναι προφήτην, ὅτι προσηγέλλει τὴν τιμωρίαν ὅπως εἰς τὸν Ἡλεὶ D· διῶτι δὲν εἶναι πλέον ἐπαρὰ προσητῶν ὀπιστῆς ὅμως καὶ τῶρα. Ἀπὸ ποῦ γίνετα φανερόν αὐτὸ εἰς ἡμᾶς; Λέγει· «Ἐκου Μωσῆ καὶ τοὺς προφήτας» (Λουκ. 10, 28). Δαδὶ αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ πρός

ἐκείνους, ἔχουν λεχθῆ καὶ δι' ἡμᾶς, καὶ ἔσ μόνον εἰς τὸν Ἡλεὶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ἐκείνους ποῦ διαπράττων τὰ ἴδια ἀμαρτήματα με αὐτῶν, ὅμαλ' ὅτι ἐκείνου καὶ διὰ τῶν ποθημάτων του. Διῶτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προκαταλήπτης, ὅτι ἐνφ ἠφάνισε οἰκονομικῶς τὸν ἀμαρτηρῶν ὀλιγοτέρον, καὶ ἀφῆκε ἀμαρτηρῶν τοὺς ὀπιστοῦσαντες εἰς φοβεροῦτερον ἀμαρτήματα.

4. Καὶ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπὴ ὅτι δὲν εἶναι μὲ γάλη ἡ σπουδαίτης τοῦ πράγματος αὐτοῦ· διῶτι εἶναι μεγάλην σπουδαίτητα εἰς τὴν ἐπαρῆσαν τῶν παιδιῶν. ὅτι αὐτὴ ἄλλοτε ἐνεφῆτερος ἴσσην ἐπαρῆσαν εἰς τὴν ἀνθρωπίνων φύσιν, ὅτι νὰ κατῶση εἰς τοὺς γίνετα τὴν μέριμναν τῶν παιδιῶν, ἔ ὡσὼν κάποιαν ἀναποφρευτὸν ἀνάγκην. Ἐπειὰ δὲ ἔθεο νόμους περὶ τῆς ἐπαρῆσαν αὐτῶν ὁμιλῶν εἰς ἡμᾶς: Καὶ καθορίζων ἐπαρῆσαν, ἐντέλλεται τὰ διδάσκων εἰς τὰ παιδιὰ των τὴν ὀπισθῶν αὐτῶν. Ὁμιλῶσας δηλαδὴ περὶ τοῦ Πάσχα, εἶπε: «Καὶ ἀπαγγελεὶς τῇ υἱῶ σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνη λέγων· Διὰ τοῦτο ἐποίησεν ὁ Θεὸς μοι, ὡς ἐξεπαρῆσαν ἔξ Αἰγύπτου» (Ἐξ. 13, 5) καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωσῆ καὶ νόμου κανεὶ τὸ ἴδιον. Ἐπειὰ ὁμιλῶσας περὶ τῶν πρωτοτόκων, προσθέτει πάλιν: 12 Ἀ Ἐγὼ δὲ ἐρωτήθη σε ὁ υἱὸς σου μετὰ ταῦτα λέγων· Τί τοῦτο; ἔρετα πρός αὐτόν, διῶτι ἐν χειρὶ κρατᾶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς Κύριος ἔξ Αἰγύπτου ἔξ οἰκου δούλετας. Ἦνθα δὲ ἐσκήρυνε Φωρῶν ἐξαποστείλας ἡμᾶς ἀπέστεινε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτου ἀπὸ πρωτοτόκων ἀνθρώπων ἔσπα πρωτοτόκων κτήνων. Διὰ τοῦτο ἐγὼ θεὸς Κυρίου πᾶν διανογῶν μήτραν ὀρεσκῶν (Ἐξ. 13, 8, 14, 15). Δι' ἄλλων αὐτῶν ἐπίδομα νὰ τοὺς ὀδηγῆ εἰς γνώσιν τοῦ Θεοῦ: Καὶ εἰς τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ πολλὰ διατῶσαι περὶ τῶν γίνεων των, τιμῶν τοὺς ἀμπερῆρομενοὺς με ἀσπομὸν ἀπέναντι των, τιμωρῶν δὲ τοὺς ἀννομίους, καὶ με αὐτὴν σκοπεῖν νὰ κἀνη ποῦ ἐπισημῆται αὐτὰ εἰς τοὺς γονεῖς των Διῶτι, ὅταν με κατῶση ὀπισθῶν ἔναντι κανεῖται, διὰ τῆς τιμῆς με τὴν ὁποῖαν με περιβάλλει Ἐμῆς ἐξανήκω ζε νὰ φροντίζαμεν πέρα ποῦ δὲ αὐτόν. Καὶ ἂν δὲ τίποτε ἄλλο, αὐτὸ καὶ μόνον εἶναι ἀρετὸν νὰ μὴ κἀνη νὰ ἐντροπῶμεν, τὸ ὅτι δηλαδὴ οὐκ αἱ ὀπισθῶν τοῦ εὐρίσκονται εἰς τὰ ἴδια μας κάρια καὶ δὲν θὰ ἠνεκῶμεθα νὰ προδῶσιν μεν ἀμαρτίας αὐτόν, ποῦ ἔτσι με ἐνεπαρῆση. Ὅταν δὲ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἐφοργῆται καὶ ἀναγκῆ περισσότερο ἀπὸ αὐτοῖς ποῦ ἔχουν ὀπισθῆ, καὶ γίνετα ἐκκληρῶς τιμωρῶς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἴσπα περισσότερο ἐφελεται πρός τὸ κἀθηκον. Αὐτὸ ἀρετῶς ἔσπα καὶ ὁ Θεός· Μαλὶ με αὐτὰ ἔθεσε καὶ τρίτον θεομὸν, εἰς τὸ ἔσπα, καὶ πρῶτον, ποῦ ἠγγάζει

ἀπὸ τὴν φύσιν. Καὶ διὰ τὸ μὴ περριπνοῦν τὰς ἐντολάς του οἱ πατέρες C ὑποκροῦμενοι νὰ ἀνατρέφουν τὰ παιδιὰ των, ἐπέβαλε τὴν φυσικὴν ἀνάγκαιότητα. Διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι δὲ αὕτη ἀσθενεστέρη ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν παιδιῶν, καὶ διασπᾶται, τὴν κατακρούσκει μὲ τὴν τιμωρίαν του καὶ μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν γονέων. καὶ αὐτὰ μὲν ὑποτάσσον μὲ πολλὴν ἀσπληγείαν, ἐκείνων δὲ τὸν πόθον τοιαυτοτρόπως διεγείρουν. Ὅχι μόνον δὲ μὲ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλον, τέταρτον τρόπον, μὲς συνδέσει μὲ αὐτὰ πάρα πολὺ σφιχτὰ καὶ ἀσπληρά. Διότι δὲν τιμωρεῖ μόνον τὸ παιδί, ἔστιν εἶναι ἀκάρια πρὸς τοὺς γονεῖς, καὶ δὲν τὰ ἐπιεικιστικῶς, ἔστιν γίνεσθαι καλὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πατέρας τὸ αὐτὸ πράττει. Ὁ τιμωρὸν δηλοῦσά τε σκληρὰ τοὺς παραμελοῦντας αὐτὰ, τιμῶν δὲ καὶ ἐπανοῦν τοὺς φρονιζόντας. Ἄλλωστε καὶ τὸν γέροντα αὐτῶν, ποὺ κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο λαμπρὸς, τὸν ἐτιμῶρισε μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας αὐτῆς καὶ τὸν παρῆρξεν τῶν ἄλλων, δηλοῦσά τε τὸν Ἀβραάμ δὲν τὸν ἐτίμησεν ὀλιγώτερον ἐξ αἰτίας τῆς φροντίδος αὐτῆς. Διότι ἐξαγγέλλων τὰς μεγάλας καὶ πολλὰς δωρεάς, τὰς αἰσίοις ὑπεσκέθη νὰ τοῦ δώσει τὸ ἐπικαιολογῶσε λέγων: «Ἦσκειν γὰρ ὅτι συντάξει Ἀβραάμ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τῶ οὐκ αὐτοῦ μετ' αὐτῶν, καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ποιῶν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν» (Γέν. 18, 19). Αὐτὰ δὲ, τὸ εἶπα τώρα, διὰ τὸ μῦθωμεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ φερῆ μὲ ἐπιεικείαν εἰς αὐτοὺς E ποὺ παραμελοῦν αὐτοὺς ποὺ εἶναι τόσο πολὺ εἰς τὴν φροντίδα του. Διότι δὲν τιμωρεῖ εἰς αὐτὸν ὡς ἀποκλιπταί τόσο πολὺ μὲ τὴν σπληρῶν των καὶ νὰ τοὺς παραβλέπη ἐνὶ παραμελοῦνται. Ὅχι μόνον λοιπὸν δὲν θὰ τοὺς παραβλέπη, ἀλλὰ καὶ θ' ἀγανακτήσῃ καὶ θὰ ὀργισθῇ πάρα πολὺ, ὅπως ἔχει ἀποδεικθῆ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος συμβουλεύει συνεχῶς λέγων: «Οἱ πατέρες ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» (Ἐφεσ. 6, 4). Ἐάν δὲ εἰς ἡμᾶς ἐδόθη ἡ ἐντολὴ ὡς ἀγγυηνομένη περὶ τῶν ψυχῶν των, διότι πρόκειται νὰ λογοδοτήσωμεν, πολὺ περισσότερον ὁ πατὴρ ποὺ τὸ ἐγέννησε, τὸ ἔβρεψε καὶ τὰ ἔχει συγκατόδικος του. ⁴² A Ὅπως ἀκριβῶς δὲ, διὰ τὸ ἴδιον ἀκαρτήματα δὲν ὑπάρχει τὸ ἐνδεκαήμερον τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς συγγνώμης, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸ ἔναντι τῶν παιδιῶν ἀκαρτήματα. Καὶ αὐτὸ πάλιν ὁ μακάριος Παῦλος τὸ κατέστησε φανερόν. Νομοθετοῦν δὲ πῶς πρέπει νὰ φέρωνται οἱ ἀσκητικὲς δεῖξοντες ἔναντι τῶν ἄλλων, μαζὶ μὲ ἅλα τὰ ἄλλα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐφαρμόζον, ἀπαιτεῖ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδιῶν. Ἐὰν δὲν θὰ ὑπάρχη συγγνώμη, ἐάν ἐκεῖνα διασπορῶν. Καὶ πολὺ εὐλόγως.

Ἐάν θέσω ἐκ φόβου ὑπῆρχε εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ κακία, εὐλόγως θὰ ἦνόντα κανεὶς ὡς ἀπολογία. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ τὴν θέλησίν μας γινόμεθα κακοὶ, καὶ σπασδαίτοι. E ποῖαν εὐλογὸν δικαιολογίαν θὰ ἤμπορούσε νὰ εἴπῃ, αὐτὸς ποὺ ἐπέτρεψε ὥστε νὰ διασπορῆ καὶ νὰ γίνῃ κακὸς ὁ ὑπὸ κινήτων ἀγαπητὸς. Ὅτι δὲν ἤθελε νὰ πράξῃ τὸν καλόν; Κανεὶς πατέρας δὲν θὰ ἤμπορούσε νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτὸ, διότι ἡ φύσις προτίθει διὰ νὰ διεγείρῃ συνεχῶς αὐτὸν πρὸς τοῦτο. Ἀλλὰ δὲν ἤμπορούσε; Ὅστε αὐτὸ συμβαίνει. Διότι τὸ νὰ τὸ παραβλέπη ἀπὸ ἄρῃος, καὶ νὰ ἔχη αὐτὸς μόνος τὴν ἐξουσίαν του, καὶ τὸ νὰ ἔχη αὐτὸ πάντοτε μέσα εἰς τὸ σπῆν του, καθιστῆ τὴν προστασίαν του εὐκόλον καὶ ἀπλουσιάν. Ἄρα, ἀπὸ ποθεννὰ ἄλλου δὲν προέρχεται ἡ διασπορῆ τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μανίαν διὰ θηοτικὰ πράγματα. Διότι τὸ νὰ ἀποβλέπουν δηλοῦσά μόνον πρὸς ἐκεῖνα καὶ νὰ μὴ θέλουν ὡς ἀσκητοῦν μὲ τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ, C ἀναγκάζονται ὡς ἀμελοῦν μετὰ τῆς ἰδικῆς των ψυχῆς καὶ τὰ παιδιὰ. Αὐτοὺς τοὺς πατέρας (καὶ θε μὴ νομίση κανεὶς ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγω εἶναι ἀποτέλεσμα θυμοῦ) θὰ τοὺς ἐκαρτερικῶς χειροτέρους καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς παιδοκτόνους. Διότι, ἐκεῖνοι μὲν κερκῶν τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ψυχὴν, αὐτοὶ δὲ φέροντες τὴν ψυχὴν μαζὶ μὲ τὸ σῶμα, τὴν ρίπτουν εἰς τὸ πῦρ τῆς Καλλόσεως. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν τὸν θάνατον εἶναι ἀνασφαιρικῶν νὰ τὸν ὑποστῆ λόγῳ τοῦ φυσικοῦ νόμου, αὐτὸν ὅμως εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ τὸν ἀπαρτίξῃ, ἐάν δὲν τὸν ὠδηγοῦσε ἐκεῖ ἡ ἀμέλεια τῶν πατέρων. Ἐπὶ πλεον, τὸν μὲν θάνατον τοῦ σώματος θὰ ἤμπορῆ νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ ταχέως, ἔστιν εἶναι ἡ ἀνάσσει, Ὁ τὴν ἀπέλειαν ὅμως τῆς ψυχῆς τίποτε πλεον δὲν θὰ τὴν ἐξουδετερώσῃ. Διότι δὲν τὴν ἀκολουθεῖ λοιπὸν ἡ σωτηρία, ἀλλὰ εἶναι καταδικασμένη νὰ τιμωρῆται αἰώνως. Ὅστε δικαίως θὰ ἐκαρτερικῶμεν τοὺς τοιοῦτους πατέρας χειροτέρους τῶν παιδοκτόνων. Διότι δὲν εἶναι τόσο προερον ὡς ἀκούσῃ κανεὶς ἔσφορ καὶ νὰ ἄπληρ τὸ κέρι καὶ νὰ τὸ διαθέσῃ εἰς τὸν ἴδιον τὸν λαμπὸν τοῦ παιδοῦ, ὅσον τὸ νὰ διαφείρῃ τὴν ψυχὴν καὶ νὰ τὴν ὠδηγήσῃ εἰς τὴν ἀπάλειαν. Διότι εἰ ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει τίποτε ἴσον πρὸς τὴν ψυχὴν.

5. Τὶ λοιπὸν; Ὁ κατοικῶν εἰς πόλιν καὶ ἔχων οὐσίαν καὶ γυναῖκα δὲν δύναται, λέγει, νὰ σωθῇ; Δὲν ὑπάρχει μόνον ἓνας ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διάφοροι τρόποι σωτηρίας. Καὶ αὐτὸ μὲν τὸ λέγει ὁ Χριστὸς ὀριστεῶς, διακαρτοῦσαν ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ μοαὶ πλησῶν τοῦ Πατρός. Μὲ κάποιον προσδιορισμὸν ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος, γράφων E «Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων» ἀστέρ γὰρ ἀστέρας διαφέρει ἐν δόξῃ» (Α' Κορ. 15, 41). Αὐτὸ δὲ τὸ ὑπο-

ον λέγει έχει την έβλεπ σιμωσιν. Άλλοι μὲν θά λάμπουν
 όσον ήλιος, άλλοι δὲ ως αστήγη, άλλοι δὲ ως σπόγγος, και
 δὲν σταματῶν οὔτε εἰς ἡ θαλασσά, αλλά και μεταθ' αὐτῶν
 τῶν ἰσῶν δευνοῦσι, ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ διαφορά και τῶσαν
 μεγάλη, όσον εἶναι φυσικόν εἰς τῶσαν μεγάλην διαφάν. Ἐ-
 στήρ γὰρ, λέγει, σπόγγος διαφέρει ἐν δόξει. Ἐξέτασε ἡμ-
 πῶν, ἐκτινῶν ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ ήλιου, και προσηρῶν πρὸς
 τῶν μικρότερον ἀπὸ ὅλων τῶς σπόγγος, ποσὸς θαλάσσης
 εἶναι εἶναι, φησὶνὸν να καταλάβει. * Α ἡμε λοιπὸν δὲν θά
 ἦτο ἴσους, ἐάν ἴσχυροῦσαι τὸν υἱόν, σου, εἰς τὰ ἀνάκτορα,
 να κἀνισε και να ὑπομείνης τὰ πάντα και ἐκείνον πείθων
 εἶσαι, ὥστε να τὸν κάμει να στραθῆ πληρῶν τοῦ θαλασσεῦ
 και γενικῶς να μὴν ὑπολογίζῃ τίποτε, οὔτε εἰσὸς, οὔτε κιν-
 ὄσαν, οὔτε τὸν ἴσον τῶν ὄντων, τῶρα δὲ ποὺ πρόκειται να
 σκεψοῦμεν περὶ τῆς οὐρανίας ἐκστρατείας, γὰ μὴ ὑποφέρῃ,
 εἰς ἥθελε καταλάβει τὴν τελευταίαν θέσιν και ἐνέγγοτε τε-
 λευταίος ὄλων; Πλὴν όμως, ἀν νομῆς, ἀς ἐξετάσομεν και
 αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐάν διαλαθῇ ἡμῶν ὃ τῶν ἐν μέσῳ, τοῦ κρ-
 σιμου να καταλήξῃ εἰς τὸ σημει. αὐτό. Ὁ μὲν μακάριος Παῦ-
 λος ὡμίλησε συντόμως περὶ αὐτοῦ. Β και εἶπε ὅτι οἱ ἔκοντες
 γυναικας, δὲν δύνανται να σωθῶν ἄλλως, παρὰ μόνον ἐάν
 τὰς ἔχουν ἔτσι, ὡςὸν να μὴ τὰς ἔχουν, και δὲν περιφρονῆ-
 σουν τὸν κόσμον. Ἡμεῖς δὲ, ἀν θέληρ, ἀς τὸ συζητήσομεν.
 Ἡμῶς λοιπὸν γὰ εἶπες ὅτι εἶπε, ἀπὸ ἰδιῶν σου σιμω-
 λῆν ὃ υἱός σου ἡ ψῆ, ἐαυτοῦ ἐγράρισέ ποτε, ὅτι ὄραζομε-
 νος και ἀν ἀκόμη πρὸς τοὺς ὄρκους τῶν εἶναι δυνατὸν γὰ
 ἔλθῃ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Θεόν; Γ λοιπὸν, δὲν εἶναι δυνα-
 τὸν γὰ σωθῆ αὐτὸς πρὸς μνησκακεί; Διὸς λέγει: «Ὁδοὶ μνη-
 σκάων εἰς θάνατον» (Παρ. 12, 28). Ἀλλά, διὰ τὸ Θεός
 ἀτήνωσε τῶσαν τὸν κακολόγον, ὥστε να τὸν ἐμποδίσῃ και ἀπὸ
 τῆν ἀνάγκων τῶν θελιῶν λόγων; Διὰ τὸ ἐξεδίωξε τὸν ὑπε-
 ρήφανον και ὑβριστῆν ἀπὸ τῆν οὐράνιον βασιλείαν και τὸν
 παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ τῆς γέννης; Διὰ τὸ ἐτιμώρησε ὡς
 μοικόν, C αὐτὸν ποὺ παρετίρησε μὲ ἔνοχον θέλημα, ἔτσι
 ὡςὸν να εἶχε διαπράξει τῆν πράξιν; Ἀλλὰ τὸ συνηθισμένον
 αὐτὸ εἰς ὄλων ἀμάρτια, δηλαδὴ τὸ ὅτι κρίνει κανεὶς τοὺς
 πλησίον και ὅτι τὸ ὅποιον ἐπαύσει χειρότερον τιμωρίαν, συ-
 νεβούλωσε ποτὲ να ὑπομείνη και τοῦ ἀνέγνωσε ποτὲ
 τὰς περὶ τοῦτων τεθείας ἐντάλας τοῦ Χριστοῦ; Ἡ μίμικ
 οὔτε κἀν γνωρίζεις ὅτι ὑπάρχουν αὐτά; Πᾶς λοιπὸν θά ἦ-
 πορέσῃ να καταδώσῃ αὐτὰ ὃ υἱός σου, περὶ τῶν ὅποιον
 οὔτε τὰς ἐντολάς γνωρίζεις ὃ πατήρ σου μὲλλει να τὸν
 δόξῃ; Και μακάρι μόνον αὐτὸ να ἦτο τὸ κακόν, τὸ να μὴ
 συμβουλεύῃ δηλαδὴ τίποτε κρήμον, και δὲν θά ἦτο τῶσαν

μεγάλον κακόν. Τώρα ἔρωσ τοὺς ὀφείτε και πρὸς τὸ ἀντίθετο.
 Και, εἴπατε, ἄλλο, δὲν εἶναι δυνατὸν D να ἀκούσῃ κανεὶς
 ὅταν οἱ πατέρες ὁμιλοῦν πρὸς τὰ παιδιά, πον και τὰ παρακα-
 λοῦν, να σπουδάσωσ ῥητορικῶν, 17 παρὰ αὐτὰ ὀδοῦ, τῆ λόγια:
 Ὁ τότε, λέγει, ἐν μὲ εἶναι καριότερος και καχάγγοι, ἀπὸ κατω-
 τέρους γονεῖς, ὁσοῦ ἀπέκτισε τὴν ἐκ τῶν ῥητορικῶν σπου-
 δῶν ἰκανότης, ἀνῆλθων εἰς ψωστη, εἰκόματα, ἀπέκτισε πο-
 λὸν πλοῦτον, ἐκαμφεθή πλουσίαν γυναίκα, ἔκτισε πολυτε-
 λῆς οἶκος, εἶναι, σφοδρὸς εἰς ἄλα και σαλδόφος. Ἄλλος πᾶ-
 λιν, λέγει, ὃ τότε παῦ, ἔμαθε τὴν Ἰταλικῶν γλώσσων, εἶναι
 ἐνδοξος εἰς τὰ ἀνάκτορα και κυβερνή ἄλα τὰ ἐσωτερικά. Και
 ἄλλος πᾶλιν ζεῖναι ἄλλαν, ἄλα ὅμως τοὺς εἰς τὴν γῆν ἐπι-
 κτητῶνους. Κανεὶς ὅμως οὔτε μίαν φοράν δὲν ἐνθυμείται
 τὰ οὐράνια πράγματα, ἀλλὰ και ἂν ἄλλος ἐπακείρη ἔτσι
 και να τὰ μνημονέσῃ, ἐκδικώκεται, ὡςὸν να πρόκειται ν'
 ἀνατρέψῃ τὰ πάντα. E.

8. Ὅταν λοιπὸν εἰς ἀρχῆς τοὺς ἐπιναλαφῶναι αὐτά,
 δὲν κἀμνετε εἴπατε παρὰ να τοὺς διδάσκετε τὴν ὑπόθεσιν
 ὄλων αὐν κακῶν, ἐπὸλλωντες τοὺς δύο πτωρογενικώτερος
 πόθους, ἐννοῶ τὸν πόθον τῶν κρήματος, και τὸν χειρότερον
 αὐτοῦ, τὸν πόθον τῆς κοφίας και ματαίας δόξης. Ἀπὸ ἡ-
 τοῦς δὲ ὃ καθεὶς και μόνος του θεβῶλος εἶναι ἰκανὸς να ἀνα-
 τρέψῃ ὅποιονδήποτε, ὅταν ὅμως συγκεντρωθῶν ἄλα και ἐπι-
 πέσουν ἐπὶ τῆς τρικραφῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ, 18 Α ὡςὸν κα-
 ποιοι κειμαρροι, ποὺ ἐνώθησαν, κατασπέρφουν, ἄλα τὰ καλά,
 ἐπιφέρουντες τόσο πολλὰ ἀνηθῆτα, τῶσαν πολλὴν ἄμων, τό-
 σον πολλὸν θόρραρον, ὥστε να καταστῆσῃ τὴν ψυχὴν ἀκαρ-
 μιον και ἄγανον, ἀπὸ ἄλα ἐκεῖνα τὰ θνατά. και θά ἡμποροῦ-
 σαν να συνηγορήσουν εἰ ἡμῶς ὑπὲρ τῶτων, και οἱ λόγοι
 τῶν ἔθνηων συγγροφῶν. Διὸ τὸ καθῆνα ἀπὸ τὸ πάθῃ αὐ-
 τῶ, ὅτι συνηνωμένον ἄλλῶ κοφ' ἐαυτοῦ, ἄλλος μὲν τὸ ἀνό-
 μωσε ἀκρόπολιν τῶν κακῶν, ἄλλος δὲ κεφαλήν τῶτων. Ἐάν
 δὲ εἶναι πρῶγμα ξεχωριστὸν ἢ ἀκρόπολις ἀπὸ τῆν κεφαλῆν,
 ὅταν προσλήθῃ τὸ πολὺ χειρότερον και ἰσχυρότερον, ἐνωσῶ
 τὴν μανίαν τῆς δόξης και κοφ' μ' ἐκείνο ἐμπόση και σκόσθῃ.
 B και ἐκ τῶν προτέρων κυριότης τῆν ψυχὴν τοῦ νέου, ποῖς
 λοιπὸν θά δυναθῇ ν' ἀντιτεταθῇ τῆν ἀσθενείαν αὐτῆν, και
 μάλιστα ὅταν και οἱ πατέρες κἀννου και λέγουν τὸ πᾶν, ὅτι
 μόνον να μὴ διασαλευθῶν, ἄλλ' ἀνιθέτως να σταθεροποιη-
 θῶν τὰ θλασπῆρά αὐτὰ φυτά; Ποῖος λοιπὸν εἶναι τῶσαν ἀνόη-

17. Ἡ ἐπιστολή ἦτο τότε ἐν μεγίστῃ τιμῇ. Εἰς ἄλλας τὰς μετέλας
 πόλεις ὄπισθον ἐξέδοκατο εὐδωκοντες αὐτῆν, και οἱ ἔχοντες αὐτῆν, πλε-
 ραὶς ὄσοι τὸν ἐκ' ἀγαθῆς και πλοῦτος διακρινόμενος νέαν, ἔσαν ἢ ἔρα
 ἢ εἰς τὰς τιμὰς ὀδηγούος.

τος, ὥστε νὰ μὴ κόψη κάθε ἐλπίδα διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πα-
 δού, ποὺ λαμβάνει τέτοιαν ἀνατροπὴν; Εἶναι θεόσιος κα-
 λὸν, ἡ ψυχὴ ποὺ δοκίμαζε, νὰ ἐρωτήσῃ ἀπὸ τὴν ποιητρίαν.
 Ὅταν ὅμως παντὶ τὰ θραύετα εἶναι κρηματικά καὶ ἀνθρω-
 ποι μορφαί πρόκεινται πρὸς μῆρσον, ποῖα ἐλπίς σωτηρίας ὀ-
 πόραται; Διότι αὐτοὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν σφοδρῶς τὰ πλοῦτά εἶ-
 ναι ἀναπόφευκτον νὰ εἶναι καὶ θόσκανοι, καὶ κακοήθεις, καὶ πο-
 λύλοιοι, καὶ ἐπίσκοποι, καὶ ἄσκητοι, καὶ κλέπται,
 καὶ ἀδιάντροποι, **Ε** καὶ αὐθάδεις, καὶ ἀκαρίστοι, καὶ ὅλα τὰ
 κακά. Καὶ ὁζώπιτος μάρτυς αὐτῶν ὁ μακάριος Παῦλος ποὺ
 ἐκαρεκτήρισε τὴν φιλαργυρίαν ὡς ρίζαν ὄλων τῶν κακῶν
 εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ πρὸ αὐτοῦ θεβαίως ὁ Χριστὸς τὸ αὐτὸ
 ἐδήλωσε, λέγων ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπηρετῇ τὸν
 Θεόν, ὁ ὑπηρετῶν τὸ πάθος ἐκεῖνο. Ὅταν συνεπῶς ἐξ ἁρ-
 χῆς ὁ νέος ὀδηγῆται εἰς αὐτὴν τὴν δουλείαν, πότε θὰ δυνα-
 θῇ νὰ ἐλευθερωθῇ, πότε, ὡ ἀντιμετώπιση τὴν καταγίβα, ὅταν
 ὄλοι τὸν σπράχνουν, ὄλοι τὸν καταδιώκουν καὶ τὸν ἀναγκά-
 ζουν νὰ θυθεθῇ ἐντελῶς; Διότι, ἐὰν ἐνῶ κανεὶς δὲν ἐμπο-
 δίζει καὶ πολλοὶ ἀπλύνουν τὸ χεῖρ διὰ τὴν βοήθειαν, δυνα-
 θῇ νὰ ἐγερωθῇ **Δ** καὶ νὰ ἰδῇ καθαρά καὶ νὰ ἀποπλύνῃ τὴν
 ἀλύμωρον τῆς κοκίας, δὲν θὰ εἶναι αὐτὸ εὐχάριστον. Καὶ ἐὰν
 ἐπὶ πολλὸν καιρὸν μελωδοῦμενος μὲ θεία ὄργανα, ἡδύνατο
 ν' ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὰ συσσωρευθέντα νοσημάτια, δὲν πρέ-
 πει νὰ τὸν ἐπανέσσουν καὶ νὰ τὸν στεφανώσουν μυριάδας;
 Διότι εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ἡ συνθήκη. Πλὴν φοβερὸν νὰ
 κυριαρχήσῃ καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ψυχὴν καὶ μάλιστα δεῖν
 αὐτὴ ἔχει συνεργάτιδα τὴν ἡδονὴν, ἐνῶ ἐκεῖνη ἡ δύναμις
 πρὸς τὴν ὁποῖαν ἐπειγόμεθα καὶ σπειόμεθα νὰ μετακινήθη-
 μεν μὴ παρέχει πολλοὺς κόπους. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ Θεός,
 ἐπειδὴ τὰ παιδιὰ τῶν Ἑβραίων ἔπρεπε νὰ ἀποβάλλουν τὴν
 παλαιὰν συνθήκην τῶν κακῶν, ἔνωσά αὐτὴν ποὺ ἀπέκτησαν
 εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀφοῦ τοὺς ἀδήγησε κατὰ μόνας εἰς τὴν
 ἔρημον καὶ τοὺς ἀπεράδμενον ἔσον τὸ δυνατόν μακρότερα **Ε**
 ἀπὸ τοὺς διαστροφείας, εἰς τὴν ἔρημον ὡς εἰς κάποιαν μονο-
 στήριον διέπλευσε τὰς ψυχὰς τῶν μετακεκρίσμενος κάθε πρᾶ-
 σιν θεραπείας καὶ τὸν σκληρότερον καὶ τὸν ἥπιότερον, κυ-
 ρίς ὡ ἀφήνῃ ἵπποτε ἀπ' ὅσα ἔπρεπε νὰ κρηματωθῶσιν διὰ
 τὴν θεραπείαν ἐκεῖνων. Καὶ οὔτε ἔτσι ὅμως δὲν ἐξέσταν
 ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ μάννα, ἐξήτοσον κρημύδια
 καὶ σκόρδα καὶ ὅλα τὰ κακά ποὺ εἶχαν εἰς τὴν Αἴγυπτον.
 Τόσον μεγάλον κακὸν εἶναι ἡ συνθήκη.

⁸⁶ **A** Ἔπειτα, οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἀπελάμβανον τὴν
 φροντίδος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ εἶχαν ἀρχηγῶν τοσούτων
 σπουδαίων καὶ δυνατόν, καὶ ἐπαιδαγωγούντο δὲ μὲ φόβον

καὶ ἀπειλῶν καὶ μὲ εὐεργεσίαν καὶ τιμωρίαν, καὶ μὲ κάθε
 τρόπον, καὶ εἶδον τόσα θαύματα, δὲν ἔγιναν καλύτεροι. Ἐοὺ
 δὲ νομίζεις ὅτι ὁ υἱὸς σου, ποὺ εἶναι νέος, εἰς τὸ μέσον τῆς
 Αἴγυπτου, μᾶλλον δὲ περιπερρόμενος ἀνάμεσα εἰς τὴν παρά-
 ταξιν τοῦ διαβόλου, χωρὶς νὰ ἀκούῃ κανενὸς τὴν χρῆσιν
 συμβουλῆν, χωρὶς νὰ βλέπῃ ὅτι ὄλοι τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὰ ἀν-
 τίθετα, καὶ περισσότερο ἀπὸ ὄλους αὐτοὶ ποὺ τὸν ἐγέννησαν
 καὶ τὸν ἀνέθρεψαν, θὰ ἠμπορήσῃ νὰ υπερηγήσῃ τὰς παγί-
 δας τοῦ διαβόλου; **B** Πῶς; Μὲ αὐτὰ ποὺ τὸν συμβουλεύεις;
 Μὰ εὐὸ τὸν προτρέπεις τὰ ἀντίθετα, μὴ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὸν
 οὔτε εἰς τὸν ὕπνον του νὰ οκεφθῇ τὴν φιλοσοφίαν, στρέφον
 δὲ ἄνω καὶ κάτω τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ τὰ εἰς αὐτὴν ἀνή-
 κυντα, τὸν προετοιμάζεις νὰ ὑποστῇ μεγαλύτερον τρικυμῖαν.
 Ἄλλο μῆπως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του; Δὲν εἶναι θεβαίως ἰκανὸς
 ὁ νέος νὰ καταρθῶσῃ μόνος του τὴν ἀρετὴν. Ἐὰν δὲ ἀφ' ἑαυ-
 τοῦ ἐγεννηθῆσθε κατὰ τὸ εὐγενές, μὲ τὰς θραύεις τῶν λόγων
 σου θὰ ἀποπνιγῇ πρὶν θλαστήσῃ. Ὅπως δὲ τὸ σῶμα ποὺ δὲν
 τρέφεται μὲ ὑγιεινὰς τροφάς, ἀλλὰ μὲ διαθεράς, δὲν εἶναι
 δυνατόν νὰ ζῆσθαι πολὺν χρόνον, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ διαπα-
 δαγωγεῖται τοιοῦτοτρόπως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διανοσθῇ
 ποτὲ τίποτε **C** σπουδαῖον καὶ ὑψηλόν, ἀλλ' εἶναι ἀναπόφευ-
 κτον ἡ τοιαύτη ψυχὴ, ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος, καταβληθεμένη
 διαρκῶς ἀπὸ τὴν κακίαν ὡσὺν ἀπὸ κάποιαν φθίσιν, νὰ κατα-
 σφραγίσῃ ἔτσι, ὕστερα εἰς τὴν κόλασον καὶ τὴν ἀπάλειαν, ποὺ
 ὑπάρχει ἐκεῖ.

7. Καὶ ἐὰν δὲν παραδεχθῆς ὅτι συμβαίνουν αὐτὰ, ἀλλὰ
 ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τὴν ἀρετὴν εὐρηκόμε-
 νος μέσα εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὰ λέγῃς αὐτὰ ὅχι ἀσείκουμε-
 νος, ἀλλὰ ἐξετάζων αὐτὰ μὲ εὐκρίνειαν; μὴ θαρροῦθι νὰ μὴς
 διδάξῃς τὸ νέον αὐτὸ καὶ παράξῃς τον μᾶθημα. Διότι δὲν θέλω
 θεβαίως νὰ ἔχω ὁσκόπος τόσας ἐνοχλήσεις, οὔτε νὰ στεροῦ-
 μαι ἀπὸ τόσον πολλὰ ματαίως. **D** Ἄλλὰ φυσικὰ δὲν ἠμπορῶ
 αὐτὰ νὰ τὸ μᾶθη, διότι σεῖς, καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ λέγετε καὶ μὲ
 αὐτὰ ποὺ κάμετε δὲν τὸ ἐπιτρέπετε. διαφωνεῖτε δὲ πρὸς τὴν
 ἀπίσταν αὐτὴν, καὶ διδάσκετε τὰ ἀντίθετα. Ἀνατρέφοντες
 δὲ τοὺς υἱούς, τοὺς διδάσκετε, νὰ κάμνουν δυο δὲν εἶναι δυ-
 νατόν νὰ οἰώσων αὐτοὺς ποὺ τὰ φαρμάκων, ὡσὺν ἐπιτή-
 δες νὰ προσπαθῆτε νὰ καταστρέψετε τοὺς υἱούς σας. Κῦττα-
 ξε δὲ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ περιωπῆς «Ὁυαί, λέγει, τοὺς γελῶσιν»
 (Λουκ. β, 24 κ.ε.). Ἐσεῖς ὅμως, ἀντιθέτως τοὺς παρέχετε
 πολλὰς ἀφορμὰς γέλωτος: «Ὁυαί τοῖς πλουτοῦσιν, σεῖς ὅ-
 μως κάμετε τὸ πᾶν, διὰ νὰ αλουθῆσων» «Ὁυαί, ὅταν καλῶς
 τίμωσιν ὄμως πᾶντες οἱ ἄνθρωποι» σεῖς ὅμως καὶ περιωπῆς
 ἀλοκλήρους ἐδοπανήρατε πολλὰκις, διὰ νὰ ἐπιτύχητε τὴν

παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν. Ἀκόμη δέ, ὁ ὕβριζον τὸν ἀδελφόν του εἶναι ἔνοχος διὰ τὰ ριψὼς εἰς τὴν κόλασιν. **Κ** σεις ὅμως θεωρεῖτε αὐτοὺς ποὺ ὑπομένουν μὲ σιωπὴν τὰς ὕβρεις τῶν ἄλλων, ὡς ἀκηροὺς καὶ δειλοὺς. Ὁ Χριστὸς δίδει ἐντολὴν νὰ περιφρονῆτε τὰς φιλονεικίας καὶ τὰς δικαστικὰς διαμάχας, σεις ὅμως τοὺς ὀδηγεῖτε πάντοτε εἰς αὐτὰ τὰ κακά. Παρήγγετε, πολλὰκις νὰ ἐκβάλλωμεν τὸν ὀφθαλμὸν διὰν θλάτῃ, σεις ὅμως κάνετε φίλους, ὅσους ἠμποροῦν νὰ σῶς δώσουν κρήματα, ἔστω καὶ ἂν σῶς δώδωσαν τὴν χειροτέραν κοκίαν. Δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐκδίωξιν τῆς γυναίκας, πλὴν τῆς μοναδικῆς περιπτώσεως τῆς μακείας· σεις ὅμως, προκειμένου νὰ λάβετε κρήματα καὶ αὐτὴν τὴν ἐντολὴν τὴν παραβαίνετε. **87** **Α** Ἀπηγόρευσε ἐντελῶς τὸν ὄρκον σεις ὅμως, διὰν ἴδῃτε κάποιον νὰ τὸν ἀπιφθέγῃ, τὸν εἰρυνεύετε. Λέγει· «Ὁ φίλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν» (Ἰω. 12, 25), σεις ὅμως τοὺς ὀδηγεῖτε ἀπισθήποτε εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην. Λέγει· «Ἐὰν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ἡμῖν ὁ Πατὴρ ἡμῶν ἀφήσει ὁ οὐρανός» (Ματθ. 6, 14). Ἐσεῖς ὅμως καὶ εἰρυνεύετε, διὰν αἱ ἀδικημένοι δὲν θέλουν νὰ ἀνταποδώσουν τὰ ἴσα, καὶ σπεύθετε νὰ τοὺς ὀδηγήσετε ἀμέσως εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτήν. Ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι οἱ ποδόντες σφοδρῶς τὴν δόξαν, ὅλα τὰ κάνουν ματωτάς, ἔστω καὶ ἂν νηστεύουν, καὶ ἂν προσέκωνται, καὶ ἂν ἐλεοῦν σεις ὅμως διαβάετε τὸ πάντα, προκειμένου νὰ τὴν ἐπιτύχητε. Καὶ διατὶ νὰ τὰ ἐξετάσωμεν ὅλα λεπτομερῶς; Διότι, ἐφ' ὅσον καὶ ὅλα μαζὶ τὸ λεχθέντα εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐπιφέρουν μωρίας κολάσεις, **Β** εἰς δὲ μόνον ὅλα μαζὶ συνηνημένα, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα ὡς αὐτὰ μόνον του εἶναι ἄρκετόν. Σεις ὅμως συσκοφεύσαντες ὅλα μαζὶ, καὶ φορτώσαντες τὸ δυσβάστακτον φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων, τοὺς σπέλλετε ἔτσι εἰς τὸν ποταμὸν τοῦ πυρός. Πότε θὰ ἠμπορέσουν νὰ σωθῶν, ἐφ' ὅσον μεταφέρουν τόσην πολλὴν τροφὴν διὰ τὸ πῦρ; Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ φοβερόν, ὅτι δηλαδὴ συμβαλεῖσθε τὰ ἀντίθετα πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὅτι ἐνδύετε τὴν κοκίαν μὲ ὑψαῖα λόγια, ὀνομάζοντες κομψότητα τὸ νὰ ἐπισκεπτεται κανεὶς τοὺς ἠποδρόμους καὶ τὰ θέατρα, τὸ νὰ πλουτῇ ἐλευθερίαν, τὸ νὰ ποθῇ κανεὶς τὴν δόξαν γεννοδότητα, τὴν ἀπερικοφίαν θάρρους, τὴν αὐστηρίαν φιλονηθρίαν καὶ τὴν ἀδικίαν ἀνδρείαν. **Κ** Ἐπειτα, ὡσὼν νὰ μὴ φθῶν ἢ ἀπάτη αὐτὴ ὀνομάζετε καὶ τὴν ἀρετὴν μὲ ἀντίθετα ὀνόματα, λέγοντες δηλαδὴ τὴν σκωροσύνην ὡς ἀγριασμένην, δειλίαν τὴν ἐπιεικειαν, τὴν δικαιοσύνην ἀνδρείαν, καὶ τὴν μὲν ταπεινότητα δουλοπρέπειαν, τὴν δὲ ἀνεγκλικίαν ἀνυπομονήν, ὡσὼν νὰ φοβήσθε μήπως ἀκούσων

τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τῶν πραγματικῶν χαρακτηρισμῶν αὐτῶν καὶ ἀποφύγουν τὸν διέφρον. Διότι δὲν εἶναι ἀσήμαντον πρᾶγμα εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῶν κακῶν τὸ νὰ προσφέρωνται ἀσυγκάλυπτοι καὶ κυρίαὶ τῶν κακῶν αἱ ὀνομασίαι αὐταί. Ἀλλὰ ἔκουν τόσην δόξαν διὰ τὰ πλήξουν τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὥστε πολλάκις πολλοί, ποὺ εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὰ χειρότερα κακὰ δὲν ἀνέκονται μὲ ἠπάθεια νὰ ὀνομάζωνται αὐτὸ ποὺ εἶναι. **Π** Ἀλλὰ ἀγριεύουν καὶ ἀποθηριούνται, ὡσὼν νὰ ὑποφέρουν τὰς χειρότερας συμφορὰς. Τὴν πόρνην δηλαδὴ γυναῖκα καὶ τὸν πόρνον νέον, ἂν τὸν χαρακτηρήσῃ ἀπὸ τὴν αἰσχροτάτην αὐτὴν πρᾶξιν, γίνε μισητὸς ἐχθρὸς, ὡσὼν νὰ ἔχη διαπράξει τὴν μεγαλύτερον ἀδικίαν. Καὶ οὐ μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸν πλεονέκτην καὶ τὸν μέθυσον καὶ τὸν ὑπερήφανον, καὶ ὅλους γενικῶς αὐτοὺς ποὺ διέπραξαν τὰ χειρότερα, θὰ τοὺς βέλετε κανεὶς νὰ ἐνοικλοῦνται καὶ νὰ πωνοῦν, οὐαί τὸσον λόγῳ τοῦ ὅτι πράττουν αὐτὰ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς γνώμης τῶν πολλῶν, ὅσον λόγῳ τῶν χαρακτηρισμῶν τῶν πράξεων των. **Ε** Ἰνυρώσῃ δὲ μάλιστα πολλοὺς ποὺ ἐσκωρονοήθησαν μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, καὶ ἔγιναν μὲ τοὺς ὀνειδικμοὺς ἡμιτεροί. Σεις ὅμως ἀνετρέψατε καὶ αὐτὴν τὴν παραγορίαν καὶ τὸ χειρότερον μάλιστα, ὅτι ἔχι μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ ἐμπράκτως τοὺς δίδετε αὐτὴν τὴν συμβουλίαν, κτίζοντες πολυτελεῖ ὑψαῖα, ἀγοράζοντες ἀκριβοῦς ἀγροὺς, παρουσιάζοντες τὴν ἐξωτερικὴν θῆν, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ, ὡσὼν μὲ κάποιο πικρὸν νέφος, σκοτίζετε τὴν ψυχὴν αὐτῶν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ ἠμπορέσω νὰ πειθῶ, ὅτι εἶναι δυνατόν αὐτοὶ νὰ σωθῶν. **88** **Α** διὰν ἴδῃ, ὅτι καταφρονεῖτε μὲν τὴν ψυχὴν των, ὡσὼν κάπ περιττόν, καὶ φροντίζετε ὡσὼν ἀναγκαῖα καὶ πρσιτεύοντα, δι' αὐτὰ ποὺ ὄντως εἶναι περιττά: Καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσετε εἰς τὸ παιδί σας τὸν καλύτερον ὑπηρετήν, τὸν καλύτερον ἵππον, καὶ τὴν ὑψαιότεραν σκυλίαν, κάνετε τὸν πᾶν, ὅμως, οὔτε κἂν ἀνάεσθε νὰ σκεφθῆτε τὸ πᾶς θὰ γίνῃ αὐτὸς καλός, καὶ ἐνῷ προωθεῖτε τὴν μάθησιν του μέχρι τῶν δένδρων καὶ τῶν πετρωμάτων, τὴν ψυχὴν δὲν τὴν θεωρεῖτε ἀξίαν οὔτε δι' ἓν ἐλάχιστον μέρος τῆς φροντίδος αὐτῆς. Κάνετε τὸ πᾶν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσετε διὰ τὸ σπῆν ἓνα θαυμασίον ἀγάλμα, καὶ νὰ γίνῃ χρυσὴ ἢ στέγη τοῦ σπιτοῦ, οὔτε κἂν ὅμως θέλετε νὰ φροντίσετε νὰ γίνῃ χρυσὴ ἢ ψυχὴ, **Β** ποὺ εἶναι τὸ πολυτιμότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγάλματα. **δ**. Ἄλλ' ἀκόμη δὲν ἀνέφερα τὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν, ὅτι τὸ κυριώτερον μέρος τῆς συμφορῆς ἀπεκάλυψε, διότι πολλάκις ποὺ ἠτοιμάσθη νὰ τὸ εἰπῶ ἐσκοκίησθε, πολ-

λάκις δὲ καὶ ἐντραπίηκα. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; Διότι πρέπει πλέον νὰ τὸ ἀποτολμήσωμεν καὶ νὰ τὸ εἰποῦμεν. Ἄλλωστε θὰ ἦτο μεγάλη ἀνάδραγμα, ἐνῷ πρόκειται νὰ ἐκκοιτωσώμεν κατὰ κακὸν νὰ μὴ τοιμώμεν οὕτε κἀν νὰ ἀμλληώμεν δι' αὐτό, ὡσὺν νὰ πρόκειται ἡ σωτηρὴ καὶ ἰατρικὴ ἀπ' αὐτῆς τῆν ἀσθένειαν. Δὲν θὰ σωπώσωμεν λοιπὸν, καὶ ἂν ἀκόμη πρόκειται μυριάκις νὰ ἐντραπίωμεν καὶ νὰ κοκκινώσωμεν. Διότι καὶ ὁ ἱατρός, προκειμένου νὰ καθάρσῃ τὴν μολυσμένην πληγὴν, θὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τοῦ νὰ χρησιμοποιοῖ τὸν σίδηρον, C καὶ νὰ θυθῆ τὰ δάκτυλά του εἰς τὸν πυθμένον τοῦ τραύματος; Αὐτοῦν, οὕτε καὶ ἡμεῖς πρόκειται νὰ σταματήσωμεν τὸν λόγον αὐτὸν, καθ' ὅσον ἡ μόλυνσις εἶναι χειροτέρα. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ κακόν; Κάποιος παράδοξος καὶ παράνομος πάθος εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Ἐπέτειον ἀσθένεια βαρεία καὶ ἀθεράπευτος καὶ ἐνόσημα πινάλης χειροτέρα ὄλων· ἐπενοήθη κάποια νέα καὶ φοβερά παρανομία, διότι ἀνατρέπονται ἕκ μόνον οἱ ἀνθρώποι, ἀλλὰ καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι. Κατήντησε λοιπὸν μικρὸν πρῶγμα ἢ πορνεῖα θεωρουμένη ὡς συνήτης ἀσέλγεια. Καὶ ὅπως εἰς τὰς δούνας, τὸ τυραννικώτερον πάθος ὅταν ἐπέλθῃ καλοῖται τὴν ἐντύπωσιν καὶ προηγουμένου, ἔτσι καὶ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος αὐτῆς τῆς ὕβρεως D κἀνταὶ δὲ ἀνυπόφορον, νὰ μὴ φαίνεται πλέον ὡς ἀνυπόφορον, δηλαδὴ τὴν ἀκαλασίαν περὶ τὴν γυναῖκα. Διότι φαίνεται ὅτι εἶναι εὐκάριστον τὸ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ διαφύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ δίκτυα αὐτά, καὶ κινδυνεύει εἰς τὸ ὄξει νὰ γίνῃ περικτὸν τὸ γυναικεῖον φύλον, ἐφ' ὅσον οἱ νέοι ἀναπληρῶνται ἀντὶ ἐκείνων, ὅλα τὰ εἰς ἐκείνας ἀνήκοντα. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ κακόν, ἀλλ' ὅτι μὲ πάλιν ἐλευθερίαν ἀποτολμᾶται τοιαύτη ἀκαλασία, καὶ ἐνομηροποίησις ἢ παρανομία. Κανεὶς λοιπὸν δὲν φοβεῖται, καὶ δὲν ἰσχύει. Κανεὶς δὲν ἐντρέπεται οὕτε κοκκινίζει, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφανεύεται διὰ τὴν γελοῖαν αὐτὴν πρᾶξιν, E καὶ θεωροῦνται παράφρονες οἱ σώφρονες καὶ ὅτι δῆθεν παραπλανῶνται οἱ νοουθετοῦντες· καὶ ἂν μὲν τύχη νὰ εἶναι κατὰρτοί, σωματικῶς, δέρονται, ἂν δὲ εἶναι ἰσχυρότεροι κλειούζονται, καταγελῶνται, περιλοῦνται μὲ μυριάδας ἐρηπιῶν. Εἰς τίποτε δὲν ὠφελοῦν τὰ δασκῆτρια, οὕτε οἱ νόμοι, οὕτε οἱ παιδαγωγοί, οὕτε οἱ πατέρες, οὕτε οἱ ὑπέρβηται, οὕτε οἱ διδάσκαλοι. Διότι ἄλλους μὲν κατώρθωσαν νὰ διαφθεῖρουν διὰ χρημάτων, αὐτοὶ δὲ ἐνδιαφέρονται πῶς νὰ ἀποκτήσουν μισθόν. Ἐξ ἐκείνων δὲ οὐ εἶναι φρονιμώτεροι καὶ φρονιμώζοντες διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποὺ τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθῆ. 49 A Ἄλλοι μὲν πολὺ εὐκόλως ἀποκοιμίζονται καὶ ἐξαπατῶνται, ἄλλοι δὲ φοβῶνται τὴν δύναμιν τῶν ἀνηθίκων. Ἄλλωστε

τε εὐκολώτερον θὰ ἤδύνατο νὰ γλυτώσῃ κάποιος, ὁ ὅποιος ἔχει γίνῃ ὑπόπιος ὅτι ἐποφθαλμῷ τὸ βασικὸν ἀίμαμα, παρὰ νὰ ξεφυγῇ ἀπὸ τὰ κέρια τῶν μαριῶν ἐκείνων, ἂν προσωπύσῃ νὰ ἀρπύξῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὰ παιδιὰ. Ἐτοί, ὡσὺν εἰς μεγάλην ἐρημίαν, μέσα εἰς τὰς πόλεις οἱ ἀρσενικοὶ μὲ ἀρσενικοὺς διαπράττουν τὴν ἀκαλασίαν. Ἐὰν δὲ μερικοὶ ἔχουν ξεφύγῃ τὰς παγίδας αὐτάς, δυσκόλως θὰ ἀποφύγουν ὅμως τὴν κακὴν φήμην αὐτῶν, οἱ ὅποιοι διαπράττουν τὰς ἀσχημίας αὐτάς. Πρῶτον μὲν διότι εἶναι πάρα πολὺ ὀλίγοι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐκόλως θὰ ἡμποροῦσαν νὰ κρύπτονται ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν κακῶν, δεύτερον δέ, διότι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μοιοὶ καὶ οἱ μολυσμένοι ἔκείνοι δοῦμονες, E ἐπειδὴ δὲν ἡμποροῦν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ θλάσων αὐτοὺς οἱ ὀποιοὶ τοὺς περιεφρόνησαν, προσπαθοῦν νὰ τοὺς τιμωρήσων διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ. Διότι ἀφοῦ δὲν ἡμώρθεσαν νὰ τοὺς πλῆξουν θαναστικῶς οὕτε νὰ ἐγγίσουν τὴν ἰδίαν τὴν μισαίαν των, ἐπιχειροῦν λοιπὸν νὰ πληγώσουν τοὺς ἁλίωτον τὸν δόκασμον τῆς σαφροσύνης των, τὸν ὅποιον λαμβάνουν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν καλὴν ὑπόληψιν των. Διὰ τοῦτο καὶ ἤκουσα ὅτι πολλοὶ παρεξενεῶνται, πᾶς ἀκούη καὶ σήμερα δὲν ἔβρεξε ἄλλον πῦρην ὄροκην, πᾶς δὲν ἔπαυεν ἢ πόλις μας αὐτὰ ποὺ ἔπαυον τὰ Σόδομα¹⁸ ἐνῷ εἶναι ἄλλα διὰ πολὺ σκληρότερον τιμωρίαν, καθόσον δὲν ἐσωκρανίσθη οὕτε μὲ τὰ κακὰ ἐκείνων; Ἀλλὰ μαλονότι λοιπὸν ἡ κόρα ἐκείνη ἐπὶ δύο κιλιάδας ἔτη θῆξ διὰ τῆς θρησίας τῆς λαμπρότερον καὶ ἀπὸ φωνῆν, πρὸς ἄλλην τὴν οἰκουμένην, C διὰ νὰ μὴ ἀποτολμήσῃ παρόμοιον ἀμάρτημα, ἕκ μόνον δὲν ἐμειώθη ἢ τόσο των διὰ τὴν ἀμάρτην αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ περισσώτερον αὐθάδεις ἔγιναν, ὡσὺν νὰ φιλονεικοῦν καὶ μάχονται μὲ τὸν Θεόν, καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐποδεξοῦν ἐπιπράτως ὅτι τόσον περισσώτερον θὰ εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς τὰ κακὰ αὐτά, ὅσον περισσώτερον τοὺς ἀπειθεῖ. Πᾶς λοιπὸν δὲν ἔγινε τίποτε τέτοιο, ἐνῷ γὰρ μὲν Σοδομικὰ ἀμάρτηματα διαπράττονται, ὅμως δὲν ἐπιβάλλονται αἱ τιμωρίαι τῶν Σόδομων; Ἐπειδὴ τοὺς ἐνανεῖν ἄλλο πῦρ καυστικώτερον καὶ τιμωρικὸν ἀτελείωτος. Ἄλλωστε καὶ ἐκείνοι, ἐνῷ διεπρόσαν πολὺ θαυμάσια ἀμάρτηματα ἀπὸ τοὺς καταστραφέντας διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ, ἐνωσὶ τοὺς μετέπειτα, καμῖα τέτοια γαργαῖα ἔροκῆ, δὲν ἔγινε μετὰ ἀπὸ ἐκείνων. D Καὶ ἐδῶ πάλιν ὁ Λά-

18. Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τῆς ἑτέρας πόλεως Γόμορα ἐρηπίσθη τὸν Θεόν διὰ τῆς ἐσχάτης ἀκαλασίας τῆς. Ἐβλήθη εἰς ὄρεον πῦρ καὶ ἵλιον (θεῖον) καὶ ἐρηπίσθη καίτις ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο μόνον ἡ αἰωνένεια τοῦ ἔθετος αὐτοῦ, πλὴν τῆς γυναικὸς του, ἢ ὅσοι εἰς αὐτὴν μεταβάσαντες τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, μετεβλήθη εἰς στήλην ἄλατος.

γος είναι ὁ Θεός. Διὰ τί τάχα οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, ὅταν οὕτως δικαστήρια ὑπῆρχον, οὕτως φόβος ὑπῆρχε ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, οὕτως νόμος νὰ τοὺς ἀπειλή, οὕτως ἡμίλος προφητῶν διὰ τὰ τοὺς ἐπιναφῆρῃ εἰς τὰς, οὕτως φόβος καλῶσεως, οὕτως ἑλπίς βασιλείας αἰωνίου, οὕτως ἄλλη γνώσις ἀληθείας, οὕτως καὶ τὰ θαύματα, ποὺ ἤμωρον νὰ ἀνοστήσουν καὶ τοὺς λίθους, πῶς λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ δὲν ἀπίστευσαν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἐπιμωρήθησαν τόσον οὐστηρὰ διὰ τὰς ἀμαρτίας των, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν συμμέτρεται εἰς ὅλα αὐτὰ, καὶ ζῶν μέσα εἰς τὸσον φόβον καὶ θεῖον καὶ ἀνθρωπίνων δικαστηρίων, δὲν ἐπιμωρήθησαν ἀκόμη μέχρι σημερον μὲ τὰς αὐτὰς τιμωρίας, ἐνφ εἶναι ἄξιοι οὐκ ἠρηστέρως τιμωρίας; **Ε** Ἄρα, δὲν εἶναι εὐνόητον καὶ εἰς ἕνα παιδί, ὅτι τοὺς ἐπιμωρῶσεται οὐστηρτέρως τιμωρία; Διότι, ἐὰν ἐμεῖς ὀργιζώμεθα ἔτσι καὶ ἀναγκασθῶμεν, ὁ Θεὸς ποὺ φροντίζει δι' ὅλα καὶ ἰσχυρότερος διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ σοφοῦς τὴν κακίαν, πῶς θὰ ἠνείκετο νὰ ἀποτολμῶνται αὐτὰ κυρίως τιμωρίαν; Δὲν εἶναι ἔτσι, διὰ τί Ἄλλα θὰ ἐπιφέρῃ ἐπ' αὐτῶν τὴν παντοδύναμον κείρα του, καὶ τὴν ἀφόρητον πληρῆν, καὶ τὴν δόνην τῶν θασαστηρίων ἐκείνων, ποὺ εἶναι τόσον φοβερά, ⁹⁰ **Α** ὥστε αἱ συμφοραὶ τῶν Σοδὸμων συγκρινόμεναι πρὸς αὐτὰ, νὰ θεωροῦνται ἄσπετοι. Διότι ποῖους θαρσέρας δὲν ἐξέπερσαν, ποῖον γένος θηρίων, διὰ τῆς μαρᾶς αὐτῆς σαρκικῆς μέλει; Ὑπάρχει εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα μεγάλη γενετήσιος ὀρηκὴ καὶ ἐπιθυμία ἀσυγκράτητος, ποὺ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν ἡμετέραν. Ἄλλ' ὅμως δὲν γνωρίζουν τὸν ἔρωτα αὐτὸν τὸν ἀρετικῶν πρὸς τὸν ἀρετικόν, ἀλλὰ ἀπέκονται εἰς τὰ ὅρια ποὺ θέσων ἡ φύσις. Καὶ ἂν ἀκόμη μυριάκις κοκλάει μέσα των τὸ πάθος, ὅμως δὲν ἀνατρέφουν τὸς νόμους τῆς φύσεως. Οἱ δὲ ἄνθρωποι λογικοὶ, ποὺ ἐγνώρισαν τὴν θεῖαν διδασκαλίαν καὶ διδάσκουν εἰς ἄλλους τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ κάνουν **Β** καὶ ἤκουσαν Γραφῶν ποὺ κατῆλθον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, συνάπτουν σχέσεις διὰ τόσον ἐλευθέρως μὲ τὰς πόρνας, ὅσον μὲ τοὺς νέους. Ἰσάων νὰ μὴ εἶναι ἀκριβῶς ἄνθρωποι, μῆτε νὰ ὑπάρχῃ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια τιμωρεῖ τὰς παρανομίας, ἀλλ' ὡσὸν σκότος ποὺ κατέλαβε τὰ πάντα, καὶ κανεὶς πλέον οὐτε ἄλλοι αὐτὰ οὐτε τὰ ἄκοιτες, τοιοῦτοτρόπως ἀποτολμῶν τὰ πάντα, καὶ μάλιστα μὲ τὸσην μεγάλῃ μαγίαν. Οἱ δὲ πατέρες τῶν διασθεσιμένων παιδιῶν ὑπομένουν αὐτὰ σιωπηλῶς, καὶ δὲν ἐξαφανίζονται μαζὶ μὲ αὐτὰ, οὕτως σκέπτονται καρμίων διαόθων τὸν κακόν. Διότι καὶ ἐὰν ἔπρεπε νὰ μεταφέρουν τὰ παιδιὰ των ἔξωθεν εἰς ἕξην κώραν ἐξ αἰτίας τοῦ πάθους αὐτοῦ, εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν, εἴτε εἰς τὰς νήσους, εἴτε

εἰς ἀπάτητον γῆν, εἴτε εἰς τὴν ὑπεράνω ἡμῶν οὐκωμένην, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κάνουν τὸ πᾶν, καὶ νὰ προσπαθῶσιν, ὥστε νὰ μὴ συμβῶν αὐτοὶ αἱ οὐκωρητικαί; **Γ** Καὶ ἂν ὑπάρχῃ κάποιον ἕνα χωρίον προσβληθὲν ἀπὸ ὠθηνεῖαν καὶ μάλιστα κολέραν, δὲν θὰ μεταφέρωμεν ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς μισοὺς, καὶ ἂν ἀκόμη πρόκειται νὰ κερδίσουν ἐκεῖ πολλά, καὶ ἡ ὄψις των εἶναι ὀρίστη; Τώρα δὲ ὅμως ποὺ τὸση διασφορά ὑπάρχει παντοῦ, ὅχι μόνον σύμμετρον αὐτοῦ πρὸς τὰ βάρηρα αὐτὰ, ἀλλὰ ἀπορακρῖνον καὶ αὐτοῦ ποὺ θέλουν νὰ τοὺς ἀπαλλάξωμεν, ὡσὸν καταστροφῆς. Καὶ πῶς ἐνφ εἶναι δὲν εἶναι αὐτὰ, καὶ πόσον κερδίσωμεν, ἔταν τὸ μὲν λεκτικῶν αὐτῶν προσπαθῶμεν νὰ τὸ διορθώσωμεν καὶ νὰ τὸ καθάρωμεν διὰ τῆς κοσμικῆς σοφίας, τὴν δὲ φυσικὴν ποὺ κείται μέσα εἰς τὸν ὄρθρον τῆς ἀσελείας καὶ σαρκικῆς διαρκείας, ὅχι μόνον παραμελοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἔταν θέλῃ νὰ ἀνορθωθῇ τὴν ἐμποδίζωμεν; **Δ**

Ἄκόμη λοιπὸν θὰ τολμήσῃ νὰ εἰπῇ κανεὶς ὅτι εἶναι δυνατὸν αὐτοὶ ποὺ εἶναι τόσον βυθημένοι εἰς ταῦτα ἀμαρτίας νὰ σωθῶν; Ἀπὸ ποῦ; Διότι αὐτοὶ ποὺ διέφυγον τὴν μαγίαν τῶν ἀκολούτων (εἶναι δὲ ὀλίγοι αὐτοὶ), τοὺς τυραννικοὺς ἐκείνους ἔρασαν, ποὺ διασθεῖρον τὰ πάντα, ὅμως δὲν διασθεῖνον τὸν πόθον τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δόξης. Οἱ περισσότεροι ὅμως, καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτὰ πάθη, καὶ ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ἀσελείας καταλαμβάνονται μὲ μεγαλιτέρων ὀρηκῶν. Ἐπειτα θέλοντες νὰ τοὺς καλλιεργῶμεν τὴν εὐγλυπτίαν, δὲν ἀπορρίπτωμεν μόνον τὰ ἐμποδίζοντα τὴν παιδεύσων, ἀλλὰ δημιουργοῦμεν καὶ τὰ συντελοῦντα **Ε** διορίζοντες καὶ παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους καὶ χρήματα δαπανῶντες καὶ ἀπαλλάσσοντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ἄλλας ἀσκολίας καὶ τονίζοντες εἰς αὐτοὺς τακτικώτερον ἢ ὅσον αἱ παιδοτρίβαι εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἄφ' ἑνὸς μὲν τὴν πένον λόγῳ τῆς ἀπαιδεύσεως, καὶ ἄφ' ἑτέρου τὸν πλοῦτον ποὺ ἄποκτῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν μόρφωσιν, καὶ πράττοντες καὶ λέγοντες τὸ ἴδν καὶ μόνος μας καὶ μὲ ἄλλους, ὥστε νὰ τοὺς ὀδηγῶμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐν λόγῳ παιδείας, καὶ παρὰ ταῦτα πολλῶς οὕτως ἔτσι τὸ ἐπιτυχῶν. Νομίζωμεν δὲ ὅτι θὰ προκύψῃ καλλιέργεια συμπεριφορᾶς καὶ ἀρετικῆς ἀρίστου ἴθου ⁹¹ **Α** ἐνφ ὑπάρχουν τόσον πολλά, ποὺ τὴν διακόπτουν; Καὶ τί χειρότερον θὰ ἦδύνατο νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν παραλογισμὸν αὐτόν; Τὸ μὲν εὐκολώτερον δηλαδὴ νὰ γίνεαι ὀνηκόμενον τόσον μεγάλην τιμῆς καὶ ἐπιμελείας, ὡσὸν νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν κυρίως αὐτὴν νὰ καθαρῶσθαι ποτὲ αὐτὰ, ἐκείνο δὲ ποὺ εἶναι δυσκολώτερον, τοῦτο νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ μὲς ἔλθῃ ἐνφ κομώμεθα, ὡς νὰ ἦτο κάτι ἀπὸ τὰ εὐτελεῖ καὶ μαθη-

νά; Διότι ἡ παιδεύσις τῆς ψυχῆς εἶναι ἔργον ἰσὺν δυσκολώτερον καὶ πλέον ἐπιπόνου, ὅσον τὸ νὰ πράττῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃ, καὶ ὅσον τὰ ἔργα εἶναι κομισσιμώτερα τῶν λόγων.

9. Καὶ ποῖαν ἀνάγκην ἔχουν τὰ παιδιά μας, λέγει, ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀσθένεια θίου; Πράγματι αὐτὸ εἶναι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ κατέστρεψε τὰ πάντα, ὅτι δηλοδὴ πρόγναι τὴν ἰσὺν ἀναγκαῖον ἢ ποῦ συγκρατεῖ τὴν ζωὴν μας, θεωρεῖται περικτὸν καὶ πέρεργον. Κανεὶς δὲν θὰ ἔλεγε, ἐὰν ἔβλεπε τὴν υἱὸν του νὰ ἀσθενῇ κατὰ τὸ σῶμα, ποῖαν ἀνάγκην ἔκει ἀπὸ καθαρὰν καὶ ἀκριβῆ ὑγείαν; Ἀλλὰ θὰ ἔκαρνε τὸ κάθε τι διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἰσὺν εὐεξίαν, ὥστε ποτὲ πλέον νὰ μὴ ἔλθῃ ἡ ἀρρώστια. Ἰσὺρα δὲ ποὺ ἡ ψυχὴ ἀσθενεῖ, λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἕξ' αὐτοῦ ἀνάγκη θεραπείας καὶ τολμοῦν μετὰ τὰ λόγια αὐτὰ νὰ ἀναμάζουν τοὺς ἑαυτοῦς, τῶν πατέρων. Τὴ λοιπὸν; Θὰ φιλοσοφῶμεν ἄλλοι, λέγει, καὶ θὰ ἐξαφανισθοῦν αἱ φροντίδες τοῦ θίου; Ὅχι τὸ νὰ φιλοσοφῇ κανεὶς, καλέ μου, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ πράττῃ κανεὶς αὐτὰ, καταστρέφει καὶ διασφείρει τὸ πάντα. Δόξα ποῖαι, πῆς μοι, βλάπτουν τὴν παροῦσαν κατάστασιν Ἐ αὐτὰ ποῦ ζοῦν μὲ μετριοπάθειαν καὶ σεμνότητα, ἢ αὐτὰ ποῦ ἐπινοοῦν καινούργιους καὶ παρανόμους τρόπους διὰ τὴν διατροφήν των; Αὐτοὶ ποῦ ἐπιχειροῦν νὰ συγκεντρώσουν διὰ τὸν ἑαυτὸν τους τὰ πάντα ἢ ἐκεῖνοι ποῦ ἀρκούνται εἰς αὐτὰ ποῦ ἔχουν; Αὐτοὶ ποῦ ἔχουν στρατὰς δούλων καὶ περιφέρουν σμήνη ἀπὸ κόλακας, ἢ αὐτοὶ ποῦ νομίζουν ὅτι τοὺς χρειάζεται μόνον ἓνας ὑπέρτης; (Καὶ μὲ αὐτὰ δὲν ἐκθέτω ἀκόμη τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν, ἀλλ' αὐτὴν ποῦ εἶναι εἰς δόλου δύνατη). Οἱ φιλόδημοι καὶ οἱ ἡμεροὶ καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ τὰς τιμὰς τῶν πολλῶν, ἢ αὐτοὶ ποῦ ὑπαικοῦν ἀπὸ τοῦς ἀμοφύλους των τὰς τιμὰς περισσύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλο κρέος, καὶ ποῦ ἀπεργάζονται ἀναριθμήτους συμφορὰς, ἐπειδὴ δὲν ἐσηκώθη ἐνώπιόν των, ἢ ὅτε τοὺς ἐκαιρέτησε πρῶτος ὁ τάδε, ὅτε ἔκαρνε ἐπιπόνησιν, ὅτε τοὺς συμπεριεφθέρη ὡς δούλος; Αὐτοὶ ποῦ μελετοῦν πῶς νὰ ἀρχωνται ἢ αὐτοὶ ποῦ ἐρακεύονται τὰς δυναστείας καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ εἶναι πρόθυμοι νὰ πράξουν καὶ νὰ ὑποστοῦν τὸ κάθε τι δι' αὐτοῦ; Αὐτοὶ ποῦ λέγουν ὅτι εἶναι καλύτεροι ἀπὸ δόλους καὶ ποῦ διὰ τοῦτο νομίζουν τὴν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ λέγουν καὶ νὰ κἀνουν διὰ κάθε τι, ἢ αὐτοὶ ποῦ συγκυκαλέγουν τὸν ἑαυτὸν τους μετὰ τῶν τελευταίων καὶ ποῦ κατὰ τὸν τρόπον αὐτῶν μετρίσκουν τὴν παράλογον ἐξουσίαν τῶν πλοῦν; Αὐτοὶ ποῦ κτίζουν πολυτελεῖ ὀψία καὶ παροβέτουν πλούσια γέφυρα ἢ αὐτοὶ ποῦ δὲν ζήτοῦν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποραίτητον τροφὴν καὶ στέγην. Αὐτοὶ

ποῦ ἐκτείνου τὰ φράα των εἰς ἀναριθμήτα στρέματα Ἐ γῆς ἢ αὐτοὶ ποῦ δὲν θεωροῦν ἀναγκαῖαν τὴν κτήσιν ὅτε ἐνὸς σκόλου χώματος; Οἱ ἐσπαρτίοντες τόκους πολλοὺς καὶ θετόντες εἰς κτήσιν πάσης ἐμπορίας κάθε δίκον μέσον, ἢ αὐτοὶ ποῦ ἐρεκίζου τὰς ἀδικίας αὐτὰς συνθήκας καὶ βοηθοῦν μὲ αὐτὰ ποῦ ἔχουν τοὺς ἔκοντες ἀνάγκην; Αὐτοὶ ποῦ ἔχουν ἐννοήσεις τὸ μηδαμῖον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἢ αὐτοὶ ποῦ δὲν θέλου ὅτε κἀν νὰ τὸ ἀκούσουν, ἀλλ' ὄπρ τῆς ὑπερβολικῆς ἀλαζονείας ἔχουν κάσει καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἰδιότητός των; ⁹² Αὐτοὶ ποῦ συντηροῦν πόρνας καὶ διαλόων τοὺς ἔξενους γάμους ἢ αὐτοὶ ποῦ ἀπέκουν καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των γυναικα, ἀν φητρώνων αἱ μὲν εἰς τὴν ζωὴν τῆς οἰκουμένης αὐτῶν ἀποστήματα εἰς τὸ σῶμα καὶ ἔργου ἀνεμοὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἐπειδὴ καταπονοῦν καὶ αὐτοὺς ποῦ εὐνῶνται νὰ σωθοῦν μόνον των, ἔξ αἰτίας τῆς ἀκροτείας των, οἱ δὲ ὡσὰν εἰς θαθὸ σκότος λαμπτήρας ἀναμμένους, νὰ προσκαλοῦν πρὸς σωτηρίαν τοὺς ναυαγοὺς, καὶ αὐτοὺς ἀνάψουν τὰς λαμπάδας τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ ὑψηλὰ καὶ ἀπὸ μακροῦ, τοιοῦτοτρόπως δόγγουν αὐτοὺς ποῦ θέλου, εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀμεριμνήσιας; Μήπως ἐξ αἰτίας ἐκεῖνων δὲν γίνονται αἱ ἐπαναστάσεις, οἱ πόλεμοι, αἱ διαμάχαι; Ἐ αἱ καταστροφὰι τῶν πόλεων καὶ οἱ ἐξανθρωπισμοὶ καὶ αἱ δουλείαι καὶ αἱ ἀδικαλωσῖαι καὶ οἱ φόνοι καὶ αἱ χιλιάδες συμφοραὶ τῆς ζωῆς; Ὅχι μόνον δὲ τὰ κακὰ ποῦ προξενοῦν οἱ ἄνθρωποι εἰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τὰ ἐξ οὐρανοῦ κακὰ, ὅπως αἱ ἐρησῖαι καὶ πλημμύραι καὶ οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ κατολισθήσεις καὶ οἱ καταποντομοὶ πόλεων καὶ ἡ πείνα καὶ αἱ ἀσθένειαι καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα κακὰ, ποῦ πᾶς πλήττειν ἀπὸ ἐκεῖ;

10. Λοιπὸν, αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ ἀνατρέπου τὸ πᾶν δόλιον καὶ βλάπτουν τὰ δημόσια πράγματα. Αὐτοὶ γίνονται καὶ εἰς ἄλλους αἰτίαι ἀναριθμητῶν συμφορῶν καὶ ἐνοχλοῦν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ζήσουν μὲ ἡσυχίαν. Ἐ καὶ ἀπὸ παντοῦ τοὺς σόρουν καὶ τοὺς κτυποῦν. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὑπάρκουν τὰ δικαστήρια καὶ οἱ νόμοι καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ διάφοροι τρόποι πονῶν. Καὶ ἔσως εἰς οἰκίαν, ὅπου ὑπάρκουν πολλοὶ μὲν ἀσθενεῖς, οἱ δὲ ὑγιεῖς εἶναι ὀλίγοι, εἶναι δυνατόν νὰ συναντήσωμεν πολλὰ φάρμακα καὶ πολλοὺς ἰατροὺς, οἱ ὅποιοι ἐσθλῶν ἐκεῖ, εἶσι καὶ εἰς τὴν οἰκουμένην δὲν ὑπάρχει ἕθνος, δὲν ὑπάρχει πόλις, ὅπου νὰ μὴ εἶναι πολλοὶ οἱ νόμοι, πολλοὶ δὲ οἱ ἀρχόντες καὶ πολλὰ αἱ τιμωρίαι. Δόξα δὲν ἀρκούν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ φάρμακα νὰ θεραπεύσων τὸν ἀσθενῆ, ἀλλὰ πρέπει καὶ αὐτοὶ ποῦ τὰ δίδουν, οἱ ὅποιοι εἶναι δικασταί, καί, ποῦ, εἴτε θέλου (οἱ ἀσθενεῖς), εἴτε δὲν θέλου, τοὺς ἀναγκάζουν νὰ δέκωνται τὴν θεραπείαν. Ἀλλὰ τὴν ὑπερίσχυ-

σεν ἢ ἀσθένεια, ὥστε ἐνέκρηε καὶ αὐτὴν τὴν ἰατρικὴν τέχνην **D** καὶ προσέβαλε καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς ἑκαστός. Καὶ συμβαίνει τὸ αὐτό, ἴσως νὰ ἔχη κάποιος πνευτὸν καὶ ὀδοντιατρικὴν καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα ἄρρωστῆματα χειρότερα, καὶ τὸ μὲν ἴδιόν του νὰ μὴ ἤμπορῇ νὰ ἀποδέξηται, ἐπιμένοντας δὲ νὰ ἀγωνίζεται διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἄλλων, προσθελημένον ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας. Διότι ἡ ἁμαρτία τῆς καρδίας, ὡς ἐκαστος κερμαρτος, ἀποῦ ἐγκράσιος τῶν ἐπιπόδων, ἐξεκτόη μὲ ἀφοδρότητα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διὰτὶ ἄμιλλόν μόνον διὰ τὴν ἀνοικτησίαν τῆς πολιτείας; Διότι ὑπάρχει κίνδυνος ὥστε ἡ πανάληξ αὐτῆ ποὺ ἔχει καταλλάσσει τοὺς πονηροὺς αὐτοὺς νὰ ἀπορακρῶνῃ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τὴν πίστιν περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. **E** Ἔτσι λατῶν προπορεύεται καὶ ἐξαπλοῦται καὶ ἐπέγειται νὰ κυριεύσῃ τὰ πάντα καὶ ἔχει κάνει τὰ πάντα ἄνις· κάτω καὶ τέλος ἀνιστρατεύεται ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπλήρους, τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων ἔχει πλέον ἐναντίον τῶν συνανθρώπων, ἀλλ' ἐναντίον τοῦ ἰδίου κυριάρχου τοῦ ἀσπίαντος. Διότι, πῆς μου, ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁ πολὺς περὶ τῆς τύχης λόγος ποὺ γίνεται παντοῦ; Ἀπὸ ποῦ (ἀφορμώμενοι) οἱ περισσότεροι ἀποδίδουν τὰς ἐκδόσεις τῶν ὑποθέσεων εἰς τὴν φυσικὴν τροχίαν τῶν ἄστρων; Διὰτὶ πιστεύουν εἰς τὴν τύχην, μερικοὶ δὲ εἰς τὴν ἀόψιμαρξίαν, Ἀπὸ ποῦ ἀρμώμενοι (πιστεύουν) ὅτι τὰ πάντα κυβερνῶνται ἄνευ σχεδίου καὶ συμπαιματικῆς; Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ποὺ ζοῦν μὲ σκοροσύνην καὶ μετριότητα ἢ ἐξ αἰτίας ἐκεῖνων. **99** Ἀ διὰ τοὺς ὁποίους σὺ μὲν εἶπες ὅτι συγκρατοῦν τὴν πολιτείαν, ἐγὼ δὲ ἀπέδειξα ὅτι εἶναι μία κοινὴ καταστροφὴ τῆς οἰκουμένης; Εἶναι φανερὸν ὅτι, δι' ἐκεῖνους, Διότι κανεὶς δὲν ἀνοικτεῖ ἐπειδὴ ὁ τάδε φιλοσοφεῖ, ἢ διότι ὁ τάδε εἶναι πρῶτος καὶ μετριότητος καὶ ὁσίων καὶ περιφορῆς τὰ πρόσκαιρα πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τάδε πλουτεῖ, ἢ πολυτελεῖ, εἶναι ἀκόρτατος καὶ κλέπτει, καὶ ἐνῶ εἶναι πονηρὸς καὶ γεμῆτος ἀπὸ μυριάδος ἁμαρτιῶν, ἐν τοῖσι καὶ ἐνδοξοὶ εἶναι καὶ καλοπνεῖ. Αὐτὰ κυτηγοροῦν καὶ εὐφροσκου ὡς αἴτιαν αὐτὰ ποὺ δὲν πιστεύουν εἰς τὸν Θεόν. Εἰς αὐτὰ σκοινάφτην οἱ πολλοὶ, ὥστε, κέρην ἐκεῖνων ποὺ ζοῦν μὲ σκοροσύνην ἔχει μόνον δὲν θὰ ἐκφορῶν τῆς πίστεως ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ θὰ κατεκρίνον τοὺς ἑαυτοὺς των, δι' ὅσα θὰ ἐφθάναν **B** εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἐκφορῶν ἐναντίον τῆς θείας προνοίας. Καὶ ἐὰν ὅλοι, ἢ ὅσων οἱ περισσότεροι, ἐπιθυμοῦσαν νὰ ζοῦν ἔτσι, κανεὶς δὲν θὰ ἐσκέπτετο αὐτὰ τὰ λόγια, ὥστε θὰ ἐπῆρκετο τὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν, τὸ νὰ ἐρευνῶν δηλαδὴ ἀπὸ ποῦ προέρχεται τὸ κακόν. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον καὶ δὲν ἐφαίνοντο τὰ κακὰ, πῶς θὰ προχω-

ροῦσε νὰ ἐρευνῆσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν αὐτὴν κηλύδες ἀιρέσεων; Ἄλλωστε ὁ Νικαίαν¹⁹ καὶ ὁ Μάνης²⁰ καὶ ὁ Οὐδαλεντινός²¹ καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐξεκίνησαν ἀπὸ αὐτό. Ἐὰν ὅμοιος ὅλοι φιλοσοφοῦσαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐρευνῶν αὐτὰ, **C** ἀλλὰ καὶ ἐν ὅχι ἀπὸ πούθεν ἄλλου, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν ἁρμυτων αὐτῶν τρόπων τοῦ καθημερινοῦ βίου, θὰ ἐμάθαιναν ὅλοι ὅτι ζῶμεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Θεοῦ - Βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἀιοικεὶ καὶ κυβερνεῖ τὰ τῆς ζωῆς μας, σύμφωνα μὲ τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσίν του, πράγμα τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μὲν τώρα, φαίνεται ὅμοιος δυσκόλως, λόγω τῆς θολώσεως τὴν ὁποῖαν ἐκφορῶν οἱ αὐτοὶ εἰς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Καὶ ἐν δὲν ὑπῆρχεν αὐτὴ, θὰ ἐφαίνετο εἰς ὅλους ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ὡς ἐν εἰς διαρκῆ μεσημβρίαν καὶ ἀπόλυτον γαλήνην. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ὅτιε δικαιοσύνη, ὅτιε κατηγορία, ὅτιε συγκοφάνται, ὅτιε θρασύτητα, ὅτιε τιμωρία, ὅτιε φιλοκαί, ὅτιε ποινὰ, ὅτιε δημεύσεις περιουσιῶν καὶ ἰσχυρία, ὅτιε φόβος καὶ κίνδυνος, ὅτιε ἐκφορὰ, ὅτιε δολιότητες, ὅτιε ὕβρεις καὶ μῦθος, **D** ὅτιε πείνα καὶ ἀσθένεια, ὅτιε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ ἀπρηθμίζονται, ἀλλὰ ἐξοῦσαν ὅλοι μὲ τὴν πρῆπουσαν σοδορότητα, πῶς ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους θὰ ἀμφισβητοῦσε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ; Κανεὶς! Τώρα δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιον, καθὼς, ἐὰν ἐνῶ ἐνόκημε κακοκαρῶν ὁ κυβερνήτης κάμνη τὸ καθεκόν του καὶ δικαιοσύνη τὸ πλάστον, ὅμοιος δὲν φαίνεται ἡ δέξια τῆς τέχνης του εἰς τοὺς ἐπιβάτας λόγω τῆς ταραχῆς, τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας ἐκ τῆς συμφορᾶς

19. Αἰρετικὸς γνωστὸς γυννηθεὶς ἐν Σύνδοχ τοῦ Πέντου περὶ τὸ 85 μ.Χ., ἀνήκον εἰς τὴν λεγομένην Σίρως γωστικὸς. Ἔχων οἰκονομικὴν ἀνεῖαν μετέθρ εἰς Ρώμην (187 μ.Χ.) καὶ διεμόρφωσαν ἴδιον αἰρετικὸν σύστημα, προσπαθὸν νὰ συμβεβάθῃ τὸ ἑδαγγεῖλόν του πρὸς τὴν παλαιὰν νόμον. Ἀποκρίσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀπέθανε κατὰ τὸ 160 μ.Χ.

20. Πέρσης, ἀρχηγὸς τῆς αἰρέσεως τῶν Μοναχίων. Ἐγγενὴς περὶ τὸ 215 μ.Χ. εἰς Ν. Βαυβαλονίαν, ὁ 84 πατήρ του ἀνήκων εἰς τὸν ἑθνοκρατικὴν κοινότητα. Ἀσκήσαν τὸ δόγμα καὶ τὴν ἀγκράσιαν. Εἰς νεαρὴν ηλικίαν λέγει ὅτι εἶπεν εἰς ἄρσαν ἄγγελον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπέλεξε νὰ κηρύξῃ τὴν νέαν ἀρετήν. Μετέθρ εἰς Ἰνδία, ὅπου τὸ πνευματικὸν οὐχὲν ἐπιτάξιν, κατὰ τὴν ἀποκορύφωσιν του θὲ ἔγινετο ἑαυτοῦς ἀπὸ τοῦ Πέρσου βασιλέως Σαπύρ, ὅστις τὸν ἐπέλεξε νὰ κηρύξῃ εἰς τὴν Παρσίαν. Μετὰ τὴν θάνατον ἑμῶς τοῦ Σαπύρ, καταλύθηκε ἐκ τῶν ἱερῶν τοῦ Ζωροαστρολισμοῦ καὶ φυλακισθεὶς ἀπέθανε τὸ 274 ἢ 277.

21. Αἰρεσιάρχης ἀγνωστὸς πότε γυννηθεὶς ἐν Αἴγυπτο, ἀποθανὸν θὲ τὸ 181 μ.Χ. Μεταθρ εἰς Ρώμην ἐπιπέμωσεν νὰ ἀποθέσῃ τὴν διδασκαλίαν του, συνσταμένον εἰς ἀνάμεικτον ἀπ' ὅσων τῶν Ἑλληνικῶν θεωριῶν (Ἰδὸν τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοῦ τοῦ Πηλαγίου, Πυθαγόρας τοῦ Πηλοῦ καὶ μυστικαθῶς. Παραδόσεις Ἰσραηλίων), ἀπ' ἑτέρου δὲ τὸ κατὰ Ἰουδαίαν ἀποκρίσθη, θεωροῦμένου ὡς αὐτὸ ὡς μόνου γωσίου. Με τὴν ἀνεκρίσιν τῶν ὁμοιωσῶν τοῦ Οὐδαλεντινοῦ ἢ Βαλεντινοῦ ἐξακλήθησαν πολλοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, κατ' ἰσχὺν δὲ ὁ Περηνός.

ποῦ ἐπακρέμονται. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς κυβερνᾷ μὲν καὶ τὰρα τὸ σῶμα αὐτῷ, δὲν φαίνεται ὅμως εἰς τοὺς πολλοὺς λόγῳ τῶν περιστάσεων τῆς κακοκίριας καὶ τῆς ταραχῆς. Ἐ τὴν ὁποῖον προξενοῦν αὐτὰ περισσότερο ἀπὸ ἄλλους. Ὡστε οὐ μόνον ἀνατρέπουν τὸ πολιτεύμα, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐσέβειαν ζημιώνου. Καὶ δὲν θὰ ἔσφαλλε κανεὶς, ἐὰν ἀνόμαζε αὐτοὺς κοινοὺς ἐκθροὺς, διότι ζῶν διὰ τὴν παρεμποδίζου τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, καθιερώνοντας τοὺς συντοξείδουσι καὶ αὐτοὺς, μὲ μαρὰς δοξασίας καὶ ὀκθάρατον ζωῆν.

11. Ἀλλὰ εἰς τὰ μοναίηρια αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆ κανεὶς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, καὶ ἐνῶ ἔχει ἐνοκίησει τόσο μεγάλην τρικυμία, αὐτοὶ μόνον εὐρίσκονται εἰς λιμάνι μὲ πολλὴν γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν. ⁹⁴ Α καὶ ὡσὺν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν παρατηροῦν τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων· διότι ἐπιτίμησον ζῶσιν ποῦ ἀρμάζει εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δὲν εὐρίσκονται εἰς κατωτέραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς ἄγγέλους. Ὅπως λοιπὸν εἰς ἐκείνους δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνωμαλία, οὔτε ἄλλο μὲν εὐρίσκονται εἰς εὐνοσίαν, ἄλλοι δὲ εἰς τὰς χειρότερας συμφορὰς, ἀλλὰ ὅλοι εἰς μίαν εἰσηγὴν καὶ καρὸν καὶ δόξαν, ἔτοι λοιπὸν καὶ εἰς. Κανεὶς δὲν ἀνειδίξει τὸν ἄλλον διὰ πτωκίαν, κανεὶς δὲν ὑπερηφανεύεται διὰ πλοῦτον. Τὸ ἰδικόν μου καὶ τὸ ἰδικόν σου, -ὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ ἀνατρέπει καὶ θορυβεῖ τὰ πάντα, ἔχει ἀποβλήθῃ, καὶ ὅλα εἰς αὐτοὺς εἶναι κοινά, τὸ φαγητόν, ἡ στέγη καὶ τὰ ρούχα. Καὶ τί τὸ παράξενον ἄφοι καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ εἰς ἄλλους; Ὅλοι εἶναι ἐξ Ἰσοῦ εὐγενεῖς, ἐξ Ἰσοῦ δούλοι, Β ἐξ Ἰσοῦ καὶ ἐλευθέροι. Ἐνας πλοῦτος ὑπάρχει εἰς ἄλλους ἐκεῖ, ὁ πραγματικὸς πλοῦτος, μία δόξα, ἡ ἀληθινή δόξα· διότι τὰ ἀγαθὰ δὲν συνίστανται εἰς τὰ ὀνόματα ἀλλ' εἶναι πραγματικά. Μία εὐχαρίστησις, μία ἐπιθυμία, μία ἑλλὰς εἰς ἄλλους ὑπάρχει, καὶ ὡσὺν νὰ ἔχουν κανονισθῇ ἀκριβῶς ὅλα μὲ κάποιον χάρακα καὶ μὲ νῆμα στάθμης, καὶ δὲν ὑπάρχει μὲν καμμία ἀνωμαλία, ἀλλὰ τόζης καὶ ρυθμῆς καὶ ἀρμονία καὶ πολλὴ ἀκρίβεια τῆς ὁμοφωνίας καὶ διαρκῆς κατάστασις εὐθυμίας. Δι' αὐτὸ ὅλοι κἀμνον τὸ καθῆτι καὶ πᾶσχοι, διὰ τὴν εὐθυμίαν καὶ νὰ χαίρωνται. Ἐκεῖ μόνον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῆ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα νὰ συμβαίη κατὰ τρόπον τέλειον, καὶ ἄλλοῦ ποθενᾶ, διότι δὲν περιφρονοῦν μόνον τὰ παρόντα καὶ ἔχουν ἀποκρίσει κάθε ὑπόθεσιν στάσεως καὶ διαμάχης C καὶ ἔχουν λαμπρὰς ἐπιπέδας περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ δυσάρεστα καὶ ἐκτάριστα ποῦ συμβαίνουσι εἰς τὸν καθένα, τὰ θεωροῦν κοινὰ εἰς ἄλλους. Ἀλλωστε καὶ ἡ μεγαλοκλία ἐξαφανίζεται εὐκολώτερα, ὅταν ὅλοι καὶ ἀναλογίαν φέρουν τὸ φορτίον, ὅπως ὁ καθένας, καὶ ἔχουν πολλὰς ἀφορμὰς χαρῆς. Ἐπειδὴ δὲν κείρονται μόνον

διὰ τὰς ἀτομικὰς τῶν καρῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς μετοξῦ τῶν ὅχι ἀλιγώτερον ἀπ' ὅσον διὰ τὰς ἀτομικὰς τῶν. Πᾶς λοιπὸν θὰ ἐξελικθῶν τὰ πρᾶγματα, ἐὰν τοὺς μνησθῶμεν ὅλοι. Διότι τὰρα ἔχουν κοθῆ καὶ ἔχουν διαφοράς ἐξ αἰτίας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀοκλήθῃ μακρὰν τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς αὐτῆς. Σὺ ὅμως ἀποδεχόμενος τὰ ἀντίθετα κἀμνεῖς τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὅπως ἀκριβῶς κἀμνεῖς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἔχει λῦραν καταλλήλως ἐγκορῶσμένην B τὴν κατηγορεῖ ὡς ἀκροστον, καὶ ἐκείνην ἡ ὁποῖα εἶναι ἀκατάλληλος λόγῳ τῆς μεγάλης ἐντόσεως καὶ καλαρώσεως τῶν καρῶν τῆς, τὴν λέγει κατάλληλον καὶ διὰ παραγωγὴν ἤλων ἀρμονικῶν καὶ πρὸς τέρψιν τῶν θεατῶν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐξητούσαμεν ἄλλην μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν διὰ τὴν ὁμοσίαν τοῦ λέγοντος αὐτὸ ἀπὸ αὐτοῦ ἰοὺς λόγους σου, οὔτε ἄλλο σαφέστερον δείγμα διὰ τὸν φθόνον καὶ τὴν μισανθρωπίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τέτοιαν ἰδέαν διὰ τὸν φιλόσοφον θῆον τῶν μοναχῶν. Ἀλλὰ τί λέγουσι οἱ μετριώτεροι ἀπὸ τοὺς πατέρας; Ἄς μᾶθουν, λέγουσι, προηγουμένως γράμματα καὶ ἄφοῦ ἀποκτήσουσι τὴν ἰκανότητα τῆς ρητορείας, ἰοιοτοτρόπως ὡς δόγηθηθῶν εἰς τὴν φιλοσοφίαν αὐτήν. Τότε κανεὶς δὲν θὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. E Καὶ ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν ὅτι θὰ φθάσουν ἐμυσθῶσιν εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν; Διότι πολλοὶ ἀνηπάσθησαν ἀπὸ πρόωπον θάνατον καὶ ἀπῆλθον. Ἄλλ' ὅσο παραδεχθῶμεν, ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ φθάσουσι εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν· ποῖος θὰ ἐγγυηθῇ δι' ἄλλην τὴν προτέραν ζωῆν; Τίποτε δὲν λέγου ἀπὸ φιλόσοφικον ἠάθεσιν, διότι ἐὰν κάποιος πᾶς ἐνεθάρρουν δι' αὐτοὺς ὅτι θὰ εὐδοκμοῦσαν εἰς τὰς σπουδὰς τῶν καὶ τῆς ρητορικῆς διανοίης, οὔτε καὶ ὅχι ἀποκτοῦσαν τὴν δύναμιν αὐτῆν θὰ εἶχαν τὴν γνώμην νὰ ἀπακίρωθῶν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τότε πολὺν περιπόστειρον θὰ τοὺς διάτασαι νὰ μείνουν. ⁹⁵ Α καὶ δὲν θὰ ἐπαίνοῦσαι αὐτοὺς ποῦ τοὺς φυγαδέουσι, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἀπεπικροῦμεν ὡς κοινοὺς ἐκθροὺς τῆς πολιτείας, διότι μὲ τὸ νὰ κρυπτοῦν καὶ μὲ τὸ νὰ ὀδηγοῦν τοὺς φωστῆρας εἰς τὴν ἔρημίαν, θὰ ἐξημῶσαν πάρα πολὺν τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν πόλιν. Καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ μᾶς ὑποσχεθῇ αὐτὰ, ὅτι δηλαδὴ θὰ συμβῶν ἔτι, ποῖαν τὸ ὄφελος γὰ τοὺς στέλλετε εἰς διδασκάλους, ὅπου πρὸ τῆς ρητορείας θὰ γνωρίσουσι τὴν κακίαν, καὶ ἐνῶ θέλουσι νὰ λάθωσι τὸ μικρότερον θὰ κάσουν τὸ μεγαλυτέρον, δηλαδὴ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ ἄλλην τὴν ὕψιστον;

Τὶ λοιπὸν; Θὰ κρημνίσωμεν, λέγει, τὰ διδασκαλεία; ⁹⁶

⁹² Ὅσον ἄνωμᾶζοντα εἰ ἔθνησι (αἰθελαικτικαὶ) σχολαὶ τῆς ἀποστολῆς.

Δὲν ἐννοῶ αὐτό, ἀλλὰ νὰ μὴ καταστρέψωμεν τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀρετῆς καὶ θάψωμεν ζωντανὴν τὴν ψυχὴν. Ἐπίσης, ὅταν σὺ τὴν σωφρονῇ, δὲν προκόπτει καμμία ζημία ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τῆς ρητορικῆς τέχνης, ἐνῷ μεγίστη θὰ εἶναι ἡ ζημία ὅταν σὺ τὴν διασφαρῇ, ἔστιν καὶ ἂν ἡ γλῶσσα εἶναι πάρα πολὺ ἐξησκαμμένη, καὶ μάλιστα πόσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ζημία, ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ρητορικὴ δόξα. Διότι ὅταν ἡ πονηρία προσλάβῃ τὴν περὶ τὸν λόγον κέρμεν τὰ κακὰ πολὺ κειρότερα ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν. Ἄν ὁμοῦ, ἀφοῦ ὑπάγουν εἰς τὴν ἀρμίαν ἐκείνην, λέγει, ἐκτός τοῦ ὅτι θὰ ἔχουν τὴν γλῶσσαν τὴν δευρευμένην, ἐκπέσουν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ἐκείνην. Ἄν ὁμοῦ, πὲς μου, ἀφοῦ παραμείνουν εἰς τὴν πόλιν, ἐκτός τοῦ ὅτι θὰ διασφείρουν τὴν ψυχὴν δὲν θὰ ὠφελήσων εἰς τίποτε ἀπὸ τὴν σπουδῆν των θὰ γίνων ἐγγυλισται: Διότι αὐτὰ θὰ ἀρμόζῃ νὰ τὰ λέγῃ εἰς ἐμὲ μᾶλλον, παρὰ ἐκεῖνα εἰς ἑσένα. Διατί τάχα; Ἐπίσης, ἂν καὶ τὸ μέλλον εἶναι ἄβυσσος διὰ τὸν καθένα μας, ὁμοῦ τὸ ἴδιόν σου εἶναι ἀκόμη περισσότερο ἀβυσσος. Πᾶς λοιπὸν, καὶ διατί; Ἐπειδὴ ἡ μὲν μάθησις τῆς ρητορικῆς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν κοσμίαν συμπεριφορὰν, ἡ δὲ κοσμίω συμπεριφορὰ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ρητορικῆς δεξιότητος. Ἄλλωστε εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τὴν σωφροσύνην αἰ χωρὶς τὴν μάθησιν, ἐνῷ κανεὶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἰκανότητα τῆς ρητορείας χωρὶς τοὺς καλοὺς ἰσχύουσ, ὅταν ἕως ὁ χρόνος ἐξοδεύεται εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀκαλοσύας.

Ἦστε ἐκεῖνο ποῦ φοβείσαι ἐκεῖ, πρέπει νὰ τὸ φοβῆσαι καὶ ἐδῶ, καὶ πολὺ περισσότερο ἐδῶ, καθ' ὅσον συχνότερα εἶναι αἱ ἀποτυχίαι, καὶ ὁ κίνδυνος διὰ μεγαλύτερα πράγματα. Καὶ ἐκεῖ μὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἀσκοληθῇ κανεὶς μόνον μὲ ἓνα πρᾶγμα, ἐνῷ ἐδῶ πρέπει νὰ γίνωμεν κύρια καὶ τῶν δύο, ἢ ἐπειδὴ δὲν γίνεται νὰ ἀποκτήσωμεν τὸ ἓνα χωρὶς νὰ ἔχωμεν τὸ ἄλλο, οὔτε τὴν σωφροσύνην νὰ γνωρίσωμεν χωρὶς τὴν ρητορείαν. Καὶ ἂν θέλῃς ἄς ὑποθέσωμεν καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο ὡς δυνατόν, ὅτι δηλαδὴ κάποιος ἤμπορεῖ, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι σώφρων εἰς τὸν θῆον του, νὰ γίνῃ δεῖνός ρήτωρ καὶ συζητητής. Τί καλὸν θὰ προήρχετο ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅσοις δεχόμεθα τὸ κτήνημα εἰς τὰ καιρὰ σημαία; Καὶ τί κακὸν θὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τοῦ λόγου, ὅταν ἐπιτυχάνωνται τὰ πὸν μέγιστα μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωφροσύνην; Καὶ αὐτὰ δὲν θεωροῦνται ὡς τέτατα ἀπὸ ἡμᾶς ποῦ περριφροῦμεν τὴν κ. ὁ κόσμον σοφίαν καὶ τὴν θεωροῦμεν μωρίαν, ἀλλὰ ἔχει γίνῃ παραδεικτὴν καὶ ἀπὸ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑθνικοῦ φιλοσόφου. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ περρι-

σοῦροι ἀπὸ αὐτοῦ δὲν ἐφρόνησαν πολὺ διὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό, ἄλλοι δὲ τὸ περιφρόνησαν ἐντελῶς καὶ ἐπικολούθησαν νὰ εἶναι ἀμαθεῖς Ἐ καὶ ἀσκοληθέντες εἰς ἄλλην τὴν ζωὴν των μὲ τὸ ἥθικώτερον μέρος τῆς φιλοσοφίας ἑλωμένων πάρα πολὺ καὶ ἔγνων διάσημοι. Διότι καὶ ὁ Ἀνάξαгорος²³ καὶ ὁ Κράτης²⁴ καὶ ὁ Διογένης δὲν ἐπορεύσαν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν ὅτι οὔτε ὁ Σωκράτης, καὶ θὰ μὲς ἐδεδείκναι περὶ τοῦτου αὐτοῦ ὁ ὅποιος ὑπερέβη τοὺς ἄλλους εἰς τὴν τέχνην αὐτὴν καὶ γνωρίζει τὰ περὶ ἐκεῖνου ἀκριβέστερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. ²⁵ Ἄ Διότι διαγοῦμενος ὅτι κάποτε ὁ Σωκράτης εἰσήχη εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὴν ἀπολογία²⁶, τὸν παρουσάζει νὰ λέγῃ τὰ εἰρησὶ εἰς τὴν ἀπολογία²⁷ του πρὸς τοὺς δικαστάς: Ἐσείς ἀπὸ ἐμένα ἔ' ἀκούσατε ἄλλην τὴν ἀληθειαν, ὅτι βέβαια, μὲ τὸν Δία, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγια διαγνώσασα μὲ ρητορικὰ οὐκίσματα, ὅπως τὰ λόγια αὐτῶν, οὔτε καλλωπισμένα ἀλλὰ θὰ ἀκούσατε λόγια, ποῦ θὰ ἔλθουν εἰς τὸ στόμα μου τυχαίως καὶ ἀνεπιτηδεύτως. Διότι πιστεύω ὅτι αὐτὰ ποῦ λέγω εἶναι ὀρθὰ, καὶ κανεὶς ἀπὸ ἐοῦς ἢς μὴ περιμένῃ ν' ἀκούσῃ διασφαρτικῶς. Διότι δὲν θὰ μὲν εἰσαίριαι εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν νὰ προσέλθῃ ἐνῶπιόν σου, ὡσὺν μερῶν ποῦ διαπλάσσει μὲ ἐπιμέλειαν τοὺς λόγους του.²⁸

Τὸ ἔλεγε δὲ αὐτὰ διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι οὐκ ἔχει ἀμελείας, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐθεώρει τοῦτο τὸ πρᾶγμα σπουδαῖον, οὔτε τὸ ἐμῶθεν, ἢ οὔτε τὸ ἐκρημοποιήσεως. Δὲν ἀρμόζει λοιπὸν εἰς τοὺς φιλοσόφους καὶ ἄλλως εἰς τοὺς ἄνδρας ἡ ἐγγυλιστία, ἀλλὰ ἡ φιλοδοξία αὐτῆ ἰδίαι εἰς νεαροῦς οἱ ὅποιοι παίζουσι, ὅπως νομίζουσι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ φιλόσοφοι, ὅτι μόνον οἱ ἄλλοι ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ὑπερέβη μάλιστα ἄλλους τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν φιλοσοφίαν διότι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ὁδοκαλον νὰ κοσμήται μὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ ἔχει τὴν

23. Ἀρχαῖος φιλόσοφος ἐκ Σουθίας, γνωστὸς ὡς φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Σέλιωτος, προεῖπε δὲ διὰ τὴν πολυμέλειαν καὶ τὰ ἀσπρὰ ποῦ ἦθη. Ἡ μήτηρ του ἦτο Ἑλληνίς, ὁ δὲ πατήρ του Ἰουδαῖος, βασιλεὺς νομαδικῆς φυλῆς παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ὁ Ἀνάξαгорος ἐπεσκέψθη τὰς Ἀθήνας τὸ 550 π.Χ. θεωρητὴς καὶ μαθητὴς τῶν Ἀθηναίων πολιτιστῶν. Ἐκατάταξεν, ὅσοι τῶν Ἀλλήνων εἰς τὴν χορείαν τῶν σοφῶν. Ἐκατέλειθεν εἰς τὴν πατρίδα του ἐπιχειρήσει νὰ μεταπορεύσῃ καὶ νὰ ἐπιπέδῃ εἰς αὐτὴν τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τοῦτο ἠθεωρήθη ὑπὸ τοῦ προληπτικοῦ ἀσπρῶ του, γεννημένου βασιλέως τῶν Σουθῶν, ὡς ἀόρθια, καὶ ἐρονήθη ὡς αὐτοῦ.

24. Ἐπισητὴς κυνικὸς φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ Ἀσινῶνα, γεννηθεὶς ἐκ τῆς Φωκίας καὶ ἀπεθάνει περὶ τὸ 550 π.Χ. Ἦπρξε ὁ σπουδαιότερος μαθητὴς τοῦ Διογένητος. Παρ' ὅτι κατὰ τὸ εἶ ἀσπρῶ οἰκονομίας, ἔην πενιχρὸν καὶ ἰσὺν ὅτου εἶναι ὁ τελευταῖος ἠθικός ἀντιπόδους τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας, ἠήρξε δὲ ἠδύνατος, καὶ Στωικὸς φιλόσοφος Ζήνωνος.

25. Πλάτωνος, Ἀπολογία Σωκράτους, β' β-ε β.

γνώμην ότι ὁ διάκομος αὐτὸς εἶναι αἰσχροὺς διὰ τὸν φιλόσοφον. Ἀλλὰ, αὐτὰ μὲν δικαιολογημένως θὰ τὴ ἐλαγὲ κανεῖς εἰς ἄπιστον, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς πιστόν. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄπιστον, ὅταν ἐκεῖνοι ποῦ ἐπιδικάζουν τὴν ἀπὸ τοῦ πολλοῦς ὑπόληψιν καὶ δὲν ἤμπορουν ἀπὸ πούθεν ἄλλοῦ νὰ γίνουσι γνωστοί, παρὰ ἀπὸ τὴν ἑξωτερικὴν φιλοσοφίαν, τὴν θεωροῦν ὡς τῶσπε, ἐνῶ ἡμεῖς τόσον πολλὴ τὴν θαυμάζομεν καὶ ἐπιλητήριμεθα, Ἐ ἵσπε νὰ περιφρονοῦμεν καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐξ αἰτίας ταύτης.

12. Ὡς πρὸς τὸν ἄπιστον λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ, ὡς πρὸς τὸν πιστὸν ἡμῶς εἶναι ἀπαραίτητον νὰ παρουσιάσωμεν καὶ αὐτὰ καὶ τὰ ἰδικὰ μας παραδείγματα. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτὰ; Οἱ μεγάλοι καὶ ὄντως ἐκείνοι ἄνδρες οἱ πρῶτοι ποῦ ἐζήσαν ὅταν δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη γράμματα καὶ οἱ μετέπειτα ἀπὸ ἐκείνους, ὅταν ὑπῆρχαν μὲν γράμματα, δὲν ὑπῆρχεν ὄμως ἀκόμη ρητορικὴ τέχνη, καὶ αὐτοὶ ποῦ ἐζήσαν μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ, ὅταν καὶ γράμματα ὑπῆρχαν καὶ ρητορικὴ τέχνη. Ἄγνωστον δὲ ἐκείνοι καὶ τὰ δύο καὶ ἀγνωστοῦσαν ὅτι μόνον τὴν ρητορικὴν παιδείαν **Δ** ἀλλὰ καὶ τὰ ἅδια τὰ γράμματα. Ἄλλ' ἡμῶς εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, εἰς τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ δύναμις τῶν λόγων, μὲ τόσον μεγάλην δύναμιν ὑπερῶκυον αὐτῶν ποῦ ἔχουν τὴν δύναμιν αὐτήν, ὥστε αὐτοὶ νὰ φανοῦν κοτώτεροι καὶ ἀπὸ ἀνάητα παιδί. Διότι ἔην ἡ μεῖζω εὐρίσκεται εἰς τὴν ρητορείαν, καὶ οἱ μὲν φιλόσοφοι δὲν διαθέτουν τὴν δύναμιν νὰ μεταπέσωσιν ὅσπε ἕνα τύραννον, οἱ δὲ ἀγράμματοι καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι μειαστρέφουσιν εἰς τὸ καλὸν ὄλιν τὴν οἰκουμένην, εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι τὰ νικητήρια τῆς σοφίας δέξιν εἰς αὐτούς, δηλοῦν εἰς τοὺς ἀγράμματοὺς καὶ ἀπλοῦς, καὶ οἱ εἰς αὐτούς οἱ ὀμοῖοι μὲ ἀκρίβειαν ἐπιούσαν καὶ τὰ δύο. Ἔτσι, ἡ πραγματικὴ σοφία καὶ ἡ ἀληθινὴ μόρφωσις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἄς μὴ νομίζῃ κανεὶς **Ε** ὅτι νομοθετῶ νὰ παραμένουν τὰ παιδιὰ ἀμόρφωτα. Ἀλλ' ἔάν κανεὶς μᾶς ἐπιτόσηρε περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα, δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἐμποδίσω νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ ἐπιπροσθέτως. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅταν σαλευθῆναι τὰ θεμέλια καὶ κινδυνεύῃ ὅλη ἡ οἰκία καὶ ἡ οἰκοδομὴ νὰ καταπέσῃ, εἶναι ἐσκατὴ ἄνοση καὶ παραφροσὴν νὰ σπεύδῃ κανεὶς πρὸς τοὺς ἐπιχρισματοποιούς καὶ ὅσα πρὸς τοὺς οἰκιδόμους, ἔτσι πάλιν εἶναι ἀδικαιολόγητος ἡ φιλονεικία, ὅταν οἱ παῖδες εἶναι στερεοὶ καὶ ἰσχυροὶ νὰ ἐμποδίζωμεν αὐτῶν ποῦ θέλει νὰ ἀπελευθερῇ. **Ζ** Α καὶ ὅτι τὰ λέγω μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου, αὐτὰ τὰ ὅσα ἐμπράτως σὲς ἀπέχεις, θὰ σὲς ἀφηγηθῶ τώρα. Κάποιος νέος, ποῦ ἦτο πλουσιώτατος, ἐπεσεκέρθη κάποτε τὴν

πόλιν μας διὰ νὰ διδαχθῇ τὰ δύο εἴδη τῶν λογίων, δηλοῦν τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸς ὁ νέος εἶκεν ὡς ἐκόλουθον παιδευγῶν, ποῦ εἶκε ὡς μοναχικὸν ἔργον τὴν διάπλυσιν τῆς ψυχῆς του. Ἀφ' ὧν λοιπὸν προσήλθον εἰς τὸν παιδευγῶν αὐτὸν (διότι συνέπεσε νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοῦς εἰς τὰ ὄρη ἐρημίτας), ζητοῦσα νὰ μάθω τὴν αἰτίαν, ἄς αἰτίας τῆς ὁποίας αὐτὸς ἐνῶ εἶκε ἀρκῆσαι νὰ καταγίνεται μὲ τέτοιαν οσφίαν, ἀφῆρψε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῶν παιδευγῶν. Αὐτὸς δὲ εἶπεν ὅτι θὰ παραμείνῃ ἐπὶ ὄλιγον εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ μᾶς ἀφηγήθη ὅλα ἐξ ἀρχῆς. **Β** Εἶπε δηλοῦν ὅτι ὁ μὲν πατέρας τοῦ παιδίου αὐτοῦ εἶναι αἰσχροὺς καὶ τραπὸς καὶ κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, ἡ δὲ μητέρα του μετροπαθῆς καὶ αἰσχροῦν καὶ ἡμερος, καὶ ἡ ὁποία ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐκεῖνος μὲν λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶκε πολλὰς ἀνοραγῆσας εἰς τοὺς πολέμους, θέλει νὰ ὀδηγήσῃ τὸν υἱὸν εἰς τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα, ἡ δὲ μητέρα του αὐτὰ ὅσπε τὰ θέλει, ὅσπε τὰ ἐπιθυμῇ ἀλλὰ καὶ παλὺ τὰ ἀποστρέφεται· εὐχεται δὲ καὶ ἐπιθυμῇ νὰ ἴδῃ λαμπρὸν τὸν υἱὸν τῆς εἰς τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν. Αὐτὰ ἡμῶς δὲν ἐτόλμωμε νὰ τὰ εἰπῇ εἰς τὸν πατέρα, **Γ** διότι ἐσοθήσῃ μῆρας ἐκείνος ὑποπτευθεὶς αὐτὸ τὸ πράγμα, ἴσπε πρόωρα αὐτὸν μὲ τὰ σκονιά τῶν θεῶν, καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν οὐσιώδη τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς ὄλιν τὴν ἀμέλειαν ποῦ ὀφείλεται εἰς αὐτό, καὶ ἔτσι καταστήσῃ ἄδύνατον τὴν διορθώσιν του εἰς τὸ μέλλον. Μηκονεύεται δὲ καὶ κάποιον ἄλλον τρόπον, ἀφ' οὗ δηλοῦν μὲ ἐκάλεισε εἰς τὸ σπίτι καὶ μου ἀνεκόνισσε ὅλα αὐτὰ, ἔλαβε τὸ δεξιὸν χερὶ τοῦ παιδίου καὶ τὸ ἔθηκε εἰς τὰ δικά μου χεῖρα. Ὅταν δὲ τὴν ἡρώτησι διὰ τὸ κῆριν αὐτὰ, εἶπεν ὅτι ἕνας μόνον τρόπον ἀπομένει εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδίου, **Δ** ἐάν ἤθελα καὶ ἀνελεύθερα ὡς παιδευγῶν τὸ παιδί, νὰ ἔλθω ἐξω μαζὶ σου· καὶ ὅτι θὰ πείθῃ αὐτὸ τὸν πατέρα, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἐκείνη τὸ σημαντικὸν ἐπάγγελμα θὰ εἶναι κτήσιμος δι' αὐτὸ καὶ ἡ ρητορικὴ παιδεία. Ἄν λοιπὸν ἤμπορῶν νὰ κατοικήσω αὐτό, λέγει, ἔκων αὐτὸν μαζὶ πλεόν εἰς ἔξιν χῶρον, χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλῇ ὅσπε ὁ πατέρας, ὅσπε κανεὶς ἀπὸ τοῦς συγγενεῖς μὲ πολλὴν δύναμιν θὰ ἤμπορῶν νὰ τὸν διαπλάσῃ καὶ θὰ τὸν κάμῃ νὰ ζῇ ὡς ἕνας μοναστήριον. Ἀλλὰ συγκαταίνεσε καὶ ὑποκῆσεν ὅτι θὰ ὑποκρίθῃ μαζὶ μου εἰς αὐτὸ τὸ ὄρη. Δὲν ὄμω περὶ σημαντικῶν πραγμάτων ὁ ἀγὼν καὶ ὁ κίνουνος γίνεται διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδίου. **Ε** Μὴ λοιπὸν παραδέλμῃς τὸ πλεόν ἀγαπητὸν μου πρόσωπον ἐνῶ κινδυνεύει, ἀλλὰ ἐξάρπασε τὸν ἀπὸ τοῦ παιδίου ποῦ τὸ περιβάλλον καὶ ἀπὸ

τήν ζάλην και τήν τρικυμίαν. Ἐάν ὁμοῦ δέν μοῦ κάμῃς αὐτήν τήν χάριν ἐπακαλοῦμαι τὸν Θεόν και τὸν καλεῖς ὡς μάρτυρα μεταξύ μου, δεῖ ἐγὼ τούλάχιστον δέν παρέλιπα τῶσπε ἀπὸ τῶ ἀρμόζοντα ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ εἶμαι καθαρὰ ἀπὸ τῆς εὐθόνης τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ. Ἐάν δὲ συμβῆ νὰ πάθῃ κάτι, ὅπως εἶναι φυσικόν, μὰ και εἶναι νέος και ζῆ μέσα εἰς τόσων καλοπέρασιν και ὀικνηρίαν, ἀπὸ ἐσένα και ἀπὸ τὰ ἱδικά σου χεῖρα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ ζητήσῃ τὴν εὐθόνην τῆς ψυχῆς του ὁ Θεός.

Ἄφου εἶπε αὐτὰ και ἀκούη περισσότερα και ἀφου ἔκλαυσε κέρα πολλὰ και θλιβερὰ, με ἔπεισε ν' ἀποδεχῶ αὐτὸ τὸ ἔργον και με κατεμάδωσε με αὐτὰς τὰς ἀνταξίαις. Καὶ δέν ἀπέβη δι' αὐτὴν μάταιον τὸ τέκνασμα αὐτὸ.⁹⁸ Ἀλλὰ τῶσν πολλὰ, εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα ἐγέννησεν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος τὸν νέον αὐτόν, και τῶσν πολλὰ ἔλαψε μέσα του τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς, ὥστε νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλα και νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν ἔρημον και νὰ κραισῶσῃ πάλιν ἄλλον καινόν, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν μεταστρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐντατικὴν αὐτὴν ἀσκησιν πρὸς τὴν μετρίαν. Διὸτι ἰπῆρχε φόβος μήπως με τὴν βιασύνην αὐτὴν ἀποκαλύψῃ με τὴν φήμην προῶρως τὸ γεγονός και δημιουργήσῃ φοβερὸν πόλεμον και εἰς τὴν μητέρα και εἰς τὸν παιδαγωγὸν και εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ εὐρισκομένους μοναχοὺς. Διὸτι, ἐάν ἐπιηρορορεῖτο ὁ πατήρ τὴν φυγὴν αὐτὴν δέν θὰ ἐδίσταζε νὰ κινήσῃ τὰ πάντα, ὥστε ν' ἀποδοῖξῃ τοὺς ἁγίους ἐκεῖνους ἀνθρώπους, διὰ μόνον δὲ αὐτοὺς ποῦ τὸν ὑπεδέχθησαν ἀλλὰ και ἄλλους τοὺς ἄλλους. **Β** Πῆρα λοιπὸν αὐτὸ τὸ παιδί, και ἀφου τοῦ εἶπα αὐτὰ και περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, τὴν μεν ἐπιθυμίαν τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς ὄρησα νὰ μείνῃ και τὴν ἐτόνωσα περισσότερον, ἄμωρ ἤλιωσα ἀπὸ τὸν νέον νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν πόλιν και νὰ συνεχίσῃ τὴν ρητορικὴν σπουδὴν· διὸτι εἶται και τοὺς συνομηλικούς του θὰ ἀφελήσῃ πολὺ και τὴν προσοχὴν τοῦ πατρὸς θὰ διαφύγῃ. Ἐεκα δὲ τὴν γνώμην δι' ἡτο ἀπαραιτήτων τοῦτο, διὰ μόνον ἔνεκα τῶν ἁγίων ἐκεῖνων ἀνθρώπων και τῆς μητρὸς και τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀλλὰ και τοῦ ἰδίου τοῦ παιδιοῦ. Διὸτι κατ' ἀρχὴν μεν, ἐάν ἐπειθετο ἑναντίον του ὁ πατήρ, ἡτο φυσικόν νὰ διασαλεύσῃ τὰ φυτὰ τῆς φιλοσοφίας, διὸτι ἦσαν τρυφερά και μόλις ἐρυτεύθησαν· διὸν ὁμοῦ θὰ ἐπερνοῦσε πολλὸς χρόνος και ἐρριζώνετο καλῶς. **Γ** εἶχα πλὴτον θάρρος δι' τὸν νὰ ἠμπορούσε πλὴτον ὁ πατήρ, ἀτιήσπε και ἦν συνέβαινε, νὰ παραθλάψῃ τὸν νέον, πράγμα τὸ ὅσιον και ἔγινε, και δέν διεψεύσθη ἡ ἐλπίδα μου. Ὅταν, δηλαδὴ, ἔσπερα ἀπὸ πολλὸν χρόνον τὸν ἐπέλιπε ὁ πατήρ του και τὸν ἀπέλεισε ἄγρια, διὰ μόνον δέν ἐκλόνισε τίποτε ἀπὸ τὴν και

τάρτην του, ἀλλ' ἀνυπόθετος τὴν ἰσχυροποίησε. Καὶ ἐξ ἐκείνων οἱ ὅσοι σκυνάζουν μαζί του, πολλοὶ ἀφελήθησαν τῶσν πολλὰ ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν του, ὥστε ἀπέκτραν τὸν ἴσον ζῆλον με αὐτόν. Διὸτι ἔκων εἰς τὸ σπῆτι του πάντοτε τὸν ρητορικόν, ὡσὸν ἄγλημα ποῦ τὸ ἐπεξεργάζεται συνεχῶς τὸ χεῖρι τοῦ τεκνίου, ταυτοτρόπως προσέθετε καθημερινῶς κατὰ εἰς τὸ ψυχικόν κάλλος. Καὶ τὸ πλὸν ἐξοδαίμασεν, διὰ κατὰ τὴν ἑξωτερικὴν του ἐπαράσιν, ἐφαίνετο δι' τὸν δέεφερε καθόλου ἀπὸ τοὺς πολλούς· **Δ** διὸτι οὔτε ὄρην ἄγριαν εἶχε και οὐκ ἐπαινετήμενην, οὔτε διαφορετικὴν στυλὴν, ἀλλὰ ἡτο ὁμοῦ και ὡς πρὸς τὴν ἑξωτερικὴν ἐμφάνισιν και ὡς πρὸς τὸ ἄλλο, και τὴν φωνὴν και εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Διὸ τοῦτο και ἤδυνήθη νὰ συλλάβῃ εἰς τὸ δικτύου του πολλούς ἐκ τῶν συναναστρεφόμενων του, διὸτι εἶχε μέσα του κραιμμένην πολλὴν φιλοσοφίαν. Ἐάν δὲ κανεὶς τὸν ἐβλεπεν εἰς τὸ σπῆτι, θὰ ἐνόμιζεν δι' εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ζοῦν εἰς τὸ ὄρη διὸτι τὸ σπῆτι του τὸ εἶχε διαρρηθμισα ὡσὸν μοναστήριον, με ἔκων τίποτε πλὴτον τῶν ἀπολύτως ἀποραιτήτων. Καὶ ὀδοκίνοῦσε ὅλον τὸν χρόνον του εἰς τὴν ἀνάγνωσιν βιβλίων διόλων· ἐπειδὴ δὲ ἡτο ἔκτυπος εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν μαθημάτων, **Ε** με τὴν ἔξωθεν μεν παιδείαν ὀλίγον χρόνον ἡσυχάζετο, τὴν δὲ ὑπόλοιπον ἡμέραν ἀφιέρουνεν εἰς μακρὰς προσευχὰς και εἰς τὴν ἀνάγνωσιν θεῶν βιβλίων, και ἔμενον νηστικῶς ὅλην τὴν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ διὰ μίαν ἡμέραν μόνον, οὔτε ὄσο, ἀλλὰ και περισσότερας. Καὶ αἱ νόκτες ἐπίσης ἦσαν μάρτυρες τῶν διακρίων, τῶν προσευχῶν και τῆς μελέτης αὐτῆς. Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα μετὰ τὸ ἀνεφερε κρυφῶς ὁ παιδαγωγός.⁹⁹ Ἀ διὸτι ἐάν ἀντελαμβάνετο δι' ἐλέγχῃ κατὰ ἀπὸ αὐτὰ, ὁ νέος θὰ ἐστενωκυρετο πολὺ λόγω τῆς μετριοφροσύνης του. Ἐλεγε λοιπὸν αὐτὸς δι' εἶχε κατοικεῦσαι ἐνδιμο τρίεινον και κατὰ τὰς νόκτας ἐκομῆτο εἰς αὐτὸ, ὡσὸν νὰ εὐρε κάποιον σοφὸν τρόπον διὰ νὰ ζυγῆν ῥητορικά. Καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὰ εἶχε ρυθμίζει σύμφωνα με τὴν ἀσχηρῆτητα τῶν μοναχῶν και συνεχῶς ἐδίδασκε τὸν Θεόν, ποῦ τοῦ ἔβασε τὰ τῶσν ἐλαφρὰ πτερά τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς. Πότε, ἐάν κανεὶς μοῦ ἔδεικνε και πόρα τέτοιαν ψυχὴν και μοῦ παρεῖχε τέτοιον παιδαγωγὸν και μοῦ ὑπέσχετο δι' κατὰ τὸν ἴσον τρόπον θὰ ἐπαμείληται και ὅλα τὰ ἄλλα, μακρὰς περισσότερον ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἐγὼ θὰ ἐπύχουην νὰ γίνῃ αὐτὸ. **Β** Διὸτι πράγματι ἡμεῖς εἶται θὰ ἐκπερῆζομεν περισσότερας ψυχὰς, ἐπειδὴ αἱ νέαι αὐταὶ θὰ ἠμπορούσαν νὰ προσελκύουσιν τοὺς συνομηλικούς των, και λόγω τοῦ οἴου και τῆς ηλικίας και τῆς συνεχῆς συναναστροφῆς των. Ἀλλὰ θεοβαῖος δέν ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ τὰ ὑπομείνῃ αὐτὰ, οὔτε νὰ τὰ κάμῃ. Καὶ ἐπειδὴ

δὲν ὑπάρκει, θά ἦτο φοβερὰ σκληρότης, αὐτὸν τὸν ὁποῖον δὲν ἔμπορει οὔτε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ νὰ ὑπερασπίσῃ, ἀλλὰ κατὰ-κεῖται καὶ ὑφίσταται μῦρια τραύματα καὶ κάμνει ἀσθενεσιέ-ρους τοὺς ἄλλους, αὐτὸν νὰ τὸν ἀφίναρμεν εἰς τὸ μέσον νὰ κατακόπτεται, ἐνῶ πρέπει νὰ τὸν ἀποσφραῖμεν ἀπὸ τὴν μά-χην. Διότι κατὰ τὸν Ἰσὼν τρόπον θὰ ἐπιμαρτυροῦσε κανεὶς καὶ κάποιον στρατηγόν, ὁ ὁποῖος ἀποσφραῖ ἀπὸ τὴν παράταξιν καὶ τοὺς ἰκανοὺς πολεμιστάς, καὶ τοὺς πληρωθέντας καὶ τοὺς πεπόντας καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι δημογραφῶν ταρακίη, διατάσσει νὰ κεντὰν διὰ παντός εἰς τὸ μέσον.

C 13. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας ἐπιμένοντες ὁ καθένας εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐλέγη τὸν υἱὸν τοῦ νὰ εὐδοκίῃ εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου, ὡσάν νὰ γνωρίζῃ ἐπα-κρεθῶς, οἱ ὁποῖοι θὰ περὶ αὐτῆς τὴν σπουδὴν αὐτὴν, διὰ τοῦτο ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν ἄς μὴ φιλονεικῶμεν, οὔτε νὰ διατεινῶ-μεθα οἱ θὰ πῶσι ἕξω ἄλλ' ἄς παραδεχθῶμεν οἱ θὰ τελεῖσθαι τὴν σπουδὴν καὶ θὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ. Ἔστω δὲ οἱ ὑπάρκει εἰς ἡμᾶς διπλὴ ἐκλογὴ καὶ φωστῶν μὲν οὗτος εἰς δι-δακαλεῖα ἄς ἔχη τὸν ἀγῶνα τῆς μαθήσεως, εἰς δὲ τὰς ἐπι-μίας τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. Πῆς μου, ποῦ θὰ ἐπιτύχῃ καλῶ-τερα; D Ἄν μὲν ἐπιτύχῃ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, τὸ θέλω καὶ ἐγὼ, ἂν ὅμως κατὰ τὸ ἕνα μειονεκτῇ, εἶναι καλῶ-τερα νὰ διαλέξῃ τὸ ὑπέρτερον. Ναι, λέγει, ἀλλὰ πῶς θὰ τὸ καταλάβωμεν αὐτὸ, οἱ δηλαδὴ θὰ σταθῇ καὶ θὰ μείνῃ ὀρθὸς καὶ δὲν θὰ μεταπέσῃ ἀπὸ τὸ καλὸν εἰς τὸ κακόν; Διότι πολ-λοὶ ἔχουν πέσει. Αὐτὸ ποῦ εἶναι φανερόν οἱ δὲν θὰ σταθῇ καὶ δὲν θὰ παραμείνῃ ὀρθός; Διότι εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ στέκονται καὶ μάλιστα πολλοὶ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πέσει; Ἄρα, πρέπει νὰ αἰσιοδοξοῦμεν μᾶλλον δι' αὐ-τούς, παρὰ νὰ ἀνησχοῦμεν δι' ἐκείνους. Διὰ τὴν ὅμως δὲν φο-βήσῃ μῆπως συμβῇ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωση τῆς σπου-δῆς τῶν λόγων, ὅπου δὲ ἔπρεπε νὰ φοβῆται περισσότερον; Διότι μεταδὲ μὲν τῶν μοναχῶν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὀλίγοι εἶ-ναι ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν πέσει, εἰς τὰς σπουδὰς ὅμως τῆς ρητο-ρικῆς τέχνης ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὀλίγοι ἐπέτυχαν. Καὶ οἱ μί-νον ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα πολλὰ ἄλλα εὐλόγως. Ε ἐκεῖνα θὰ ἐφοβῆτο κανεὶς περισσότερον. Διότι καὶ ἡ κομμὴ νοημο-σύνη τοῦ παιδιοῦ, καὶ ἡ ἀπακόλῃσις τοῦ πατρός, καὶ ἡ ἄκη-ρία τῶν παιδωνῶν, καὶ ἡ ἀπακόλῃσις τοῦ πατρός, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἐξῆδων καὶ τῶν μισθῶν, καὶ ἡ διαφορὰ τῶν τρό-πων, καὶ τῶν συμφροτικῶν ἢ ἀντιζηλῶν καὶ ὁ φόβος καὶ ἡ συκοφαντία, καὶ πολλὰ ἄλλα καταστρέφουν τὸν σκοπόν. 100 A Καὶ οἱ μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀπὸ τὸ τέλος δεινῶν αὐ-τῶν, παρουσιάζονται ἄλλα περισσότερα. Καὶ ὅταν, θέβασα,

ἔφου τὸ ὑπερηγήσῃ ἄλα, φθάσῃ εἰς τὸ ἔσχατον τῆς μορ-φώσεως, χωρὶς ὅ ἄνατροπῆ ἀπὸ κανένου ἐπιπόδου ἀπὸ αὐτὸ, ἄλλη ἐνέθρα πολλὴ εἶναι στήριξη ἐκεῖ. Διότι καὶ ἡ δυσμέ-νεια τοῦ ἄρκοντος, καὶ ὁ φόβος τῶν συναδέλφων, καὶ ἡ ἐν-κατάλειψις ἐκ μέρους τῶν φίλων, καὶ ἡ ἐνέχεια πολλῶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν σκοπόν. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον εἰς τοὺς μοναχοὺς. Ἔνα μόνον χρειάζεται εἰς αὐτούς γεν-νοία καὶ ἀγαθὴ προθυμία. Καὶ ἂν ὑπάρχῃ αὐτὸ, δὲν ὑπάρκει πλέον κανένου ἐπιπόδου νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἴδιον, ἐκεῖ ὅπου τὰ ἀγαθὰ τῶν κα-λῶν ἐλπίδων καὶ φανερὰ εἶναι καὶ πλησιέστερα, νὰ ἀπελι-ζώμεθα καὶ νὰ τρέμωμεν. B ἐκεῖ δὲ ὅπου ἀντιθέτως, καὶ ποὺ μακριὰ εὐρίσκονται τὰ ἐπιδοκίμαζόμενα, καὶ ὅσα περισσότερον δυσκολιῶν ἀνατρέπονται, νὰ μὴ ἀπελιζώμεθα καὶ νὰ αἰσιο-δοξώμεν εἰς τὰ καταφανῶς δυσκολώτερα καὶ μᾶλλον περὶ-σσότερα; Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τῆς ῥητορικῆς νὰ μὴ ἀπο-ἐλέπωμεν πρὸς τὰ πολλὰς συμβαίνοντα δυσάρεστα, ἀλλὰ πρὸς τὰ σπανίως συμβαίνοντα εὐχάριστα, εἰς δὲ τὴν περιπτώ-σιν τῶν μοναχῶν νὰ πράττωμεν τὸν ἀντίθετον, καὶ ἐκεῖ μὲν ὅπου ὑπάρκουν πολλὰ ἐλπίδες τῶν ἀγαθῶν νὰ σκεπτάμεθα μόνον τὰ λυπηρὰ, ὅπου δὲ αἱ ἀντίθετοι, νὰ ἀναλογίζομεθα μόνον τὰ εὐχάριστα ἀποτελέσματα; Ἄλλωστε, καὶ ὅταν ἐ-κόμη ἐκεῖ συντρέξουν ἄλα ἐκεῖνα, ποῦ πρέπει νὰ συνδρά-μουν C διὰ τὴν καλὴν σπουδὴν τῶν λόγων, πολλὰς φορές πρόωρος θάνατος ποὺ ἐπέβλεπε τὴν στιγμὴν ποὺ εὐρίσκετο εἰς τὸ τέλος, ἤρπασε τὸν ἀληθινὸν ἀστεφανωτιστον ὕστερα ἀπὸ μυ-ρίους κόπους, ἐνῶ ἔδω, καὶ ἂν εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγῶνος συμβῇ τοῦτο, τότε λοιπὸν ἀπέρχεται αὐτὸς πολλὸν περισσότερον λυπη-ρὰ καὶ ἀστεφανωμένως. Ἦναι, ἂν φοβῆσθαι τὸ μέλλον, πολλὸν περισσότερον ἔπρεπε νὰ φοβῆσθαι διὰ τὴν ρητορικὴν τέχνην, ὅπου ὑπάρκουν πολλὰ ἐμπόδια ὅσπου νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς τὸ τέρας. Σὺ ὅμως ἐκεῖ μὲν κάθεσαι, ἀναμένων ἐπὶ πολλὴν χρό-νον, χωρὶς ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐξετάξῃς τίποτε, ἐννοῦ τὰ ἐξῆς καὶ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὸ ἀγνωστον τοῦ μέλλοντος, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὸ τέρας. Ἐδῶ δὲ, ἐνῶ ἀκόμη τὸ παιδί οὔτε εἰς τὰ πρόθερα εἰσῆλθεν, οὔτε ἤρκασε τὴν καλὴν αὐτὴν φιλοσο-φίαν. D φοβήσῃ καὶ τρέμῃς ἀρέσκεις καὶ ἀσέπτοις μὲ ἀπελι-πισίαν. Καὶ ὅμως οἱ ὁ ἴδιος προηγουμένως ἔλεγε: Τί λοι-πὸν. Δὲν δύναται νὰ συμβῇ αὐτὸς ποὺ διαμένει εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκεῖ οἰκίαν; Λοιπὸν, ἂν μὲ τὴν πόλιν καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν γυναῖκα εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ κανεὶς, πολλὸν περισσότε-ρον ἔμπορει νὰ συμβῇ χωρὶς γυναῖκα καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα. Διότι δὲν εἶναι γνῶρισμα σταθεροῦ ἀνθρώπου, ἄλλωστε μὲν νὰ πε-σθῆ ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὰ κο-

σημά πράγματα, είναι δυνατόν και έτσι να επιτύχη την σωτηρίαν, άλλοτε δέ, και αν ακόμη είναι απαλλαγμένος από όλα, να τρέμη και να φοβήται ότι δεν είναι δυνατόν να εδωκιμήσῃ ούτε χωρίς αυτά. **Ε** Διότι εάν ήδύνατο να σωθῆ διαμένων εἰς πόλιν, όπως εἶπες, πολύ περισσότερο δύναται να σωθῆ, εάν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν ἐρημίαν. Πῶς λοιπὸν ἐβῶ φοβέσαι τὸ ἀδύνατον, ἐνῶ δὲν ἐφοβήθης ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ φοβῆθης;

14. Δὲν είναι, λέγει, ὁμοίως τὸ ἴδιον πράγμα, τὸ νὰ διαπράξῃ ἁμαρτίαν κάποιος κοσμικός, καὶ κάποιος ποῦ ἀπέβρωσε τὸν ἑαυτὸν του διὰ παντός εἰς τὸν Θεόν, διότι δὲν πιστοὺν ἀπὸ τὸ αὐτὸ ὄψος καὶ οἱ δύο, ἐπιπόνηος δὲν είναι ἴσα οὔτε καὶ τὰ τραύματά των. **101** Ἄ Πανάνθια πέρα πολλὰ καὶ ἀσφάλεις, εἴν νομίζεις ὅτι ἄλλα μὲν ἀποιοῦνται ἀπὸ τὸν κοσμικὸν καὶ ἄλλα ἀπὸ τὸν μοναχόν. Διότι ἡ διαφορὰ αὐτῶν εὐρίσκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ μὲν πρῶτος είναι ἔγγιστος, ὁ δὲ δεύτερος ἀγαθος, ἐνῶ εἰς ἅλα τὰ ἄλλα ὑπέκουν τὸς ἴδιος εὐθέως. Διότι ὁ ὀργιζόμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του χωρίς λόγον, εἴτε κοσμικός είναι εἴτε μοναχός, εἰς Ἰσοῦ ἔσεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν Θεόν. Καὶ ὁ θλίψων γυναῖκα μὲ πονηρὸν ἐπιθυμίαν, εἴτε ἔγγιστος είναι εἴτε ἀγαθος, εἰς Ἰσοῦ θὰ πληρῆθῃ διὰ τὴν μοικεῖαν αὐτήν. Καὶ μάλιστα εἴν πρέπει ἐκ συμπεράσματος νὰ προσδοκῶμεν κατὰ, ὁ κοσμικός εἴν ὑποπέση εἰς τὸ ἁμάρτημα αὐτὸ εἶναι πὸ ἀσυγκώρητος. Διότι δὲν είναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ἐνῶ ἐκεῖ κανεὶς γυναῖκα καὶ ἀπολαμβάνει τὴσπν θαλπωρὴν, νὰ ἁμαρτήσῃ διὰ τὸ κάλλη μίς γυναικός, **11** καὶ ἕνας ποῦ τὰ ἐκεῖ στερηθῆ ἅλα αὐτὰ, νὰ κυριευθῆ ἀπὸ τὸ κακὸν αὐτὸ. Ἐπίσης καὶ ὁ ὀρκιζόμενος, εἴτε μοναχός εἴτε ἔγγιστος είναι, εἰς Ἰσοῦ καταδικάζεται. Διότι ὁ Χριστός, θταν ἔθετε τὰς διατάξεις καὶ ἐνομοθέτει, δὲν ἔκαμε αὐτὸν τὸν διακωρισμὸν, οὔτε εἶπεν: Ἐάν μὲν εἶναι μοναχός ὁ ὀρκιζόμενος, πονηρός είναι ὁ ὀρκος του, εἴν δὲ ὄχι μοναχός, δὲν εἶναι κακός, ἀλλὰ γενναῖος καὶ ἀπαῖ διὰ παντός εἶπεν δι' ἑαυτοῦ: «**Ε**γὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ἄλλως» (Ματθ. 5, 34). Καὶ πάλιν μὲ τὸ νὰ εἶπῃ: «**Ο**δοὶ τοῖς γενναῖοις» (Λουκ. 8, 25) δὲν προσέθεσε τοὺς μοναχούς, ἀλλὰ γενναῖος ἐνομοθέτησε τοιοῦτοτρόπως δι' ἑαυτοῦ. Καὶ εἰς ἅλα τὰ ἄλλα μεγάλα καὶ θαυροστά παραγγέλματα τὸ αὐτὸ ἔκαμε. Διότι, θταν λέγῃ: «**Μ**ισοῦσθε οἱ ἰστικοὶ **C** τὸ πνεῦμα, οἱ πενθῶντες, οἱ ἄρβοι, οἱ παρῶντες καὶ διωκόντες τὴν δικαιοσύνην, οἱ ἐλεεινοί, οἱ κενῶντες καὶ διωκόντες τὴν καρδίαν, οἱ εἰρηνοποιοί, οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, οἱ κακολοῦσθμενοι πρὸς χάριν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦς ἀπίστους μὲ κακολογίας, οἱ ὅποιοι λέγονται καὶ δὲν λέγονται, δὲν θέτει ὄνομα οὔτε κοσμικοῦ οὔτε μοναχοῦ, ἀλλ' ἡ

διακρίσις αὐτῆ ἐκεῖ εἰσαχθῆ ἀπὸ τὴν ἀθάρατον ἐπιπόνησιν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ Γραφαὶ δέ, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν γνωρίζουν, ἀλλὰ δίδουν ἐντολὴν νὰ ζοῦν ἄλλοι τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν καὶ αν ακόμη είναι ἔγγιστοι. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει καὶ ὁ Παῦλος. Ὅταν ὀνομάζω τὸν Παῦλον, ἐνοῶ πάλιν τὸν Χριστόν. Αὐτὸς λοιπὸν **D** γράφων πρὸς ἀνθρώπους ἔκοντας γυναικας καὶ ἀνατρέφοντας τέκνα, ἀπαίτει ἀπὸ αὐτοῦς ἄληθ τὴν αὐστηρότητα ποῦ ἀρμύζει εἰς τοὺς μοναχούς. Ἀσπορίπτων, διηλοδῆ, τὴν πολυτέλειαν, ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ φαγητὰ, γράφει αὐτὰ τὰ λόγια: «**Ἦ**υναίκοις ἐν καταστολῆ κομῆς μετὰ ἀδούβης καὶ σμυρροσύνης κομῆειν ἑαυτοῦ, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ κρυσῶ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ματισηῶ πολυτελεῖς» (Α' Τιμ. 2, 9) καὶ πάλιν: «**Ἦ** δὲ σπαταλῶσα (ζῶσα τέφνητες» (Α' Τιμ. 5, 6) καὶ πάλιν: «**Ἐ**κοντες δὲ διατροφῆς καὶ σκεπάσματα, τοῖσται ὀκεοσθησόμεθα» (Α' Τιμ. 6, 8). Τί περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀπαιτοῦσε κανεὶς ἀπὸ τοὺς μοναχούς; Θέλων δὲ νὰ διδάξῃ εἰς ἄλλους νὰ ἐξουσιάζουν τὴν γλῶσσαν των, πάλιν βέπει αὐστηρὰς ἐντολάς, **Ε** καὶ τοιαῦτας μέλαστα, ποῦ είναι δύσκολον καὶ εἰς τοὺς μοναχοῦς νὰ τὰς ἐφαρμόσουν. Διότι δὲν ἀπορίπτει μόνον τὴν ἀεκρότητα καὶ τὴν μαρολογίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄσκησον ἀπειρολογίαν. Ὅτι μόνον τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν πικρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρουγὴν ἀποκόπτει ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ποσῶν. Διότι λέγει: «**Π**ῶς θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κρουγὴ καὶ βλασφημία ὀρθῆται ὄρ' ὕμῶν σὺν πάσῃ κοκίρᾳ» (Ἐφ. 4, 31). Μήπως οὐ φαίνονται ἄσχηματα αὐτὰ; Περσέμενε λοιπὸν καὶ **Θ'** ἀκούσῃς τὰ πολλὰ σπουδαιότερα τοῦτων, τὰ ὅποια παραγγέλλει εἰς ἄλλους περὶ ἀνεθικακίας. Λέγει **102** Ἄ: «**Ο** ἥλιος μὲ ἐπιπύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὕμῶν» (Ἐφ. 4, 26). «**Ὀ**ρᾶτε μὴ τις κακὸν ἔντι κακοῦ πνι ὑποδοῖσῃ: ἀλλὰ πάντῃ τὸ ἀγαθὸν ὀψίκετε καὶ εἰς ἄλλῆλους καὶ εἰς πάντας» (Α' Θεσ. 5, 15). Καὶ πάλιν: «**Μ**ὴ νικᾶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικᾶ ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν» (Ρωμ. 12, 21). Βλέπετε πῶς ἀνεβαίνει πρὸς τὴν κορυφὴν ἡ ἔνστασις τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς μακροθυμίας; Ἄκουσε λοιπὸν καὶ αὐτὰ ποῦ ἐντέλλεται περὶ ἀγάπης, εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ ἀγαθῶν Ἄφου τὴν ἀνύψωσιν λοιπὸν καὶ εἶπε τὰ ἐπιτεύγματά της, ἐδήλωσεν ὅτι αὐτὴν τὴν ἀγάπην ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν κοσμικῶν, τὴν ὅποισιν καὶ παρὰ τῶν μισθῶν του ἀπῆτει ὁ Χριστός. Διότι ὅπως εἶπεν ὁ Σωτῆρ ὅτι αὐτὴ είναι ἡ μεγαλυτέρα ὀπόδειξις τῆς ἀγάπης, τὸ νὰ θυσιάζῃ κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του ὑπὲρ τῶν ἀγαπῶμένων του προσώπων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Παῦλος, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐνομοθέσῃ, **11** θταν ἔλεγεν: «**Ἦ** ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὸ ἑαυτῆς» (Α' Κορ. 13, 5). Καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰδους τὴν ἀγάπην παραγγέλλει νὰ ἐπιδοῦκαμεν. Ἦσπε,

και ἔν μόνον αὐτὸ εἶκε λεχθῆ, θά ἤτο ἀρκετῆ ἀπόδειξις διαι αὐταὶ ὑποκρεώσεις ἀπαυτοῦνται και παρὰ τῶν κοσμικῶν και παρὰ τῶν μοναχικῶν. Διότι ἡ ἀγάπη αὐτῆ εἶναι ὁ σύνδεσμος και ἡ ρίζα τῆς μεγάλης ἀρετῆς. Τώρα δὲ και Ἐκκορησιὰ τὴν ἀναφέρει. Πι λοιπὸν μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν αὐτὴν θά ἀπαυτοῦσε κανεῖς; Διότι ὅταν παραγγέλλῃ νὰ εἰμμεθα ἀνάκεροι ἀπὸ ὄργην και θυμὸν και κρουγὴν και ἐπιτίμειαν κρημάτων και φαργιῶν και πολυτέλειαν και κενουδὸν εἶαν και τὰ ἄλλα κοσμικὰ, και νὰ μὴ ἔκωκεν τίποτε κοινὸ μὲ τὴν γῆν, ὅταν προστάσῃ νὰ νεκρωῦμεν τὰ μέλη, εὐνόητον ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπαυτεῖ και ἀπὸ τῆς αὐτῆν τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἐντολιῶν, ὅσῃν ἀπαυτεῖ και ἀπὸ τοῦς μαθητῆς, και θέλει νὰ εἰμμεθα ὡς πρὸς τὰς ἁμαρτίας ὡσὸν νεκροὶ C ποῦ ἀπέθαναν και ἐτάφησαν ἤδη, δι' αὐτὸ ἄλλωστε λέγει «Ο γὰρ ἀποθανόν διδικαιουται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας» (Ρωμ. 6, 7). Εἰς μερικὰς δὲ περιπτώσεις μὰς ὀδηγεῖ, διὰ τῆς παρουσίας, ὅχι μόνον εἰς τὴν μίμῃσιν τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ και αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Διότι, ὅταν συμβουλεῖν νὰ ἀγαπῶμεν, ἀπὸ ἐκεῖ ἀντιεῖ τὰ παραδείγματα, και ὅταν συμβουλεῖν νὰ εἰμμεθα μετριώφρονες. Ὅταν λοιπὸν παραγγέλλῃ νὰ μῖμῃσιν ὅχι μόνον τοῦς μοναχοὺς και τοῦς μαθητῆς ἀλλὰ και τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν, και καθαρῆς διὰ τοῦς μὴ προσπαθοῦντας νὰ τοῦς μῖμῃσιν μεγίστην τιμωρίαν, ἀπὸ ποῦ συμπεραίνει διαι εἶναι μεγαλύτερον ἐκεῖνο τὸ ὕψος; Διότι, πρέπει ὅλοι νὰ ἀνέλθουν εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος; και αὐτὸ ποῦ ἀνέστρεψεν ὅλην τὴν οἰκουμένην εἶναι, τὸ ὅτι νομίζομεν B μὰς μόνον ὁ μοναχὸς πρέπει νὰ εἶμμε μὲ μεγαλύτερον αὐστηρότητα, ἐνῶς οἱ ὑπόλοιποι ἐπιτρέπεται νὰ εἶμμε μὲ ἀμέλειαν. Δὲν συμβαίνει τέτοιο πρῆγμα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαῖν, ἀλλὰ ἀκαυτεῖται ἀπὸ ὅλους μὰς, λέγει, ὁ αὐτὸς τρόπος ζωῆς. Και αὐτὸ ἐγὼ μὲ ὅλην τὴν δύναμίν μου θά ἡμμοποροῦσα νὰ τὸ θεσπῶσα, μᾶλλον δὲ διαι ἐγὼ, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ποῦ πρόκειται νὰ μὰς κινή. Ἐνν δὲ παραξενεύομαι και ἀπορῆ; ἀκόμη, εἶλα νὰ ἀκούσης αὐτὰ ποῦ θά ἀντιλήσωμεν ἀπὸ τὰς ἰδίας πηγῆς, ὡστε νὰ καθαρῶσθῃ, τελείως ἀπὸ τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀσεπσίας, θὰ τὸ ἀποδείξω δὲ ἀπὸ τὰς τιμωρίας, ποῦ θά ἐπαθλοῦσιν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ πλοῦσιος δὲν ἐπιμωρεῖτο αὐστηρότερον ἐπειδὴ ζῶν κατὰ μόνον; ἤτο σκληρὸς, ἀλλὰ, δὲν θεσπῶσα κρησιῶεται νὰ εἰμμεν και ἐκ συμπεράσματος, ἐπειδὴ, B ἐνῶς ἤτο κοσμικὸς και εἶμμε μὲ πλοῦτον και πολυτέλειαν, περιεφρόνει τὸν Λόζορον, ὁ ὅποιος ἐπέθαινε ἀπὸ τὴν πείναν. Πλὴν ὅμως οὔτε δι' αὐτὸ οὔτε δι' ἐκεῖνο θά εἰμμε, ἀλλὰ μόνον ἐπειδὴ ἤτο σκληρὸς, δι' αὐτὸ εὔρισκετο μὲσα εἰς τὸ πῆρ τιμωρούμενος κρησιώτερον Ἐπίσημ;

αι παρθένοι ἐξεβλήθησαν ἀπὸ τὸν νυμφῶνα, ἐπειδὴ ὑστέρησαν εἰς ἔργα φιλοφροσύνης. Καί, ἔν πρέπει νὰ εἰμμεν ἐκεῖ και κατὰ τὴν κρίσιν μὰς, ὅχι μόνον δὲν ἔγιναν σκληρότεροι αι τιμωρία ἐπειδὴ ἤσαν παρθένοι, 109 A ἀλλ' ἀντιθέτως ἴσως ἔγιναν ἡμμοκρησιῶς λόγω τῆς παρθένιας. Διότι δὲν ἤκουσαν «Πορεύσεθε εἰς τὸ πῆρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβῶλῳ και τοῦς ἀγγέλοις αὐτοῦ» (Ματθ. 25, 41), ἀλλὰ μόνον: «Ὅχι αἶδα ὕμῶς» (Ματθ. 25, 1-13). Ἐνν δὲ κάποιας εἰμμε ὅτι αὐτὸ και ἐκεῖνο εἶναι τὸ ἴδιο, δὲν θά φέρω κομμίαν ἀντίφρῃσιν. Διότι αὐτὸ ποῦ προσπαθῶ ν' ἀποδείξω τώρα εἶναι ὅτι ὁ μοναχικὸς βίος δὲν κάνει μεγαλυτέρας τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ τὰς αὐτὰς τιμωρίας θά ὑποστοῦν οἱ κοσμικοὶ, οἱ ἀσέιοι διαστράτουν νὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα μὲ ἐκείνους. Και αὐτὸς ποῦ ἐφοροῦσε νυμφὰ ρούχα, και αὐτὸς ποῦ ἐζητοῦσε τὰ ἑκατὸν δηνάρια, μὲν ἐπαθον, αὐτὰ ποῦ ἐπαθον ἐπειδὴ ἤσαν μοναχοὶ, ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ἐξ αἰτίας τῆς παρθένιας, ὁ δὲ ἄλλος ἐξ αἰτίας τῆς μηνοσκαιίας του ἀμωλέσθησαν. B Και οἱ ἄλλοι τιμωρηθέντες τότε, ἐδν κανεῖς ἤθελε νὰ ἐξετάσῃ, θά ἴδῃ ὅτι μόνον διὰ τὰ ἁμωρητήματα τῶν τιμωρούμενων. «Ὅχι μόνον δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν τιμωριῶν, ἀλλὰ και εἰς τὰς νοουθεσίας θά τὸ διαπιστώσῃ κανεῖς αὐτὸ. Ὅταν, δηλαδὴ, λέγῃ: «ελευθερε πρὸς με πάντες; οἱ κοπιῶντες και πεφορτισμένοι, κάμω ἀναπάσσω ὕμῶς; ἄρατε σὺν τὸν ζυγὸν μου εἰμ' ὕμῶς και μῶσθε δι' ἐμοῦ ὅτι πρὸς εἰμ και ταπεινὸς; ἡ καρδία και εὐμμοσθε ἀνάπαυσιν τὰς ψυχὰς ὕμῶν» (Ματθ. 11, 28), δὲν ἀνευθύνεται μόνον πρὸς τοῦς μονάζοντας, C ἀλλὰ και εἰς ὅλους τοῦς ἀνθρώπους. Και ὅταν προτρέπῃ νὰ διερωτῶμεθα διὰ τῆς στενῆς πύλης, δὲν ἀνευθύνει τὸν λόγον του μόνον εἰς ἐκείνους ἀλλὰ πρὸς ὅλους τοῦς ἀνθρώπους. Και τὸ νὰ μῖμῃσιν οἱ ἀνθρωποι εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὴν ψυχὴν των και ὅλα τὰ παραπλήσια εἶναι ἐντολή δι' ὅλους. Ὅταν ὅμως δὲν ἀνευθύνεται πρὸς ὅλους και δὲν νομωθετῆ δι' ὅλους, μὰς τὸ κάμνει γνωστόν. Ὅταν δηλαδὴ ἀμωλοῦσε περὶ παρθένιας προσέθεκεν: «Ὁ δυνάμενος κρησιῶ κρησιῶ» (Ματθ. 19, 12), κρησιῶς νὰ προσθέσῃ οὔτε τὸ σπῆς οὔτε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸ ἐν εἰδῆς προσταγῆς. Ἐτοι και ὁ Παύλος, διότι παντοῦ φαίνεται νὰ μῖμῃσιν και τὸν Διδάσκαλον, και ἀναφερόμενος εἰς τὴν περιπτῶσιν αὐτὴν ἔλεγεν: «Ἐπὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οἶκ ἐκω» (Α' Κορινθ. 7, 25). Ὅτε και ὁ πλῆον ἰσχυρογνώμιαν και ἀδιάντροπος νομίζω ὅτι θά ἀμωροθήσῃ, διαι εἶναι ὑποκρησιῶμενος και ὁ κοσμικὸς και ὁ μοναχὸς νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος, και ὅτι ἔν ἔσονται και οἱ δύο, θά ὑποστοῦν τὰ ἴδια τρατήματα. D

15. Ἄρα οἱ λοιπὸν αὐτὸ ἀνεπίτηθη σαφῶς, ὡς ἐξετάσω

μεν πλέον και έκεινο, ποίος, δηλαδή, θα πέση εύκολώτερα και ταχύτερα η μάλλον εδώ δεν είναι ανάγκη ούτε καν να το άρεινώμεν. Διότι ο Έκων γυναικα θα έπαύκη εύκολώτερα την ακροσόνην, επειδή άπολαμβάνει πολλήν ήσυχίαν, ως προς τα άλλα όμως δεν φαίνεται τόσο καθορά, άλλα και εδώ θα παρατηρούσαμεν ότι οι έγγαμοι ποδ υποπίπτουν εις αυτό το άμάρτημα είναι περισσότερο από τους μοναχούς. Διότι δεν φεύγουν τόσο παλλοί από τα μοναστήρια διά να νυμφευθούν, όσοι από τών ουζυγικών κοιτώντα προς τας πόνας. Έάν δε εις τα εύκολα παλαίσματά των Ε πίπτουν με τάσην εύκολίαν, τι θα κάμουν εις τα άλλα πάθη, εις τα όποια οφείστανται μεγαλυτέρας ένοκλήσεως, από αυτά ποδ οφίστανται οι μοναχοί; Ή μὲν έπιθυμία είναι θεσάιας έννοιαότερη, εις αυτούς, επειδή δεν συναναστρέφονται με γυναίκας, τα δε άλλα ποδ αυτούς ούτε καν ήμφορον να τους ήλποσούν, έκείνους ποδ κυβερνούν έξ άλακλήρου και τους κτισσούν εις την κεφαλήν. Έάν δε, εις αυτά ποδ είναι σφοδρότερος ο πόλεμος, υπερισκούν εύκολώτερα από αυτούς ποδ δεν προσβάλλονται από αυτά, είναι άλοφότερον ότι ποδ εύκολώτερο από αυτούς εις άλλα, εις τα όποια δεν ένοκλόνται, θα σταθούν. Διότι είναι φυσικόν εύκολώτερα από τους κοσμικούς, να άποκρούουν αυτοί και την έπιθυμίαν τών κοσμίαν 184 Α και της πολυτελείας και της έξουσίας και όλων τών άλλων. Όπως λοιπόν εις την έκστρατείαν και την μάχην θα έπιωμεν ότι αυτό είναι το έλαφρότερον μέρος του πολέμου, ότι φυσικά έκείνο εις το όποιον πίπτουν οι νεκροί ο εις μετά τών άλλων, άλλ' έκείνο εις το όποιον φονεόνται ελάσσους και σπαρακτικώς, έτσι πρέπει να σκεπτόμεθα και οι' αυτούς. Διότι εύκολώτερο θα νικήση την πλεονεξίαν ο ζών εις τήν άσση, παρά ο συναναστροφόμενος έν μέσω του κόσμου επειδή έκείνος θεσάιας θα κυριευθή εύκολα από την πλεονεξίαν, όταν δε υποδουλωθή εις αυτήν, πρέπει να συναρτήματι με τους ειδωλολάτρους. Και αυτός μὲν Β δεν θα άποφασίση να παραβλέψη τους συγγενείς, εάν έπι χρήματα, άλλα εύκολα θα τα διαμοιράση όλα εις αυτούς, έκείνος δε, όχι μόνον θα τους περιφρόνηση, άλλα και θα τους άδικήση όχι άλιγότερον από τους ζένους' αυτό δε είναι πάλιν μία άλλη μορφή ειδωλολατρείας, χειρότερο από την προηγούμενήν.

Και τι άνάγκη υπάρχει να άναφέρωμεν όλα έκείνα τα άλλα, τα όποια εις μὲν τους μοναχούς είναι εύκολοπολέμητα, ένψ νικούν τους κοσμικούς με πολλήν σφοδρότητα; Διότι λοιπόν δεν φοβείσαι και δεν τρέμεις άδικών αυτών προς αυτών τών θείον, όπου θα κυριευθή εύκολα από την καρδίαν; Ή σου φαίνεται άσχημον πράγμα η ειδωλολατρεία και το να ελ-

νει χειρότερος από τους άπίστους, και το να άπορήση τών ζυγών του θεού έμπαρκώς, C πράγματα ποδ εύκολώτερα θα τα πάθουν όλα οι προσκεκολλημένοι εις την ζωήν, παρά οι μοναχοί:

Βλέπεις ότι ο φόβος είναι δικαιολογία; Διότι έπρεπε να φοβήθης όχι οι' αυτούς, και διαφεύγουν τας τρικυμίας, ούτε οι' αυτούς ποδ σπεύδουν εις το λιμάνι, άλλα οι' αυτούς ποδ ταράσσονται μέσα εις την τρικυμίαν και την ναυτίαν. Διότι σικνότερα συμβαίνουν τα ναυάγια εκεί επειδή υπάρχουν περισσότερο ένοκλήσεως και είναι άκνρότεροι αυτοί ποδ πρόκειται να τας άναμετωπίσουν. Έδώ όμως ούτε τόσο πολλά κύματα υπάρχουν, αντίθετως πολλή γαλήνη, και είναι μεγαλυτέρα η φροντίς αυτών ποδ πρόκειται να άναμετωπίσουν ταύτα. Δι' αυτό και ήμεις τους έλλκόμεν προς την έρημον, όχι απλώς D διά να φορέσουν σάκους, ούτε διά να φορέσουν δεσμά, ούτε διά να σταρίσουν κάτω σπάκτιν, άλλα ποδ πάντων διά ν' άπαφύγουν την άμαρτίαν και να προτηήσουν την άρετήν.

Τι λοιπόν; Οι έγγαμοι θα άπολεσθούν ελαι; Δεν λέγω αυτό, άλλα ότι θα χρειασθί να καταβάλουν μεγαλυτέρας κόπας, εάν θέλουν να σωθούν, λόγω της παρούσης άνάγκης; Διότι ο ελεύθερος θα τρέξη περισσότερο από τών δεμένων. Λοιπόν, θα λάθη μεγαλυτέραν άμοσθήν και λιηρότερα στεφάνια; Όχι' διότι θέτει μόνος του τών περιορισμών, ένψ του έπετρέπεται να μη τών θέση.

Ε "Ποτε άφοδ σαφώς ος άπεδείχθη ότι ήμεις ήπιόθου- ναι διά τα αυτά με τους μοναχούς καθήκοντα, δε προτιώμεν την εύκολώτερον όδόν και δε άδηγόμεν τους υιούς εις στήν, και δε μη τους καταβιθίζαμεν ούτε να τους ήθώμεν εις τα θάραθρα της κακίας υιών έσθροι και αντίπαλα. Διότι, εάν αυτό τα έκαμαν κάποιος άλλος, δεν θα ήτο τόσο σφοδρόν το αυτό διαν όμως οι γονείς, οι όποιοί έχουν πείραν όλων των σκετικών προς την ζωήν και οι όποιοί εκ πέρας έρσαν ότι η ήθονή τών παρόντων πραγμάτων είναι ματαια, φέρονται με τήσην ματίαν, ώστε να σήρουν εις αυτά έλλους, επειδή αυτοί ήμποδίζονται από την ήλικαν' 185 Α και ένψ έπρεπε να θεωρούν δυστυχικές τους έαυτούς των διά τα προηγούμενα, αυτοί αντίθετως εισάγουν και έαυτούς των διά τα προηγούμενα, αυτοί ερίσκονται κλισίον του θανάτου και του μελλοντικού δικαστηρίου, και έναντι τών εύθωνών έκείνων, ποία δικαιολογία θα τους άπομείνη, ποία συγγνώμη, ποία εύσπλαχνία; Διότι δεν θα τρωρησθούν μόνον διά τα ήδικά των άμαρτήματα, άλλα και οι' όσα έτάλημον έναντι τών παιδιών, είτε καταρ- θάσκουν να κάμουν την αντίστασίν των, είτε δε.

18. Ἀλλά, ἴσως ἐπιθυμείτε νὰ ἴδῃτε ἐγγόνια. Πῶς ὁμοίως, ὄφρου ἀκόμη δὲν ἐγένυτε πατέρες; Διότι δὲν κάνει τὸν πατέρα μόνον ἡ γέννησις τοῦ παιδιοῦ. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ὁμοιοποιῶσαν οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι δταν ἴδωσιν τὰ παιδιά νὰ φθάνουν εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς κακίας, ἢ τὰ ἀπομακρύνουν καὶ τὰ ἀποξενώνουν, ὡσὸν νὰ μὴ εἶναι ἰδῶσ τῶν, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τοὺς σταματήσει οὔτε ἡ φυσικὴ σκέσις, οὔτε ἡ γέννησις, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτά. Ἄς μὴ θεωροῦν λοιπὸν οἱ τέτοιοι τοὺς ἑαυτοὺς τῶν πατέρων αὐτῶν ὡς πρὸς τοὺς ὁποῖους ὑστεροῦν πολλά ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν φιλοσοφημένην ζωὴν. Ἀλλ' ὅταν τοὺς γεννήσωσιν κατὰ τὸν τρόπον αὐτῶν, τότε, ἂς ζητήσωσιν καὶ τὰ ἐγγόνια; διότι τότε μόνον θὰ ἠμπορέσωσιν νὰ τὰ ἴδωσιν.

Διότι ἔχουν αὐτοὶ παιδιά, ἔχουν κὼς ἐξ αἰμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός» (Ἰω. 1, 13), ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ γεννημένα. C Αὐτὰ τὰ παιδιά δὲν ἀναγκάζουν τοὺς πατέρας νὰ κοιταπονοῦνται διὰ τὸ κρημα, οὔτε διὰ τὸν γάμον, οὔτε διὰ τίποτε παρεμφερές, ἀλλ' ὄφρου τοὺς ἀφίστην ἑστίους ἀπὸ κάθε φροντίδα τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ ἀπολαμβάνωσιν ἡδονὴν μεγαλύτεραν ἀπὸ τὴν πνευματικῶν πατέρων. Διότι γεννῶντες καὶ ἀνατρέφοντες οὐκ μὲν τὰς αὐτὰς πρὸς ἐκεῖνους σκοπιότητος, ἀλλὰ μὲν παλὺ ἑνωτέρας καὶ λαμπρότερας· ἵα' αὐτὸ καὶ εὐφραίνουσιν περισσότερο τοὺς γονεῖς. Ἐκτός αὐτοῦ καὶ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσα νὰ τὸ εἶπῃ, ὅτι οἱ μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν ἀνάστασιν δὲν εἶναι καθόλου παράξενον νὰ θρηνοῦν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐπειδὴ αὕτη εἶναι ἡ μόνη παρηγορία ἢ ὁποῖα τοὺς ἀπομένει· ἡμεῖς ὁμοίως ποῦ θεωροῦμεν τὸ θάνατον ὕπνον, D καὶ διδασκώμεθα νὰ καταπονῶμεν ἅπαν τὰ πορνεία, ποῖας συγγνώμης θὰ τίκαμεν, ἔαν θρηνοῦμεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἐπιζητήσωμεν νὰ ἴδωσιν καὶ νὰ ἀφίστησιν παρὰ ἐδῶ, ἀπὸ ὅπου θέλωμεν γρηγορὰ νὰ φύγωμεν, καὶ ὅπου δταν εὐρισκώμεθα στενάζομεν;

Καὶ αὐτὰ μὲν ἔχουν λεχθῆ πρὸς ἡμῶς τοὺς πνευματικωτέρους. Ἐάν ὁμοίως μερικαὶ εἶναι φιλοσοφῶνται καὶ πέρα πολλὰ προσκεκολλημένοι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, θὰ τοὺς εἶπω αὐτὰ, ὅτι δηλοῦσιν πρῶτα· πρῶτα εἶναι ἀγνωστον ἔαν μετὰ τὸν γάμον θὰ ἀκολουθήσωσιν ὁπωσδήποτε τὰ παιδιά; δεύτερον, ὅτι καὶ ἂν γεννηθῶσιν, θὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἡ θλίψις; διότι δὲν ἀπολαμβάνομεν ἴσων χάριν, ὅσον ἴσων ἐξ αἰτίας τῆς καθῆμερινῆς φροντίδος καὶ τῆς ἀγωνίας καὶ τῶν δι' αὐτοὺς φθόνων. Καὶ εἰς ποῖον, λέγει, θὰ ἀφίστησιν τοῖς ἄγγροις; ἢ καὶ τὰ σπῆρα καὶ τοὺς δούλους καὶ τὸν πλοῦτον; Διότι ἀκούσιν ὅτι ὀδύρονται καὶ δι' αὐτά. Εἰς αὐτὸν ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ αὐτῶν πρόκειται νὰ τὰ ἀληθινωμῆσιν, καὶ ἴσων περισσότερον ἡμῶν

παρὰ προηγουμένως, ὅσον θὰ εἶναι πᾶρα καὶ φύλαξ καὶ ἐξουσιαστῆς ἀσφαλτέστερος ἀπὸ αὐτοὺς. Διότι τότε μὲν ὄφρου πολλοὶ καταστρεπτικοὶ παράγοντες· διότι καὶ οἱ σκῆληκες, καὶ ἡ πολυκαρρία, καὶ οἱ λησταί, καὶ οἱ σωμαφάνται, καὶ οἱ ἀλόφθονοι, καὶ τὸ ἀγνωστον τοῦ μέλλοντος, καὶ τὸ ἐμμετάλητον τῶν ἀνθρώπων, καὶ, τέλος, ὁ θάνατος θὰ ὑστεροῦσαν ἀπὸ τὸ ὕδν καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ κτήματα. Τᾶρα ὁμοίως ἐποθετήσῃν ὑπερόνω ἅλων αὐτῶν τὸν πλοῦτον, 108 A εὐρῶν ἴσων ἀσφαλῆ, ὅπου τίποτε ἀπ' ὅσα ἔχουν λεχθῆ δὲν δύνανται νὰ ὑπερᾶλθῃ. Διότι ὁ οὐρανὸς εἶναι τέτατος τόπος, ἀπροσπέλαστος εἰς πᾶσαν ἐπιβολὴν, εὐφορύτερος δὲ ἀπὸ κάθε ἄγγρον καὶ ἐπιτρέπων νὰ συλλέγωσιν μὲ ἀφθόνως τοὺς καρποὺς τῶν εἰς αὐτὸν τοποθετημένων κτημάτων αὐτὰ ποῦ τὰ κατέθεσαν εἰς αὐτόν.

Ἦστε δὲν ἔπρεπε νὰ εἶπῃ οὐτὰ πᾶρα, ἀλλὰ ἔαν ἐπρόκειτο νὰ ζῆσιν κοσμικὸν βίον τὸ παιδί, τότε νὰ θρηνοῖ καὶ νὰ λέγῃ: Εἰς ποῖον θὰ ἀφίστησιν τοὺς ἄγγρους, εἰς ποῖον τὸν πλοῦτον, εἰς ποῖον τὰ ἐπιδοῦσα ἀγαθά; Τᾶρα ὁμοίως εἶναι ἴσων τὸ πλεόνισμα τῆς ἐξουσίας, ὡστε οὔτε μετὰ τὸν θάνατον κύνομεν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τότε μάλιστα ἀπολαμβάνομεν τὸ κέρδος τῶν, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ. Ἐάν ὁμοίως θέλωσιν καὶ ἐδῶ νὰ τὸν ἴδωσιν νὰ εἶναι κύριος, ἢ καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἴδωσιν νὰ συμβαίη εἰς τὸν μοναχὸν καὶ οὐκ εἰς τὸν κοσμικόν. Διότι, πρὸς μὴν ποῖος εἶναι περισσότερο κύριος; Ὁ ἐξουσιῶν καὶ σκοπιζῶν μὲ πολλὴν ἀουδυσίαν, ἢ αὐτὸς ποῦ δὲν ταλμῆ ἀπὸ οικονομίαν, οὔτε νὰ τὰ ἐγγίση ἀλλὰ κατορθῶνται αὐτὰ καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὰ ἴδια τοῦ ἀγαθοῦ, ὡσὸν νὰ εἶναι ζῆνα. Ὁ ἐξουσιῶν ματαιῶς καὶ ἐπιπολιῶς ἢ αὐτὸς ποῦ δαπανᾷ ὅπως πρέπει; Ὁ σπεῖρων εἰς τὴν γῆν ἢ ὁ σπεῖρων εἰς τὸν οὐρανόν; Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ διδῇ ἀπὸ τὸ ἀγαθὸν τοῦ εἰς αὐτοὺς ποῦ θὰ ἤθελεν, ἢ ὁ ἀπληροῦμένος ἀπὸ ἄλλας αὐτῆς τῆς συνεισφοράς; Διότι ὅταν κανεὶς εἶναι ἄγγρος ἢ ἐμπόρος, προσέρχονται πολλοὶ ἀπὸ παντοῦ καὶ τοὺς ὑποκρίνωσιν νὰ πληρῶνουν φόρους, C καὶ ὅποτε ἢ καθένας τὸν ἠαλοῦντα εἰς αὐτὸν φόρον· κανεὶς ὁμοίως δὲν θὰ παρουσιασθῆ νὰ ἀπαίτησιν τέτοια πράγματα ἀπὸ αὐτῶν ποῦ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξουσιῶν διὰ τοὺς ἔκοντας ἀνάγκη· ὡστε καὶ ἐδῶ εἶναι περισσότερο κύριος αὐτὸς.

Ἦ, ἂν μὲν σπαιαλῆ εἰς πόρνας καὶ φαγοπότια καὶ εἰς μαρμάρια καὶ κόλλασας, καὶ κατεντροπιζῆ τὴν ὑπόληψίν του, καὶ κῆνη τὴν σωτηρίαν του καὶ κατεστελεχθεῖται, τὸν θεωρεῖς κύριον τῶν δαπανῶν του, ἂν δέ, τὰ δαπανᾷ χάριν τῆς πραγματικῆς δόξης καὶ ἀφελείας καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ μὲ πολλὴν σύνεσιν, δὲν εἶναι κύριος; Λοιπὸν

θα κάμει το ίδιο, όπως αν ήταν μὲν θλίψης κάποιον πού ρίπναι τὰ χρήματά του μέσα εἰς αὐλάκια θόρων τὸν θεωρεῖς ἐξουσιαστὴν τῶν χρημάτων του, ἢ ἐνῶ εκείνον πού δίδει τὰ χρήματά του εἰς ἀπαιτητοὺς ἀνάγκης, τὸν θεωρεῖς ὡς μὴ ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν τῶν δαπανωμένων. Μελλον δὲ δια πρὸς τὰ κοινὰ ἕνα οἰονόμητο πρόπον δαπανώμενα, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐπὶ κακῷ τοῦ ἑαυτοῦ του, πρέπει νὰ παραλληλισωμεν τοὺς τέτοιους ἀνθρώπους. Διότι ἐκεῖνα μὲν τὰ ἔξοδα σὲ καθιστοῦν ἐνδοξότερον καὶ πλουσιώτερον καὶ ἀσφαλτέστερον, ἐνῶ αὐτὰ σοὶ μόνον ἀσφαλτὸν καὶ ἐπινοεῖστίον, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνον ἀποδοῖστίοι τῆς καταστροφῆς.

17. Τι: Πῶς λέγεις; Μετὰ τὸν γόνον καὶ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκληθῆς κανεὶς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ζωῆς, ὅταν μάλιστα φθῶσι εἰς τὰ γρηταιά. Καὶ παῖς θὰ μὲς ἐγγυηθῆ πρώτον μὲν ὅτι θὰ φθῶσιν εἰς τὰ θαθεῖα γρηταιά, Ἐ δεύτερον δὲ ὅτι καὶ ἂν φθῶσιν, θὰ διατηρήσωμεν ἀποδοῖστίοι αὐτὴν τὴν γῆν; Διότι οὕτε ἐξουσιαζόμεν τὴν προδεσμίαν τῆς ζωῆς μας καὶ αὐτὸ τὸ ἐπίδοξον ὁ Παῦλος λέγειν: «Ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται» (Α' Θεο, 5, 2), οὕτε οἱ λογιῶσι μας ἔχουν πάντοτε τὴν αὐτὴν προδομίαν. Δι' αὐτὸ κάποιος σοφὸς συμβουλεύει λέγων: «Μὴ ἀνήμενε ἐπιστρέφει πρὸς Κύριον, μηδὲ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας (ἵσως νὰ πρόκειται νὰ μείνῃς ἀσφαλτος;) καὶ ἐν κερῶ ἐκδοκίσεως ἐξέλθῃ» (Σοφ. Σαο. 5, 7). 187 Α

Καὶ ἐάν ἀκόμη τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἦτο κρυφόν, οὕτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἔπρεπε νὰ δραδύνουν οἱ υἱοί, οὕτε νὰ παραδέλπουν τὴν ἴσων μεγάλην ζηρίαν πού γίνεται. Ἄλλωστε θὰ ἦτο παραλογώτατον, ὅταν μὲν ἐκῆ ἀνάγκη ἐνδοκίσεως ὁ νέος καὶ ἐπιτίθεται ἀκόθρατος ὁ ἀντίπαλος, νὰ τὸν ὑπακροῖνον νὰ ἐμπλέκεται εἰς τὰς κοσμικὰς φροντίδας, μὲ ἀποτελέσμα νὰ γίνεται εὐκατάβλητος; ὅταν δὲ τραυματισθῆ εἰς ἅλον τὸ σῶμα καὶ δὲν ὑπάρχη πλέον εἰς αὐτὸ ὕγιες μέρος, τότε νὰ τὸν ἐξοπλίσουν καὶ νὰ τὸν ἐνδαρρύνουν, ὅταν ἤδη ἐκῆ πέσας καὶ ἐξασθενήσῃ. Ναί, λέγει: διότι τότε εἶναι εὐχολος ἡ πάλιν, τότε εὐκολοτέρα ἡ μάχη, ὅταν σθεσοῦν οἱ ἐπιθυμῖαι. Ποία μάχη ὅμως, ὅταν δὲν ὑπάρχη κανεὶς ἀντίπαλος μας; Δι' αὐτὸ ἀκριβὲς δὲν θὰ εἶναι λαμπρά καὶ τὰ στεφάνια. Ἔ Διότι: «Μακάριος, ὃς ἦρε ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ καθίσειται κατὰ μόνον, καὶ σιωπήσει» (Θρ. 3, 27). Ἄξιος καλίδου ἐπαίνων καὶ μακαρισμῶν καὶ εὐφημιῶν εἶναι αὐτὸς πού καλινωγαίνει τὴν ἀγοιμένην φύσιν καὶ διασώζει τὸ πλοῖον μέσα εἰς τὴν χειροτέραν πρηνίαν.

Παλὴν ὅμως, ὃς μὴ φιλονεικῶμεν δι' αὐτὰ, ἀλλὰ ὃς ἴσοι

θέσωμεν ὅτι ὑπάρκει μάχη καὶ τότε, ἂν θέλῃς. Ἄλλ' ἐάν μὲν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν μας ὁ καρδὸς τοῦ ἀγῶνος, δικαιολογώμενος θὰ ἐπεριμένωμεν τὴν στιγμὴν ἐφ' ἧσιν ὅμως πρέπει ν' ἀγωνίζεσθαι κανεὶς εἰς αὐτὴν αὐτὴν ἐφ' ἧσιν ὅμως πρέπει τὴν πρῆτην ἡλικίαν ἀρῶσαι, καὶ μάλιστα γῆνη ὅσα ἐπ' αὐτὴ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡλικίαν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἀμαρτηματά του, καὶ τὸ ἀποδεικνύων αὐτὸ τὰ κατασπαράχθῃντα Ἐ ὑπὸ τῶν ἔρκων παιδιὰ ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιτογμῶν τῶν εἰς ὄρος τοῦ Ἑλισσαίου» καὶ τώρα πρέπει νὰ ἀγωνίζωται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁσίαν ἀρκίζει ὁ πόλεμος, λυσσῶν ἐναντίον μας, ἀπὸ πού ἐπὶ καθορίζεις τὸν κρόνον ἐκείνον τῶν ἀγῶνων.

Ἐάν θεθακὸς εἴκεις τὴν ἐξουσίαν νὰ διατάσῃ τὸν διάβολον νὰ μὴ ἐπιτίθεται καὶ γρονθοκοπῆ, θὰ εἴκεις κάποιαν δικαιολογίαν ἢ προτροπὴ αὐτῆ; ἐάν δὲ, ἀφήνων ἐκείνον νὰ πολεμῇ καὶ νὰ κτυπῆ, μὴ ἐπιβάλλεις νὰ μείνῃ ἀκίνητος, μάλλον δὲ νὰ ὀπισθορῶ ἐθελοντικῶς, τί χειρότερον ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἐπιηρεασμὸν θὰ ἤμποροῖσε νὰ συμβῆ, ἐνῶ δηλαδὴ ὁ ἐκθρός μαινεται, ἢ νὰ ὀφολιθῆς τὸν πολεμιόμενον καὶ κοινοτοπῶσαι νὰ τὸν παροδῆς εἰς τὰ κέρια ἐκείνου; Εἶναι νέος καὶ ἀνίσχυρος; Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀσφαθὸς ἐκεῖ ἀνάγκην μεγαλυτέρας ἀσφαλείας; ἐφ' ἧσιν δὲ ἐκεῖ ἀνάγκη ἀσφαλείας, θὰ χρειασθῆ περισσότεραν φροντίδα. Αὐτὸς χρειάζεται νὰ παραμείνῃ μέσα εἰς γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, νὰ μὴ ἐμπλέκεται εἰς μερίμνας, οὕτε νὰ ζῆ μέσα εἰς τὸν κόπον, ὅπου ὑπάρκει πολὺς θόρυθος καὶ ταραχὴ. Σὺ ὅμως εἰς αὐτοὺς πού ὁ πόλεμος εἶναι ἀκληρότερος καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἡλικίας, καὶ τῆς δυνάμειος καὶ τῆς ἐλλείψεως πείρας, καὶ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ κόμου διαστροφῆς, αὐτοὺς τοὺς ὁδηγεῖς εἰς τὸ μέσον τοῦ κόμου ὡς ἤδη ἐπιτυχημένους καὶ ἰσχυροποιηθέντας, καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεις νὰ φύγουν καὶ νὰ ὀφισθοῦν Ἐ εἰς τὴν ἔρημον, ὡκὸν ἀκριβὲς, νὰ διατίσῃ κανεὶς τὸν μὲν δυνάμενον νὰ καταγάγῃ πολλὰς νίκας νὰ μελετῆ τὰ παλαιμκά μέσα εἰς ἡσυχίαν, αὐτὸν δὲ πού εἶναι ὀπίστω καὶ οὕτε πᾶν δύναται νὰ λάθῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, νὰ νομοθετῆ ὡστε νὰ κατα-

28. Ἐπιτοχὴ δ' ἰ. Χριστότομος ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐπιστόθον ὀμινο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Α' Βαο. 9, 28-29), κατὰ τὸ ὅτιον, ἐφ' ἧσιν ὁδὸς τοῦ προφήτου Ἠλίου Ἐλισσαίου ἀνάβαινεν εἰς τὴν πλιν Βαβὴλ, καθ' ὅσον ἔτινεν ἀντικειμένον ἐπιτογμὸς ὑπὸ παιδίων, τὰ ὅποια τοῦ ἔλεγον: «Ἀνάβαινε φαλακρῶ, ἀνάβαινε φαλακρῶ! Καταλήθηθαί ὑπὸ ἀνανεπίσεως ὁ προφήτης Ἐλισσαίος: τὰ κερταρῆθῃ, καὶ σθῆθῃ: ὅσο ἔπρεπε ἐξελθῆσαι ἐκ τοῦ παρακαμένου θέματος κατεπάρθεν τοποθετήσασθαι ἐπὶ εἰς αὐτὸν. Ἐὰν τὸ περιτοπῶν αὐτὸ ὁ Χριστότομος ἄγεται εἰς τὸ σωμαίεσθαι ὅτι τὰ παλαιὰ εἶναι: ὅσοιον τὸν πρῶτον τῶν ἡμῶν τῆ ἀμιληρότητος τοῦ θεοῦ εἰς τῆς ἡλικίας τῶν.

τάσσεται οὕτως πρὸς πόλεμον, τοιοῦτων ἴσων μεγαλύτερα ἐμπόδιο, ὅσον δυσκατόρθωτον εἶναι τοῦτο.

Ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τοῦτο ὅτι μετὰ τὸν γάμιον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κανεὶς ἐξουσιαστὴς τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο: ἢ πάντοτε νὰ ἔρχεται εἰς γαμικὴν σκῆσιν πρὸς τὴν γυναῖκα του, ἢν συμφωνῆ εἰς αὐτὸ καὶ ἐκεῖνη, ἢ ἂν θέλῃ ἐκεῖνη **108 A** νὰ ἐγκαταβῆται νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν μοικρίαν. Ποία ἀνάγκη ὑπάρχει διὰ τὴν ἀμλήσωμεν καὶ διὰ τὰς ὑπολόθους φροντίδας τῶν παιδιῶν, ποὺ εἶναι ἰκαναὶ νὰ ἀμβλύνουν κάθε προθυμίαν, καὶ νὰ νερκώσουν τὴν ψυχὴν;

B. Δι' αὐτὸ εἶναι καλύτερον νὰ τὸν ἐξοπλίζωμεν ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικίαν, ὅταν ἡκίμη εἶναι ἐξουσιαστὴς τοῦ ἑαυτοῦ καὶ ἐλεύθερος, ὅχι μόνον δι' αὐτὸ ποὺ εἴπαμεν, ἀλλὰ δι' Ἰου καὶ δι' αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ λεχθῆ. Αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ υἰοθέτησε αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὰ τέλη τῆς ζωῆς. Ἐσθθεὶς ὅλον τὸν χρόνον εἰς τὸ νὰ δυνηθῆ νὰ ἀποκόνη **B** τὰ κατὰ τὴν προηγουμένην ἡλικίαν ἀμαρτηματὰ του, καὶ ἄλλῃ ἢ προσπάθεια εἰς αὐτὸ ἐξανιλεῖται. Καὶ δὲν ἄρκει πολὺ αὐτὸ, ἀλλὰ ἀπέρχεται ἔκων ὑπολείμματα πληγῶν. Ὁ ἀποδοθεὶς ὄμιος εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκ πρώτης ἡλικίας, δὲν διαπαντὶ τὸν καιρὸν του εἰς αὐτὸ, οὔτε κἀθετοὶ διὰ τὰ θεραπευτῆ τραύματα, ἀλλὰ παίρνει τὰ τραύματα ἐξ ἀρχῆς. Καὶ εἰς ἐσθῶν μὲν εἶναι εὐχάριστον νὰ ἐπανορθῶν τὰς ἡπτας, αὐτὸς ὄμιος ὑποσῶν τραυεῖα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκινήσεως, καὶ συγκεντρῶναι πολλὰς νίκας ὡσὺν Ὀλυμπιονίκης ποὺ ἐκ πρώτης ἡλικίας: διὰ ἀνακρινόμενον προκυρεῖ πρὸς τὰ γηρατειά, ἔτσι φθάνει ἔκκε μὲ τὴν κεφαλὴν γεμάτην ἀπὸ μύρια στεφάνια. Μὲ ποῖους θέλει νὰ εἶναι ὁ υἱὸς σου; Μὲ αὐτοὺς ποὺ μὲ πολλὴν παρησίαν **C** ἠμποροῦν νὰ ἀντιπρῶσουν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχαγγέλους, ἢ μὲ κείνους ποὺ εἰρίσκονται μὲ βίλους καὶ ἀπειλοῦν τὴν καιωτέραν τάξιν; Διότι ὁπωσδήποτε θὰ καταλάβουν τὴν τελευταίαν θέαν, καὶ αὐτὴν, ὅταν κατορθώσουν νὰ ὑπερβῆσιν ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα μόνος ἐμπίθησα, καὶ ἂν δὲν τοὺς ἀναρπάσῃ προῦρος ὁ θάνατος, οὔτε ἀργότερον ἐμποδισθῶν ἀπὸ γυναῖκα, οὔτε ὅποστων τόσα τραύματα, ὡστε νὰ μὴ τοὺς εἶναι ἄρκετὰ τὰ χρονικὰ ὄρια τῶν γηρατιῶν, καὶ διαμαρῆσιν τὴν ἰδίαν γνώμην πάντοτε, σταθερὰν καὶ ἀμετακίνητον. **D** Ὅταν, δηλαδὴ, συντελεσθῶν ὅλα αὐτὰ, τότε μόνος καὶ μετὰ θίος θὰ καταταχθῶν μεταξύ τῶν τελευταίων. Θέλεις λοιπὸν νὰ εἶναι μέσος εἰς αὐτοὺς ὁ υἱὸς σου, ἢ μεταξὺ ἐκείνων ποὺ λάμπουν εἰς τὸ ἐμπρόσθον μέρος τῆς φάλαγγος; Καὶ ποιὸς θὰ εἶναι ἴσων

θέλας, ὡστε νὰ εὐχεται εἰς τὰ παιδιά του ἐκεῖνα μᾶλλον, παρὰ αὐτά; Ἀλλὰ ἐπαίτουμεν τὸ συνηθισμένον καὶ θέλωμεν νὰ εἶναι μαζί μας. Αὐτὸ ἐπιθυμῶ καὶ ἐγὼ, καὶ εὐχομαι ἕνα ἀλγυπτερον ἀπὸ ἐσὲς τοὺς γονεῖς, νὰ ἐπιστρέψουν αὐτοὶ εἰς τὸ πατρικὸν σπῆτι, καὶ νὰ ἀνταποδώσουν τὰς δαπάνας τῶν προφείων, ἰσοῦσας τῶν ὁπίσων δὲν θὰ εὗρισκε κανεὶς, ἀλλὰς ἀλλὰ ἂς μὴ ἀσιπῶμεν τώρα ἀπὸ αὐτοὺς τοῦτο. Διότι πᾶς δὲν εἶναι παράλογον, ὅταν μὲν ἀποστέλλωμεν αὐτοὺς δεῦρ ἀπουδᾶς, νὰ τοὺς ἀπομακρύνωμεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἀπὸ τὴν πατρίδα, καὶ νὰ καθιστῶμεν τὸ σπῆτι ὀπίκτερον ἐπειδὴ γυρᾶται νὰ μᾶθουν μίαν ταπεινὴν τέχνην **E** ἢ ἄλλην ὑποδεεστέραν, νὰ τοὺς διατάσσωμεν δὲ νὰ τρώγουν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ διδασκᾶλου καὶ νὰ κομῶνται ἐκεῖ, ἐνῷ αὐτοὺς ποὺ πρόκειται νὰ διδασκῶν ὅχι ἀνθρώπινον μῆθημα, ἀλλὰ τὴν οὐράνιον φιλοσοφίαν ἄμεσος νὰ τοὺς ἀπομακρύνωμεν, πρὶν ἐπιτύκουν αὐτὸ ποὺ εὐχόμεθα; Καὶ προκειμένον νὰ διδασθῆ κανεὶς νὰ περπατῆ ἐπάνω εἰς τενταμένον ὄσων, θὰ χρειασθῆ ν' ἀπομακρυνθῆ ἐπὶ πολλὸν καιρὸν ἀπὸ τοὺς ἰσούς του, ἐνῷ αὐτοὺς ποὺ διδασκῶνται νὰ πετοῦν ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν, θὰ τοὺς περιοίσωμεν κοντὰ εἰς τοὺς γονεῖς; Τὶ χειρότερον ὑπάρχει ἀπὸ αὐτῶν τὸν παραλογισμὸν; Δὲν βλέπετε τοὺς γεωργούς, οἱ ὅποιοι ἂν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀπολαύσουν τοὺς καρποὺς τῶν κόπων τῶν **109 A** πάρα ποὺ γρῆγορα, δὲν θὰ ἔβελαν ποτὲ νὰ τοὺς κόψουν ἄλλοι;

Ἄς μὴ ἀποστῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς προῦρος ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ἔρημον ἀσκήσιν, ἀλλὰ ἂς τοὺς ἀρῆσωμεν νὰ τοὺς ἐντυπισθῶν τὰ μῆθημα καὶ νὰ κωλυθῶν τὰ φυτὰ καὶ εἴτε δέκα, εἴτε εἴκοσι ἔτη χρειασθῆ νὰ παραμῆνουν εἰς μοναστήριον, ἂς μὴ στενωκορῶμεθα, οὔτε καὶ νὰ ἀνησυχῶμεν διότι ὅσον περισσότερον χρόνον γυμνασθῶν εἰς τὴν ἀσκήσιν, ὅσον περισσότερον δόνησιν θὰ ἀποκτήσουν. Μᾶλλον δὲ, ἂν νομίζης, ἂς μὴ καθορίζωμεν χρόνον, ἀλλὰ ἂς γίνῃ ὁ ἴδιος ὄριον μὲ τὸ νὰ δημηγῆ εἰς ψήρσιν τοὺς εἰς αὐτὸν φυτευθέντες καρποὺς, καὶ τότε ἂς ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν ἔρημον, προηγουμένως θίος ὅτι. Διότι μὲ τὴν διασύντη αὐτὴν δὲν θὰ ἐπιτύκωμεν τίποτε ἄλλο, **B** παρὰ τὸ νὰ μὴ ὠρμῶσῃ ποτὲ. Διότι ὁ προῦρος ἀποστερηθεὶς τῆς εἰς τὴν ῥίζαν τροφῆς δὲν θὰ εἶναι κρῆσμος πλέον, οὔτε ὅταν φθῆσῃ ὁ καρπὸς: διὰ νὰ μὴ συμβῆ αὐτὸ ἂς ὑπομένωμεν τὸν καιρισμὸν καὶ ὅχι μόνον νὰ μὴ τὸν συντορευώμεν, ἀλλὰ καὶ ἂν θέλωμεν νὰ ἐπιστρέψωμεν προῦρος, νὰ τοὺς ἐμποδίζωμεν. Λόβι: ὅταν θὰ ἀλοκληρωθῆ, θὰ γίνῃ κοινὸν τὸ κέρδος καὶ εἰς τὸν πατέρα, καὶ εἰς τὴν μητέρα, καὶ εἰς τὸ σπῆτι, καὶ εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τὸ ἔθνος: ἔδν ὄμιος ἔλθῃ ἀνεκτασθετος, θὰ γίνῃ ἀντικείμενον

έπιταγῆς καὶ ἐξουτελοῦσθαι, ἐπιλοθῆς δὲ καὶ εἰς τὸν ἑαυ-
τὸν τοῦ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ἄς μὴ προενηύωμεν, λοιπὸν τῶσον μεγάλην ζημίαν.
Ἄλλαστε καὶ διὰν ἀποπέλλωμεν αὐτοὺς μακρὰν τῆς πα-
τρῆδος, τότε ἐπιδομοῦμεν νὰ τοὺς ἴδωμεν, ὅταν ἐπιτύχουν
τὸν σκοπὸν C διὰ τὸν ὁποῖον ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα·
ἂν δὲ ἐπιστρέψουν πρὶν ἀπὸ αὐτὸ, δὲν ἰκανοποιούμεθα τῶσον
πολὺ ἀπὸ τὴν ἐπιστροφήν, ὅσον αἰσθανόμεθα λύπην ἀπὸ τῆς
δυσκαταρ ἐπινοοῦσθαι.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης ἀνοησίας, τὸ
νὰ μὴ ἐπιδοκίμασθαι τῶσον ἴσχυον διὰ τὰ πνευματικὰ, ὅσον
διὰ τὰ κοσμικὰ, ἀλλ' εἰς ἕκαστην μὲν τὴν περίπτωσιν νὰ ὑπο-
μένωμεν μὲ τὴν περισκεψὴν τὸν κωριζὸν ἀπὸ τὰ παιδιὰ
ὥστε ἀσφῆ καὶ νὰ εὐαίσθησθαι νὰ γίνῃ μακρότερος, ἔδω δὲ τὸ
σον πολὺ νὰ ὑποφέρωμεν καὶ νὰ λιποψυχήσωμεν διὰ τὸν κωρι-
ζὸν, καὶ νὰ καταστρέφονται λόγῳ τῆς διανοητικῆς αὐτῆς
τὰ ὑπέρτατα ἀγαθὰ, καὶ αὐτὰ ἐνῆ ἔκαστην μεγαλυτέραν πα-
ρηγορίαν, ἢ ὅσα μόνον διὰ τὸ ὅτι ἀποβλέπουν εἰς ὑψηλότερους
σκοποὺς ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι ἀπωσιάζονται τὰ φθόσους εἰς τὸ τέ-
μα, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ νὰ ἀφαιρέσῃ τὰς ἐλπίδας,
ἀλλὰ ἔκαστην παρηγορίαν περισσοτέρας καὶ εἰς αὐτὸν ταῦτον
τὸν κωριζὸν; Διότι διὰν μὲν εὐρίσκονται εἰς μακρὰν ἐπι-
δημίαν δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ τοὺς συναντήσουν καὶ μάλιστα
ὅταν γηράσουν πλέον ὡς γονεῖς· ἔδω δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ
ἔρπονται διαρκῶς εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτοὺς.

Αὐτὸ λοιπὸν ἂς κάμωμεν, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν ποτε
αὐτοὶ νὰ ἔλθουν πρὸς ἡμᾶς ἡμεῖς νὰ ταγαίνωμεν πρὸς αὐ-
τοὺς καὶ νὰ συναντήσωμεν καὶ νὰ συνομιλήσωμεν. Μέγα κέρδος
θὰ ἀποκομισθῶμεν καὶ μεγάλην ἰκανοποίησιν. Διότι δὲν θὰ εὐ-
χαριστήσωμεν μόνον ἀπὸ τὴν ὄψιν τῶν παιδιῶν, Ἐ ἀλλὰ καὶ
ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς τὸ σπῆτι μὲ μεγάλην ἀφέ-
λειαν, πολλὰκις δὲ θὰ παραμένωμεν πλησίον αὐτῶν κυριεύ-
μενοι ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἀγάπην. Ἄς τοὺς κα-
λῶμεν δὲ τότε, ὅταν γίνονται δυνατοὶ καὶ ἱκανοὶ νὰ ἀφελή-
σωσιν καὶ ἄλλους. Τότε μόνον ἂς τοὺς ἐπαναφέρωμεν, ὥστε
νὰ γίνῃ κοινὸν τὸ φῶς καὶ νὰ τεθῆ ὁ λύχνος ἐπὶ τῆς λυ-
χνίας. Τότε θὰ ἐνηύωσθε πῶσιν παιδιῶν εἰσοθε πατέρες, καὶ
πῶσιν οἱ καλοτικάζομενοι ἀπὸ ἐσῆς· πότε θὰ γνωρίσετε καλὰ
τὰ κέρδη τοῦ μοναχικοῦ βίου. 110 Ἄς διὰν θεραπεύσουν ἀνθρώ-
πους πύσχοιτας ἀπὸ ἀνάτονος ἀσθενείας, διὰν ἀνακηρό-
σονται ἀπὸ βίους ἐνεργείας καὶ προστάται καὶ σωτῆρες, ὅταν
προφυλάσσουν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους ὡς ἄγγελοι, ὅταν βλοῖ
τοὺς προσέκουν· μᾶλλον δὲ ἂν καὶ ἂν εἴπωμεν, δὲν θὰ εἶναι
πέτοια ὅπως ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἴδῃ εἰς τὴν πείραν καὶ

εἰς τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ προβλέψουν αἱ νο-
μοθεταί, ἂν ἐγίνοντο αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνουσι, ἂν νὰ
συγκρατοῦν διὰ τοῦ φόβου τοὺς νέους, ὅταν ἀνδρωθῶσιν
πλέον, ἀλλὰ νὰ τοὺς παιδαγωγῶσιν καὶ νὰ τοὺς διπλάσσωσιν
ἀπὸ παιδείας καὶ εἶται δὲν θὰ ἐκρεαίοντο αἱ μετὰ ταῦτα ἀπει-
λαί. Τάρα δὲ, συμβαίνει τὸ ἴδιο πρῶγμα, ὅπως ἀκριβῶς ἕνας
ἰατρός δὲν λέγει τίποτε εἰς τὸν ἀσθενῆ ὅταν ὑποφέρει, ἢ αὐ-
τε ὑποδεκνύει εἰς αὐτὸν τὸ ἐνδεσβεγμένα, διὰ τὸν ὁποῖον
θὰ τὸν ἐθεράπευε ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν, ὅταν ὁμοῦ ἐκτὴ κατα-
στραφῆ καὶ εἶναι πλέον ἀδόνατος ἢ θεραπεΐα, τότε κάνει κα-
λιόδας ὑποδέξεις. Δηλαδή, οἱ νομοθεταί τότε μὲς παιδαγω-
γοῦν, ὅταν πλέον διαστροφώμεν.

Δὲν ἐνεργεῖ ὁμοῦ ὁ Παῦλος τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ ἐξ
ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας τοποθετεῖ πλησίον τῶν
τοὺς διδασκάλους τῆς ἀρετῆς, ἐμπροσθῶν εἶται νὰ εἰσαυρήσῃ
ἢ ἀμαρτία. Διότι αὐτῆς εἶναι ἡ ἁριστη διδασκαλία· διὰ νὰ προ-
σπαθῶμεν νὰ ἀπαμαρτύσωμεν τὴν πονηρίαν ἀφοῦ προηγου-
μένως ἐπιτρέψωμεν νὰ συντελεσθῆ, ἀλλὰ νὰ κρηματοποιῶ-
μεν βίους τοὺς τῶσους ὥστε νὰ γίνῃ ἀδιάβατος δι' αὐτὴν ἡ
ἀνθρωπίνη φύσις. Δι' αὐτὸ συμβουλεύει ὅσα μόνον νὰ ἐμπο-
δίζωμεν αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ κάμουν αὐτὸ ἀλλὰ καὶ οἱ
ἴδιοι νὰ βοηθήσωσιν C καὶ νὰ σιάζωμεν τὸν κώριζον καὶ νὰ προ-
ταμαζώμεν εἰς τὸν κώριζον. Διότι, ἂν νοθευθῶσιν βίους
αὐτῆν τὴν γνώμην καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα τοὺς ἀσθενεῖ
σωμαίεν εἰς τὴν ἀρετὴν, κατὰ μὲν θεωροῦντες ὡς κόρον ἐρ-
γον, ἐνῆ ὅλα τὰ ἄλλα ὡς ἀπομακρυνόμενα ἀπὸ αὐτῶ, θὰ
προέκρινον τόσο πολλὰ ἀγαθὰ, πῶς ἂν τὰ ἀσπερῶν πῶρα θὰ
φρονῶ ὅτι εἶμαι ἀλαζόν. Καὶ ἂν κανεὶς θέλῃ νὰ μάθῃ, θὰ τὸ
γνωρίσῃ καλῶς ἐπὶ τὸν εἶδος, καὶ θὰ ὁμολογήσῃ μὲν
κάρην εἰς ἡμᾶς, πολλὴν δὲ πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν, ὅταν
θὰ ἴδῃ νὰ βλαστήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ οὐράνιος πολιτεία, καὶ
τοὺς περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τοὺς περὶ τῆς ἀναστά-
σεως λόγους ἴδῃ ἀπὸ ἐδῶ νὰ γίνονται πιπτετοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς
ἴδιους τοὺς ἄσπερους. D

111. Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἀλαζονεῖα, γίνετα φανερόν
ἀπὸ τὸ ἔξῃς: Ὅταν δηλοῦν ἀνεφέρωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν
ζωὴν τῶν βρητικῶν, ὡς πρὸς αὐτὴν μὲν δὲν ἔχουν τίποτε νὰ
ἀντίπουν, νομίζουσι ὁμοῦ ὅτι προβάλλουσι ἰσχυρὸν ἐπιχειρή-
μα καὶ φιλονεκτοῦν ἀναφορῶμενοι εἰς τὸν μικρὸν ἀρετήων
αὐτῶν ποὺ ἐπιτηγάνουσι αὐτὸ τὸ ἰδεῖν. Ἐὰν ὁμοῦ ἐθυ-
τεῶμεν τὸν κωριζὸν αὐτῶν καὶ εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἐλάμβανον
μὴν νομιμότητα καὶ ἀρχὴν ἢ εὐσέβειαν, καὶ ἐδιδάσκοντο εἰς
τὰ παιδιὰ, πρὶν ἀπὸ ὅλα, νὰ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, καὶ ἐδιδά-
σκομεν τὰ πνευματικὰ μαθήματα ἀντὶ τῶν ἄλλων καὶ πρὸ

ὄλων τῶν ἄλλων, θά ἐξηφανίζοντο ὅλα τὰ δυσάρεστα, καὶ θά ἀπηλλόσαστο ἀπὸ τῆς γῆς κατὰ τὴν παρουσίαν ζωῆς. Ἐ καὶ αὐτὸ ποῦ λέγεται περὶ τῆς μελλούσης, ὅτι δηλαδὴ ἐξηφανίσθη ἡ δόξα, ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός, ἀπὸ ἐδῶ θά ἀρχίζαμε νὰ τὸ ἀπολαμβάνωμεν. Διότι, ἐὰν δὲν μᾶς ἐκυριεύει ὁ πόθος τῶν χρημάτων καὶ τῆς ματαιοδοξίας, οὔτε τὸν θάνατον θά ἐφοβοῦμεθα, οὔτε τὴν πτωχείαν δὲν θά ἐθεωροῦσαμεν τὴν ἀδικίαν ζημίαν, ἀλλὰ μᾶλλον μέγιστον κέρδος, δὲν θά ἐγνωρίζαμεν νὰ ἐκβρευόμεθα οὐτὸ νὰ μισοῦμεν, οὔτε ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας πάθη οὔτε ἀπὸ τὰ ξένα θά ἐπολεμοῦμεθα ποτέ, ἀλλὰ θά ἐπλησίαζε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. ¹¹¹ Ἄ τὴν ἀγγελικὴν φύσιν.

Καὶ ποῦς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐπέτευκεν αὐτὰ; θά εἶπαίς, Ἐυλόγως ἄσπαστε, ἐπειδὴ κατοικεῖτε εἰς τὰς πόλεις καὶ δὲν ἔχετε μελετήσει τὰ θεῖα βιβλία· ἐὰν ὅμως καὶ τοὺς ζωντας εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὰ πνευματικὰ βιβλία εἴκοις γνωρίσει ἀπὸ πρώτου, θά ἐπληροφορητο ὅτι καὶ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ πρὸ τούτων Ἀπόστολοι, καὶ οἱ πρὸ ἐκείνων δίκαιοι ἐπέδειξαν τὸν τρόπον αὐτὸν ζωῆς μὲ πᾶσαν λεπτομέρειαν.

Αὐτὸ νὰ μὴ φιλονεικῶμεν ὅμως, ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι θά γίνῃ ὁ υἱὸς σου ἄσπαστος τοὺς δευτέρους καὶ τοὺς τρίτους ἀπὸ ἐκείνους· καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν θά ἀπολαύσῃ μικρὰ ἀγαθὰ. Δὲν δύνανται θεδαίως νὰ φθίσῃ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον, οὔτε αὖν νὰ τοὺς πληρώσῃ· ἐξ αἰτίας λοιπὸν αὐτοῦ θά τοῦ σπερμασμένῃ τῆς μετ' ἐκείνους τῆς γῆς. Ἐπειδὴ λέγουσιν αὐτὰ, κάνετε τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἑαυτῶν νὰ ἔλεγεσ; Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πολυτίμος λίθος, ἄς παρεμύνη σιδήρος καὶ ἄς μὴ γίνῃ οὔτε ἄγγυρος, οὔτε κρυόος; Διὰ τὸ ὅμως δὲν ἀπέπεισαι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ διὰ τὰ κοινὰ πρᾶγματα, ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς αὐτὰ; Διότι στέλλων τὸν υἱὸν σου νὰ σπουδάζῃ δὲν περιμένεις ἀποσώδησιν νὰ τὸν ἴδῃς εἰς τὴν κορυφὴν, καὶ ὅμως ἔξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν τὸν ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὴν οὐροδὴν του, ἀλλὰ κάνετε τὸ πᾶν, ὅσον ἔαρτῆται ἀπὸ σένα, μένον ἰκανοποιημένους καὶ ἂν ἀκόμη συμπεριληφθῇ ὁ υἱὸς σου μεταξὺ τῶν πέντε ἢ ὅσων πρώτων εἰς τὴν ρητορικὴν ἰκανότητα. Καὶ ὅταν κατατάσσετε εἰς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τοὺς υἱοὺς σας, C δὲν περιμένετε ἀποσώδησιν νὰ ἀνέλθουν εἰς τὸ ἄκματον τοῦ ὑπάρχου. Ὅμως δὲν τοὺς συμβουλεύετε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν στρατιωτικὴν σταδιοδρομίαν, ἢ νὰ μὴ εἰσέλθουν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλὰ κάνετε τὸ πᾶν, ὥστε ποτὲ νὰ μὴν ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν σταδιοδρομίαν ἐκείνην, ἰκανοποιημένοι νὰ τοὺς βλέπετε νὰ συγκαταλέγωνται ὅσων καὶ μεταξὺ τῶν μετρίων.

Διὰ τὴν λοιπὴν ἐκεῖ μὲν, καὶ ἂν ἀσκήσῃ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἀνώτερα, καθυβιάζετε καλλὴν προστάθειαν καὶ ταλαπωρίαν, ἂν καὶ ἡ ἔλπις εἶναι θεδαία, ἐδῶ δὲ ἀμελεῖτε καὶ ἀδιαφορεῖτε. Ἐπειδὴ ἔχετε μεγάλην ἐπιθυμίαν δι' ἐκεῖνα, ἐνθ' οἱ αὐτὰ οὔτε μικρὰν. Ὁ ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ ἐντρέπεσθε νὰ τὸ ὁμολογῆτε, ἐπειροῦσατε ἐπισκολοῦσας καὶ προφύσεις. Διότι ἂν πραγματικῶς τὸ ἐπιθυμοῦσατε, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θά σᾶς ἡμποδίσεν. Διότι συμβαίνει τὸ ἔξῃς: Ἄν κανεὶς ἀγαπᾷ κάτι πραγματικῶς, θά προτιμῶσεν νὰ ἐπιτύχῃ μισίας φορᾶς, ἂν οὐκ τὸ πᾶν ἢ τὸ ἀνώτερον, τοῦλάχιστον ὅμως τὸ μέτριον ἢ τὸ κατώτερον· ἄλλωστε καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸν οἶνον καὶ τὰ ποτά, ἂν δὲν δύνανται νὰ εὐρῆ τὸν γλυκὺν καὶ ἀρωματικὸν οἶνον, ποτὲ δὲν θά περιφρονῆσῃ καὶ τὸν κατώτερον. Καὶ ὁ φιλοκρήματος ἐπίσης, ἂν δὲν τοῦ δώσει κανεὶς πολυτίμος λίθος, οὔτε χρυσὸν ἀλλ' ἀπλῶς χρήματα, θά τὸν εὐγνωμονῇ πάρα πολὺ. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἐσθουμία, πρῶτον τυραννικὸν καὶ ἰκανὸν νὰ πείσῃ ὀκονομήσασιν κυριεύσῃ, νὰ πάθῃ καὶ νὰ ὑποστῇ ὀπίδησιν. Ἐποῦτε, ἐὰν αὐτὰ τὰ λόγια δὲν ἦσαν δικαιοσύνη, ἔπρεπε καὶ νὰ συμψάττετε Ἐ καὶ νὰ συμπόσατε νὰ τοὺς εὐσεβεῖς υἱοὺς σας. Διότι εἰς αὐτὸν ποῦ ἐπιθυμῆτε νὰ ἐπιτύχῃ κάτι, τὸ ἡμποδῶν δὲν εἶναι ἡ πραγματοποίησις, ἀλλὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ μετακριασθῇ κάθε τρόπον διὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Ἄλλωστε καὶ οἱ λογίζοντες μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἂν καὶ γνωρίζουν ὅτι μῆλα ἀπὸ τὸσον πλῆθος ἑνος θά κερδίσῃ τὰ τρώματ' αἰς τὴν νίκη, ὅμως καταβάλλουν μεγάλην προστάθειαν καὶ ὀφίστανται ταλαπωρίαν. Ἄν καὶ θεδαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ σύγκρισις μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐκείνης τῆς περιπτώσεως, ὅσα μόνον λόγῳ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκεῖ εἶναι ἀναπνεύμετον νὰ ἀπέλθῃ ἑνος μόνον στεφανωμένος, ἐδῶ ὅμως δὲν συνίσταται εἰς αὐτὰ ὑπεροχὴ καὶ μείσις, δηλαδὴ ἄλλος μὲν νὰ ἀποκαρῆσθῃ ἀσπαράγματος, ἄλλος δὲ στεφανωμένος. ¹¹² Ἄ ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τὸ εἶναι ἄλλος μὲν θά ἐπιτύχῃ λαμπροτέραν νῆσιν, ἄλλος δὲ μεροτέραν, ὅμως ὅλοι ἀνεξαρτέτως ἀνακρίσονται νικηταί.

Γενναῖος δὲ ἂν ἤθελαμεν καὶ ἐξ ἄρκης νὰ διαπλάσωμεν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ τὰ παραδίδωμεν εἰς τοὺς ἀριστοῦς διὰ τὴν μόρφωσιν των, δὲν θά ἦτο ἀφόκων νὰ ἐπρεθεῖν ὅλα εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τοῦ στρατοπέδου, διότι δὲν θά παρέσθαιεν ὁ Θεὸς τὸσον μεγάλην προστάθειαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ θά προσέφερε τὴν βοήθειάν του καὶ θά ἤγγιζε τὸ δημοφιλῆμα του. Ὅταν δὲ ἐνεργῇ ὁ Θεός, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποτύχῃ ὀσώδησιν προστάθεια, περισσότερο δὲ ἀδύνατον νὰ μὴ φθόσουν εἰς τὴν τελείαν λαμπρότητα καὶ δόξαν, ὅρα μὲν ὄντων

νά ἐπράττειεν καὶ ἡμεῖς ἂν ἐξήρτητο ἀπὸ ἡμῶς. Διότι, ἐάν γυναικὲς ἠδυνήθησαν νὰ πείσουν τὸν Θεὸν B νὰ τὰς συμπαροσθῆι εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν παιδιῶν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς θὰ ἠμπορούμεν, ἐάν θέλωμεν. Τὰς μὲν λοιπὸν ἄλλας, δὴλ. νὰ μὴ ἐπιτακτεῖν τὸν λόγον, θὰ τὰς παραλείψωμεν ἂν καὶ θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἀναφέρω πολλὰς· θὰ ἀναφέρω ὅμως μίαν μόνον.

20. Ὑπῆρκε μία Ἰουδαία γυνὴ, ἡ "Ἄννα." Ἡ "Ἄννα" αὐτὴ ἐγέννησε ἓνα παιδί καὶ δὲν ἤλπιζε πλέον ν' ἀπακτήσῃ. Ἄλλα, διότι καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἀπακτήσῃ μετὰ πολλὰ δάκρυα, ἐπειδὴ ἦτο στείρα. Βλέπουσα δὲ τὴν ἀντιζήλον τῆς, ἡ ὁποία πολλὰς τὴν ἐρωνεύετο δι' αὐτὸ, δὲν ἐπέθεε τίποτε τέτοιο, ὅπως ἐσθὲς, ἀλλ' ὅταν ἀπέκτησε τὸν υἱὸν ἐκείνου, C τὸν ἐκράτησε πληροῦν τῆς τῶσον καιρὸν, ὅσοι ἀνηγείτο διὰ τὴν γαλακτοτροφίαν τοῦ. Ὅταν δὲ ἔπαυσε νὰ ἐκρ. ἀνάγκην τῆς τροφῆς αὐτῆς, τὸν ἐστρέφεν ἀρέους καὶ τὸν ἀφείρωσεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ παρεκάλει νὰ μὴ ἐπιστρέφῃ πλέον εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, ἀλλὰ κατοικοῦσε πάντοτε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐάν ποτε ἐνοσταλοῦσε νὰ τὸν ἴδῃ, ὡς μητέρα ποῦ ἦτο, δὲν ἐκαλοῦσε κοντὰ τῆς τὸ παιδί, ἀλλ' αὐτὴ ἡ Ἰῶνα μαζί μετ' τὸν πατέρα ἐψήγανε εἰς τὸ παιδί. Ἄπειχε ἀπὸ αὐτοῦ λοιπὸν, διότι ἦτο ἀφιέρωμα. Καὶ ἔγινε τῶσον γενναῖος καὶ μέγας ἐκεῖνος ὁ νεανίας, ὥστε, ὅταν ὁ Θεὸς ἀπεστρέφῃ τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης κακίας τοῦ καὶ ἔπαυσε νὰ τοῦς δίδῃ τὸς χρησμούς του, D οὕτε ἐφάνθησαν πλέον κἀποια ὀπτασία, τὸν ἐπανάφερε πάλιν διὰ τῆς ὀρετῆς καὶ τὸν ἔπεισε νὰ τοῦς δίδῃ τὰ ἴδια ποῦ τοῦς ἔδιδε καὶ προηγούμενας, καὶ ἐπανάφερε τὴν προφητείαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἀπομακρυνθῆ. Καὶ τὸ ἐπέτυχε αὐτὸ, ὅχι ὅταν ἐνηλικώθη, ἀλλ' ὅταν ἀκόμη ἦτο μικρὸ παιδί· «Ὅτι ἦν γὰρ, λέγει, ὄρασις διασεύλλουσα, καὶ ῥῆμα τίμων ἦν» (Α' Βασ. 3, 1).

Ἄλλ' ὅμως ἂν καὶ ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα, ὁ Θεὸς σὺν τῷ ἔδιδε χρησμούς. Τῶσον κέρδος προκύπτει πάντοτε μετὰ τὸ νὰ τοῦ ἀφειρώνομεν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀπακτήματά μας καὶ νὰ παρατούμεθα διὰ μόνον ἀπὸ τὰ χρήματα, οὕτε ἀπὸ τὰ ἀπακτήματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ τέκνα μας. E Διότι ἐάν διατασσόμεθα νὰ κἀμνυμεν αὐτὰ διὰ τὴν ἰδικίαν μας ψυχὴν, πολὺ περισσότερον δι' ἑαυτοῦ τοῦς ἄλλους. Αὐτὸ ἔκαμε, ἄλλωστε, καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, μᾶλλον δὲ πολὺ μεγαλύτερον, δι' ἐσὸτὸ καὶ ἐστράφη περισσότερον ἐνδοξὸν τὸν

27. Πρόκειται περὶ τῆς μητρός τοῦ Κριτοῦ Σαμουὴλ, ἣτις στείρα ὄσα, διὰ πολλῶν προσυχῶν καὶ θαυρῶν ἀπέκτησε υἱόν, ὃν ὄπισθεν καὶ ἀφείρωσεν εἰς τὸν Θεόν ἀπὸ τῆς νηστείας τῶν ἡμερῶν (Α' Βασ. 1, 19-27).

μόνον του. Πράγματα, τότε πρὸ πάντων ἔχομεν τὰ παιδιά μας, ὅταν τὰ παραδώσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἐκεῖνος θὰ τὰ προστατεύῃ πολὺ περισσότερον, ἐπειδὴ φροντίζει καὶ περισσότερον. Δὲν βλέπετε ὅτι αὐτὰ γίνονται καὶ εἰς τὰ σπῆτα τῶν πλοσίων; Ἐκεῖ, δηλαδὴ, δὲν θὰ ἴδῃς τῶσον λαμπροῦς τοὺς υἱούς, ποῦ κατοκοῦν μετὰ τῶν πατέρων των, 113 A οὕτε τῶσον ἰσχυροῦς· ὅσοις ὅμως αἱ βασιλεῖς, ἀφοῦ τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, τοὺς ἀναθέσθουν τὴν διακρίσιν καὶ τὴν διαφύλαξιν τῶν θησαυρῶν, αὐτοὶ ἀπαλαμπάνουν μεγαλύτερον εὐνοίαν καὶ θάρρος, καὶ εἶναι τῶσον ἐνδοξότεροι τῶν συνδούλων των, ὅσον αἱ οὐκοῦσονται ἀπὸ τοὺς δούλους. Ἐάν δὲ αἱ ἄνθρωποι εἶναι τῶσον καλοὶ καὶ εὐνοικοὶ πρὸς τοὺς ὑπηρετούμενους, πολὺ περισσότερον ἡ ἀπειρος ἀγαθότης, δηλαδὴ ὁ Θεός. "Ἄς τοὺς ἀφήνωμεν λοιπὸν νὰ ὑπηρετοῦν, χωρὶς νὰ ὀδηγοῦμεν αὐτοὺς εἰς τὸν ναὸν θεδαίως, ὅπως ἀκριβῶς τὸν Σαμουὴλ ἡ μητέρα του, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων. Καὶ εἶναι φανερὸν εἰς τὸν κοθῆνα B ὅτι μαζί μ' ἐκεῖνους θὰ διακονήσουν χωρὶς ἄλλο καὶ θὰ ὑπηρετήσουν ὅσα ἠκολούθησαν μετ' τὴν φιλοσοφίαν αὐτῶν. Καὶ διὰ μόνον διὰ τοὺς ἐνοστούς των ἀλλὰ καὶ ἐσθὲς θὰ προστατεύσων μετὰ μεγαλύτερον παρασίαν. Διότι ἐάν μερικὸι κἀριν τῶν πατέρων των ἐπέτυχον κἀποια προφητείαν, πολὺ περισσότερον αἱ πατέρες κἀριν τῶν παιδιῶν. Διότι ἐκεῖ μὲν ὑπῆρξε μόνον τὸ φυσικὸν δικαίωμα, ἐσθὲς δὲ καὶ τὸ τῆς ἀντιπροφῆς ποῦ εἶναι πολὺ σπουδαιότερον ἀπὸ τὸ τῆς φύσεως. Καὶ αὐτὰ τὰ δύο θὰ οὐκ τὰ θεδαίωσω ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. Τὸν Ἐξέκλειον δηλαδὴ ποῦ ἦτο ἐνάρετος μὲν καὶ εὐσεβής, δὲν εἶχεν ὅμως τῶση παρρησίαν ἀπὸ τῆς ἐπιστεύματός του, ὥστε νὰ ἀντιπραγματοποιῖ ἓνα μεγάλο κίνδυνον, εἶπε ὁ Θεός· ὅτι τὸν οὐκ εἶλε λόγῳ τῆς ὀρετῆς τοῦ πατρὸς του. C Διότι λέγει· ἘΥπεροσθῶ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ ὅσσοι αὐτῆν δι' ἐμέ, καὶ δὴ δαυτὸν τὸν πῶδα μου» (Δ' Βασ. 19, 54). Καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον γράφων ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι· «Συνθήσονται διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐάν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγαθῇ μετὰ σεφοσύνης» (Α' Τιμ. 2, 15). Καὶ τὸν Ἰωῦ, ὅπως καὶ διὰ τὰ ἄλλα κἀρισματά του τὸν ἐπήνεσε ἡ Γραφή, διότι ἦτο δίκαιος καὶ εὐλακωνῆς καὶ εὐσεβῆς, τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐπήνεσε καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδιῶν του. Αὐτὴ δὲ ἀπέβλεπε διὰ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ πλοῦτον, οὕτε νὰ τοὺς κἀμν δοξομανεῖς καὶ ἐνδόξους, ἀλλὰ τῆ; "Ἄκουσε τὴν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει· «Ὅταν συντελέσθωσιν αἱ ἡμέραι τοῦ πόντου αὐτῶν, ἀπέστειλεν Ἰωῦ, καὶ ἐκαθάριζεν αὐτούς, καὶ ἀνιστήμενος τὸ πρῶτον προσέφερε περὶ αὐτῶν θυσίαν κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ ἰόσαν D ἓνα

περί ἁμαρτίας, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν· ἔλεγε γὰρ Ἰωβ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Μήποτε αἱ ὕψι μου ἐν τῇ διανοῇ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς Θεόν; (Ἰωβ 1, 5).

Ἄρα γε θὰ ἔκωμεν τίποτε νὰ ἀπολογηθῶμεν, ἀπολαμβάνοντες τοιαῦτα; Διότι ἐὰν ὁ πρὸ τῆς χάριτος, ὁ πρὸ τοῦ νόμου, ὁ μὴ ἀκούσιος οὐδελίαν διδασκαλίαν, τῶσον οὐδαμῶν ἐπιμέλειαν ἔπειθείνε διὰ τὰ παιδιὰ του, ὥστε νὰ τρέψῃ καὶ διὰ τὰ ἐν διανοῇ ἁμαρτήματα, ποῦς θὰ γλυτώσῃ ἕως τοῦ ἔκωμεν Ἐ τῶσον διδασκάλους, τέτοια παραδείγματα καὶ τύπος πολλὰ συμβούλους, ἔταν δὲν φοβοῦμεθα ἄχι μόνον διὰ τὰ κρυφὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ περιφρονούμεν καὶ τὰ φανερά, καὶ ἄχι μόνον τὰ περιφρονούμεν, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνομεν αὐτοὺς ποὺ θέλουσι νὰ τὰ διορθώσῃ; Καὶ τὸν Ἀβραάμ δεῖ ἄσως εἶναι προηγούμενος, μαζὶ μὲ τὸς ἄλλας ἀρετὰς του καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμε λαμπρὸν.

21. Ἐκοντες λοιπὸν τόσα πολλὰ παραδείγματα, ὡς προετομάζομεν ὑπερτάς διὰ τὸν Θεὸν καὶ ἐμπείρους λειτουργούς. Διότι ἐὰν κανεὶς μὲ τὸ νὰ διατηρῇ ἀλλήλους εἰς τὰς πόλεις ἢ μὲ τὸ νὰ γυμνάξῃ στρατιώτας διὰ τοὺς βασιλεῖς θὰ τιμῆθῃ μὲ μεγάλην τιμῆν, πόσῃν ὠρεῖται εἶναι εὐλογον νὰ λάβομεν ἡμεῖς, ποὺ ἀνατρέφομεν διὰ τὸν Θεὸν γενναίους καὶ σπουδαίους ἄνδρας, μᾶλλον δὲ ἀγγέλους; 114 Α Ἄς κάμωμεν τὸ πᾶν λοιπὸν, ὥστε νὰ τοὺς κληροδοτήσωμεν τὸν πλοῦτον τῆς εὐσεβείας ὁ ὁποῖος διατηρεῖται καὶ συνοδεύει μετὰ θανάτου, καὶ δύναται ἄχι μόνον ἐδῶ ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ νὰ προσμετρήσῃ πέρα πολλὰ. Διότι ὁ μὲν κοσμικὸς πλοῦτος δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ μετὰ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ κίνεταί ἐνωρύτερον καὶ πολλῶς καταστρέφει καὶ τοὺς ἰσοκῆτας ποὺ αὐτὸς ἄσως ὁ πλοῦτος καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἶναι ἀσφαλῆς καὶ θὰ διαφυλάξῃ μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν τοὺς ἰσοκῆτας του. Διότι, τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων: Αὐτὸς ποὺ προσιμῇ τὰ γῆνεα ἄντι τῶν πνευματικῶν θὰ στερηθῇ καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δεῖ αὐτὸς ἄσως ποὺ ἐπαυθῆται τὰ οὐράνια, θὰ ἐπιτόκῃ ἄσως ἄλλοτε καὶ τὰ ἐπίγεια. Δὲν εἶναι ἰδιότης μου ἡ φρόσις αὐτῆ ἀλλὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ μὲς τὰ δώσει αὐτὰ. Β Διότι λέγει: «Ἐληψέτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. 8, 38). Τι θὰ ἴδοντο νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὴν τιμὴν αὐτῆν; Φρονεῖτε, λέγει, ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν, καὶ ἐμπιστεύουσιν ἅλα τὰ ἰδιὰ σου εἰς ἐμέ. Ὅπως ἀκριβὲς ὁ φιλόσοφος εἶπε ἅλα τὰ ἰδιὰ σου ἀναλλάξει τὴν φρονίτιαν τοῦ σπατοῦ καὶ τὴν ἐπιστάσιαν τῶν δούλων καὶ ἅλα τὰ ἄλλα, καὶ προκρίψει πλέον τὸ παιδί του νὰ ἀσκολῆται μόνον μὲ τὴν φιλοσοφίαν, εἶται λοιπὸν καὶ ὁ Θεός.

Ἄς πεθώμεθα λοιπὸν καὶ ὡς ζητοῦμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπει θὰ ἔκωμεν τὰ παιδιὰ μας παντοῦ νὰ ἐπιτηδάνομεν, καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ γίνωμεν ἐνδοξοὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς, καὶ θὰ ἀπολάβομεν καὶ τὰ παρόντα ἐὰν ἐσθιοῦμεν ἀφ' ἑαυτῶν μόνον τὰ μελλοντικά καὶ οὐράνια. C Αὐτὰ λοιπὸν, ἐπ' ὅσον οὐκ ἐπιδοῦμε, θὰ ἀποφέρουν μεγάλον μισθόν, ἐὰν ἄσως ἀνταλέγεται καὶ ἐπιτόκῃ θὰ ὡς φέρουν τὴν σκληροτέραν τιμωρίαν. Διότι δὲν θὰ ἠμπορέσετε νὰ ἀπολογηθῆτε οὔτε νὰ εἰπῆτε ὅτι δὲν ὑπῆρκε κανεὶς διὰ νὰ μὲς τὰ διδάξῃ. Μάλιστα δὲ καὶ πρὸ τῶν ἰσοκῆτων λόγων ἡ δικαιοσύνη αὐτῆ ἔχει ἀπορριφθῆ, ἐπειδὴ καὶ ἡ φύσις ἔχει ἀκριβὲς κριτήριον τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν, καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτῆ ἐφρίσκειται παντοῦ, καὶ ἅλα τὰ δευρὰ τῆς ζωῆς εἶναι ἰκανὰ νὰ δηγήσων εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ αὐτοὺς ἀκόμη ποὺ ἀγατοῦν πέρα πολὺ τὴν ζωὴν. Καὶ ἐὰν μὲν ἐσπασοῦμεν, ἄσως εἶπα, πάλιν θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἀπολογία, πέρα ἄσως πολλὸν περισσότερο μὲ τοὺς μακροσκελεῖς λόγους καὶ τὴν ἰσὴν προτροπὴν ποὺ ἐλάγεται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, D καὶ τὴν σφετετέραν, τὴν ἐκ τῶν θεῶν Γραφῶν δηλοῦσα. Καὶ ἐὰν μὲν ἦτο δυνατόν παραμένοντες εἰς τὸ σπῆν νὰ μὴ διαφρασοῦμεν τελείως ἀλλὰ νὰ ἐπιτόκωμεν, ἔστω καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τῶν τῆς σωτηρίας, μάλιστα δὲ οὔτε θὰ ἀπεφεύγομεν τὴν τιμωρίαν, ἐὰν ἀποδοκίμαζομεν τοὺς ἐπιδοκίμους νὰ ζήσων ἀσπυροτέραν ζωὴν, καὶ τοὺς κρατοῦμεν εἰς τὰ κοσμικά αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι λακταροῦν νὰ πετάξων εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅταν ἄσως δὲν εἶναι τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ ἔξωπαιτος ἀπολεσθὸν ἄσως κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς πόλεις, καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι διὰ τὰ ἔσχατα, ποῖαν συγγνώμην θὰ λάβομεν, ποῖαν δε ἀπολογίαν, ἔκοντες βαρυτέρας εὐθύνους ἄχι μόνον διὰ ἰδιὰ μας ἁμαρτήματα ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν παιδιῶν, ποὺ θὰ διαπράξωμεν μετὰ ταῦτα; E Διότι δὲν νομίζω ὅτι θὰ τιμωρηθῶν τῶσον πολλὰ ἐκεῖνα, διὰ τὰ μετὰ ταῦτα ἁμαρτήματά των, παρασυσθέντα εἰς τὴν τρικυμίαν αὐτῆν, ὅσον ἔσως ποὺ τοὺς ἐδουλοῦργήσατε τὴν οὐκαλοῦν αὐτῆν κατάστασιν. Καὶ ἐὰν συμφῆρῃ εἰς αὐτὸν ποὺ οὐκαδαλίξει ἕνα ἄνθρωπον νὰ καταπονηθῇ εἰς τὴν θάλασσαν μὲ μιλόμετρα, ποῖα τιμωρία καὶ κόλλασις θὰ εἶναι ἀρκετὴ διὰ τοὺς ἐπιδοκίμους αὐτῆν τὴν σκληρότητα καὶ τὴν τραχύτητα εἰς τὰ παιδιὰ; Δι' αὐτὸ οὐκ παρακαλῶ νὰ παύσετε τὴν φιλονεικίαν καὶ νὰ γίνετε πατέρες φιλοσόφων παιδιῶν. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπῆτε αὐτὸ ποὺ ἀκούω ἀπὸ πολλοὺς, οἱ ὁποῖοι θέλουσι νὰ δικαιολογηθῶν. 115 Α Ποῖον λοιπὸν εἶναι τοῦτο; Ἐπειδὴ ἐγνωρίζομεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ φθάσων εἰς τὸ πέρας, δι' αὐτὸ τοὺς ἠμποδοῦμεν. Διότι καὶ ἐὰν τὸ προεγνῶ-

ρίζες αὐτὸ σαφὲς καὶ δὲν ἦτο τὸ κήρυγμα εἰκασία, μολοντά πολλοὶ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἀνεμένοντο νὰ πέσουν ἐπαύθησαν ὀρθοί, πλὴν ὅμως, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ προεγνώριζες, πάλιν δὲν ἐπρεπε νὰ τὸν ὑποστήριξαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὁδὴ βεβαίως ἐὰν ἐπιδικάζονμεν μερικὸς ποῦ ἐπρόκειτο νὰ πέσουν, αὐτὸ ἀποτελεῖ βαναυσικὴν ἐπιλογίαν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ κῆρο πρὸ πάντων εἶναι ποῦ μῆς καταδικάζει. Διὰ δὲν ἄφρονος καὶ συντελεσθῆ ἡ πτώσις ἀπὸ τὴν ἰσχύϊν του ἀσκητοῦ ἀλλὰ ἐπρόθετος καὶ ἐροσιπῆς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἐστρεφες τὴν τιμιότητα εἰς τὴν ἰσχύϊν σου κεφαλὴν. Μᾶλλον δὲ οἷτε ἐπρεπε νὰ τὸν ἀφήρῃς νὰ πῆσι. Β Διὰ δὲν ἔκομε τὸ πᾶν ὅστε νὰ μὴ πῆσι ὁ λόγος σου; Ἄρα, ἐπειδὴ πρὸ πάντων ἐγνωρίζεις διὰ τὴν πῆσιν, εἰ' αὐτὸ ἰδικαίως θὰ ἦσουν βίσιος τιμιότης. Διὰ αὐτὸς ποῦ τὸ γνωρίζεις ἐκ τῶν προτέρων πρέπει δοκίμα νὰ καταρτίσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀπλόγη χερί σουθεῖας καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ μεγαλύτερον ζῆλον, διὰ νὰ στηρικθῆ ἄρδως ὁ μέλλον νὰ πῆσι, εἴτε ἐπρόκειτο νὰ πῆσι, εἴτε δοκίμα. Διὰ ἐμεῖς πρέπει νὰ πρῶξωμεν ἐκ ἀποκλήρου τὸ καθῆκον μας, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἄλλοι δὲν πρόκειται νὰ ἀφελθῶσιν ἀπὸ ἐμῶς. Διὰ ποῖον λόγον ὅμως; Διὰ νὰ μὴ λογοδοτήσωμεν ἐμεῖς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ ἐκείνοι. Πράγμα τὸ ὅποιον ἔλεγε καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς κατηγορῶν αὐτὸν, ὁ ὅποιος δὲν ἐργάσθῃ διὰ νὰ πληρωθῆσθῆ τὸ πάλαντον. Ἐῖδει γὰρ σε, λέγει, καταδολεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπέζιταις; καὶ ὡς ἔλαθον μετὰ τόκου C ἂν ἀπῆτο αὐτῶ (Ματθ. 25, 27).

Ἄς ὑποκόσωμεν λοιπὸν εἰς τὸν οὐμβουλεύοντα ταῦτα, διὰ ν' ἀποφύγωμεν καὶ τὴν τιμιότητα. Διὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐγγελάσωμεν μαζί με τοὺς ἄνηθῆσι καὶ τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἐρευνᾷ τὰς καρδίας καὶ τὰ φέρει διὰ εἰς τὸ φῶς, καὶ μῆς καθιστᾷ εἰς διὰ ὑπευθύνους διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν παιδῶν. Διὰ, ἐὰν αὐτὸς ποῦ δὲν ἐπλήρωσε τὸ κρέος του ἐπιμωρήθη τόσον αὐστηρῶς, ὁ ἐμποδίζων αὐτοῦ ποῦ θέλου νὰ πληρώσωσιν εἰς τὸ ὑποστῆ. Διὰ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν καταστραφῶν μέσα εἰς τὰ κοσμικὰ φροντίζεις τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν ἰσχύϊν μας προτροπῆν, ἀλλὰ καὶ ὑποστοῦν μετὰ γενναίτητα τὴν ἐπίθεσιν καὶ κατοικήσωσιν πάλιν εἰς τὸ δὴ, ἡ αὐτὴ τιμιότητα ἀνεμένει αὐτοῦ ποῦ ἠθέλησεν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. D Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ὁ ὁδηγῶν πρὸς τὸν τρόπον αὐτὸν ζωῆς εἴτε κατορθώσῃ νὰ πείσῃ, εἴτε δοκίμα, λαμβάνει ἀκέραιον τὸν μισθὸν (διὰ ἔκομε τὸ καθῆκον του), εἴτε καὶ αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ καταστρέψῃ, εἴτε τὸ κατορθώσῃ εἴτε δοκίμα, θὰ ὑποστῆ τὴν αὐτὴν τιμιότητα, διὰ ἐκ μέρους του ἔκομε τὸ πᾶν. Ὄστε καὶ ἂν ἀκόμη δὲν κατορθώσετε νὰ ἀνατρέψετε τὸ γενναίως φροντίζεις τῶν παιδῶν, καὶ μόνον εἰ' αὐτὴν τὴν ἐνέργειάν σας

θὰ ὑποστῆτε τὴν ἰδίαν τιμιότητα, ποῦ θὰ ὑποστοῦν καὶ οἱ φροντίζεις αὐτοῦ ἀπὸ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Ἐννοήσαντες λοιπὸν διὰ αὐτὰ καὶ ἀφήνοντες διὰς τὰς δικαιολογίας, εἰς φροντίζεις νὰ γίνωμεν πατέρες γενναίων παιδῶν, ἀκοδόμοι κριστοφόρων ναῶν, ἐπιμεληταὶ οὐρανίων ἀθλητῶν, ἀλείφοντες, ἀνορθῶντες. Ε μετὰ ἕκαστον ἐπαυθῶντες τὴν ὑπερλίαν αὐτῶν, διὰ νὰ συμμετάσωμεν καὶ τῶν ἰδικῶν τῶν οὐρανίων ἐκεῖ. Ἄν ὅμως φιλονεικήτε, τὰ μὲν παιδιὰ ἂν εἶναι γενναία, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ δὲν θέλετε, θὰ καταλήξωσιν εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, καὶ θὰ ἀπολαύσωσιν διὰ τὸ ἀγαθὸν, εἰς ἑοῦς δὲ θὰ ἀπαμεινῆ τὸ νὰ ἐπισύρῃτε διὰ τοὺς αὐτοῦς σας τὴν ἀτελεύτητον κόλασιν, καὶ τὸ νὰ ἐπαινώσετε διὰ τὸ λεχθέντα ἀπὸ ἐμῆ, τότε, ὅταν πλέον οἱ ἐπαινοὶ δὲν θὰ εἰς ὑπερλίαν καθάλου.